ERICH MARIA REMARQUE

Arcul de triumf

ERICH MARIA REMARQUE

*

ARCUL DE TRIUMF

Coperta : FRANCISC KALAB

Traducerea : DAN DUȚESCU
FLORIAN NICOLAU

ISBN 973-95149-2-8

ERICH MARIA
REMARQUE

Arcul de Triumf

— Roman —

Editura Galaxis
1992

Erich Maria Ramarque
DER TRIUMPFBOGEN

1

FEMEIA SE ÎNDREPTĂ SPRE RAVIC. Mergea repede, dar pașii ei aveau o șovăială ciudată. Ravic o observă abia cînd ajunse în dreptul lui. Era palidă, cu umerii obrajilor ieșiți în afară și avea ochii larg deschiși. Fața îi era rigidă, aidoma unei măști, goală pe dinăuntru, iar ochii ei aveau, în lumina lămpilor de pe stradă, o expresie atît de sticloasă, încît îi atraseră atenția.

Femeia trecu atît de repede pe lîngă el încît îl atinse. El întinse mîna și o prinse de braț; în clipa următoare ea se clătină și ar fi căzut jos, dacă el n-ar fi sprijinit-o.

O ținea strîns de braț.

— Unde mergi ? întrebă el după o clipă.

Femeia se întoarse și-l privi.

— Dă-mi drumul ! șopti ea.

Ravic nu răspunse. O mai ținea încă strîns de braț.

— Dă-mi drumul ! spuse ea abia mișcîndu-și buzele. Lui Ravic i se păru că nu-l văzuse deloc. Privea dincolo de el, undeva în întunericul nopții. Nu era pentru ea decît cineva care o oprise din drum, căruia îi vorbea.

— Dă-mi drumul !

Ravic înțelese îndată că nu era o femeie de stradă. Nu era nici beată. Nu-i mai ținea acum brațul atît de strîns. S-ar fi putut desface ușor, dar nu încercase. Ravic așteptă puțin.

— Unde Dumnezeu poți să te duci noaptea, singură, la ora asta, în Paris ? întrebă el din nou, încet, și-i lăsă brațul.

Femeia tăcea. Dar nu plecă. Rămase pe loc ; părea că nu mai era în stare să facă nici o mişcare.

Ravic se apropie de marginea podului. Simţea, sub mîini, piatra umedă şi poroasă.

— Poate acolo, jos ? Arătă cu capul înapoi, în jos, spre Sena, care curgea neliniştită spre întunecatul Pont de l'Alma.

Femeia nu răspunse.

— Prea devreme, zise Ravic. Prea devreme şi e mult prea frig, acum în noiembrie.

El scoase un pachet de ţigări şi căută chibriturile prin buzunare. Văzu că nu mai rămăseseră decît două în cutie, aşa că se aplecă cu grijă ca să apere flacăra cu mîinile de vîntul uşor ce venea dinspre apă.

— Dă-mi şi mie o ţigară, zise femeia, cu o voce aproape fără sunet.

Ravic se îndreptă şi-i întinse pachetul.

— Algeriene. Tutunul negru al Legiunii Străine. Poate e prea tare pentru dumneata. N-am altele la mine.

Femeia dădu din cap şi luă o ţigară. Ravic îi ţinu chibritul ca să aprindă. Fuma repede, trăgînd adînc în piept. Ravic aruncă chibritul peste parapet, urmărindu-l cum coboară prin întuneric, ca o stea căzătoare, pînă la atingerea apei, cînd s-a stins.

Un taxi trecu încet pe pod. Şoferul opri. Se uită spre ei şi aşteptă puţin, apoi apăsă pe accelerator şi porni de-a lungul întunecatului şi umedului bulevard George al V-lea. Ravic se simţi deodată obosit. Lucrase toată ziua şi nu putuse să doarmă. Aşa că ieşise să bea ceva. Dar iată că, pe neaşteptate, în frigul umed al nopţii tîrzii, oboseala căzu peste el ca un sac.

Se uită la ea. Ce-l făcuse oare s-o oprească ? Îi mergea prost, asta se vedea foarte clar. Dar ce-i păsa lui de asta ? Văzuse pînă atunci o mulţime de femei cărora le mergea prost, mai cu seamă noaptea şi mai cu seamă la Paris ; nici de data asta nu era altceva, iar tot ce voia el era să aibă cîteva ore de odihnă.

— Du-te acasă, spuse el. Ce cauţi pe străzi la ora asta ? Vrei să intri în încurcătură ?

Îşi ridică gulerul pardesiului şi se pregăti să plece. Femeia îl privi ca şi cum nu l-ar fi înţeles.

— Acasă ? repetă ea.

Ravic dădu din umeri.

— Acasă, înapoi în apartamentul dumitale, la hotel, spune-i cum vrei, undeva. Doar nu vrei să te prindă poliția ?

— La hotel ! Doamne, Dumnezeule ! zise femeia.

Ravic făcu o pauză. Încă cineva care nu știe unde să se ducă, se gîndi el. Ar fi putut să prevadă asta. Mereu același lucru. Veșnica disperare care vine odată cu întunericul nopții și dispare odată cu el. Aruncă țigara. Ca și cum nu cunoștea senzația asta, ca și cum n-ar fi fost o adevărată obsesie pentru el.

— Hai să mergem undeva să bem ceva, zise el.

Era cea mai simplă soluție. După aceea putea să plătească și să plece, iar ea n-avea decît să hotărască ce să facă.

Femeia făcu o mișcare nesigură și se clătină. Ravic o prinse de braț.

— Obosită ? întrebă el.

— Nu știu. Cred că da.

— Prea obosită ca să dormi ?

Ea dădu din cap.

Merseră în sus pe bulevardul Marceau. Ravic o simți sprijinindu-se de el. Nu se sprijinea ca și cum ar fi fost obosită — ci parc-ar fi fost gata să cadă și trebuia să se reazime de cineva.

Traversară bulevardul Petru I al Serbiei. În dosul întretăierii cu strada Chaillot, drumul se lărgea în sus, și în depărtare se vedea, ridicîndu-se și răsărind din cerul ploios, forma masivă și nedeslușită a Arcului de Triumf.

Ravic arătă spre intrarea mică și luminoasă a unui local subteran.

— Acolo o să mai putem găsi ceva.

Era un bistro frecventat de șoferi. Înăuntru, cîțiva șoferi și două femei de stradă. Șoferii jucau cărți. Femeile beau absint. O cercetară cu priviri grăbite, pe cea care intra. Apoi întoarseră capul cu nepăsare. Cea mai în vîrstă căscă tare ; cealaltă începu să se fardeze, alintîndu-se. Un băiețandru cu o față de șobolan plictisit, stropi și începu să șteargă pe jos.

Ravic şi femeia se aşezară la o masă lîngă intrare. Era mai comod ; putea să plece de acolo mai uşor. El nu-şi scoase pardesiul.

— Ce vrei să bei ? întrebă el.

— Nu ştiu. Nu vreau nimic.

— Două calvados, spuse Ravic chelnerului, care era în vestă şi cu mînecile suflecate. Şi un pachet de Chesterfield.

— N-avem, anunţă chelnerul. Numai franţuzeşti.

— Bine, atunci un pachet de Laurens verzi.

— N-avem verzi. Numai albastre.

Ravic privi braţul chelnerului pe care era tatuată o femeie goală păşind printre nouri. Chelnerul îi urmări privirea şi-şi făcu muşchii să joace. Femeia din nouri îşi mişcă lasciv şoldurile.

— Bine, albastre, zise Ravic.

Chelnerul rînji.

— Poate ne-au mai rămas unele verzi, încheie el şi plecă.

Ravic îl urmări cu privirea.

— Papuci roşii în picioare, zise el, şi o femeie goală pe braţ ! A servit probabil în marina turcească. Femeia îşi puse mîinile pe masă, ca şi cum n-ar mai fi vrut să şi le ridice niciodată. Mîinile ei fuseseră cîndva îngrijite, dar asta nu însemna nimic. Acum erau totuşi mai puţin îngrijite. Ravic văzu că unghia degetului arătător de la mîna dreaptă, era ruptă ; rămăsese ruptă fără să mai fi fost din nou pilită. În unele locuri lacul se luase.

Chelnerul aduse paharul şi un pachet de ţigări.

— Laurens verzi. Am găsit unul, totuşi.

— Mi-am închipuit că ai să găseşti. Eşti din marină ?

— Nu. De la circ.

— Şi mai bine. Ravic întinse un pahar femeii. Uite, bea asta. E cel mai bun lucru la această oră. Sau vrei mai bine o cafea ?

— Nu.

— Bea-l tot, dintr-o dată.

Ea dădu din cap şi goli paharul. Ravic o studia. Avea o faţă ştearsă, aproape inexpresivă. Buzele îi erau pline, dar palide, trăsăturile păreau ofilite, veştejite. Nu-

mai părul era foarte frumos — de un blond natural și strălucitor. Purta o bască și, sub haina de ploaie, un taior albastru. Taiorul fusese lucrat de un croitor bun, dar piatra verde de la inclul ce-l purta la mînă, era mult prea mare ca să fie veritabilă.

— Mai vrei unul ? întrebă Ravic.

Ea dădu din cap.

Ravic chemă chelnerul.

— Încă două clavados. Dar în pahare ceva mai mari

— Pahare mai mari și mai pline ?

— Da.

— Asta înseamnă două calvados duble.

— Exact.

Ravic se hotărî să termine repede, să bea și să plece. Era plictisit și obosit. De obicei era răbdător în asemenea împrejurări ; avea în urma lui peste patruzeci de ani de viață frămîntată. Dar era mult prea obișnuit cu astfel de situații. Trăia la Paris de cîțiva ani și neputînd să doarmă prea mult nopțile, văzuse multe cazuri de felul acesta.

Chelnerul adusese băuturile. Ravic luă calvadosul cu miros parfumat și pătrunzător și îl puse cu grijă în fața ei.

— Bea și asta. Nu ajută prea mult, dar te mai încălzește. Și, orice-ar fi, — n-o pune prea mult la inimă. Oricît de grav, un lucru nu dăinuie prea multă vreme.

Femeia îl privi fără să bea.

— Adevărat, zise Ravic. Mai cu seamă noaptea. Noaptea te face să exagerezi orice.

Femeia îl mai privea încă.

— N-ai de ce să mă consolezi, zise ea.

— Cu atît mai bine.

Ravic privi împrejur, căutînd chelnerul. Se săturase. Cunoștea genul acesta. Probabil rusoaică, se gîndi el. Nu le trebuie decît să stea puțin undeva, mai ales dacă sînt ude de ploaie, că pe urmă devin arogante.

— Ești rusoaică ? întrebă el.

— Nu.

Ravic plăti și se sculă să-i spună la revedere. În aceeași clipă se ridică și ea. Făcu lucrul acesta în liniște și foarte firesc. Ravic se uită la ea nehotărît. Foarte

bine, se gîndi el, pot s-o părăsesc tot atît de ușor și afară.

Începuse să plouă. Ravic se opri în fața ușii.

— Pe unde o iei ?

Se hotărîse să meargă în direcție opusă.

— Nu știu. Oriunde.

— Bine dar... unde stai ?

Femeia făcu o mișcare grăbită.

— Nu pot merge acolo ! Nu, nu ! Asta nu pot s-o fac ! Nu acolo !

Dintr-o dată ochii i se umplură de o teamă sălbatică. S-a certat, se gîndi Ravic, a avut vreun scandal și a fugit. Dar mîine la amiază va uita totul și se va întoarce.

— Nu știi pe cineva la care ai putea merge ? O cunoștință ? Poți să telefonezi din local ?

— Nu. N-am pe nimeni.

— Dar trebuie să te duci undeva. N-ai bani pentru o cameră ?

— Am.

— Atunci du-te la hotel. Sînt o mulțime pe aici.

Femeia nu răspunse.

— Trebuie să te duci undeva, zise Ravic nerăbdător. Nu poți sta pe străzi în ploaie. Ea își strînse haina în juru-i.

— Ai dreptate. Mulțumesc.

Cu o mînă își suci gulerul hainei în jurul gîtului.

— Mulțumesc pentru tot. Se uită în sus spre Ravic cu o expresie de suferință și încercă să surîdă, fără să reușească. Apoi plecă prin ploaia întunecoasă, pășind fără zgomot și fără să șovăie.

Ravic rămase nemișcat timp de o clipă.

— Drace ! mormăi el surprins și nehotărît... Nu știa cum se întîmplase și nici ce putea să-nsemne surîsul acela disperat, privirea ei, strada pustie, noaptea... știa doar că n-o putea lăsa pe femeia aceasta să plece singură prin ceață, femeia aceasta care, dintr-o dată, i se păru asemenea unui copil părăsit.

O urmă.

— Vino cu mine, zise el brusc. O să găsim ceva pentru dumneata.

Ajunseră la Etoile. Piața se întindea în fața lor ca o pînză cenușie și ploioasă, enormă și fără de sfîrșit. Ceața era acum atît de deasă, încît nu se mai vedeau străzile ce se resfirau împrejur. Nu se zărea decît piața largă, cu luminile palide ale felinarelor răspîndite de-a lungul străzii și cu Arcul monumental de piatră, ce se înălța în ceață, ca și cum ar fi vrut să sprijine cerul melancolic și să adăpostească sub el flacăra singuratică și slabă de pe mormîntul Soldatului Necunoscut, ce părea ultimul monmînt al omenirii în singurătatea nopții.

Traversară piața. Ravic mergea repede. Era prea obosit ca să se mai gîndească. Auzea lîngă el pașii ușori ai femeii ce-l urma în tăcere, cu capul plecat, cu mîinile ascunse în buzunarele hainei, o mică ființă străină în care pîlpîia flacăra vieții — și, deodată, în singurătatea tîrzie a pieței, i se păru în chip straniu că îi aparține, deși nu știa nimic despre ea, sau tocmai pentru aceasta. Era o străină pentru el, așa cum el se simțea străin pretutindeni și, într-un mod foarte bizar, lucrul acesta o apropie mai mult de el decît orice cuvinte și decît obișnuința apăsătoare a timpului.

Ravic locuia într-un mic hotel pe o stradă laterală a bulevardului Wagram, în dosul pieței Ternes. Era o clădire cam ruinată, ce nu avea nou decît firma de deasupra intrării, pe care era scris: *Hotel Internațional.* Sună.

— Aveți o cameră liberă? întrebă el pe băiatul care deschise ușa. Băiatul îl privi somnoros.

— Portăreasa nu este aici, mormăi el în cele din urmă.

— Văd asta. Te întreb dacă este vreo cameră liberă. Băiatul dădu din umeri neputincios. Vedea că Ravic era cu o femeie; dar nu putea înțelege de ce voia o altă cameră. După cîte știa el, nu pentru asta erau aduse femeile.

— Madama doarme. Are să se înfurie dacă o scol, zise el. Se scărpină tare.

— Foarte bine. Atunci o să căutăm noi singuri.

Ravic dădu un bacșiș băiatului, își luă cheia și urcă scările urmat de femeie. Înainte de a descuia ușa el o

cercetă pe cea de alături. Nu erau pantofi în fața ei. Bătu de două ori. Nu răspunse nimeni. Încercă atunci încet clanța. Ușa era încuiată.

— Camera era goală ieri, murmură el. Să încercăm de cealaltă parte. Proprietăreasa a încuiat-o de frică să nu plece ploșnițele.

El își descuie camera.

— Stai joc un moment.

Îi arătă o sofa de catifea roșie.

— Mă întorc îndată.

Deschise o fereastră mare ce dădea spre un balconaș de fier și se căță peste grilaj, pe balconul de alături, unde încercă ușa. Era, de asemenea, închisă. Se întoarse resemnat.

— Nu-i chip. Nu-ți pot găsi aici o altă cameră.

Femeia stătea în colț, pe sofa.

— Pot să stau aici o clipă ?

Ravic o privi cu atenție. Fața îi era desfigurată de oboseală. Părea că n-ar mai fi fost în stare să se ridice iarăși.

— Poți să rămîi aici, spuse el.

— Numai o clipă.

— Poți să dormi aici. E lucrul cel mai simplu.

Femeia părea că nu-l aude. Încet, aproape automat, ea dădu din cap.

— Trebuia să mă lași în stradă. Acum — cred că n-am să fiu în stare...

— Nu cred nici eu. Trebuie să stai aici și să dormi. E lucrul cel mai bun pe care poți să-l faci. Vom vedea ce va aduce ziua de mîine.

Femeia îl privi.

— Nu vreau...

— Dumnezeule, zise Ravic. N-ai să mă tulburi deloc. Nu e prima oară cînd stă cineva aici, fiindcă n-are unde se duce noaptea. E un hotel pentru refugiați... Așa ceva se-ntîmplă aproape zilnic. Poți să iei patul, eu voi dormi pe sofa. Sînt obișnuit cu ea.

— Nu, nu, stau unde sînt. Dacă pot sta aici, e tot ce-mi trebuie...

— Bine, cum vrei.

Ravic își scoase pardesiul, și-l atîrnă în cuier. Apoi luă cuvertura și o pernă de pe pat și împinse un scaun aproape de sofa. Aduse un halat din odaia de baie, și-i puse pe scaun.

— Iată, zise el, asta-i tot ce pot să-ți dau. Dacă vrei pot să-ți dau și o pijama. O găsești acolo, în sertar. Acum n-am, să-ți mai port de grijă. Te poți duce la baie... Eu am puțină treabă aici.

Femeia dădu din cap.

Ravic se opri în fața ei.

— Dar să-ți scoatem haina. E udă de tot. Și dă-mi pălăria.

Ea i le dădu pe amîndouă. El puse perna în colțul canapelei.

— Asta s-o pui sub cap. Uite și un scaun, ca să nu cazi jos cînd dormi. Îl împinse aproape de canapea. Și-acum, pantofii dumitale! Plini de apă, bineînțeles! Cea mai bună metodă ca să răcești.

Îi scoase pantofii, găsi o pereche de șosete în sertar și i le trase în picioare. — Acum e mai bine. În vremuri grele e necesar puțin confort. Asta-i o veche maximă soldățească.

— Mulțumesc, zise femeia. Mulțumesc.

Ravic se duse în camera de baie și întoarse robinetul. Apa năvăli în cadă. Își desfăcu cravata și se privi, cu mintea absentă, în oglindă. Ochii îndrăzneți, în orbite adînci și întunecoase, o față prelungă, moartă de oboseală, căreia nu-i dădea viață decît strălucirea privirilor; buze prea blînde pentru cuta adîncă de la nas și pînă la gură — și deasupra ochiului drept, pierzîndu-se sub păr, o cicatrice lungă și crestată.

Sunetul telefonului îi întrerupse gîndurile.

Drace! Pentru o clipă uitase totul. Erau unele momente ca acestea în care uitai totul. Și mai era și femeia aceea stînd în odaia de alături.

— Vin, strigă el. Te-ai speriat? Luă receptorul. Cum? Da. Bine. Da, desigur, imediat, da, merge bine. Unde? Foarte bine, voi fi acolo îndată. Cafea tare, fierbinte, da.

Puse cu grijă receptorul jos și cîteva clipe rămase sprijinit de marginea canapelei.

— Trebuie să plec, zise el.

Femeia se sculă îndată. Se clătină puțin și se sprijini de scaun.

— Nu, nu. O clipă Ravic fu înduioșat de această grabă supusă. Poți rămîne aici. Culcă-te. Am să lipsesc o oră sau două. Nu pot ști precis cît. Rămîi aici. Își puse pardesiul. Un gînd îi trecu repede prin minte, dar îl uită îndată. Femeia n-are să fure ; nu era din acelea. O știa prea bine. Și nici nu prea avea ce să fure.

Era lîngă ușă, cînd ea întrebă :

— Nu pot merge cu dumneata ?

— Imposibl. Rămîi aici. Găsești tot ce-ți trebuie. Și patul îți stă la dispoziție. Coniacul e acolo. Culcă-te.

Se întoarse să plece.

— Lasă lumina aprinsă, zise femeia pe neașteptate.

Ravic luă mîna de pe buton.

— Ți-e frică ? întrebă el.

Ea dădu din cap. El îi arătă cheia.

— Încuie ușa după mine. Dar nu lăsa cheia în ușă. Maie e o cheie jos, cu care pot intra.

Ea dădu din cap.

— Nu-i asta, dar lasă te rog lumina aprinsă.

— Înțeleg ! Ravic o privi stăruitor. Cunosc senzația asta. Am trecut și eu prin ea.

La colțul străzii găsi un taxi.

— Strada Lauriston. Repede !

Șoferul înetoarse, făcînd un U, intră în bulevarul Carnot și apoi în bulevardul La Forge. Cînd traversă aleea Marei Armate, o mașină mică, de două locuri coti spre ei din dreapta. Cele două mașini s-ar fi ciocnit dacă strada n-ar fi fost umedă și netedă. Dar cînd cel din mașina de două locuri frînă, mașinuța deschisă se învîrti ca un carusel. Era un mic Renault, condus de un domn cu ochelari și cu melon negru. I se putea vedea fața palidă și indignată. Mașina se opri apoi lîngă un stop din fața Arcului, la capătul străzii, asemenea unei insecte mici și verzi, înțepenită în fața porții imense a Infernului și din care se ridica un pumn palid, amenințînd spre cerul negru al nopții.

Șoferul întoarse capul.

— Ai mai văzut vreodată așa ceva ?

— Da, zise Ravic.

— Dar nu cu o astfel de pălărie. Ce nevoie are cineva, cu o asemenea pălărie, să gonească astfel prin noapte ?

— E dreptul lui. Era pe drumul principal. De ce te înfurii ?

— Sigur că e dreptul lui. Tocmai de asta mă și înfurii.

— Și ce-ai făcut, dacă n-ar fi avut dreptate ?

— Tot m-aș fi înfuriat.

— Nu-ți complici deloc viața.

— Nu m-aș fi necăjit totuși atîta, replică șoferul și coti în bulevardul Foch. N-aș fi fost atît de surprins, înțelegi ?

— Nu. Trebuie să conduci mai încet la intersecții.

— Așa voiam să fac. De vină-i numai uleiul ăsta blestemat de pe străzi. Dar ce te face să mă întrebi dacă nu te interesează răspunsul ?

— Sînt obosit, răspunse Ravic nerăbdător. Fiindcă e noapte. Și pentru că, dacă vrei, nu sîntem decît niște scîntei luate de vînt. Mergi mai repede.

— Asta-i altceva. Șoferul își potrivi șapca cu un oarecare respect.

— Înțeleg.

— Ascultă, zise Ravic bănuitor. Nu ești rus ?

— Nu. Dar am citit mult, tot așteptînd clienții.

N-am noroc cu rușii astăzi, gîndi Ravic. Se lăsă pe spate. Cafea, gîndi el. Cafea neagră foarte fierbinte. Să sperăm că au multă. Mîinile mele trebuie să fie foarte sigure. Dacă nu sînt — Veber ar fi în stare să-l dea afară. Dar are să meargă bine. Coborî fereastra și trase în piept încet, adînc, aerul umed.

2

MICA SALĂ DE OPERAȚIE ERA LUMINATĂ CA ziua. Arăta ca un abator foarte igienic. Grămezi de vată îmbibată în sînge, bandaje și tampoane, răspîndite pretutindeni, contrastau, ca un protest energic și solemn, cu albul strălucitor și neted al sălii. Veber stătea la o masă de metal în anticameră, luînd note ; o infirmieră fierbea

instrumentele ; apa clocotea, lumina părea să cînte, numai cadavrul de pe masă zăcea cufundat într-o cu totul altă lume — unde nu-i mai păsa de nimic.

Ravic lăsă săpunul lichid să-i curgă pe mîini și începu să se spele. O făcea cu furie, ca și cum ar fi vrut să-și smulgă pielea.

— Drace ! mormăi el. Blestemat lucru !

Infirmiera îl privi cu dispreț. Veber ridică încet capul.

— Calmează-te, soră Eugénie. Toți chirurgii înjură. Ma ales dacă ceva merge prost. Ar trebui să te obișnuiești cu asta.

Infirmiera aruncă instrumentele în apa clocotită.

— Profesorul Perrier nu înjura niciodată, spuse ea cu un ton ofensat.

— Profesorul Perrier era specialist în operații la creier. O mecanică mai subtilă, Eugénie. Noi lucrăm în abdomen. E cu totul altceva. Veber închise carnețelul și se sculă. Ai făcut tot ce-ai putut, Ravic. Dar, oricum, împotriva șarlatanilor nu poți lupta.

— Ba da, cîteodată poți. Ravic își șterse mîinile și aprinse o țigară. Infirmiera deschise geamul, dezaprobîndu-l în tăcere.

— Bravo, Eugénie, o lăudă Veber. Totdeauna, conform regulamentului.

— Eu am răspundere. Nu vreau să fiu dată afară.

— Frumos, Eugénie. Și foarte încurajator.

— Unii n-au deloc simțul răspunderii. Iar alții nu vor să-l aibă.

— Asta-i pentru tine, Ravic, rîse Veber. Mai bine să dispărem. Eugénie e întotdeauna agresivă, dimineața. Oricum, nu mai e nimic de făcut aici.

Ravic se întoarse. Privi spre zeloasa infirmieră. Ea îl înfruntă neînfricată ; ochelarii cu rame de metal dădeau chipului ei o asprime rece și tăioasă. Era, ca și el, o ființă omenească, dar lui i se părea mai străină decît un pom.

— Iartă-mă, zise el, ai dreptate, soră.

În lumina albă, zăcea întins pe masă, ceea ce cu cîteva ore mai înainte fusese speranță, suflare, grijă și viață. Acum nu mai era decît un cadavru insensibil — și automatul uman numit sora Eugénie, cu răspunderi și cu mult respect pentru ea însăși, ce nu făcuse niciodată vreun

pàs greşit — îl scoase dn odaie. Aceştia sînt cei care trăiesc veşnic, se gîndi Ravic — viaţa nu iubeşte sufletele acestea de lemn — de aceea le uită şi le lasă să trăiască înainte.

— Cu bine, soră, spuse Veber. Încearcă să dormi.

— La revedere, doctore Veber. Mulţumesc.

— La revedere, zise Ravic. Iartă-mi înjurăturile.

— Bună dimineaţa, răspunse Eugénie, glacial.

Veber zîmbi.

— Un caracter de oţel.

Afară începea o zi cenuşie. Camionele de gunoi se hurducau pe străzi. Veber îşi ridică gulerul.

— Urîtă vreme ! Pot să te duc acasă, Ravic ?

— Nu, mulţumesc. Mai degrabă merg pe jos.

— Pe vremea asta ? Pot să te las acasă. E în drumul meu.

Ravic dădu din cap.

— Îţi mulţumesc, Veber.

Veber îl privi cercetător.

— E curios că te mai impresionează cînd moare cineva sub cuţit. Nu ţi s-a mai întîmplat asta în ultimii cincisprezec ani ?

— Ba da. Sînt obişnuit. Şi nu-s deloc impresionat.

Veber stătea în faţa lui Ravic, spătos şi greoi. Faţa lui mare şi rotundă, strălucea ca un măr de Normandia. Mustaţa, neagră şi sourtă, lucea umezită de ploaie. Buickul ce staţiona în colţ, strălucea, de asemenea. Acum Veber are să se instaleze comod în maşină, îndreptîndu-se spre căsuţa lui vopsită în roz, de la marginea oraşului, unde îl aşteptau o soţie cu chipul strălucitor, doi copilaşi strălucind de curăţenie şi o viaţă la fel de strălucitoare. Cine ar putea să-i explice lui ceva despre tensiunea aceea care îţi taie răsuflarea, cînd cuţitul face prima incizie şi dîra îngustă şi roşie urmează apăsării uşoare, cînd trupul, sub pense, se desface ca faldurile unei perdele, cînd organe ce n-au văzut niciodată lumina zilei sînt lăsate descoperite, cînd mergi asemenea unui vînător prin junglă şi, deodată, te trezeşti în faţa fiarei sălbatice, moartea, ascunsă în ţesuturi distruse, în tumori, în răni, cînd în-

cepe lupta, lupta tăcută și nebunească, în timpul căreia nu se poate folosi o altă armă decît o lamă subțire și o mînă sigură — cine îi poate explica ce înseamnă simțămîntul pe care îl încerci cînd, dintr-o dată, o umbră neagră străbate albul ochilor — o monstruoasă ironie care parcă amorțește cuțitul, acul fragil, și mîna grea — și cînd viața — pulsînd enigmatică și invizibilă — este împinsă înapoia mîinilor fără putere, cînd se prăbușește, tînără, în vîrtejul nebunesc pe care nimeni nu-l poate ajunge sau opri — și cînd un chip care cu o clipă mai înainte respirase și purtase un nume, se transformă într-o mască rigidă, fără nume — acea neputință revoltătoare și lipsită de sens — cine ar putea-o explica și ce-ar fi oare de explicat?

Ravic aprinse o altă țigară.

— Douăzeci și unu de ani, zise el.

Veber își șterse cu batista picăturile strălucitoare de pe mustață.

— Ai lucrat minunat, Ravic. Nici eu n-aș fi lucrat mai bine. Că n-ai putut salva ceea ce un șarlatan a cîrpit, nu-i treaba ta. Unde am ajunge dacă am gîndi altfel?

— Da, zise el. Unde am ajunge?

Veber își vîrî batista în buzunar.

— După toate prin cîte ai trecut, ar fi trebuit să fii grozav de călit.

Ravic îl privi cu o umbră de ironie.

— Nimeni nu e niciodată tare. Dar cineva se poate obișnui cu o serie de lucruri.

— Asta voiam să spun.

— Da, și cu unele lucruri niciodată. Dar asta e greu de înțeles. Bunăoară cafeaua. Probabil că acum sînt așa de vioi datorită ei. Și noi o confundăm cu însuflețirea.

— A fostă bună cafeaua, nu-i așa?

— Foarte bună.

— Mă pricep să fac cafea. Mi-am închipuit c-o să ai nevoie, de aceea am făcut-o chiar eu. Era cu totul altceva decît zeama aceea neagră, pe care o face de obicei Eugénie, nu-i așa?

— Incomparabil. Ești un maestru în prepararea cafelei.

Veber intră în mașină. Porni motorul și scoase capul pe geam.

— Nu vrei să te duc ? Trebuie să fii obosit.

Ca o pecete, gîndi Ravic absent. Dar de ce mi se întîmplă mie ? Totdeauna gîndurile astea ascunse...

— Nu mai sînt obosit, zise el. Cafeaua m-a trezit. Somn ușor, Veber.

Veber rîse. Dinții îi străluciră pe sub mustața neagră.

— N-am de gînd să mă culc acum. Voi lucra în grădină, vreau să sădesc lalele și narcise.

Lalele și narcise, se gîndi Ravic. În straturi netede, despărțite de poteci pietruite și netede. Lalele și narcise — suflul de aur al primăverii.

— Pe curînd, Veber, zise el. Ai să te îngrijești dumneata de celelalte, nu-i așa ?

— Desigur. Te chem deseară la telefon. Îmi pare rău că onorariul va fi mic. Fata era săracă și, după cum se pare, n-are rude. Mă voi ocupa eu de asta.

Ravic îl întrerupse cu un gest.

— Ea i-a dat lui Eugénie o sută de franci. Se pare că asta e tot ce avea. Înseamnă deci douăzeci și cinci de franci pentru dumneata.

— N-are importanță, zise Ravic, nerăbdător. Pe curînd, Veber.

Ravic merse încet de-a lungul străzii Lauriston. Dacă ar fi fost vară s-ar fi așezat pe o bancă în Bois de Boulogne, în lumina soarelui de dimineață, cu mintea goală de gînduri și ar fi privit apa și pădurile tinere, pînă cînd s-ar fi destins. Apoi ar fi plecat la hotel și s-ar fi culcat.

Intră într-un bistro, la colțul străzii Boissière. În fața barului stăteau cîțiva muncitori și camionagii. Beau cafea neagră, caldă, cu brioșe. Ravic îi privi cîteva clipe. Era viața simplă și obișnuită, muncă ziua, oboseală seara, mîncare, o femeie și apoi un somn fără vise.

— Un kirsch, comandă el.

Fata care murise purta un lanț îngust, o imitație ieftină de aur, în jurul gleznei de la piciorul drept, unul din fleacurile acelea pe care le poate purta cineva numai

cînd e tînăr, sentimental şi lipsit de gust. Un lănţişor cu o placă mică, purtînd o inscripţie : *toujours Charles*, un lănţişor încheiat în jurul gleznei, în aşa fel încît nimeni să nu i-l poată scoate — un lănţişor ce evoca povestea duminicilor petrecute în pădurile din jurul Senei, a dragostei şi a tinereţii neştiutoare, a unui mic bijutier de undeva din Neuilly, a nopţilor de septembrie petrecute într-o mansardă — şi-apoi, dintr-o dată, teama, aşteptarea — *toujours Charles*, care nu s-a mai arătat niciodată, prietena care cunoştea o adresă, o moaşă, o masă acoperită cu muşama, o durere ascuţită şi sînge, sînge, un chip tulburat de femeie bătrînă, braţe împingîndu-te în grabă într-o maşină ca să scape de tine, zile de mizerie şi de ruşine, în sfîrşit, drumul la spital, suta de franci mototolită într-o mînă caldă şi umedă de sudoare — prea tîrziu.

Radioul începu să urle. Un tango, o voce nazală, căutînd cuvinte stupide. Ravic se pomeni reproducînd întreaga operaţie. Reluă, în gînd, fiecare mişcare. Poate cîteva ore mai devreme ar mai fi existat o şansă. Veber îl chemase. El nu fusese la hotel. Aşa că fata a trebuit să moară, fiindcă el cutreiera străzile. Veber nu putea face singur astfel de operaţii. Absurditatea hazardului. Piciorul cu lanţul aurit se îndoi, răsucindu-se.

— Vino în bărcuţa mea, cînta fals glasul. Ravic plăti şi plecă. Afară, opri un taxi : — La Osiris.

Osiris era un bordel de mîna a doua, cu un bar mare în stil egiptean.

— Tocmai închideam, zise portarul. Nu e nimeni înăuntru.

— Nimeni ?

— Numai Rolande. Fetele au plecat, toate.

— Foarte bine.

Portarul, prost dispus, se opri pe trotuar.

— De ce nu reţineţi taxiul ? N-am să vă pot găsi altul mai tîrziu ! Închidem.

— Ai mai spus-o dată. Am să găsesc cu un alt taxi.

Ravic puse un pachet de ţigări în buzunarul de la piept al portarului şi intră pe uşa îngustă de lîngă ves-

tiar, în sala cea mare. Barul era gol; făcea impresia obișnuită a rămășițelor unei întruniri burgheze — vin vărsat, două scaune răturnate, dopuri pe jos și miros de tutun, parfum dulceag și carne.

— Rolande, zise Ravic.

Ea stătea în fața unei mese, pe care era o grămadă de rufărie roză.

— Ravic, zise ea fără să se mire. Tîrziu. Ce vrei — o fată sau ceva de băut? Sau amîndouă?

— Vodcă. Din aceea poloneză.

Rolande aduse o sticlă și un pahar.

— Servește-te. Eu trebuie să aleg și să înscriu rufăria. Cazanul pentru rufărie va fi aici într-o clipă. Dacă n-ar avea cineva grijă de toate, banda asta s-ar apuca să fure ca niște coțofene. Șoferii... Știi, cadouri pentru drăguțele lor.

Ravic dădu din cap.

— Pune muzica, Rolande. Tare.

— Foarte bine.

Rolande întoarse butonul. Sunetul tobelor și trîmbițelor răsună tunător ca o furtună în sala înaltă și goală.

— Prea tare, Ravic?

— Nu.

Prea tare? Prea tare nu putea fi decît liniștea. Liniștea în care te înfunzi ca într-un gol.

— Gata. Ravic se apropie de masa la care era Rolande. Avea o figură blîndă, un obraz neted și ochii negri și calmi. Rochia neagră și modestă pe care o purta, o deosebea pe supraveghetoare de prostituatele aproape goale.

— Bea cu mine, Rolande.

— Bine.

— Ravic aduse încă un pahar de la bar și turnă. Rolande împinse sticla înapoi, cînd paharul fu pe jumătate plin..

— Destul. Nu beau mai mult.

— Paharele pe jumătate pline sînt dezgustătoare. De ce nu bei?

— De ce? Asta-i risipă.

Ravic se uită spre ea. Văzu faţa sinceră şi inteligentă şi zîmbi.

— Risipă. Vechea spaimă a francezilor! De ce să cruţi? Nimeni nu te cruţă!

— Astea-s principii. E altceva!

Ravic rîse.

— Să bem un pahar în cinstea lor! Ce-ar deveni lumea fără principii morale! O adunătură de criminali idealişti şi leneşi!

— Îţi trebuie o fată, zise Rolande. Pot s-o chem pe Kiki. E strașnică. Douăzeci şi unu de ani.

— Aşa? Douăzeci şi unu? Nu-i de mine astăzi. Ravic îşi umplu paharul. La ce te gîndeşti tu, acum, Rolande, înainte s-adormi?

— De obicei la nimic. Sînt mult prea obosită.

— Şi cînd nu eşti obosită?

— La Tours.

— De ce?

— O mătuşă de-a mea are acolo o casă cu prăvălie. Am două ipoteci asupra ei. Cînd moare — are şaptezeci şi şase de ani — capăt casa. Voi face atunci o cafenea din prăvălie. Hîrtie colorată cu desene înflorate, o orchestră, trei oameni, pian, vioară, în fund un bar. Mic şi drăguţ. Cred c-am să pot s-o mobilez, cu nouă mii cinci sute de franci, chiar cu perdele şi lămpi. Apoi voi pune deoparte încă cinci mii de franci, pentru primele luni. Şi-o să am, bineînţeles, şi chiriaşi la etajul întîi şi doi. La asta mă gîndesc.

— Te-ai născut în Tours?

Da. Dar nimeni nu ştie unde sînt. Şi dacă afacerea merge, n-o să-i pese nimănui de asta. Banii acoperă orice.

— Nu orice. Dar foarte multe.

Ravic simţi în dosul pleoapelor o apăsare ce-i îngreuia vocea.

— Cred că-mi ajunge, zise el şi scoase cîteva bancnote din buzunar.

— Ai să te măriţi la Tours?

— Nu chiar îndată. Dar după cîţiva ani, da. Am un prieten acolo.

— Te duci pe-acolo?

— Rareori. El îmi scrie din cînd în cînd... Desigur că la o altă adresă. E însurat, dar nevasta lui e la spital... Ofticoasă. Mai are un an sau doi, cel mult, spun doctorii. Apoi va fi liber.

Ravic se sculă.

— Dumnezeu să te aibă în paza lui, Rolande. Ai mult bun-simț.

Ea zîmbi mulțumită... Credea că el îi dădea, dreptate. Obrazul neted nu părea deloc obosit. Părea proaspăt, ca după un somn odihnitor. Viața n-avea secrete față de ea.

Afară era ziuă. Ploaia trecuse. Latrinele de prin colțuri păreau niște foișoare fortificate. Portarul plecase, noaptea dispăruse, începuse ziua și odată cu ea, forfoteala mulțimilor ce se năpusteau, astupînd intrările metroului — asemenea unor grote în care oamenii se aruncau de bunăvoie, sacrificîndu-se pe altarul unei negre divinități.

Ea se ridică de pe sofa. Nu scoase nici un strigăt — sări în sus cu un suspin înăbușit, se sprijini în coate și rămase nemișcată.

— Liniștește-te, liniștește-te, zise Ravic. Eu sînt. Omul care te-a adus aici acum cîteva ore.

Ea răsuflă din nou. Ravic nu putea s-o vadă deslușit. Lumina globurilor electrice, amestecată cu razele dimineții intrau pe fereastră ; era palidă, gălbuie și anemică.

— Cred că acum putem stinge, zise el și întoarse butonul.

Simți din nou, de astă dată în dosul frunții, apăsarea băuturii.

— Vrei să mănînci ceva ? întrebă el. O uitase și, atunci cînd ceruse cheia, crezuse că plecase. Ar fi vrut să scape de ea. Băuse îndeajuns, conștiința i se primenise, lanțul răsunător al timpului se rupsese în două, iar amintirile și visurile îi roiau împrejur, puternice și fără teamă. Voia să fie singur.

— Vrei niște cafea ? întrebă el. E singurul lucru destul de bun, aici.

Ea făcu semn că nu. El o privi mai de aproape.

— Ce este ? A fost cineva pe aici ?

— Nu.

— Dar trebuie să se fi întîmplat ceva. Mă priveşti ca şi cum aş fi o stafie.

Ea îşi mişcă buzele.

— Mirosul — zise ea.

— Mirosul, repetă Ravic fără să înţeleagă. Vodca abia miroase, kirschul sau coniacul la fel. Ţigări fumezi şi dumneata. Ce te sperie atunci ?

— Nu, este...

— Dar ce atunci, pentru numele lui Dumnezeu ?

— E acelaşi — acelaşi miros.

— Dumnezeule, trebuie să fie eterul, zise Ravic înţelegînd, deodată.

Ea făcu semn că da.

— Ai fost vreodată operată ?

— Nu, este...

Ravic n-auzi mai departe. Deschise ferastra.

— Trece într-un minut. Fumează totuşi o ţigară.

Se duse în baie şi deschise robinetele. Îşi văzu faţa în oglindă. Cu cîteva ore în urmă, stătuse aici în acelaşi chip. Între timp o fiinţă murise. N-avea nici o importanţă. În fiecare clipă mor mii de oameni. Există statistici în privinţa asta. N-avea nici o importanţă. Pentru cineva însă, asta însemna totul şi era mai important decît pămîntul care se învîrteşte.

Se aşează pe marginea băii şi-şi scoase pantofii. Toate sînt mereu aceleaşi. Obiectele şi tăcuta lor constrîngere. Trivialitatea, vechea obişnuinţă în lumina experienţei trecute. Înflorirea inimii în apele dragostei — dar orice-ar fi cineva, poet, semizeu sau idiot — la cîteva ceasuri este chemat din înălţimile lui ca să urineze. Nimeni nu poate scăpa de asta ! Ironia naturii. Curcubeul romantic deasupra reflexelor glandulare şi mişcărilor burţii. Organele extazului, diabolic destinate în acelaşi timp excreţiei. Ravic aruncă pantofii într-un colţ. Groaznic obicei, acela de a se dezbrăca ! Nici măcar de el nu putea scăpa nimeni ! Numai cineva care a trăit singur, poate înţelege. E asemenea unei resemnări blestemate, unei robii. Dormea deseori îmbrăcat, ca să scape ; dar nu era decît o amînare. Nimeni nu poate scăpa de asta.

Deschise dușul. Apa rece ţîşni, biciuindu-i pielea. Respiră adînc şi se şterse. Plăceri mărunte. Apa, respi-

rația, ploaia măruntă de noapte. Toate astea erau lucruri pe care numai cineva care trăiește singur le poate înțelege. Pielea respirînd mulțumită. Sîngele circulînd mai ușor prin canalele întunecoase. Să stai întins într-un crîng de mesteceni. Nori de vară. Cerul tinereței. Unde mai sînt poveștile de dragoste ? Omorîte de întunecatele povești ale vieții.

Se întoarse în cameră. Femeia stătea ghemuită într-un colț al canapelei, cu plapoma trasă peste ea.

— Ți-e frig ? întrebă el.

Ea făcu semn că nu.

— Speriată ?

Ea făcu semn că da.

— De mine ?

— Nu.

— De ce-i afară ?

— Da.

Ravic închise geamul.

— Mulțumesc, zise ea.

Îi privi grumazul. Umerii. Ceva ce respiră. O frîntură de viață, străină, însă viață. Căldură. Nu un trup înțepenit. Ce ne putem da unul altuia, decît puțină căldură ? Și ce-ar putea fi mai mult ?

Femeia se mișcă. Tremura. Se uita la Ravic. El simți valul retrăgîndu-se. O răceală adîncă, fără apăsare. Tensiunea trecuse. Un spațiu i se deschisese în față. Ca și cum s-ar fi întors, după o noapte petrecută pe o altă planetă. Deodată totul deveni simplu — dimineața, femeia — nimic la care să te gîndești.

— Vino, zise el.

Ea îl privi.

— Vino, zise el, nerăbdător.

3

SE DEȘTEPTĂ CU SIMȚĂMÎNTUL CĂ ÎL VEGHEASE cineva. Femeia ședea pe sofa. Dar nu-l privea, privea afară, pe fereastră. Se așteptase să fie plecată. Îl plictisea faptul că mai era încă acolo. Dimineața nu putea să sufere pe nimeni împrejurul său.

Se gîndi să încerce să adoarmă din nou; dar se simţea tulburat, ştiind că femeia putea să-l privească dormind. Îşi puse în gînd să scape imediat de dînsa. Dacă aştepta bani, era mult mai simplu. N-avea să fie prea greu, în orice caz. Se ridică.

— Te-ai sculat de mult ?

Femeia tresări şi-l privi.

— N-am mai putut dormi. Îmi pare rău că te-am trezit.

— Nu m-ai trezit.

Ea se ridică.

— Voiam să plec. Nu ştiu ce m-a făcut să mai stau aici.

— Aştepată. În curînd voi fi gata. Îţi vei lua micul dejun. Renumita cafea a hotelului. Avem amîndoi timp destul pentru asta.

Se ridică şi trase clopoţelul. Apoi intră în baie. Observă că o folosise şi ea; dar totul era curat, aranjat şi pus la locul lui, chiar şi prosoapele de baie întrebuinţate. În timp ce se spăla pe dinţi, el o auzi pe cameristă intrînd cu mîncarea. Se grăbi.

— Ţi-e neplăcut ? o întrebă el cînd ieşi din baie.

— Ce ?

— Faptul că te-a văzut fata. Nu m-am gîndit la asta.

— Nu. Şi nici ea nu s-a mirat deloc. Femeia privi tava. Era o gustare pentru două persoane, cu toate că Ravic nu spusese nimic.

— Sigur că nu. Aşa e Parisul. Hai bea-ţi cafeaua. Te doare capul ?

— Nu.

— Bine, pe mine mă cam doare. Dar într-un ceas are să-mi treacă. Ia o brioşă.

— Nu pot să mănînc.

— Ba poţi. Îţi închipui doar că nu poţi. Încearcă.

Ea luă o brioşă. Apoi o puse jos.

— Într-adevăr, nu pot.

— Atunci bea cafeaua şi ia o ţigară. E o gustare ca la cazarmă.

— Da.

Ravic mîncă.

— Tot nu ţi-e foame ? întrebă el după cîtva timp.

— Nu.

Femeia îşi stinse ţigara. — Cred, spuse ea şi se opri.

Ce crezi ? întrebă el fără nici un interes.

— Am să plec.

— Ştii drumul ? Aici eşti aproape de bulevardul Wagram.

— Nu cunosc locul.

— Unde stai ?

— La Hotel Verdun.

— E la cîteva minute de aici. Am să te-ndrept eu afară. Oricum, ai să treci cu mine prin faţa portarului.

— Da — dar nu-i vorba de asta.

Ea tăcu din nou. Bani, se gîndi Ravic. — Mi-e uşor să te ajut, dacă eşti strîmtorată. Îşi scoase portmoneul din buzunar.

— Nu. Ce-i asta ? spuse femeia aspru.

— Nimic. Ravic puse portmoneul la loc.

— Iartă-mă. Ea se ridică. — Ai fost — trebuie să-ţi mulţumesc — ar fi fost — noaptea — singură, n-aş fi ştiut...

Ravic îşi aminti cele întîmplate. Ar fi fost ridicol ca ea să aibă vreo pretenţie, dar nu se aşteptase să-i mulţumească, şi lucrul ăsta îl încurca şi mai mult.

— Într-adevăr, n-aş fi ştiut... spuse femeia. Stătea încă în faţa lui, nehotărîtă. De ce nu pleacă ? se gîndi el.

— Dar acum ştii, zise el pentru a spune ceva.

— Nu. Ea îl privi cu sinceritate. Nu ştiu încă. Ştiu doar că trebuie să fac ceva. Ştiu că nu pot să scap.

— E destul. Ravic îşi luă haina. Te voi conduce pînă jos.

— Nu-i nevoie. Să-mi spui numai... Ezită, căutînd cuvintele. Poate ştii ce trebuie făcut... dacă...

— Dacă ? spuse Ravic după cîtva timp.

— Dacă moare cineva, spuse femeia fără să se mai gîndească, izbucnind dintr-o dată. Începu să plîngă. Nu suspina, plîngea aproape fără glas.

Ravic aşteptă pînă ce se calmă.

— A murit cineva ?

Ea dădu din cap.

— Noaptea trecută ?

Ea dădu iarăşi din cap.

— L-ai ucis ?

Femeia se uită la el.

— Cum ? Ce spui ?

— Tu ai făcut-o ? Dacă-mi ceri sfatul trebui să-mi spui.

— A murit ! ţipă femeia. A murit ! Pe neaşteptate... Îşi acoperi faţa.

— Era bolnav ? întrebă Ravic.

— Da...

— Ai chemat un doctor ?

— Da, dar el n-a vrut să meargă la spital.

— Ieri ai chemat vreun doctor ?

— Nu. Mai înainte. Cu trei zile mai înainte. El a... a urlat împotriva doctorului şi n-a mai vrut să-l vadă...

— N-ai mai chemat alt doctor după aceea ?

— Nu mai cunoşteam nici unul. Nu sînt aici decît de trei săptămîni. Pe acela ni-l aduse chelnerul, dar el n-a mai vrut să-l primească, spunea... credea că e mai bine fără el...

— Ce-avea ?

— Nu ştiu. Doctorul spunea că are pneumonie — dar el nu-l credea — spunea că toţi doctorii sînt escroci — şi ieri se simţea, într-adevăr, mai bine. Apoi, deodată...

— De ce nu l-ai dus la spital ?

— N-a vrut să meargă. Spunea că-l voi trăda cînd va fi plecat... cu el... nu-l cunoşti — cu el nu era nimic de făcut...

— E încă la hotel ?

— Da.

— Ai spus proprietarului hotelului ce s-a întîmplat ?

— Nu. El a tăcut aşa, dintr-o dată — şi totul era atît de tăcut, ochii lui la fel, încît n-am mai putut răbda şi am fugit afară.

Ravic se gîndi la cele petrecute în noaptea trecută. Pentru un moment, era încurcat. Dar se întîmplase astfel şi n-avea nici o importanţă, nici pentru el, nici pentru femeia aceasta. Mai ales pentru ea. În noaptea aceea nu se petrecuse nimic cu dînsa şi un singur lucru era important pentru ea : c-a trecut prin toate acestea. Viaţa înseamnă mai mult decît comparaţiile sentimentale. Noap-

tea în care aflase că i-a murit soția, Lavigne și-a petrecut-o într-un bordel. Femeile decăzute l-au salvat ; un preot nu l-ar fi putut ajuta să îndure lucrul ăsta. Oricine poate înțelege așa ceva. Nu e nevoie de nici o explicație.

Își luă haina.

— Vino ! Merg cu tine. Era bărbatul tău ?

— Nu, spuse femeia.

Patronul hotelului Verdun era gras. N-avea un singur fir de păr în cap, dar în schimb avea o mustață neagră, tunsă scurt și sprîncene la fel de negre și stufoase. Stătea în hol ; în spatele lui un chelner, o cameristă și casierul lat în spate. Era vădit că aflase totul. Izbucni în insulte cum văzu femeia intrînd. Cu fața palidă, cu mîinile scurte și grase, spumega de furie și indignare, dar se mai potoli cînd îl văzu pe Ravic. Cînd începu cu poliție, străini, bănuială, închisoare, Ravic îl întrerupse.

— Ești din Provence ?

Patronul se opri brusc.

— Nu. Ce vrei să spui ? îl întrebă el mirat.

— Nimic, răspunse Ravic. Am vrut să te întrerup. O întrebare fără nici un rost e cel mai bun mijloc. Ai fi vorbit timp de-o oră.

— Cine sînteți, domnule ? Ce doriți ?

— E prima frază inteligentă pe care-ai spus-o pînă acum.

Hotelierul se calmă repede.

— Cine sînteți ? întrebă el mult mai liniștit, de teamă să nu insulte fără nici un motiv vreun personaj influent.

— Sînt doctorul, răspunse Ravic.

Patronul își dădu seama că nu e nici o primejdie.

— Nu mai e nevoie de doctor acum, izbucni ei din nou. Cazul ăsta e pentru poliție.

Se uită la Ravic și la femeie. Se aștepta să vadă teama în ochii lor, să audă proteste și propuneri.

— E o idee bună. Cum de nu e încă aici ? Ai aflat de cîteva ore că omul e mort !

Patronul nu răspunse.

— Să-ți spun eu de ce... Ravic făcu un pas înainte. Nu vrei scandal din cauza clienților. Mulți dintre ei se mută cînd aud asemenea lucruri. Dar poliția trebuie să

vină, așa e legea. Ți-ar fi mai la îndemînă să mușamalizezi totul. Dar nu asta îți încurcă socotelile. Ți-e frică să nu pățești dumneata ceva. N-ai deloc nevoie de așa ceva. Afară de asta, te gîndești la plată. Are să se aranjeze. Și acum vreau să văd cadavrul. De toate celelalte am să mă-ngrijesc eu.

Trecu prin fața hotelierului.

— Care e numărul camerii ? o întrebă el pe femeie.

— Patrusprezece.

— N-ai de ce să vii cu mine. Pot să mă descurc și singur.

— Nu. Nu vreau să stau aici.

— Mai bine-ar fi pentru dumneata să nu vezi toate astea.

— Nu, nu vreau să stau aici.

— Bine, Cum vrei.

Era una din camerele din față, cu tavanul scund. Cîteva cameriste, ușieri și chelneri, erau înghesuiți în jurul ușii. În cameră se aflau două paturi ; în cel de lîngă perete zăcea trupul bărbatului. Stătea acolo, în pijama de mătase roșie, înțepenit și galben, cu părul negru și ondulat. Mîinile îi erau încrucișate ; o madonă mică și ieftină, lucrată în lemn, pe-a cărei față se zăreau urme de buze, era pusă pe masă lîngă el. Ravic o ridică — pe spate era scris *„Made in Germany"*. Ravic cercetă chipul celui mort ; n-avea roșu pe buze și nici nu părea să fie un astfel de om. Ochii îi erau pe jumătate deschiși, unul mai mult decît celălalt, ceea ce dădea corpului o expresie de indiferență, ca și cum ar fi încremenit într-o veșnică plictiseală.

Ravic se aplecă asupra cadavrului și cercetă corpul. Nici o urmă de violență. Se ridică.

— Știi numele doctorului care a fost aici ? o întrebă el pe femeie.

— Nu.

Se uită la ea. Era foarte palidă.

— În primul rînd stai jos, mai încolo. Pe scaunul acela din colț. Care e chelnerul care l-a chemat pe doctor aici ?

Ochii ei trecură în revistă chipurile de lîngă ușă. Toate aveau aceeași expresie : groază și lăcomie.

— François era la etajul acesta, spuse servitoarea, care ţinea în mînă o mătură ca pe-o suliţă.

— Unde-i François ?

Un chelner îşi făcu loc prin mulţime.

— Cum îl cheamă pe doctorul care a fost aici ?

— Bonnet. Charles Bonnet.

— Îi ştii numărul de telefon ?

Chelnerul se uită prin buzunare. — Passy 2743.

— Bine. Ravic văzu chipul patronului ţîşnind din mulţime.

— Închide uşa. Sau vrei să intre şi lumea de pe stradă ?

— Nu ! Ieşiţi ! Ieşiţi afară ! Ce staţia aici furîndu-mi din timpul pentru care vă plătesc ?

Patronul alungă personalul afară din odaie şi închise uşa. Ravic ridică receptorul. Îl chemă pe Veber şi vorbi cu el cîtva timp. Apoi chemă numărul din Passy. Bonnet era în camera de consultaţii. El confirmă ceeea ce spusese femeia.

— Omul a murit, spuse Ravic. Puteţi veni să întocmiţi un certificat de deces ?

— Omul ăsta m-a dat afară în modul cel mai jignitor.

— Acum nu vă mai poate jigni.

— Nu mi-a achitat onorariul. Dar în schimb m-a făcut şarlatan, zgîrcit.

— O să veniţi, dacă onorariul vă va fi plătit ?

— Pot să trimit pe cineva.

— E mai bine să veniţi dumneavoastră. Altfel n-o să vă încasaţi niciodată onorariul.

— Voi veni, spuse Bonnet după oarecare ezitare. Dar nu semnez nimic pînă nu mi se plăteşte. Suma se ridică la trei sute de franci.

— Bine. Trei sute. O să-i aveţi.

Ravic atîrnă receptorul.

— Îmi pare rău c-a trebuit s-asculţi toate astea, spuse el femeii. Dar n-aveam altceva de făcut. Avem nevoie de acest om.

Femeia ţinea banii în mînă.

— Nu-i nimic, răspuse ea. Astfel de lucruri nu sînt noi pentru mine. Iată banii.

— Nu e nici o grabă în privința asta. O să vină aici. Apoi poți să-i dai banii.

— Dumneata nu puteai să semnezi certificatul? întrebă femeia.

— Nu, spuse Ravic. E nevoie de un medic francez pentru asta. Și e cît se poate de bine că e tocmai cel care l-a îngrijit.

Cînd ușa se închise în urma lui Bonnet, odaia se liniști dintr-o dată. Mult mai multă liniște decît ar fi putut face cineva ieșind din cameră. Zgomotul mașinilor de pe stradă părea oarecum înăbușit, ca și cum s-ar fi izbit de aerul greu din odaie, prin care nu putea să pătrundă decît anevoie. După toată zăpăceala de pînă acum, prezența unui om mort se făcea simțită pentru prima oară. Liniștea lui apăsătoare umplea odaia mică și sărăcăcioasă cu toate că era îmbrăcat într-o pijama de mătase de un roșu aprins. Orice are viață, se mișcă — și tot ce se mișcă poate avea putere, grație, și absurditate — dar niciodată acea stranie măreție a ceea ce nu se mai poate mișca vreodată, a ceea ce nu mai poate decît să piară. Împlinirea nu o poate avea decît atunci, iar omul nu-și găsește împlinirea decît în moarte, și numai pentru un timp destul de scurt.

— Nu erai căsătorită cu el, nu-i așa? întrebă Ravic.

— Nu. De ce?

— Legea. Proprietatea lui. Poliția va face o listă de cea ce îi aparține lui — și dumitale. Ce-i al lui, va fi reținut de poliție. Pentru rude, dacă se vor ivi. Are pe cineva?

— Nu în Franța.

— Trăiai cu el, nu?

Femeia nu răspunse.

— De mult?

— De doi ani.

Ravic privi împrejur.

— N-aveai nici o valiză?

— Aveam — erau lîngă perete — noaptea trecută.

— Înțeleg, patronul.

Ravic deschise ușa. Servitoarea cu mătura sări înapoi.

— Mătușă, spuse el, ești prea curioasă pentru vîrsta dumitale. Adu-l pe patron.

Servitoarea se pregătea să protesteze.

— Ai dreptate, o întrerupse Ravic. La vîrstă dumitale nu-i mai rămîne cuiva decît curiozitatea. Totuși, adu-l pe patron.

Bătrîna mormăi ceva și dispăru.

— Îmi pare rău, spuse Ravic, dar n-aveam ce face. Poate să pară vulgar, dar e mai bine să se facă acum. E mai simplu, deși poate n-ai să înțelegi în clipa asta.

— Ba da, spuse femeia.

Ravic se uită la ea.

— Înțelegi ?

— Da.

Hotelierul intră cu o hîrtie în mînă. Nu bătuse în ușă.

— Unde sînt valizele ? întrebă Ravic.

— Mai întîi nota. Uite-o. Trebuie să achitați mai întîi nota.

— Întîi valizele. Nimeni n-a refuzat încă să-ți plătească nota. Camera e încă închiriată. Și data viitoare să faci bine să bați la ușă cînd intri. Dă-mi nota și adu-ne valizele.

— Omul îi aruncă o privire furioasă.

— O să-ți primești banii, spuse Ravic.

Patronul plecă trîntind ușa.

— Ai bani în valize ? o întrebă Ravic pe femeie.

— Nu, așa cred.

— Nu știi unde pot fi ceva bani ? În hainele lui ? Sau nu sînt ?

— Avea bani în portmoneu.

— Unde-i portmoneul ?

— Sub... Femeia ezită. — Îl ținea sub pernă mai tot timpul.

Ravic se sculă. Dădu la o parte perna pe care zăcea capul mortului și scoase de acolo un portmoneu negru de piele. I-l dădu femeii.

Scoate banii și tot ce ți se pare important. Repede Nu-i timp pentru sentimentalisme. Trebuie să trăiești. La ce mai pot servi dealtfel ? Polițiștilor la comisariat ?

Privi afară pe fereastră timp de un minut. Șoferul unei mașini se certa cu conducătorul unui camion de

mărfuri tras de doi cai. Îl trata cu superioritatea deplină la care te îndreptățește un motor puternic. Ravic se întoarse.

— Gata ?

— Da.

Dă-mi portmoneul.

Îl vîrî la loc sub pernă. Observă că era mai gol decît înainte.

— Pune lucrurile în geantă, spuse el.

Ea făcu ce-i spuse, ascultătoare. Ravic luă nota și-o parcurse.

— Ai mai achitat vreo notă aici ?

— Nu știu. Cred că da.

— Nota e pe două săptămîni. A plătit... Ravic ezită. I se părea straniu să-i spună mortului domnul Raszinsky. Notele erau plătite la timp ?

— Da, totdeauna. El spunea adesea — în situația noastră e foarte important să plătim repede, dacă avem cu ce.

— Pungașul ăsta de patron ! Știi cumva unde poate fi ultima notă ?

— Nu. Știu numai că-și ținea toate hîrtiile în valiza cea mică.

Se auzi bătînd în ușă. Ravic nu se putu opri să nu zîmbească.

Portarul adusese valizele. Patronul intră după el.

— Sînt toate ? o întrebă Ravic pe femeie.

— Da.

— Sigur că sînt toate, mormăi hotelierul. Ce-ai fi crezut ?

Ravic luă valiza cea mică.

— Ai o cheie ? Nu ? Uunde sînt cheile ?

— În haina lui. În garderob.

Ravic deschise garderobul. Era gol.

— Ei bine ? îl întrebă el pe patron.

Patronul se întoarse spre portar.

— Ei bine ? scuipă el.

— Costumul e afară, se bîlbîi portarul.

— De ce ?

— Pentru periat și călcat.

— Nu mai era nevoie, spuse Ravic.

— Adu-l aici îndată, pungaș îndrăcit ce ești, țipă patronul.

Portarul îl privi șiret, îi făcu cu ochiul și ieși. Se întoarse imediat cu costumul. Ravic scutură jacheta, apoi pantalonii. Ceva suna înăuntru. Ravic ezită o clipă. Straniu lucru, să răscolești prin buzunarele de la pantalonii unui mort. Ca și cum hainele ar fi murit odată cu el. Și încă mai straniu e să simți așa ceva. Un costum e doar un costum.

Luă cheile din buzunar și deschise valiza. Deasupra era o despărțitură din pînză.

— Asta e ? o întrebă el.

Ea dădu din cap.

Ravic găsi îndată nota. Fusese achitată. O arătă patronului.

— Ai mai încărcat socoteala cu o săptămînă întreagă.

— Ce ? strigă el. Și deranjul ! Dezordinea ? Agitația ? Toate astea nu înseamnă nimic ? Și toată supărarea mea nu se pune la socoteală ? Dumneata singur ai spus că s-ar putea să mă părăsească clienții. Paguba este cu mult mai mare ! Și patul ? Odaia care trebuie dezinfectată ? Rufăria care e murdară ?

— Rufăria de pat e cuprinsă în notă. La fel și o cină de douăzeci și cinci de franci pe care ar fi trebuit s-o ia azi-noapte. Ai mîncat ceva noaptea trecută ? o întrebă el pe femeie.

— Nu. Dar nu s-ar putea plăti ? Aș vrea să se termine toate astea cît mai repede.

Să se termine mai repede, se gîndi Ravic. Cunoștea simțămîntul acesta. Apoi — liniștea și mortul. Zgomotul surd al tăcerii. Mai bine așa, chiar dacă e groaznic. Luă un creion de pe masă și începu să calculeze. Apoi întinse patronului nota.

— Ești de acord ?

Acesta se uită la ultima cifră.

— Mă crezi nebun ?

— Ești de acord ? repetă Ravic.

— Oricum, cine ești dumneata ? De ce te amesteci ?

— Sînt frate', spuse Ravic. Ești de acord ?

— Plus zece la sută pentru servicii și taxe. Altfel nu se poate.

— Bine. Ravic adăugă încă o sumă. Ai de plătit două sute nouăzeci şi doi de franci, îi spuse el femeii.

Ea scoase trei hîrtii de cîte o sută de franci şi le dădu patronului, care le luă şi se-ntoarse să plece.

— Odaia trebuie golită pînă la şase. Altfel veţi plăti încă o zi.

— Trebuie să dai un rest de opt franci, spuse Ravic.

— Şi portarul?

— Ne vom aranja singuri.

Patronul numără posac opt franci şi-i puse pe masă.

— *Sales étrangeres*[1], mormăi el, părăsind odaia.

— Mîndria oricărui hotelier francez stă în ura lui pentru străinii de pe urma cărora trăieşte.

Ravic observă pe portar stînd la uşă şi aşteptînd bacşişul.

— Uite...

Portarul privi mai întîi banii.

— *Merçi, monsieur,* spuse el şi ieşi.

— Acum mai avem de furcă cu poliţia şi după aceea putem s-o ştergem, spuse Ravic privind spre femeie. Ea stătea liniştită în colţ, printre valize, în întunericul ce se lăsa încet. Cînd cineva moare, devine dintr-o dată foarte important — şi cînd e în viaţă, nimeni nu se uită la el. O privi din nou. Ţi-ar place să te duci jos? Trebuie să fie un birou jos.

E clătină din cap.

— Te voi lua cu mine. Un prieten de-al meu va veni să aranjeze chestia cu poliţia. Doctorul Veber. Putem să-l aşteptăm jos.

Ea clătină din cap.

— Te voi lua cu mine. Un prieten de-al meu, va veni să aranjeze chestia cu poliţia. Doctorul Veber. Putem să-l aşteptăm jos.

— Nu, aş vrea să stau aici.

— Nu mai e nimic de făcut aici. De ce vrei să stai?

— Nu ştiu. El n-are să mai fie mult aici. Şi eu, adesea... ştii, n-a prea fost fericit cu mine. Plecam deseori. Acum am să rămîn.

Vorbea liniştită, fără sentimentalisme.

---

[1] Străini păcătoşi (fr.)

— Nu mai poate şti asta acum, spuse Ravic.

— Nu-i vorba de asta.

— Bine. Atunci vom bea ceva aici. Acem nevoi amîndoi. Ravic nu aşteaptă răspunsul. Sună clopoţelul. Surprins, chelnerul apăru îndată. Adu-ne două coniacuri mari.

— Aici ?

— Da. Unde altundeva ?

— Foarte bine, domnule.

Chelnerul aduse pahare şi o sticlă de Courvoisier. Privi spre colţul unde patul strălucea alb în întuneric.

— Să aprind lumina ? întrebă el.

— Nu. Dar poţi să laşi sticla aici.

Chelnerul puse tava pe masă şi plecă cît putu mai repede. Ravic luă sticla şi umplu paharele.

— Bea coniacul ăsta, are să-ţi facă bine. Credea că femeia va refuza şi că va trebui s-o convingă. Dar ea goli paharul fără nici o ezitare.

— Se mai află ceva de valoare în valize, ce nu-ţi aparţine dumitale ?

— Nu.

— Ceva ce-ai vrea să păstrezi ? Ce ţi-ar putea fi de folos ? De ce nu te uiţi puţin ?

— Nu. Nu se mai află nimic în ele. Ştiu.

— Nici chiar în valiza cea mică ?

— Poate. Nu ştiu ce avea în ea.

Ravic luă valiza şi o puse pe masa mai mică de lîngă fereastră. Cîteva sticle ; puţină rufărie ; cîteva carnete ; o cutie cu acuarele ; perii ; o carte ; într-un compartiment al despărţiturii de pînză, două bilete de bancă înfăşurate în hîrtie de mătase. Le ţinu mai în lumină.

— Sînt aici o sută de dolari, spuse el. Ia-i. Poţi să trăieşti din ei cîtva timp. Vom pune valiza printre lucrurile dumitale. Putea foarte bine să-ţi aparţină.

— Mulţumesc, spuse femeia.

— Poate că găseşti toate lucrile astea dezgustătoare. Dar trebuiau făcute. E important pentru dumneata. Vei putea avea altfel un oarecare răgaz.

— Nu găsesc nimic dezgustător. Numai că nu le-aş fi putut face eu însămi.

Ravic umplu din nou paharele.

— Să mai bem ceva.

Ea goli încet paharul.

— Te simți mai bine acum ? întrebă el.

Ea privi spre el.

— Nici mai bine, nici mai rău. Nu simt nimic. Întunericul o învălui. Uneori, reflexele roșietice ale luminii de neon îi tremurau pe față și pe mîini.

— Nu pot să gîndesc deloc, spuse ea, atîta vreme cît e el aici.

Cei doi oameni dădură plapuma la o parte și puseră targa lîngă pat. Apoi coborîră trupul. Făcură asta repede și se vedea că erau obișnuiți. Ravic stătea lîngă femeie ca să poată fi aproape în cazul cînd ar fi leșinat. Înainte ca oamenii să acopere corpul, el se aplecă și luă mica Madonă lucrată în lemn de pe masa de noapte.

— Cred că e a dumitale, spuse el. Nu vrei s-o păstrezi ?

— Nu.

— I-o dădu. Ea n-o luă. Deschise atunci valiza cea mică și-o puse înăuntru.

Oamenii ambulanței acoperiră cadavrul cu un vestmînt. Apoi luară targa. Ușa era prea aproape și coridorul de afară nu era nici el prea larg. Încercară totuși să treacă ; dar era cu neputință. Targa se lovea de zid.

— Trebuie să-l luăm pe sus, spuse cel mai bătrîn. Nu putem trece colțul în chipul acesta.

El privi spre Ravic.

— Vino, îi spuse Ravic femeii. Vom aștepta jos.

Ea dădu din cap.

— Bine, spuse el omului. Fă ce crezi că e necesar.

Cei doi oameni apucară mortul, ținîndu-l de picioare și de umeri, și-l puseră pe podea. Ravic voia să spună ceva. El o privi. Ea stătea nemișcată. Tăcu. Oamenii transportară trupul în hol. Apoi dispărură în întuneric, și-l cărară afară prin coridorul abia luminat. Ravic îi urmă. Trebuiau să țină targa foarte sus ca să poată coborî scările. Fețele li se umflară și deveniră roșii și umede de sudoare sub greutate, căci trupul mortului atîrna greu deasupra lor. Ravic îi urmări cu privirea pînă cînd ajunseră la capătul scărilor. Apoi se întoarse.

Femeia stătea lîngă fereastră, privind afară. Mașina era în stradă. Oamenii împinseră trupul înăuntru, așa cum împing brutarii pîinea în cuptor. Apoi se suiră pe scaunele lor, motorul scîrțîi ca și cum ar fi țipat de unde va de sub pămînt și mașina, în viteză, o luă pe după colțul străzii.

Femeia se întoarse.

— Înainte l-ai fi părăsit, spuse Ravic. De ce trebuia să fii de față acum, cînd s-au sfîrșit toate ?

— Nu puteam. Nu puteam pleca înaintea lui. Nu înțelegi asta ?

— Ba da. Haide să mai bem ceva.

—Nu.

Veber aprinse lumina cînd veniseră ambulanța și poliția. Odaia părea mai mare, acum cînd trupul fusese luat. Mai mare și ciudat de moartă, ca și cum numai corpul ar fi ieșit și moartea ar fi rămas.

— Vrei să rămîi aici, în hotel ? Cred că nu.

— Nu.

— Ai prieteni aici ?

— Numai unul.

— Știi un hotel unde-ai putea să stai ?

— Nu.

— E un hotel mic prin împrejurimi, cam la fel cu ăsta. Curat și îngrijit. Hotel Milano. Poți găsi o cameră acolo.

— N-aș putea să merg la hotel unde... la hotelul dumitale ?

— Internaționalul ?

— Da. Acolo, oricum îl știu, e mai bine decît unul complet necunoscut.

— Internaționalul nu e un hotel potrivit pentru femei, spuse Ravic. „Asta ar fi culmea, se gîndi el. În același hotel ! Nu sînt o infirmieră. Și-afară de asta — poate că ea se gîndește că sînt într-un anume fel răspunzător...“ Apoi tare :

— Te sfătuiesc să nu te duci acolo, spuse el cu o voce mai aspră decît voise. E totdeauna prea aglomerat. Cu refugiați. Rămîi la Hotel Milano. Dacă nu-ți place acolo, te poți muta oriunde vrei.

Femeia îl privi. Simți că ea își dădea seama de gîndurile lui și era încurcat. Dar e mai bine să fii o clipă în încurcătură și să fii singur după aceea.

— Bine, spuse femeia. Ai dreptate.

Ravic dădu ordin să se transporte valizele jos și să se caute un taxi. Hotelul Milano era numai la cîteva minute de drum cu mașina. Închirie o cameră ; apoi urcară sus. Era o cameră la etajul al doilea, cu tapet înflorat, un pat, un șifonier și o masă cu două scaune.

— E-n regulă ? întrebă el.

— Da. E perfect.

Ravic privi tapetul. Era groaznic.

— Cel puțin pare să fie curat aici, spuse el. Strălucitor și curat.

— Da.

Valizele fură aduse sus.

— Acum ai totul aici.

— Da, mulțumesc. Mulțumesc mult.

Se așeză pe pat. Fața îi era palidă și lipsită de orice expresie.

— Ar trebui să te culci. Crezi că vei fi în stare să dormi ?

— Am să încerc.

Scoase un tub de aluminiu din buzunar și scutură cîteva tablete din el.

— Uite ceva care te va face să dormi. Vrei să iei una acum ?

— Nu, mai tîrziu.

— Bine. Eu am să plec. O să te caut într-una din zilele astea. Încearcă să dormi cît mai curînd cu putință. Uite, ai aici o adresă. În caz că se întîmplă ceva. Dar nu te duce acolo. Gîndește-te la dumneata. Am să mai trec pe-aici. Ravic ezită o clipă. Cum te cheamă ? întrebă el.

— Madou. Joan Madou.

— Joan Madou. Foarte bine. Am să țin minte. El știa că nu-și va mai aduce aminte și că nici nu va mai veni. Dar tocmai fiindcă știa asta ținea să păstreze aparențele. E mai bine să-mi însemn numele spuse el și rupse o foaie din carnetul pe care-l ținea în buzunarul de la vestă. Aici — scrie chiar dumneata. E mai simplu.

Ea luă foaia şi-şi scrise numele. El o privi, o îndoi şi-o băgă în buzunarul hainei.

— Mîine totul ţi se va părea altfel. Poate că ţi se pare stupid şi banal, dar aşa este : n-ai nevoie decît să dormi puţin. Să laşi să treacă cîtva timp. Ştii asta ?

— Da, ştiu.

— Ia tabletele şi dormi.

— Da, mulţumesc. Mulţumesc pentru toate. Nu ştiu ce m-aş fi făcut fără dumneata. Într-adevăr, nu ştiu.

Ea îi întinse mîna. Era rece. Îi strînse mîna cu aceeaşi energie. Bun, se gîndi el. Arată încă de pe acum mai hotărîtă.

Ravic ieşi în stradă. Respiră aerul umed şi plăcut. Automobile, lume, cîteva femei de stradă pe la colţuri, cofetării, bodegi, miros de tutun, aperitiv şi gazolină — viaţă trepidantă şi variată. Ce plăcut e să fii trecător ! Privi în sus spre faţada hotelului. Cîteva ferestre luminate. Înapoia uneia stătea ea şi privea drept înainte. Luă foaia pe care-i era scris numele, o rupse, şi-o aruncă. Să uite. Straniu cuvînt, se gîndi el. Populat cu fantome, plin de groază şi comod ca o pernă ! Cine-ar putea trăi fără să uite ? Dar cine oare poate să uite îndeajuns ? Cenuşa amintirii zace în adîncul inimii fiecăruia. Numai atunci cînd nu mai ai pentru ce trăi, poţi fi liber.

Se îndreptă spre Place de l'Etoile. Piaţa era plină de lume. În spatele Arcului de Triumf fuseseră aşezate torţe. Ele luminau mormîntul Soldatului Necunoscut. Un steag imens flutura în vînt în faţa mormîntului. Se sărbătorea cea de-a douăzecea aniversare a Armistiţiului din 1918. Cerul era întunecat, şi lumina torţelor proiecta drapelul peste norii mişcători, iar umbra lui era tristă, veştejită şi sfîşiată. Arăta ca un drapel zdrenţuit ce dispărea uşor în întunecimile cerului. Undeva cînta o orchestră militară. Se auzea încet, ca un vaiet. Mulţimea stătea tăcută.

— Armistiţiul, spuse o femeie bătrînă de lîngă Ravic. Mi-am pierdut bărbatul în războiul trecut. Acum e rîndul fiului meu. Armistiţiul... Cine ştie ce ne va aduce anul viitor...

FIŞA DE TEMPERATURĂ DE DEA-supra patului era nouă şi curată. Nu avea decît numele scris pe ea. Lucienne Martinet. Buttes-Chaumont, strada Cavel.

Pe pernă, faţa fetei era cenuşie. Fusese operată cu o noapte înainte. Ravic îi ascultă inima cu multă grijă. Apoi se ridică.

— Mai bine, zise. Transfuzia de sînge a înfăptuit o mică minune. Dacă mai rezistă încă o zi, are şanse.

— Perfect, spuse Veber. Felicitări. Nu părea să le aibă. Cu un plus de o sută patruzeci şi o tensiune ridicată ; cofeină, coramină — era al dracului de greu.

Ravic dădu din umeri.

— N-ai de ce să mă feliciţi. A venit mai devreme decît cealaltă fată. Cea cu lănţişorul de aur din jurul gleznei. Asta a fost. Îi acoperi faţa. E al doilea caz în răstimpul unei săptămîni. Dacă are să mai meargă tot aşa, o să ai un spital special pentru avorturile nereuşite din Buttes-Chaumont. Nu era şi fata cealaltă tot de acolo ?

Veber aprobă.

— Da şi tot din strada Cavel. Probabil că se cunoşteau şi-au mers la aceeaşi moaşă. A venit pe seară, aproape la aceeaşi oră ca şi cealaltă. Noroc c-am putut da de dumneata la hotel. Mi-era teamă că nu te voi găsi.

Ravic îl privi.

— Cînd cineva trăieşte într-un hotel, de obicei nu stă noaptea acasă, Veber. În noiembrie, camerele de hotel nu sînt deosebit de vesele.

— Cred şi eu. Dar atunci de ce continui să locuieşti într-un hotel ?

— E un fel comod şi impersonal de a trăi. Eşti singur şi totdeauna ai lume împrejurul tău.

— Asta doreşti ?

— Da.

— Poţi să ai toate astea şi altfel. Dacă ai închiria un apărtament, ar fi acelaşi lucru.

— Poate. Ravic se aplecă din nou asupra fetei.

— Dumneata nu crezi acelaşi lucru, Eugénie ? întrebă Veber.

— Domnul Ravic n-are să facă niciodată asta, zise ea cu răceală.

— Doctor Ravic, Eugénie, corectă Veber. Ți-am spus de o sută de ori. A fost șef-chirurg într-un mare spital din Germania. Ceva mult mai de seamă decît sînt eu.

— Aici... începu infirmiera și-și îndreptă ochelarii.

Veber o opri repede.

— Foarte bine! Foarte bine! Știu toate astea. Țara noastră nu recunoaște diplomele străine. Idiot lucru! Dar ce te face să fii așa de sigură că n-are să-și ia un apartament?

— Domnul Ravic este un om pierdut. Nu-și va mai

— Bravo, zise Ravic, de lîngă patul fetei.

face niciodată un rost!

— Cum? întrebă Veber mirat. Ce tot spui tu acolo?

— Bravo, zise Ravic, de lîngă patul fetei.

— Domnul Ravic nu mai are nimic sfînt. Iată cauza.

— N-am mai auzit niciodată așa ceva! Veber o privi pe Eugénie.

— De ce nu-l întrebați chiar dumneavoastră, doctore Veber?

Ravic zîmbi.

— Ai nimerit-o bine, Eugénie. Dar cînd cineva nu mai are nimic sfînt, orice lucru îi devine pe de altă parte sfînt, într-un fel mult mai uman. Descoperă viața care pulsează chiar într-un vierme și care îl silește să iasă, din cînd ni cînd, la lumina zilei. Nu fac nici un fel de comparație.

— Nu mă poți insulta. Dumneata n-ai credință. Eugénie își netezi cu energie bluza albă pe piept. Mulțumesc lui Dumnezeu, eu îmi am credința mea!

Ravic se ridică.

— Credința poate face cu ușurință pe cineva fanatic. Din cauza asta toate religiile au costat atîta sînge. Zîmbi amar. Toleranța era frica îndoielii, Eugénie. Asta explică de ce dumneata, cu toată credința dumitale, ești în atît de mare măsură mult mai agresivă față de mine, decît sînt eu, un biet necredincios, față de dumneata.

Veber izbucni în rîs.

— Așa-i, Eugénie. Nu mai răspunde! Ai s-o pățești și mai rău!

— Bine, întrerupse Veber. Oprește-te aici. E întotdeauna mai bine așa. Acum trebuie să plec. Mai am cîteva lucruri de făcut la birou. Vino, Ravic. Cu bine Eugénie.

— Cu bine, doctore Veber.

— Cu bine, soră Eugénie, zise Ravic.

Cu bine, răspunse Eugénie, făcînd o sforțare grozavă, și numai după ce Veber se întoarse să se uite la

Biroul lui Veber era încărcat cu mobilă empire; albă-aurie și ușoară. Fotografiile casei și grădinii sale, îi împodobeau pereții deasupra biroului. Un șezlong lat, modern, era sprijinit de perete. Veber dormea pe el cînd rămînea peste noapte. Sanatoriul îi aparținea.

— Ce-ai vrea să bei, Ravic? Coniac sau Dubonnet?

—Cafea, dacă a mai rămas.

— Desigur. Veber așeză cana de cafea pe birou și puse reșoul în priză. Apoi se întoarse către Ravic. Poți să mă înlocuiești azi după-masă la Osiris?

— Bineînțeles.

— Nu te deranjează?

— Cîtuși de puțin. Nu aveam alte planuri.

— Perfect. Atunci n-o să mai trebuiască să ies iarăși, ca să merg acolo. Pot să lucrez în grădină la mine. L-am căutat pe Fauchon, dar e în concediu.

— Prostii, zise Ravic. Am făcut-o doar de atîtea ori.

— E drept. Totuși...

— „Totuși" nu mai există astăzi. Cel puțin nu pentru mine.

— Da. E o situație destul de idioată. Nu ți se îngăduie să lucrezi aici în mod oficial și trebuie să te ascunzi ca un chirurg-fantomă.

— Dar, Veber! Povestea e de-acum veche. Asta li se întîmplă tuturor medicilor care au fugit din Germania.

— E ridicol! Execuți operațiile cele mai grele în locul lui Durant și el își crează un renume.

— Mai bine așa, decît să opereze el.

Veber rîse.

— Tocmai eu vorbesc. Mi le faci doar și pe ale mele. Numai că eu sînt ginecolog, nu specialist în chirurgie.

Infirmiera ridică ochii.

Cana cu cafea începu să clocotească. El scoase niște cești dintr-un dulăpior și turnă cafeaua.

— Un singur lucru nu-l înțeleg, Ravic, zise el. De ce continui să trăiești în acel hotel deprimant, Internațional ? De ce nu închiriezi unul din acele apartamente noi de lîngă Bois ? Ți-ai putea cumpăra o mobilă destul de ieftină. Și cel puțin ai ști că e a dumitale !

— Da, zise Ravic. Aș ști că e a mea.

—Ascultă, de ce n-o faci ?

Ravic sorbi din cafea. Era amară și foarte tare.

— Veber, zise el, ești un minunat exemplu de gîndire convențională, în timpurile noastre. Pe de-o parte știi că lucrez ilegal — aici — și în același timp mă întrebi de ce nu închiriez un apartament drăguț.

— Ce are a face una cu alta ?

Ravic zîmbi răbdător.

— Dacă iau un apartament trebuie să fiu înscris la poliție. Iar pentru asta îmi trebuie un pașaport și o viză specială.

— Adevărat. Nu m-am gîndit la asta. Și la hotel nu-ți trebuie ?

— Și-acolo, de obicei. Dar, slavă Domnului, sînt cîteva hoteluri în Paris care nu iau în serios înregistrările. Ravic turnă cîteva picături de coniac în cafea. Unul din ele este și Internaționalul. De aceea stau acolo. Nu știu cum se descurcă proprietăreasa. Dar trebuie să aibă relații. Sau poliția nu știe lucrul ăsta, sau e cumpărată. În orice caz, stau acolo de destul de multă vreme, nestingherit.

Veber se lăsă pe spate.

— Ravic, zise el, n-am știut asta. Am crezut numai că nu ți-e îngăduit să profesezi aici. Ce situație infernală !

— E paradisul. În comparație cu un lagăr de concentrare.

— Și poliția ? Dacă vine într-o zi ?

— Dacă ne prind, căpătăm cîteva săptămîni de închisoare și sîntem deportați peste graniță.

— Cum ?

— Șase luni !

— Demnitatea mea de femeie...

Veber îl privi mirat.

— Bine, dar e imposibil ! E inuman !

— Și eu am crezut la fel. Pînă am experimentat pe pielea mea.

— Ce vrei să spui ? Ți s-a întîmplat și dumitale ?

— Nu o dată. De trei ori. Tot așa de bine ca și altora. La început, cînd nu știam rostul și mă bizuiam pe sentimentul de omenie, a fost mai greu. După aceea m-am dus în Spania — unde nu-mi trebuia nici un pașaport — și am căpătat o altă lecție de omenie aplicată. De la aviatorii germani și italieni. Apoi, mai tîrziu, cînd am revenit în Franța, cunoșteam, bineînțeles, toate dedesubturile.

Veber se sculă în picioare.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, izbucni el, atunci ai fost închis aproape un an pe degeaba.

— Nu chiar atît. Numai două luni.

— Cum așa ? N-ai spus că în caz de recidivă, capeți șase luni ?

Ravic zîmbi.

— Nu există recidivă cînd are cineva experiență. Cineva e deportat sub un nume și se întoarce pur și simplu sub alt nume. Dacă e posibil, printr-un alt punct al granitei. Așa se evită lucrul ăsta. Atîta timp cît nu avem acte, nu putem fi dovediți decît dacă ne recunoaște cineva personal. Asta se întîmplă foarte rar. Ravic este cel de-al treilea nume. Îl folosesc de aproape doi ani. Nu s-a întîmplat nimic în acest răstimp. Se pare că mi-a adus noroc. Începe să-mi placă din ce în ce mai mult, pe zi ce trece. Acum mi-am și uitat numele adevărat.

Veber dădu din cap.

— Și toate astea, pur și simplu, pentru că nu ești nazist.

— Bineînțeles. Naziștii au cele mai bune acte. Și toate vizele pe care le vor.

— Sînt cîteva milioane de oameni fără lucru, de care trebuie să aibă grijă. Statul în primul rînd. Dealtfel nu e numai în Franța așa. Același lucru se petrece peste tot.

Ravic se sculă.

— Cu bine, Veber. O să vin să văd fata din nou, peste vreo două ore. Și încă o dată în timpul nopții.

Veber îl conduse pînă la ușă.

— Ascultă, Ravic, zise el. De ce nu vii pe la noi pe-acasă, cîteodată ? La masă.

— Desigur. Ravic știa că nu se va duce. Am să vin odată. Cu bine Veber.

— Cu bine, Ravic. Și vino, zău.

Ravic intră în bistroul îngust. Se așeză lîngă fereastră, așa ca să poată privi în stradă. Îi plăcea să stea fără să se gîndească și să privească oamenii cum trec. Parisul e orașul unde poți să-ți treci foarte bine timpul, fără să faci nimic.

Chelnerul șterse masa și așteptă.

— Un pernod, zise Ravic.

— Cu apă, domnule ?

— Nu. Ravic stătu pe gînduri. Să nu-mi aduci un pernod. Simțea nevoia să uite complet unele lucruri, îi trebuia ceva mai tare. Anasonul dulce, era tocmai bun pentru asta. Adu-mi un calvados, zise el chelnerului. Un calvados dublu.

— Am înțeles, domnule.

Invitația lui Veber ! Cu nuanța aceea de milă în voce. Să acorzi cuiva o seară de familie. Francezii invită rar pe străini la ei acasă, preferă să-i ducă la restaurante. Nu fusese pînă atunci la Veber. Era bine intenționat, însă greu de suportat. Te poți apăra împotriva insultelor, însă nu împotriva milei.

Luă o înghițitură de calvados. De ce a trebuit să-i explice lui Veber motivele care îl făceau să locuiască la Internațional ? Nu era necesar. Veber știa tot ce avea nevoie să știe. Știa că lui Ravic nu-i era îngăduit să opereze. Era destul. Că totuși lucra cu el, asta îl privea. În felul acesta făcea bani și lua operații pe care el însuși n-ar fi îndrăznit să le facă. Nimeni nu știa lucrul acesta — în afară de el și de infirmieră — și ea tăcea. Același lucru și cu Durant. Ori de cîte ori avea de făcut o intervenție, acesta rămînea cu pacientul pînă ce-l anestezia. Apoi venea Ravic și opera cazurile pentru care Durant era prea bătrîn și prea nepriceput. Cînd pacientul se trezea mai tîrziu, lîngă el stătea Durant, vajnicul chirurg, deși, el nu cunoștea decît fișa îngustă, unsă cu iod, a corpului pregătit pentru operație. Foarte ades el

nici nu știa pe cine opera. Durant îi dădea diagnosticul și el începea să taie. Durant îi plătea lui Ravic o zecime din aceea ce primea el pentru operație. Lui Ravic nu-i păsa. Era mai bine decît să nu opereze deloc. Cu Veber lucra în condiții mult mai prietenești. Veber îi plătea un sfert din ce cîștiga el. Era un lucru frumos.

Ravic privi pe fereastră. Și încă mai ce? Nu mai era mare lucru... Dar era în viață și asta era de ajuns. Într-o vreme, cînd totul se clătina, n-avea dorința să clădească ceva care să se prăbușească iarăși, într-un timp foarte scurt. Era mai bine să acumuleze, decît să risipească energia, era singurul lucru de neînlocuit. A supraviețui, însemna totul, pînă cînd va putea întrezări iară un scop. Cît mai puțină energie, ca s-o păstreze pe mai tîrziu. Tendința perseverentă de a reclădi iarăși și iarăși o viață burgheză într-un secol ce se sfărîma în țăndări — îi ruina pe mulți. Era impresionant, ridicol și eroic în același timp — și umil. O avalanșă nu poate fi stăvilită odată ce s-a pus în mișcare; oricine ar încerca, se prăbușește cu ea. E mai bine să aștepți și apoi să dezgropi victimele. La marșuri lungi trebuie mers încet.

Ravic se uită la ceas. Era timpul s-o vadă pe Lucienne Martinet. Și apoi să se ducă la Osiris.

Femeile de la Osiris așteptau. Cu toate că erau examinate în mod regulat de către un medic oficial, madama nu se mulțumea cu atît. Nu putea să îngăduie să la cineva o boală în localul ei; pentru acest motiv se înțelese cu Veber ca fetele să fie examinate neoficial, în fiecare joi. Cîteodată Ravic îl înlocuia.

Madama mobilase și pregătise o cameră la etajul întîi, destinată consultațiilor. Era mîndră de faptul că de mai bine de un an, nici unul dintre clienții ei nu căpătaseră o boală, dar, în ciuda măsurilor de precauție luate de fete, șaptesprezece cazuri de boli venerice fuseseră cauzate de clienți.

Rolande, îi aduse lui Ravic o sticlă de brandy și un pahar.

— Cred că Martha are ceva, zise ea.

— Bine. Am s-o examinez cu atenție.

— De ieri n-am mai lăsat-o să lucreze. Bineînțeles că ea neagă.

— Bine, Rolande.

Fetele veniră dezbrăcate, pe rînd, una după alta; Ravic le cunoștea aproape pe toate; numai două erau noi.

— N-ai nevoie să mă examinezi, doctore, zise Léonie, o gasconă cu părul roșu.

— De ce?

— N-am avut clienți toată săptămîna.

— Ce spune madam de lucrul ăsta?

— Nimic. I-am pus să comande foarte multă șampanie. Șapte, opt sticle într-o noapte. Trei negustori din Toulouse. Însurați. La toți trei le-ar fi plăcut, dar nici unul dintre ei nu îndrăznea din cauza celorlalți. Fiecare se temea că, dacă are să vină cu mine, ceilalți vor vorbi despre asta acasă. De aceea au băut; fiecare credea c-o să reziste mai mult decît ceilalți. Léonie rîse și se scărpină leneș. Acela care mai rezistase, nici nu era în stare să stea în picioare.

— Bine. În orice caz te voi examina.

— Îmi merge foarte bine. N-aveți o țigară, domnule doctor?

— Da, uite.

Ravic luă un tampon și-l coloră. Apoi puse placa de sticlă sub microscop.

— Știi ce nu înțeleg? zise Léonie, urmărindu-l cu privirea.

— Ce?

— Că totuși îți mai place să te culci cu o femeie, cînd faci toate lucrurile astea.

— Martha.

Martha era palidă, subțire și blondă. Avea chipul unui înger de Botticelli, dar vorbea în argoul din strada Blondel.

— N-am nimic, domnule doctor.

— Foarte bine. Totuși, să te examinăm.

— Zău că n-am nimic.

— Cu atît mai bine.

Deodată Rolande apăru în odaie. O privea pe Martha. Fata tăcu. Ea îl privi pe Ravic cu înțeles. El o examină cu grijă.

— Dar n-am nimic domnule doctor. Știți cît mă păzesc.

Ravic nu răspunse. Fata continuă să vorbească — ezită și începu iarăși.

— Ești bolnavă, Martha, zise el.

— Ce ? Ea sări în sus. Nu se poate să fie adevărat.

— E adevărat.

Ea îl privi. Apoi izbucni deodată într-o serie de înjurături și blesteme.

— Porcul ! Blestematul acela de porc ! Tot nu-l credeam eu, canalia ! Spunea că este student și că se pricepe, student la medicină, ticălosul !

— De ce nu te-ai păzit ?

— M-am ferit, dar a mers așa de repede și spunea că el, ca student...

Ravic dădu din cap. Vechea poveste — un student în medicină care s-a tratat singur. După două luni s-a considerat sănătos, fără să mai facă vreo analiză.

— Cît are să țină, domnule doctor ?

— Șase săptămîni. Ravic știa că va dura mai mult.

— Șase săptămîni ? Șase săptămîni fără să cîștig nimic ? Spitalul ? Trebuie să mă duc la spital ?

— Asta o să vedem. Poate că putem să te tratăm mai tîrziu acasă, dacă făgăduiești...

— Făgăduiesc orice ! Orice ! Numai nu la spital !

— Trebuie să te duci întîi acolo. Nu există altă cale !

Fata se uită la Ravic. Toate se temeau de spital. Supravegherea era foarte severă acolo. Dar nu era nimic altceva de făcut. Lăsate acasă, după cîteva zile ieșeau pe ascuns, cu toate făgăduielile și umblau după bărbați.

— Madama va plăti cheltuielile, zise Ravic.

— Dar eu ! Eu ! Șase săptămîni fără nici un venit ! Și tocmai îmi cumpărasem o vulpe argintie în rate. Rata are să treacă și pierd totul !

Plîngea. — Vino, Martha, zise Roland.

— N-ai să mă mai primești înapoi ! Nu faci niciodată astfel ! O să rămîn pe stradă. Și toate astea din cauza cîinelui ăluia...

— Te primim înapoi. Clienții te plăceau.
— Adevărat ? Martha ridică ochii.
— Sigur. Acum, hai, vino.

Martha plecă cu Rolande. Ravic se uită după ea. Martha n-are să se mai întoarcă. Madama era mult prea grijulie. Următoarea ei etapă avea să fie, probabil, bordelurile ieftine din strada Blondel. Apoi strada, cocaina, spitalul, vînzătoare de flori sau țigări. Sau, dacă e norocoasă, vreun fante care s-o bată, s-o exploateze și apoi s-o gonească.

Sala de mîncare a hotelului Internațional era la subsol. Locatarii îi spuneau Catacomba. În timpul zilei, o lumină tulbure pătrundea prin mai multe ferestre mari, înguste și opace, care dădeau în curte. În timpul iernii trebuia ținută lumina aprinsă toată ziua. Cînera fusese pe rînd birou, fumoar, auditorium, sală de întrunire și de refugiu pentru acei refugiați care n-aveau acte — cînd venea vreo inspecție polițienească, fiindcă puteau fugi prin curte într-un garaj și de acolo în altă stradă.

Ravic stătea cu portarul Șeherezadei, Boris Morosow, într-o parte a Catacombei, pe care proprietăreasa o numea Camera Palmierilor ; pe o masă, cu un singur picior, un palmier veștejit și singuratic, lîncezea într-un vas de majolică. Morosow era un refugiat din primul război și trăise la Paris în ultimii cincisprezece ani. Era unul din puținii ruși care nu pretindea să fi servit în garda țarului și nu vorbea de originea lui aristocratică.

Stăteau și jucau șah. În Catacombă nu era nimeni, în afară de cîțiva inși care stăteau la o masă, bînd și vorbind cu voce tare și ridicînd cîte un toast la fiecare cinci minute. Morosow privi împrejur, supărat.

— Poți să-mi spui, Ravic, de ce e o gălăgie atît de mare astă-seară, aici ? De ce nu se duc la culcare refugiații ăștia ?

Ravic surîse.

— Cu refugiații din colțul acesta n-am nimic de-a face, Boris. E secția fascistă a hotelului. Spania.

— Spania. N-ai fost și pe-acolo ?

— Da, dar de partea cealaltă. Mai mult în calitate de doctor. Aceștia sînt monarhiști spanioli, cu garnitură fas-

cistă. Rămăşiţele lor. Ceilalţi au plecat de mult înapoi. Aceştia n-au fost în stare încă să se hotărască. Franco n-a fost destul de gentil cu ei. Maurii care i-au măcelărit pe spanioli, desigur că nu i-au tulburat.

Morosow mişcă pionul.

— Atunci probabil că sărbătoresc masacrul de la Guernica. Sau victoria tunurilor italiane şi germane asupra minerilor din Estramadura. Nu i-am mai văzut niciodată pe indivizii ăştia pe aici.

— Sînt aici de ani de zile. Nu i-ai văzut pentru că n-ai mîncat niciodată aici.

— Dumneata mănînci aici ?

— Nu.

Morosow zîmbi amar.

— Foarte bine, zise el.

— Hai să omitem următoarea mea întrebare şi răspunsul dumitale, care, desigur, va fi insultător. După mine puteau să se fi născut aici, în văgăuna asta. Numai de-ar vorbi mai încet. A ! Uite — multîncercatul gambit al damei...

Ravic mişcă pionul din faţă. Primele mişcări fură făcute repede. Apoi Morosow începu să cadă pe gînduri.

— Asta-i varianta lui Alekhine...

Ravic văzu pe unul din spanioli apropiindu-se. Era cu ochii pe jumătate închişi şi se opri la masa lor. Morosow îl privi prost dispus. Spaniolul nu se ţinea prea bine pe picioare.

— Domnilor, spuse el politicos, colonelul Gomez vă poftește la un pahar cu vin.

— Domnule, spuse Morosow, la fel de politicos, tocmai jucăm o partidă de şah pentru un campionat. Exprimăm toate mulţumirile noastre, dar nu putem veni.

Spaniolul nici nu clipi. Se întoarse spre Ravic în mod ceremonios, ca şi cum ar fi fost la Curtea lui Filip al II-lea.

— I-aţi făcut colonelului Gomez un serviciu prietenesc acum cîtva timp. I-ar face plăcere să bea un pahar cu dumneavoastră, în semn de prietenie, înainte de plecare.

— Partenerul meu, răspunse Ravic cu acelaşi ton ceremonios, v-a explicat chiar acum că trebuie să termi-

năm această partidă chiar astăzi. Transmite-ți mulțumirile mele colonelului Gomez. Îmi pare foarte rău.

Spaniolul salută și plecă. Morosow rîse încet.

— Exact ca rușii în primul război. Țineau la titlurile și manierele lor, ca și cum le-ar fi asigurat viața. Ce fel de serviciu prietenesc i-ai adus acestui hotentot?

— I-am prescris odată un laxativ. Rasa latină ține foarte mult să aibă o digestie bună.

Morosow făcu din ochi către Ravic.

— Vechea slăbiciune a democrației. Un fascist în aceeași situație ar fi prescris un arsenic pentru un democrat.

Spaniolul se întoarse.

— Numele meu e Navarro. Prim-locotenent, declară el cu ardoarea unui om care a băut prea mult și nu-și dă seama de lucrul ăsta. Sînt aghiotantul colonelului Gomez. Colonelul părăsește Parisul la noapte. Pleacă în Spania pentru a se alătura glorioasei armate a generalissimului Franco. Din această cauză ar dori să bea cu dumneavoastră. Pentru libertatea Spaniei și armata spaniolă.

— Locotenente Navarro, zise Ravic scurt. Nu sînt spaniol.

— Știu acest lucru. Sînteți german. Navarro zîmbi cu înțeles. Aceasta e tocmai cauza dorinței colonelului Gomez. Germania și Spania sînt țări prietene.

Ravic îl privi pe Morosow. Ironia situației era evidentă. Morosow se abținu să nu zîmbească.

— Locotenente Navarro, zise el, regret că trebuie să insist spunînd că vreau să terminăm partida astăzi. Rezultatele trebuiesc comunicate astă-noapte la New York și Calcutta.

— Domnule, răspunse Navarro cu răceală, ne-am așteptat să ne refuzați. Rusia este inamica Spaniei. Invitația era adresată numai doctorului Ravic. Trebuia să vă invităm și pe dumneavoastră, pentru că erați cu dînsul.

Morosow așeză în palma lui mare un pion pe care-l cîștigase și privi spre Ravic.

— Nu crezi că trebuie să termini cu bufoneria asta?

— Da. Ravic se întoarse. Cred că lucrul cel mai simplu ar fi să te duci înapoi, tinere. L-ai insultat în mod inutil pe colonelul Morosow.

Se aplecă peste tabla de joc, fără să mai aştepte vreun răspuns. Navarro se opri nehotărît, timp de-o clipă. Apoi plecă.

— Nu ştiu dacă ai observat că te-am ridicat la gradul de colonel, Boris. După cîte ştiu erai doar un biet locotenent-colonel. Dar mi se părea imposibil să nu-ţi atribui acelaşi grad militar cu Gomez ăsta.

— Nu mai vorbi aş de mult, Ravic. Uite, tocmai m-am încurcat în varianta lui Alekine din cauza acestor întreruperi. Nebunul pare pierdut.

Morosow ridică ochii.

— Dumnezeule, uite că vine altul. Alt aghiotant. Ce popor.

— E colonelul Gomez în persoană. Ravic se lăsă comod pe spate.

— Va avea loc o discuţie între doi colonei.

— Una foarte scurtă, amice.

Colonelul era chiar mai ceremonios decît Navarro. Îi ceru scuze lui Morosow pentru greşeala aghiotantului. Scuzele fură acceptate. Acum Gomez îi pofti să bea împreună în cinstea lui Franco, ca semn că toate neînţelegerile au fost înlăturate. De data aceasta refuză Ravic.

— Dar domnule, vă invit în calitate de german şi de aliat. Colonelul părea vădit încurcat.

— Colonele Gomez, zise Ravic, care începu să-şi piardă din ce în ce mai mult răbdarea, lăsaţi lucrurile aşa cum sînt. Beţi în cinstea oricui doriţi, iar eu voi juca şah.

Colonelul încercă să se lămurească.

— Atunci sînteţi un...

— Mai bine n-aţi mai face aprecieri, îl întrerupse Morosow brusc. N-ar duce decît la neînţelegeri.

Gomez era din ce în ce mai încurcat.

— Dar dumneata în calitate de rus, trebuie să fii...

— Nu trebuie să fim nimic. Sîntem fiinţe demodate. Avem opinii politice diferite şi cu toate astea nu ne spargem capetele unul altuia...

În sfîrșit, Gomez păru că se dumirește. Rămase totuși țeapăn.

— Înțeleg, declară el înțepat, „democrații"...

— Amice, zise deodată Morosow, devenind periculos, șterge-o ! Ar fi trebuit s-o ștergi de ani de zile ! În Spania. Să lupți ; germanii și italienii luptă acolo în locul dumitale. Adio !

Se sculă. Gomez făcu un pas înapoi. Îl privi pe Morosow, tulburat. Apoi se întoarse brusc și se duse înapoi la masa lui. Morosow se așeză iarăși jos. Oftă și sună chelnerița.

— Adu-ne două calvadosuri duble, Clarisse.

Clarisse se înclină și dispăru.

— Suflete vitejești de ostași ! Ravic rîse. O minte simplă și o concepție complicată despre onoare. face viața foarte grea cînd cineva e beat.

— Așa-i ! Uite că vine acum un altul. Cine e de data asta ? Franco în persoană ?

Era Navarro. Se opri la doi pași de masă și se adresă lui Morosow.

— Colonelul Gomez regretă că nu-și poate prezenta provocarea. Pleacă din Paris astă-noapte. Dealtfel, misiunea sa e mult prea importantă ca să riște dificultăți cu poliția.

Se întoarse spre Ravic.

— Colonelul Gomez vă mai datorează onorariul pentru o consultație. Aruncă o bancnotă împăturită de cinci franci pe masă și se pregăti să plece.

— Un moment, zise Morosow. Clarisse tocmai venise cu o tavă în mînă. Luă un pahar de calvados, îl examină repede, dădu din cap, și-l puse la loc. Apoi ridică unul din paharele cu apă de pe masă și-l azvîrli calm în obrazul lui Navarro.

— Pe viitor să-ți aduci aminte că nu se aruncă astfel banii. Și acum, cară-te de aici, idiot medieval.

Navarro stătea încă pe loc, încremenit. Își șterse fața. Ceilalți spanioli se apropiară. Erau patru. Morosow se sculă încet. Era cu un cap mai înalt decît spaniolii. Ravic rămase pe scaun. Îl privi pe Gomez.

— Nu vă mai faceți de rîs, eroi de operetă ce sînteți. Nici unul dintre voi nu e treaz. În cîteva clipe o să

zaceți aici, cu oasele rupte. Chiar dacă n-ați fi beți, n-ați avea nici o șansă. Se ridică, îl apucă pe Navrro de coate, îl scutură și-l trînti jos, atît de aproape de Gomez, încît acesta fu nevoit să se dea la o parte. Și-acum lăsați-ne în pace. Nu v-am rugat să ne plictisiți. Luă bancnota de cinci franci și o puse pe tavă.

— E pentru dumneata, Clarisse. De la domnii aceștia.

— E prima dată că primesc ceva de la dînșii, declară Clarisse. Mulțumesc.

Gomez spuse ceva în limba spaniolă. Cei patru se întoarseră și plecară la masa lor.

— Păcat, spuse Morosow. Mi-ar fi plăcut să-i bat pe indivizii ăștia. Din păcate nu se poate face așa ceva din cauza dumitale, copil nelegiuit ce ești. Nu-ți pare cîteodată rău că n-o poți face ?

— Nu pe ei. Sînt alții pe care aș vrea să-i bat.

Se auziră cîteva cuvinte în spaniolă la masa din colț. Grupul se ridică. Un puternic *vive !* a răsunat în aer. Paharele fură puse la loc cu zgomot. Unul se auzi spărgîndu-se. Apoi, grupul marțial dispăru din odaie.

— Era cît pe-aci să-i arunc acest delicios calvados în față. Morosow luă paharul și-l goli.

— Acesta e spiritul care guvernează acum Europa ! Oare am fost și noi vreodată atît de nebuni ?

— Da, zise Ravic.

Jucară șah timp de o oră. Apoi Morosow ridică ochii.

— Iată-l pe Charles, zise el. Pare să te caute.

Băiatul de la poartă se îndrepta spre ei, ținea un pachet mic în mînă. Era împachetat în hîrtie albă și legat cu o panglică. N-ave nici o adresă.

— Nu aștept nici un pachet. Trebuie să fie o greșeală. Cine l-a adus ?

— O femeie — o doamnă — se bîlbîi băiatul.

— O femeie sau o doamnă ? întrebă Morosow.

— Cam-cam, între astea două...

Morosow rîse.

— Cam nostim.

—N-are nici un nume pe el. A spus că e pentru mine ?

— Nu tocmai. Nu numele dumneavoastră. A spus că e pentru doctorul care locuiește aici. Și... că o cunoașteți pe doamna...

— A spus ea asta ?

— Nu, spuse băiatul fără să se mai gîndească. Dar noaptea trecută era cu dumneavoastră.

— Din cînd în cînd vin doamne la mine, zise Ravic. Dar ar trebui să știi că prima virtute pentru un funcționar al unui hotel, e discreția. Indiscreția e numai pentru cavalerii din lumea mare.

— Hai, deschide pachetul, Ravic, zise Morosow. Chiar dacă nu e pentru dumneata. Am făcut lucruri mai rele în deplorabila noastră viață.

Ravic rîse și-l deschise. Dezveli un obiect mic. Era Madona de lemn pe care o văzuse în odaia ei — încercă să-și reamintească numele — cum o chema ? — Madelaine — Mad — îl uitase. Un nume cam ca acesta. Cercetă hîrtia subțire. N-avea nimic pe ea.

— Bine, zise el. E pentru mine.

Puse Madona pe masă. Părea stranie printre pioni.

— Rusoaică ? întrebă Morosow.

— Nu. Am crezut și eu la fel la început.

Ravic băgă de seamă că roșul de buze fusese șters.

— Ce Dumnezeu să fac cu asta ?

— S-o pui undeva. Multe lucruri pot fi puse așa, pe undeva. E foarte mult loc pe aici, pentru orice. Numai pentru ființe omenești, nu.

— Pe el trebuie să-l fi îngropat...

— Ea este ?

— Da.

— Ai încercat s-o mai vezi ?

— Nu.

— Curios, zise Morosow, totdeauna credeam că-i ajutăm pe ceilalți și totuși ne oprim tocmai cînd e mai multă nevoie.

— Nu sînt o instituție de binefaceri, Boris. Și am văzut cazuri mai grele decît astea, dar n-am făcut nimic. De ce să-i fie mai greu acum ?

— Pentru că acum e singură. Pînă acum bărbatul era acolo, chiar dacă era mort. Era pe pămînt. Acum e în pămînt, s-a dus, nu mai e aici. Asta — Morosow

arătă Madona — să nu crezi că exprimă mulțumiri. E un strigăt după ajutor.

— M-am culcat cu ea. Fără să știu ce i se întîmplase. Vreau să uit asta.

— Prostii ! E lucrul cel mai puțin important din lume, atîta vreme cît nu e din dragoste. Cunoșteam o femeie care spunea că-i era mai ușor să se culce cu un bărbat, decît să-i spună pe numele cel mic. Morosow se aplecă. Capul lui mare și chel reflecta lumina. Am să-ți spun ceva, Ravic — trebuie să fim prietenoși cu oamenii, dacă putem și atît timp cît putem, fiindcă o să mai comitem cîteva așa-numite crime în viața noastră. Eu cel puțin știu că da. Și probabil că și dumneata.

— Da.

Morosow își petrecu brațul în jurul vasului în care se afla palmierul. Tremura ușor.

— Fiecare ne sprijinim unul pe celălalt. Mici scîntei întîmplătoare de bunătate — sînt lucruri pe care nu e îngăduit să le ici nimănui. Întărește omul pentru viața asta grea.

— Foarte bine, mă duc mîine s-o văd.

— Perfect, zise Morosow. Asta voiam. Și acum să nu mai vorbim așa de mult. Cine trebuia să mute ?

5

PATRONUL ÎL RECUNOSCU NUMAIDECÎT pe Ravic.

— Doamna e în camera ei, spuse el.

— Poți s-o chemi și să-i spui că sînt jos ?

— Camera doamnei n-are telefon încă. Sînt sigur că puteți merge sus.

— Ce număr are ?

— Douăzeci și șapte.

— Nu-i mai știu numele. Care-i ?

Patronul nu se dădu bătut.

— Madou. Joan Madou, adăugă el. Nu cred că-i numele ei adevărat. Probabil că e numele ei de teatru.

— De ce teatru ?

— S-a trecut în registru ca actriță. Chiar și sună astfel, nu ?

— Nu știu. Cunosc un actor care-și spunea Gustav Schmidt. În realitate numele lui era Alexandru Maria conte de Zambona. Gustav Schmidt era numele lui de scenă. Nu sună deloc astfel, nu ?

— Astăzi se-ntîmplă atîtea, declară patronul filozofic.

— Prea multe nu se mai întîmplă astăzi. Dacă ai studiua istoria, ai vedea că trăim într-o epocă relativ liniștită.

— Mulțumesc, mi-e de ajuns cîte se-ntîmplă.

— Și mie. Dar fiecare se consolează cum poate. Numărul douăzeci și șapte, spui ?

— Da, domnule.

Ravic bătu la ușă. Nici un răspuns. Bătu încă o dată și auzi o voce nedeslușită. Cînd deschise ușa, o văzu. Stătea pe patul de lîngă peretele ce-o despărțea de cealaltă odaie. Era îmbrăcată și purta taiorul albastru de mătase, cu care Ravic o văzuse îmbrăcată prima oară. Ar fi arătat mai puțin nenorocită, dacă ar fi stat întinsă undeva, îmbrăcată într-o rochie de casă. Dar așa, îmbrăcată fără nici un rost și pentru nimeni, mai mult dintr-o obișnuință ce nu mai avea acum nici un sens, avea ceva care-l mișcă pe Ravic pînă-n adîncul inimii. Era obișnuit cu asta — văzuse sute de oameni stînd astfel — refugiați călătorind pierduți prin țări străine. O mică insulă a unei existențe plină de nesiguranță, așa stăteau ei, neștiind unde să se mai ducă — și numai obișnuința părea că-i mai ține în viață.

Închise ușa în urma lui.

— Sper că nu te-am deranjat, spuse el și o dată mai mult simți cît de goale îi erau cuvintele. Ce-ar mai fi putut s-o tulbure pe femeia aceasta ? Nimic n-ar fi putut s-o trezească din amorțeala ei.

Își puse pălăria pe un scaun.

— Ai putut să le aranjezi pe toate ?

— Da. Nici n-am avut multe.

— Nici o încurcătură ?

— Nu.

Ravic se așeză pe singurul scaun cu spetează din odaie. Scaunul scîrțîi, și el își dete seama că nu era într-o stare prea bună.

— Voiai să ieși ? întrebă el.

— Da. Ceva mai tîrziu. Nu într-un loc — doar așa, ca să ies. Ce altceva aș putea face ?

— Nimic. E tocmai ce-ți trebuie, timp de cîteva zile. Nu cunoști pe nimeni la Paris ?

— Nu.

— Chiar pe nimeni ?

Ea ridică obosită capul. — Pe nimeni, în afară de dumneata, de patron, chelner și cameristă.

Zîmbi cu tristețe.

— Nu-s prea mulți, nu-i așa ?

— Nu. Domnul... Ravic încercă să-și amintească numele mortului. Îl uitase.

— Nu, spuse femeia. Raszinski avea prieteni aici, dar n-am văzut niciodată pe vreunul din ei. S-a îmbolnăvit îndată ce-am ajuns.

Ravic nu avusese de gînd să rămînă mult. Acum, văzînd-o stînd astfel, se răzgîndi.

— Ai mîncat ? întrebă el.

— Nu. Nu mi-e foame.

— N-ai mîncat nimic toată ziua ?

— Ba da. Azi la prînz. Ziua e mai ușor. Seara...

Ravic privi împrejur. Odaia mică și pătrată mirosea a pustiu, și-a noiembrie.

— E timpul să mai ieși, spuse el. Vino. Vom merge să mîncăm ceva.

Se așepta ca ea să se împotrivească. Părea atît de abătută, încît nimic nu i-ar mai fi putut stîrni interesul. Dar ea se ridică numaidecît, și-și luă pardesiul.

— Așa nu, spuse el. Pardesiul e prea subțire. N-ai ceva mai călduros ? E frig afară.

— Ploua parcă...

— Plouă și acum. Dar e frig. Nu poți să-ți pui ceva pe dedesubt ? O jachetă sau cel puțin un pulover ?

— Am un pulover.

Se îndreptă spre valiza mai mare. Ravic observă că nu despachetase nimic. Luă un pulover negru din valiză,

își scoase jacheta și îmbărcă puloverul. Avea umeri frumoși. Apoi își puse basca, jacheta și haina de ploaie.

— E mai bine așa ?

— Mult mai bine.

Coborîră scările. Patronul nu mai era acolo. În locul lui, portarul ședea lîngă raftul cu chei. Aranja scrisorile și mirosea a usturoi. O pisică pestriță stătea nemișcată lîngă el, urmărindu-l.

— Tot mai crezi că n-ai să poți mînca nimic ? întrebă Ravic afară.

— Nu știu. Nu prea mult, cred.

Ravic chemă un taxi.

— Bine, atunci să mergem la Belle Aurore. Acolo nu se iau mese copioase.

La Belle Aurore nu era multă lume. Era prea tîrziu ca să mai fie multă lume. Găsiră o masă într-o cameră de sus, cu tavanul scund. Afară de ei mai era o singură pereche, care stătea lîngă fereastră și mînca brînză și un bărbat singur, înalt, cu un munte de stridii în față. Chelnerul veni și privi cercetător fața de masă. Apoi se hotărî s-o schimbe.

— Două țuici, comandă Ravic. Reci.

— Bem ceva și mîncăm niște *hors d'oeuvres*, îi spuse el. Cred că e tocmai ce-ți trebuie. Restaurantul ăsta e vestit pentru *hors d'oeuvres*. Altceva nici nu prea găsești aici. În schimb aperitive au cu zecile, calde și reci, și toate foarte bune. Le vom încerca.

Chelnerul aduse țuica și-și pregăti carnetul.

— O carafă de vin, *rosé*. Ai Anjou ?

— Anjou, vărsat, *rosé*. Perfect, domnule.

— Strașnic. O carafă mare, la gheață. Și *hors d'oeuvres*. Chelnerul plecă.

La ușă aproape că se ciocni de o femeie cu pălărie cu pene roșii, care năvălise înăuntru.

Îl împinse într-o parte și se apropie de omul cel subțire, cu stridiile. — Albert, spuse ea. Porcule...

— S-s-s-t, gesticulă el și privi împrejur.

— Te rog să nu mai sîsîi. Femeia își puse umbrela udă deasupra mesei și se așeză cu hotărîre pe scaun. Albert

nu părea surprins. — *Chérie,* spuse el și începu să șușotească.

Ravic zîmbi și ridică paharul.

— Să bem numaidecît. *Salute.*

— *Salute,* spuse Joan Madou și bău.

Hors d'oeuvres fură aduse pe o masă mică, rulantă.

— Ce ți-ar place ? o întrebă Ravic. — Cred că are să fie mai simplu dacă am să-ți umplu eu farfuria. Umplu cu vîrf farfuria și i-o întinse.

— N-are să fie nimic dacă n-o să-ți placă nici una din astea. au să mai vină cîteva rînduri. Nu-i decît începutul.

Își umplu o farfurie pentru el și începu să mănînce, fără să se mai îngrijească de ea. Pe neașteptate se simți grozav de înfometat. Cînd, după un timp, se uită la ea, văzu că începuse și ea să mănînce. Desfăcu o langustă mică și i-o servi.

— Încearc-o. Sînt mai bune decît cele mari. Și acum pateul casei. Cu o coajă de pîine albă. Așa, nu-i rău deloc. Și puțin vin. Limpede, sec și rece.

— Te-ai ostenit mult cu mine, spuse Joan Madou.

— Da — ca un *maître d'hôtel,* rîse Ravic.

— Nu. Dar te-ai ostenit foarte mult pentru mine.

— Nu-mi place să mănînc singur. Asta-i tot. Ca și dumitale.

— Nu sînt deloc o tovarășă bună.

— Ba da, răspunse Ravic. Pentru masă, da. Pentru masă ești un tovarăș de mîna întîia. Nu-i pot suferi pe cei vorbăreți. Sau pe cei care vorbesc cu voce tare.

Privi prin odaie spre Albert. Pălăria cu pene roșii tocmai îi explica, așa ca s-audă toți, de ce era un porc, și bătea ritmic, în același timp, cu umbrela în masă. Albert asculta și nu părea deloc impresionat.

Joan Madou zîmbi ușor.

— Nici mie nu-mi place.

— Acum sosește cel de-al doilea rînd de gustări. Vrei să iei ceva îndată sau ai vrea mai întîi o țigară ?

— Întîi o țigară.

— Perfect. Astăzi am alt fel de țigări, nu pe cele cu tutun negru.

Îi dădu s-aprindă. Ea se rezemă de spetează scaunului și trase fumul adînc în piept. Apoi se uită drept la el.

— E plăcut să stai astfel, spuse ea și pentru o clipă lui i se păru că are să înceapă să plîngă.

Și-au luat cafeaua la Colisée. Odaia mare, cu fața spre Champs Elysée era foarte aglomerată, dar izbutiră să ocupe o masă jos, lîngă bar. Partea de sus a pereților era de sticlă, iar în dosul lor zburau papagali și alte păsări tropicale multicolore, zbenguindu-se încoace și-ncolo.

— Te-ai gîndit la ce-ai să faci ? întrebă Ravic.

— Nu, nu încă.

— Aveai de gînd să faci ceva precis cînd ai venit aici ?

Femeia ezită. — Nu, nimic special.

— Nu te întreb din simplă curiozitate.

— Știu asta. Crezi c-ar trebui să fac ceva ? Asta doresc și eu, dealtfel. Mi-am spus-o în fiecare zi. Dar...

— Proprietarul hotelului mi-a spus c-ai fi actriță. Nu l-am întrebat. Mi-a spus cînd l-am întrebat care ți-e numele.

— Îl uitaseși ?

Ravic își ridică privirea. Ea se uită la el, liniștită.

— Da, spuse el. Am pierdut foaia la hotel, la mine, și n-am putut să mi-l amintesc pe moment.

— Acum ți-l aduci aminte ?

— Da. Joan Madou.

— Nu sînt o actriță bună, spuse ea. N-am jucat decît roluri mici. Nimic în ultimii ani. Dealtfel nu vorbesc destul de bine franțuzește.

— Ce limbă vorbești atunci ?

— Italiana, Am fost crescută în Italia. Vorbesc, de asemenea, puțin engleza și româna. Tatăl meu era român. A murit. Mama era englezoaică ; trăiește încă în Italia ; nu știu unde.

Ravic abia mai asculta. Era plictisit și nu știa ce să mai spună.

— Ai mai făcut și altceva ? întrebă el, numai așa, ca să întrebe ceva. În afara acestor roluri mici ?

— Numai unele lucruri de același gen. Puțin dans și muzică.

Ravic o privi cu neîncredere. Nu părea făcută pentru așa. Avea în ea ceva șters și vag și nu era atrăgătoare.

— Asta ai putea încerca ușor aici, spuse el. Pentru așa ceva n-ai nevoie să vorbești perfect limba franceză.

— Nu. Dar mai întîi trebuie să găsesc ceva. E greu dacă nu cunoști pe nimeni.

Morosow, se gîndi deodată Ravic. La Șeherezada. Sigur! Morosow trebuia să se priceapă la așa ceva. Ideea asta îl învioră. Morosow era răspunzător de seara asta plicticoasă — acum i-o putea trece lui și, Boris ar fi avut o șansă să arate ce poate.

— Știi rusește? întrebă el.

— Puțin. Cîteva cîntece. Unele se aseamănă cu cele românești. De ce?

— Știu pe cineva care se pricepe la astfel de lucruri. Poate să-ți fie de folos. Îți voi da adresa lui.

— Nu cred că mă pot baza mult pe asta. Agenți sînt peste tot. Și recomandațiile nu ajută prea mult.

Ravic își dădu seama că femeia credea că vrea să scape de dînsa în chipul cel mai simplu. Din cauza asta protestă.

— Omul de care vorbesc nu e un agent. E portar la Șeherezada. E un club de noapte în Montmartre.

— Portar? Joan Madou ridică iute capul. Atunci e altceva, spuse ea. Portarii sînt mult mai bine informați decît agenții. Poate să ne fie de folos. Îl cunoști bine?

Ravic o privi mirat. Pe neașteptate începuse să vorbească ca o profesionistă.

— Mi-e prieten. Îl cheamă Boris Morosow și lucrează la Șeherezada de zece ani. E un local care arată destul de bine. Schimbă adeseori programul. Morosow e în relații foarte bune cu impresarul. Dacă nu-ți va face rost la Șeherezada, sigur că-ți va găsi altceva, altundeva. Vrei să încerci?

— Da. Cînd?

— Cel mai potrivit ar fi seara pe la nouă. Atunci nu-i ocupat și are să aibă timp pentru dumneata. Am să-i vorbesc eu. Ravic revăzu chipul lui Morosow. Pe neașteptate, se simți mai bine. Simțămîntul ușor de răspundere ce-l încercase dispăruse. Făcuse tot ce putea și-acum scăpase de ea.

— Ești obosită? întrebă el.

Jean Madou îl privi drept în ochi.

— Nu sînt obosită, spuse ea. Dar știu că nu-ți face nici o plăcere să stai cu mine. Ai venit fiindcă ți-a fost milă de mine și-ți mulțumesc. M-ai scos din camera mea și mi-ai vorbit. E foarte mult, căci nu mai vorbisem cu nimeni de cîteva zile. Acum am să mă duc. Ai făcut prea mult pentru mine. Ce m-aș fi făcut altfel ?

Dumnezeule sfinte, se gîndi Ravic, acum vrea să-nceapă cu asta. Privi stînjenit la peretele de sticlă din fața lui. Un papagal îngîmfat încerca s-ademenească o porumbiță. Porumbița era așa de plictisită încît nici nu încerca să-l alunge. Ciugulea înainte și-l ignora.

— N-a fost din milă.

— Ce altceva atunci ?

Papagalul renunță. Sări pe o cracă mai jos și începu să-și scuture penele. Porumbița își ridică cu indiferență coada și-l murdări.

— Să bem un coniac, spuse Ravic. El cel mai bun răspuns. Dar crede-mă că nu sînt chiar așa de filantrop. Sînt seri cînd n-am pe nimeni în jurul meu. Crezi că e deosebit de interesant ?

— Nu, dar eu nu sînt o parteneră prea plăcută. Asta-i partea proastă.

— Am renunțat să-mi caut parteneri. Uite coniacul dumitale. *Salute !*

— *Salute !*

Ravic puse jos paharul.

— Așa. Și-acum să părăsim menajeria asta. Ai vrea să te întorci la hotel, nu ?

Joan Madou făcu semn că nu.

— Perfect. Atunci să mergem în altă parte. La Șeherezada. Vom bea ceva — avem amîndoi nevoie de asta — și-n același timp poți să afli cum merg lucrurile pe acolo.

Era aproape trei dimineața. Se opriseră în fața hotelului Milano.

— Ai băut de-ajuns ? întrebă Ravic.

Joan Madou ezită.

— Credeam că are să fie de ajuns cînd încă mai eram acolo, la Șeherezada. Dar acum, uitîndu-mă la ușa asta — simt că nu.

— Se mai poate aranja ceva. Putem lua ceva aici, la hotel. Altfel vom merge la acelaşi bar să mai luăm o sticlă. Vino.

Ea îl privi. Apoi privi uşa.

— Foarte bine, spuse hotărîtă. Totuşi continua să stea acolo.

— Să mă urc acolo, spuse ea, în camera aceea goală...

— Voi merge cu dumneata. Şi vom lua o sticlă cu noi.

Portarul se trezi.

— Ai ceva de băut ? întrebă Ravic.

— Şampanie, coktail ? întrebă numaidecît portarul cu un aer profesional, dar căscînd încă.

— Mulţumesc. Ceva mai tare. O sticlă de coniac.

— Courvoisier, Martelle, Hennessy, Bisquit Dubouchée ?

— Courvoisier.

— Foarte bine, domnule. Scot dopul şi aduc sticla sus.

Urcară scările.

— Ai cheia ? o întrebă Ravic.

— Odaia nu e încuiată.

— Ţi se pot fura banii şi hîrtiile dacă nu încui.

— Asta se poate întîmpla chiar dacă încui.

— E foarte adevărat, cu astfel de chei. Totuşi, nu e chiar aşa de uşor.

— Poate. Dar nu-mi place să vin singură din oraş, să iau cheia şi să descui uşa unei camere goale — e ca şi cum aş desouia un mormînt — în care nu se află nimic, afară de cîteva valize.

— Nimic nu ne aşteaptă, nicăieri, spuse Ravic. Totdeauna trebuie s-aducem ceva cu noi.

— Poate că ai dreptate. Dar cîteodată ai cel puţin o iluzie binefăcătoare. Aici nu-i nimic...

Joan Madou îşi aruncă basca şi haina pe pat şi privi spre Ravic. Ochii ei luminoşi şi mari erau parcă fixaţi într-o furie disperată. Stătu astfel o clipă. Apoi începu să se plimbe încoace şi încolo prin camera îngustă, cu paşii mari, cu mîinile în buzunarele jachetei, răsucindu-şi brusc trupul la fiecare întoarcere. Ravic o urmări cu atenţie. Căpătase pe neaşteptate forţa şi graţia unei pisici, şi camera părea mult prea strîmtă pentru ea.

Se auzi un ciocănit. Portarul aduse coniacul.

— Doamna și domnul vor putea să mănînce ceva ? întrebă el.

— Pui rece, un sandviș...

Ravic plăti și-l expedie din odaie. Apoi umplu două pahare.

— Iată. E simplu și barbar, dar în situațiile grele, cu cît e mai primitiv, cu atît e mai bine. Rafinamentul e pentru timpuri mai liniștite. Bea.

— Și apoi ?

— Vom bea încă unul.

— Am încercat și așa. N-ajută la nimic. Nu-i bine să bei cînd ești singur. E chiar mai rău.

— Trebuie să bei de ajuns. Atunci îți face bine.

Ravic se așeză într-un șezlong de lîngă peretele din față. Nu-l văzuse pînă atunci.

— Erai aici cînd te-ai mutat ? întrebă el.

Ea făcu semn că nu.

— L-am adus eu. Nu-mi place să dorm în pat. Mi se pare plictisitor. Patul, dezbrăcatul și toate acestea. De ce ? Diminețile și ziua încă mai merge. Dar noaptea...

— Trebuie să faci ceva. Ravic aprinse o țigară. E rău că nu l-am întîlnit pe Morosow la Șeherezada. Nu știam că azi e ziua lui liberă. Du-te acolo mîine seară. Pe la nouă. Sînt sigur că-ți va găsi ceva. Chiar ceva la bucătărie. Atunci, cel puțin nopțile vei avea de lucru. Asta-i tot ce vrei, nu ?

— Da. Joan Madou se opri din mers. Își bău paharul cu coniac, și se așeză pe pat. M-am plimbat pe stradă în fiecare noapte. Cînd te plimbi, e parcă mai ușor. Numai cînd stai și cînd îți cade tavanul în cap...

— Nu ți s-a întîmplat niciodată nimic pe străzi ? Să-ți fure cineva geanta ?

— Nu. Probabil că nu arăt ca o persoană căreia i se poate fura ceva.

Îi întinse paharul gol lui Ravic.

— Cît despre altele — am așteptat asta adesea. Cel puțin să am pe cineva care să-mi vorbească ! Să fie măcar niște ochi care să se uite la mine, ochi și nu pietre ! Cineva care să nu umble împrejurul meu ca un exilat !

Ca și cum ar fi de pe o altă planetă ! Își aruncă părul pe spate și luă paharul pe care i-l întinsese Ravic

— Nu știu de ce spun toate astea, zise ea. Nu voiam. Poate fiindcă zilele acestea am tăcut tot timpul. Poate fiindcă astăzi, pentru prima oară...

Se opri.

— Nu asculta ce-ți spun.

— Beau, spuse Ravic. Spune orice vrei. E noapte. N-o să te audă nimeni. M-ascult pe mine însumi. Totul va fi uitat pînă mîine.

El se lăsă pe spate. Undeva, în casă, se auzea apa curgînd. Radiatorul sfîrîia, și ploaia bătea blînd în fereastră.

— Cînd te întorci și cînd stingi lumina — și întunericul te cuprinde ca și cloroformul, — aprinzi din nou lumina și privești, privești...

„Trebuie să fiu beat, se gîndi Ravic. Mai devreme decît de obicei. Sau poate că lumina asta e de vină. Sau amîndouă. Nu mai este deloc aceeași femeie, oarecare și ștearsă. Este altcineva. Iată că, pe neașteptate, îi văd ochii. Apoi fața. Ceva care mă privește. Trebuie să fie fantome. Focul care a-nceput să-mi pîlpîie sub frunte o iluminează. Primul semn al beției."

Nu asculta ce spunea Joan Madou. Cunoștea toate lucrurile astea și nu voia să mai știe nimic. Să fii singur — eternul refren al vieții. Nu era mai bine sau mai rău decît altceva. Se vorbește prea mult de singurătate. Nu poți fi niciodată singur. O vioară — undeva în amurg — într-o grădină de pe dealurile din jurul Budapestei. Parfumul greu al castanilor. Vîntul. Visurile ghemuite pe umerii cuiva, asemenea unei cucuvele, cu ochii strălucitori în întuneric. O noapte care nu e niciodată noapte. Ora cînd toate femeile sînt frumoase. Deschise ochii.

— Mulțumesc, spuse Joan Madou.

— De ce ?

— Fiindcă m-ai lăsat să vorbesc fără s-asculți. Mi-a făcut bine. Am nevoie de asta.

Ravic dădu din cap. Observă că paharul ei era gol.

— Perfect, spuse el. O să-ți las dumitale sticla.

Se ridică. O cameră. O femeie. Nimic altceva. O față palidă, pe care nu mai strălucea nimic.

— Vrei într-adevăr să pleci ? întrebă Joan Madou. Privi împrejur ca şi cum cineva ar fi fost ascuns prin odaie.

— Uite adresa lui Morosow. Şi numele lui, ca să nu-l uiţi. Mîine la nouă. Ravic scrise totul pe o foaie. Apoi o puse deasupra unei valize.

Joan Madou se ridică. Îşi luă haina de ploaie şi basca. Ravic o privi.

— Nu-i nevoie să mă conduci.

— N-aveam de gînd să te conduc. Numai că nu vreau să rămîn aici. Nu acum. Vreau să mă plimb pe undeva.

— Dar, oricum, tot are să trebuiască să te întorci. Va fi acelaşi lucru. De ce nu rămîi aici ? De-abia te-ai obişnuit.

— În curînd se va face ziuă. Mă voi întoarce în zori. Atunci e mai uşor.

Ravic se duse la fereastră. Ploua încă. Şiroaie umede şi cenuşii se amestecau cu vîntul prin lumina gălbuie a felinarelor.

— Vino, spuse el, o să mai bei ceva şi apoi te vei culca. Nu-i vremea de plimbare.

El luă sticla. Pe neaşteptate Joan Madou fu lîngă el.

— Nu mă părăsi aici, spuse ea repede şi rugător, iar el îi simţi răsuflarea. Nu mă lăsa singură, noaptea. Nu ştiu de ce, dar nu noaptea ! Mîine voi avea curaj, dar în noaptea asta nu pot să fiu singură, sînt abătută, slăbită, secătuită, nu mai am putere, nu trebuia să ieşi cu mine — nu în noaptea asta — nu pot rămîne singură acum.

Ravic puse cu atenţie sticla pe masă şi-i luă încet mîinile de pe braţul său.

— Eşti un copil, spuse el. Uneori trebuie să ne obişnuim cu orice. Privi înspre şezlong. Pot să dorm acolo. N-am să mai plec. Am şi eu nevoie de cîteva ore de somn. Am o operaţiei mîine, la nouă. Pot să dorm aici, tot aşa de bine ca şi la mine. Nu va fi prima noapte de veghe. Se poate ?

Ea făcu semn că da. Stătea încă aproape de el.

— Trebuie să mă scol la şapte şi jumătate. Afurisit de devreme. Am să te trezesc.

— Nu-i nimic. Mă voi scula şi-ţi voi pregăti gustarea, orice...

— Nici vorbă de așa ceva, spuse Ravic. Îmi voi lua gustarea într-o cafenea, ca un om care are de lucru ; cafea cu rom și cornuri. Restul pot să-l fac la spital. Are să-mi facă o deosebită plăcere s-o rog pe Eugénie să-mi pregătească o baie. Perfect, vom sta aici. Două suflete pierdute în noiembrie. Te vei culca pe pat. Dacă vrei, pot să mă duc și să stau cu portarul pînă ce vei fi gata.

— Nu, spuse Joan Madou.

— N-o să plec. Afară de asta avem nevoie de unele lucruri. Perne, cearșafuri și toate astea.

— Pot să-l sun.

— Pot să fac eu însumi lucrul acesta. Ravic privi soneria. E mai bine s-o facă un bărbat.

Portarul veni repede. Avea încă o sticlă de coniac în mînă.

— Ne crezi mai grozavi decît sîntem, spuse Ravic. Mulțumesc. Aparținem generației de după război. Un cearșaf, o pernă și o cuvertură. Am să dorm aici. E prea frig și plouă prea tare afară. Am avut o pneumonie serioasă și n-am părăsit patul decît de două zile. Poți să aranjezi lucrul ăsta ?

— Desigur, domnule. Mă și gîndisem la asta.

— Strașnic. Ravic aprinse o țigară. O să ies pe culoar. O să cercetez pantofii din fața ușilor. E o veche manie de-a mea. N-o să plec, spuse el observînd expresia ei. Nu sînt șosit din Egipt. N-o să-mi las haina aici.

Portarul se întoarse cu lucrurile cerute. Se opri brusc cînd îl văzu pe Ravic pe culoar. Apoi fața i se lumină.

— Nu prea se-ntîmplă adesea așa ceva, spuse el

— Nici eu n-o fac prea des. Numai de ziua nașterii și la Crăciun. Dă-mi mie lucrurile astea. Le voi duce înăuntru. Ce-i asta ?

— O sticlă cu apă caldă. Pneumonia dumneavoastră...

— Strașnic ! Numai că eu mă încălzesc cu coniac. Ravic scoase cîteva hîrtii din buzunar.

— Sînt sigur că n-aveți pijama, domnule. Pot să vă dau una.

— Mulțumesc. Ravic se uită la bătrîn. Sigur că are să fie prea mică pentru mine.

— Dimpotrivă, vă vine foarte bine. E absolut nouă. Confidențial vă spun că mi-a dăruit-o un american. O primise de la o doamnă. Nu port asemenea lucruri. Port cămăși de noapte. E absolut nouă, domnule.

— Bine. Adu-o să mă uit la ea.

Ravic așteptă pe culoar. Trei perechi de încălțăminte stăteau în fața ușilor. O pereche de cizme înalte cu elastic. Sforăituri zgomotoase se auzeau din odaia din spatele lor. Celelalte erau o pereche de pantofi maro și o alta de pantofi ușori, montați. Erau amîndouă în fața aceleiași uși și păreau grozav de pierdute, cu toate că stăteau alături.

Portarul aduse pijamaua. Era o pijama minunată. Mătase artificială albastră, cu stele galbene ca desen. Ravic o contemplă un timp, fără să scoată o vorbă. Îl înțelese pe american.

— Grozavă, nu ? întrebă mîndru portarul.

Pijamaua era nouă. Era încă în cutia ei de la marele magazin Louvre, de unde fusese adusă.

— E păcat, spuse Ravic. Aș fi vrut s-o văd pe doamna care i-a ales-o.

— Vă împrumut pijamaua pentru o noapte. N-o vînd, domnule.

— Cît îți datorez ?

— Cît credeți.

Ravic scoase mîna din buzunar.

— E prea mult, domnule, spuse portarul.

— Nu ești francez ?

— Sînt. Din Saint-Nazaire.

— Atunci te-au răsfățat americanii. Afară de asta — nimic nu-i prea mult pentru o astfel de pijama.

— Îmi pare bine că vă place. Noapte bună, domnule. O voi cere doamnei mîine.

— O să ți-o înapoiez chiar eu, mîine. Să mă scoli la șapte și jumătate. Dar să bați încet. Am să te aud. Noapte bună.

— Privește, spuse Ravic către Joan Madou, arătîndu-i pijamaua. Un costum pentru Moș Crăciun. Portarul ăsta e un vrăjitor. Chiar o s-o îmbrac. Îți dă curaj și-ți ia frica de-a fi ridicol.

Aranjă cearşaful pe şezlong. Pentru el era acelaşi lucru dacă dormea în hotelul lui sau aici. Pe culoar văzuse o baie destul de comodă şi luase o perie de dinţi nouă de la portar. Celelalte n-aveau importanţă. Ea era ca şi un bolnav. Umplu un pahar cu coniac şi-l aşeză lîngă celelalte, pe care le adusese portarul.

— Cred că are să-ţi ajungă, spuse el. Aşa e mai simplu. N-o să fie nevoie să mă scol şi să-l umplu iarăşi. O să iau lîngă mine sticla şi celălalt pahar.

— N-am nevoie de un pahar mic. Pot să beau din celălalt.

— E chiar mai bine. Ravic se aranjă în şezlong. Îi era recunoscător că nu se îngrijea dacă stătea comod. Avea tot ce-i trebuie — slavă Domnului — şi n-avea de gînd să suporte atenţiile superficiale ale unei gazde.

Îşi umplu paharul şi puse sticla pe podea.

— *Salute !*

— *Salute,* spuse Joan Madou. Şi mulţumesc.

— Aşa e mai bine. Nu e vremea să te plimbi prin ploaie.

— Mai plouă încă ?

— Da.

Zgomotul ploii pătrundea liniştit, asemenea cuiva care ar fi vrut să intre, cenuşiu, rece şi vag, ceva mai trist decît tristeţea — o mişcare nelămurită a amintirilor, un val infinit ce se-ndrepta spre ei şi care încerca să-i tragă înapoi şi să înmormînteze ceva lăsat în voia apelor pe-o insulă şi uitat — o tresărire de omenie, de lumină şi gînduri.

— O noapte potrivită pentru beţie.

— Da, şi tristă dacă eşti singur.

Ravic rămase tăcut un timp.

— Trebuie să ne obişnuim cu asta, spuse el. Tot ceea ce ne unea, acum a fost distrus. Ne-am făcut ţăndări, asemenea unei oglinzi ce se prăbuşeşte. Nu mai avem nici un punct de sprijin. Îşi umplu din nou paharul. Cînd eram copil, am dormit într-o livadă. Era vară şi cerul era senin. Înainte de a aţipi am văzut Orionul la orizont, deasupra pădurilor. N-am uitat niciodată priveliştea. Învăţasem că Pămîntul e o planetă şi că se învîrteşte, aşa cum înveţi din cărţi, fără să înţelegi. Dar atunci, pentru

prima dată mi-am dat seama că, într-adevăr, așa era. Vedeam cum Pămîntul străbătea în tăcere imensitățile spațiului. Am simțit atunci, cu multă putere, că eram cufundat în ceva din care nu mai puteam ieși. Asta s-a întîmplat poate, fiindcă mă trezisem dintr-un somn adînc și-mi pierdusem memoria și obișnuințele, și-am privit cerul imens, mutat din loc. Deodată cerul nu mi s-a mai părut nemișcat și odihnitor, și de atunci nu mi s-a mai părut niciodată astfel.

Goli paharul.

— În acest fel unele lucruri ți se par mai ușor, altele mai greu de suportat. Privi spre ea. Nu știu cît ai băut. Cînd vei fi destul de obosită, nu-mi mai răspunde.

— Nu încă. E ceva în mine care mai e treaz. Treaz și rece.

Ravic puse sticla jos, pe podea. O oboseală pătrundea încet spre el, din odaia caldă. Veneau și umbrele. Răbufniturile vîntului. O odaie ciudată, noaptea, și din afară ritmul monoton al ploii — o colibă slab luminată la marginea haosului, un foc mic într-o sălbăticie absurdă — un chip necunoscut căruia îi vorbea...

— Ai simțit vreodată asta ? întrebă el.

Ea rămase tăcută o vreme.

— Da. Nu chiar așa. Într-altfel. Cînd nu mai vorbisem nimănui zile întregi și mă plimbam noaptea — și erau oameni ce-și aparțineau unul altuia — care mergeau undeva — care ședeau acasă altundeva. Totul devenea atunci ireal — ca și cum m-aș fi cufundat și-aș fi mers printr-un oraș straniu și apa...

Afară cineva urca scările. Se auzi un scîrțîit de cheie și o ușă se închise cu zgomot. Imediat după aceea apa țîșni dintr-un robinet.

— De ce stai la Paris, dacă nu cunoști pe nimeni ?

— Nu știu. Ce altceva aș putea face ?

— N-ai unde să te întorci ?

— Nu. Sînt unii care nu se mai pot întoarce.

Vîntul repezi picăturile de ploaie în fereastră.

— De ce-ai venit la Paris ?

Joan Madou nu răspunse. Ravic se gîndi că adormise.

— Raszinski" și cu mine am venit la Paris fiindcă voiam să ne despărțim, spuse ea după aceea.

Ravic nu fu deloc surprins. Sînt momente cînd nimic nu te poate surprinde. În cealaltă odaie, omul tocmai începuse să vomite. Auzeau gîfîielile lui înăbușite prin ușă.

— Atunci de ce erai așa de disperată ? întrebă Ravic.

— Fiindcă a murit ! Mort ! Să dispară așa, deodată ! Fără să se mai întoarcă niciodată ! Mort ! Fără să se mai poată îndrepta nimic. Înțelegi ? Joan Madou se ridică în pat și privi spre Ravic.

— Da spuse el și gîndi : Nu-i adevărat. Nu fiindcă murise, ci fiindcă te-a părăsit el, înainte să-l părăsești tu. Fiindcă te-a lăsat singură înainte de-a te fi pregătit...

— Cred — pentru el ar fi fost altceva — era...

— Uită. Regretele sînt lucrurile cele mai inutile din lume. Nimeni nu mai poate reînvia nimic. Și nici să-ndrepte ceva. Altfel am fi cu toții sfinți. Viața nu ne poate face perfecți. Tot ce e perfect aparține unui muzeu.

Joan Madou nu răspunse. Ravic o urmări blînd cum se lasă pe pernă. Mai rămăsese ceva — dar era prea obosit ca să mai gîndească. Afară de asta, îi era indiferent. Voia să doarmă. Mîine trebuia să opereze. Toate astea nu-l priveau pe el. Puse paharul pe podea lîngă sticlă. Ciudate lucruri săvîrșim uneori, se gîndi el.

6

CÎND RAVIC INTRĂ, LUCIENNE MARTINET STĂtea la fereastră.

— Cum ți se pare, acum cînd te-ai sculat din pat pentru prima dată ? întrebă el.

Fata se uită la el ; privi afară după-amiaza cenușie și apoi întoarse din nou ochii spre Ravic.

— Nu e o vreme prea frumoasă astăzi, zise el.

— Ba da, răspunse ea. Pentru mine este.

— De ce ?

— Pentru că nu trebuie să ies.

Stătea ghemuită pe scaun, într-un chimono ieftin cu buline, strîns în jurul umerilor, o ființă mică, neînsem-

nată, cu dinți urîți — dar pentru Ravic era mai frumoasă în clipa aceea chiar decît Elena a Troiei. Era un izvor al vieții, salvată cu propriile lui mîini. Nu era nimic de care să fie deosebit de mîndru ; pe una o pierduse cu puțin înainte ; pe cealaltă putea s-o piardă la fel ; și pînă în cele din urmă omul îi pierde pe toți ceilalți și pe el însuși. Dar fata aceasta, pentru moment, era salvată

— Nu e plăcut să distribui pălării pe-o vreme ca asta, zise Lucienne.

— Distribui pălării ?

— Da. Pentru doamna Lanvert. Magazinul acela din aleea Martignon. Trebuie să lucrăm pînă la cinci. Apoi duc cutiile cu pălării la clienți. Acum e cinci și jumătate. Pe vremea asta aș fi fost pe drum. Ea privi afară, pe fereastră. Păcat că nu ploua mai tare. Era mai bine ieri. Ploua cu găleata. Acum, altcineva trebuia să meargă prin ploaie.

Ravic se așeză pe un scaun, în fața ei, lîngă geam. Curios, se gîndi el. Întotdeauna credem că oamenii trebuie să fie extrem de fericiți, după ce scapă de moarte. Se întîmplase o minune cu ea și singurul lucru care o interesa era că nu trebuia să umble prin ploaie.

— Cum de s-a întîmplat să vii tocmai la spitalul ăsta, Lucienne ? întrebă el.

Ea îl privi cu prudență.

— Mi-a spus cineva.

— Cine ?

— O cunoștință.

— Ce cunoștință ?

Fata ezită.

— O cunoștință care a fost și ea aici. Eu am adus-o. Pînă la ușă. De aceea s-a întîmplat să cunosc spitalul.

— Cînd s-a petrecut asta ?

— Cu o săptămînă înainte să vin eu.

— Era fata care a murit în timpul operației ?

— Da.

— Și totuși ai venit aici ?

— Da, zise Lucienne cu indiferență. De ce nu ?

Ravic nu spuse ceea ce voia să spună. Privi fața mică și rece, care odată fusese blîndă și pe care viața o înăsprise atît de timpuriu.

— Ai fost la aceeași moașă ? întrebă el.

Lucienne nu răspunse.

— Sau la același doctor ? Nu trebuie să-ți fie teamă să-mi spui. Doar nu știu despre cine e vorba.

— Întîi s-a dus Mary acolo. Cu zece zile înainte.

— Și te-ai dus și dumneata, cu toate că știai ce i se întîmplase.

Lucienne ridică din umeri.

— Ce puteam să fac ? Trebuia să risc. Nu cunoșteam pe altcineva. Un copil — ce-aș fi făcut cu un copil ? Ea privi iar afară pe fereastră. Pe balconul din față stătea un bărbat cu bretele și cu o umbrelă deschisă.

— Cît o să trebuiască să mai rămîn aici, domnule doctor ?

— Cam o săptămînă.

— Încă o săptămînă ?

— Nu e mult. De ce ?

— Costă și costă...

— Poate putem reduce o zi sau două.

— Crezi că pot plăti atîta, din leafă ? N-am atîția bani. E scump, treizeci de franci pe zi...

— Cine ți-a spus asta ?

— Infirmiera.

— Care ? Eugénie, desigur.

— Da. A spus că operația și pansamentele vor fi socotite în plus. Costă mult !

— Ai plătit operația.

— Infirmiera mi-a spus că n-am dat destul.

— Infirmiera nu se pricepe la lucrurile astea, Lucienne. Mai bine l-ai întreba pe doctorul Veber, mai tîrziu.

— Aș vrea să știu mai curînd.

— De ce ?

— Aș vrea să știu cît am de lucrat ca să le plătesc.

Lucienne își privi mîinile. Degetele îi erau subțiri și înțepate.

— Mai am de plătit chiria pe-o lună, zise ea. Cînd am venit aici, era în treisprezece. Trebuia să fac anunț că mă mut pe cincisprezece. Acum o să trebuiască să plătesc încă o lună, așa, degeaba.

— N-ai pe nimeni care să te ajute ?

Lucienne ridică ochii în sus. Dintr-o dată faţa ei păru cu zece ani mai bătrînă.

— Ştiţi şi dumneavoastră, domnule doctor... El a fost atît de supărat... Nu bănuia că sînt aşa de neştiutoare. Altfel n-ar fi vrut să aibă de-a face cu mine.

Ravic dădu din cap. Lucrurile astea nu erau noi pentru el.

— Lucienne, zise el, am putea încerca să căpătăm ceva de la femeia care a provocat avortul. A fost greşeala ei. Tot ce trebuie să faci, e să ne spui numele ei.

Fata se ridică brusc. Fiinţa ei toată nu arăta decît împotrivire.

— Poliţie ? Nu. O să fiu atunci şi eu amestecată.

— Fără poliţie. N-o să facem altceva decît s-o ameninţăm.

Ea rîse cu amărăciune.

— N-ai să obţii în felul acesta nimic de la ea. E de oţel. A trebuit să-i plătesc trei sute de franci... Unii oameni n-au într-adevăr noroc, spuse ea ca şi cum ar fi vorbit despre altcineva şi nu despre ea însăşi.

— Dimpotrivă, răspunse Ravic. Ai mult noroc.

O văzu pe Eugénie în sala de operaţii. Lustruia instrumentele de nichel. Era una din maniile ei. Era atît de absorbită de lucrul ei, încît nu-l auzi cînd intră.

— Eugénie, o strigă el.

Ea tresări speriată.

— Aaa, dumneata ! Întotdeauna trebuie să sperii lumea ?

— Nu cred că-i genul meu. Dar dumneata n-ar trebui să sperii pacienţii cu poveştile dumitale despre taxe şi onorarii.

Eugénie înălţă din umeri, cu cîrpele de lustruit în mînă.

— Bineînţeles, stricata aia trebuia să se plîngă.

— Eugénie, zise Ravic, sînt mult mai numeroase stricatele printre femeile care nu s-au culcat niciodată cu un bărbat, decît printre cele care duc o viaţă atît de grea ca a ei. Ca să nu mai vorbim despre cele măritate. Dealtfel, fata nu s-a plîns. Numai c-ar reuşit să-i strici toată ziua. Asta-i tot.

— Și ce-i cu asta ? Duce o asemenea viață și mai e și sensibilă !

„Ești un catehism moral ambulant, se gîndi Ravic. Un exemplu dezgustător de virtute conștiincioasă — ce știi tu despre deznădejdea micei modiste care a avut curajul să meargă la aceeași moașă ce i-a nenorocit prietena — și la același spital unde cealaltă murise — și care n-a spus decît : «Ce altceva aș fi putut să fac ?» Și : «Cum pot să plătesc atît ?»"

— Ar trebui să te măriți, Eugénie, spuse el. Cu un văduv cu copii. Sau cu proprietarul unei întreprinderi de pompe funebre.

— Domnule Ravic, replică infirmiera cu demnitate, ai să binevoiești să nu te mai amesteci în treburile mele personale ? Altfel o să fiu nevoită să mă plîng doctorului Veber.

— Oricum, tot o faci toată ziua. Ravic fu mulțumit să vadă două pete roșii apărînd pe obrajii femeii. De ce printre oamenii credincioși se găsesc atît de puțini cumsecade, Eugénie ? Cinicii au cel mai bun caracter. Idealiștii sînt cei mai insuportabili. Asta nu te pune pe gînduri ?

— Nu, mulțumesc lui Dumnezeu.

— Mi-am închipuit. Mă duc acum la fiicele păcatului. La Osiris. În caz că doctorul Veber are nevoie de mine...

— Nu cred că doctorul Veber să aibă nevoie de dumneata.

— Virginitatea nu presupune întotdeauna clarviziune. Poate să aibă nevoie de mine. O să rămîn acolo, cam pînă la cinci. Apoi mă duc la mine, la hotel.

— Frumos hotel ! Cuibul acela de ovrei !

Ravic se întoarse.

— Eugénie, nu toți refugiații sînt evrei. Și nu toți evreii sînt evrei. Am cunoscut chiar, odată, un evreu negru. Era un om foarte singur, înspăimîntător de singur. Singurul lucru cere-i plăcea, era mîncarea chinezească. Asta e viața.

Infirmiera nu răspunse. Freca un platou de nichel care n-avea nici o pată.

Ravic se afla într-un bistro de pe strada Boissière, privind prin geamurile ude de ploaie, cînd zări un om. A fost ca o lovitură în plexul solar. În prima clipă nu simţi decît şocul, fără să-şi dea seama ce era — dar în clipa următoare dădu masa la o parte, sări de pe scaun şi se repezi spre uşă prin mulţimea din local...

Cineva îl prinse de braţ şi-l ţinu strîns. El se întoarse.

— Ce este ? întrebă mirat. Ce-i ?

Era chelnerul.

— N-aţi plătit, domnule.

— Ce ? — A, daa — mă întorc... Îşi trase braţul. Chelnerul se înroşi.

— La noi nu se admite aş ceva. Trebuie să...

— Uite...

Ravic scoase o bancnotă din buzunar, o aruncă chelnerului şi se repezi pe uşa deschisă. Împinse pe cîţiva, fugi după colţ spre dreapta, pe stradă.

Cineva îl strigă din urmă. Se reculese, se opri din fugă şi merse cît putu de repede, căutînd să nu pară suspect. „E de necrezut, gîndea el, e de necrezut, trebuie să fiu nebun, e imposibil ! Faţa aceea, trebuie să fie doar o simplă asemănare, o blestemată şi diabolică asemănare, o farsă idioată pe care mi-o joacă nervii mei — nu poate fi la Paris chipul acela, el e în Germania, la Berlin — fereastra era udă de ploaie, nu se putea vedea clar prin ea, sigur că m-am înşelat..."

Îşi făcu loc prin mulţimea care ieşea dintr-un cinema, cercetînd fiecare chip pe lîngă care trecea ; le fixa pe sub pălărie, întîlnea privirile lor mirate şi iritate, mergea înainte, tot înainte, alte chipuri, alte pălării, gri, negre, albastre, trecea pe lîngă ele, se întorcea iar, le privea fix...

Se opri la întretăierea din bulevardul Kléber. Îşi reaminti deodată, o femeie, o femeie cu un cătel — şi chiar în spatele ei pe omul acela.

Ardea de nerăbdare de cînd trecuse femeia cu cîinele. Se întoarse repede înapoi. Zărind de la distanţă femeia cu cîinele, el se opri la cotitură. Îşi încleştă pumnii în buzunare şi cercetă cu cea mai mare atenţie pe fiecare trecător. Cîinele se opri la un felinar, mîrîi şi-şi ridică piciorul din spate cu foarte multă băgare de seamă. Apoi

rîcîi trotuarul foarte ceremonios şi o luă la fugă. Ravic îşi simţi deodată ceafa umedă de sudoare. Mai aşteptă cîteva minute — chipul nu se arătă. Privi maşinile oprite acolo. Erau goale. Se întoarse iarăşi şi se îndreptă repede spre intrarea metroului din bulevardul Kléber. Coborî, luă un bilet şi merse de-a lungul platformei. Era destul de multă lume acolo. Înainte să înceapă să-i examineze, veni un metro, veni şi dispăru în tunel. Platforma rămase goală.

Porni încet, înapoi, spre bistro. Se aşeză la masa unde stătuse înainte. Paharul cu calvados, pe jumătate plin, era încă acolo. Părea ciudat că mai rămăsese acolo.

Chelnerul veni încurcat spre Ravic.

— Iertaţi-mă, domnule, n-am ştiut...

— Nu face nimic ! spuse Ravic. Adu-mi un calvados.

— Încă unul ?

Chelnerul se uită la pharul pe jumătate plin, de pe masă.

— Nu vreţi să-l beţi mai întîi pe acesta ?

— Nu. Adu-mi altul.

Chelnerul ridică paharul şi-l mirosi.

— Nu e bun ?

— E foarte bun, numai că vreau altul.

— Bine domnule.

„M-am înşelat, gîndi Ravic. Geamul era ud de ploaie, stropit în parte — cum s-ar putea să recunoşti pe cineva prin el ? Se uita prin geam. Privi atent, ca un vînător, pîndind fiecare trecător dar, în acelaşi timp, un tablou viu, cenuşiu şi apăsător trecu ca o umbră prin faţa ochilor săi, un crîmpei de amintire...

Berlin. O seară de vară în 1933. Clădirea Gestapoului ; sînge ; o cameră goală fără geamuri ; lumina tăioasă a globurilor electrice ; o masă roşie de metal cu margini de piele ; luciditatea nemiloasă a nopţii de tortură, conştiinţa care îi tresărise de nenumărate ori din amorţeala epuizării atunci cînd era mereu cufundat într-un vas cu apă pentru a-şi reveni ; rărunchii loviţi aşa de tare încît nu-l mai dureau ; chipul disperat şi desfigurat al lui Sybil, despre care i s-a raportat cu trei zile mai tîrziu c-a fost găsită spînzurată..."

Chelnerul apăru și puse paharul pe masă.

— Iată o altă marcă, domnule. Didier din Caen, mai vechi.

— Bine, mulțumesc.

Ravic își goli paharul. Scoase un pachet de țigări din buzunar, luă una și-o aprinse. Mîinile însă nu-i erau încă complet sigure. Aruncă chibritul jos și comandă un alt calvados. Chipul acela, chipul acela zîmbitor, pe care a crezut că-l vede din nou — trebuie să se fi înșelat. Era imposibil ca Haake să fie la Paris. Imposibil! Alungă amintirile. N-avea sens să se mai frămînte, atîta vreme cît nu mai era nimic de făcut. Va veni vremea cînd totul se va prăbuși acolo și se va putea întoarce. Pînă atunci...

Chemă chelnerul și plăti. Dar nu se putu opri să nu cerceteze fiecare chip de pe stradă.

Ședea cu Morosow în Catacombă.

— Crezi că era el? întrebă Morosow.

— Nu. Dar părea să fie el. Blestemată asemănare. Sau nu mai pot să mă încred în memoria mea.

— Ce ghinion că erai într-un bistro.

— Da.

Morosow rămase un timp tăcut.

— Te scoate din sărite, nu-i așa? zise el apoi.

— Nu. De ce?

— Fiindcă nu știi.

— Ba eu știu.

Morosow nu răspunse.

— Stafii, zse Ravic. Crezusem că voi scăpa de ele acum.

— Nimeni nu scapă niciodată de asta.

Tăcură cîtva timp,

— Jucăm o partidă? întrebă Morosow.

— Da. Dar nu văd nici o tablă liberă.

— Acolo unde joacaă profesorul. A jucat cu Levy. Ca de obicei, a cîștigat.

Ravic se apropie de cei ce jucau șah.

— Ați jucat mult, domnule profesor, spuse el.

— Toată după-amiaza.

Bătrînul dădu din cap.

— Mă distrează. Şahul nu se poate compara cu nici un joc de cărţi. La cărţi ai noroc sau ghinion. Nu e destul de distractiv. Şahul e o lume aparte. Cînd joci, te scuteşte de lume dinafară... Se scală cu ochi strălucitori...

— Care nu este chiar aşa de desăvîrşită...

Levy, partenerul său, începu deodată să rîdă. Apoi tăcu, se întoarse speriat şi-l urmă pe profesor.

Jucară două partide. Apoi Morosow se sculă.

— Trebuie să plec. Să deschid uşile celor mai alese exemplare ale umanităţii. De ce nu mai vii deloc pe la Şeherezada ?

— Nu ştiu. Din întîmplare.

— Ce-ai zice, dac-ai veni mîine noapte ?

— Nu pot mîine noapte. Iau masa la Maxim.

Morosow rîse.

— Pentru un refugiat ilegal, ai foarte mult curaj, dacă te arăţi în cele mai elegante localuri din Paris.

— Sînt singurele unde eşti în toată siguranţa, tu, fericit posesor al paşaportului Nansen. Acel ce se poartă ca un refugiat e prins foarte curînd. Trebuie să iei aminte de lucrul ăsta.

— Foarte bine. Atunci cu cine mergi ? Cu ambasadorul Germaniei, din motive de securitate ?

— Cu Kate Hegstroem.

Morosow şuieră.

— Kate Hegstroem, spuse el. S-a întors ?

— Soseşte mîine dimineaţă de la Viena.

— Perfect. Atunci o să te-văd mai tîrziu şi la Şeherezada.

— Poate că nu.

— Imposibil ! Şeherezada e cartierul general al lui Kate Hegstroem, cînd vine la Paris. Ştii asta tot atît de bine ca şi mine.

Morosow nu admise o asemenea posibilitate.

— De data asta e altceva. Intră în spital. Trebuie să fie operată într-una din zilele următoare.

— Tocmai de aceea are să vină. Tu nu înţelegi femeile. Morosow îşi micşoră ochii. Sau nu vrei ca ea să vină acolo ?

— De ce nu ?

— Tocmai mă gîndeam că n-ai mai venit pe la noi de cînd mi-ai trimis-o pe femeia aceea, Joan Madou. Nu pare să fie o simplă întîmplare.

— Prostii. Nici n-am ştiut măcar că mai este la voi. V-a folosit la ceva ?

— Da. Mai întîi a fost în cor. Acum a căpătat un mic solo. Două sau trei cîntece...

— S-a obişnuit între timp ?

— Sigur. De ce nu ?

— Era grozav de disperată. O biată nenorocită.

— Ce ? întrebă Morosow.

— O biată nenorocită.

Morosow zîmbi. — Ravic, răspunse el pe un ton patern, cu o expresie în care dintr-o dată apărură stepele întinse, spaţiul, înţelegerea şi toată experienţa din lume, nu vorbi prostii. Femeia asta e o pramatie.

— Ce ? întrebă Ravic.

— O pramatie. Nu o prostituată. Dacă ai fi rus, ai înţelege.

Ravic dădu din cap.

— Atunci probabil că s-a schimbat foarte mult. Pe curînd, Boris. Dumnezeu să-ţi aibă ochii în paza lui.

7

— CÎND VA TREBUI SĂ MĂ INternez la spital, Ravic ? întrebă Kate Hegstroem.

— Mîine seară. Te vom opera poimîine.

Stătea în faţa lui, slăbuţă, copilăroasă, sigură de ea, drăguţă, dar nu aşa de tînără ca înainte.

— De data asta mi-e teamă, spuse ea. Nu ştiu de ce. Dar mi-e teamă.

— N-are de ce... E o chestie de obişnuinţă.

Ravic o operase de apendicită cu doi ani înainte. S-au plăcut şi de atunci fuseseră prieteni. Uneori dispărea luni întregi şi apoi se întorcea pe neaşteptate. Era un fel de mascotă pentru el. Apendicita ei fusese prima operaţie pe care o făcuse la Paris. Îi adusese noroc. De atunci avea mereu de lucru şi nu mai avusese nici încurcături cu poliţia.

Ravic se îndreptă spre fereastră și privi afară, în curtea hotelului Lancaster. Un castan bătrîn și imens își întindea brațele goale spre cerul umed.

— Ploaia asta, spuse ea. Cînd am plecat din Viena, ploua. M-am trezit la Zürich, ploua. Și acum, aici... Dădu în lături perdelele. Nu știu ce-i cu mine. Cred că îmbătrînesc.

— Totdeauna cînd cineva se gîndește la asta, e semn că încă n-a îmbătrînit.

— Eu sînt altfel. Am divorțat de două săptămîni. Ar trebui să fiu veselă. Dar sînt obosită. Totul se repetă, Ravic. De ce ?

— Nimic nu se repetă. Numai noi înșine ne repetăm, asta-i tot.

Zîmbi și se așeză pe o sofa, lîngă un cămin artificial.

— Viena devenise un lagăr militar. Tristă. Nemții s-au îngrămădit acolo și cu ei și austriecii. Ș austriecii, Ravic. Credeam că un austriac nazist e o contradicție. Dar am văzut și din aceștia.

— Nu-i deloc surprinzător, Kate. Puterea este molima cea mai contagioasă.

— Da. Și cea mai deformantă. De asta am și cerut divorțul. Acest pierde-vară încîntător cu care m-am măritat acum doi ani, devenit pe neașteptate un șef brutal și zgomotos, îl pune pe bătrînul profesor Bernstein să măture străzile, în timp ce el stă și rîde. Bernstein care, cu un an înainte, îl îngrijise și-l vindecase de o inflamație a rinichilor. Pretindea că onorariul fusese prea mare. Kate Hegstroem strînse buzele : onorariul l-am plătit eu, nu el.

— Bucură-te c-ai scăpat de el.

— A cerut două sute cincizeci de mii de șilingi pentru divorț.

— Ieftin, spuse Ravic. Tot ce poți aranja cu bani e ieftin.

— N-a căpătat nimic. Kate Hegstroem își ridică fața ei ovală, tăiată fin și fără nici un cusur, ca o bijuterie. I-am spus ce cred despre el, despre partidul său, despre șeful lui — și că de acum am s-o spun la toată lumea. M-a amenințat cu Gestapoul și cu lagărul. I-am rîs în față. Sînt încă americană și sub protecția ambasadei. Nimic nu

mi se va întîmpla mie — lui însă da, deoarece e căsătorit cu mine.

Ea rîse.

— Nu se gîndise la asta. De atunci nu mi-a mai pus nici o piedică.

Ambasadă, apărare, protecție, se gîndi Ravic. Era ceva ca dintr-o altă viață.

— Mă mir că Bernstein mai este încă în stare să profeseze, spuse el.

— Nu va mai fi mult. M-a examinat în secret cînd am avut prima hemoragie. Slavă Domnului că n-o să mai pot avea copii. Un copil cu un nazist... Se înfioră.

Ravic se ridică.

— Acum trebuie să plec. O să te mai examineze Veber încă o dată după-amiază. Așa, de formă.

— Știu. Oricum — de data asta mi-e teamă.

— Dar, Kate — nu e prima dată. E mai simplu decît apendicita. Ravic o prinse ușor de umeri. Dumneata ai fost primul meu caz de operație aici. E ca și întîia dragoste. O să am grijă de dumneata.

— Da, spuse ea și se uită la el.

— Atunci e bine. Cu bine Kate. Te voi chema la opt, deseară.

— Cu bine, Ravic. Mă duc să-mi cumpăr o rochie de seară la Montbocher. Trebuie să scap de obsesia asta. Și de simțămîntul de a fi prinsă într-o pînză de păianjen. Viena asta... spuse ea cu un zîmbet amar.

— Orașul visurilor...

Ravic coborî cu ascensorul și străbătu holul, trecînd pe lîngă barul unde se aflau cîțiva americani. În centru, un buchet enorm de gladiole era așezat pe o masă. În lumina cenușie și difuză, florile căpătară deodată culoarea palidă a sîngelui îmbătrînit și numai cînd veni mai aproape, observă că erau foarte proaspete. Mai curînd lumina dinafară le făcea să pară astfel. Le privi cîtva timp.

La etajul al doilea al Internaționalului era multă fierbere. O serie de uși stăteau deschise, cameristele și valeții alergau încoace și încolo, și proprietăreasa supraveghea acest du-te-vino din coridor.

Ravic coborî scările.

— Ce se-ntîmplă aici ? întrebă el. Proprietăreasa era o femeie veselă, cu un spate imens și un cap prea mic, cu bucle mărunte, negre.

— Pleacă spaniolii, spuse ea.

— Știu, dar de ce cureți odăile noaptea, tîrziu ?

— Avem nevoie de ele mîine dimineață.

— Noi refugiați nemți ?

— Nu, spanioli.

— Spanioli ? întrebă Ravic, neînțelegînd pentru un moment ce voia ea să spună. Cum asta ? De abia au plecat.

Proprietăreasa îl privi cu ochii ei negri și strălucitori și zîmbi. Era un zîmbet de înțelegere și de ironie.

— Vin ceilalți înapoi, spuse ea.

— Care ceilalți ?

— Opoziția. Totdeauna se întîmplă așa. Spuse cîteva cuvinte unei fete care făcea curățenie. Sîntem un hotel vechi, zise ea cu oarecare mîndrie. Oaspeții noștri se întorc totdeauna la noi. Cer totdeauna vechile lor odăi. Sigur că parte din ei sînt uciși între timp. Dar ceilalți așteaptă la Biarritz și la Saint-Jean-de-Luz pînă ce camerele sînt libere.

Ravic o privi mirat pe proprietăreasă.

— Cînd au mai fost înainte ? întrebă el.

— Dar bine, domnule Ravic ! Era surprinsă că nu înțelegea. Cînd altă dată decît pe vremea cînd Primo de Riviera era dictator în Spania ? Trebuiau să scape și au stat aici. Cînd Spania a devenit republicană s-au întors, și monarhiștii și fasciștii s-au refugiat aici. Acum aceștia din urmă s-au dus și s-au întors aici republicanii. Aceia care de abia au plecat. Un fel de morișcă.

Proprietăreasa privi într-una din odăi. O fotografie colorată a fostului rege Alfonso atîrna deasupra unui pat.

— Dă-o jos, Jeanne, spuse ea. Fata aduse fotografia. Pune-o aici. Proprietăreasa rezemă fotografia de perete și merse mai departe. În odaia cealaltă atîrna o fotografie a generalissimului Franco.

— Dă-o și pe asta. Pune-o lîngă celelalte.

— De ce oamenii lui Gomez nu și-au luat fotografiile cu ei ? întrebă Ravic.

— Refugiaţii îşi iau rareori fotografiile cu ei cînd pleacă, declară proprietăreasa. Fotografiile sînt comode într-o ţară străină. Cînd cineva se întoarce nu mai are nevoie de ele. Apoi e greu să călătoreşti cu ramele şi cu sticla, se pot sparge uşor. Fotografiile rămîn mai totdeauna în hotel.

Puse jos două fotografii ale îngîmfatului generalissim ; una a lui Alfonso şi una mai mică, a lui Qucipo de Llano le puse în coridor.

— Icoanele pot fi lăsate înăuntru, hotărî ea cînd descoperi o madonă în culori aprinse. Sfinţii sînt neutri.

— Nu totdeauna, spuse Ravic.

— În epocile mai grele Dumnezeu are totdeauna şanse. Am văzut chiar atei rugîndu-se aici.

Cu o mişcare energică, proprietăreasa îşi aranjă bluza.

— Nu te-ai rugat niciodată cînd ţi-a ajuns apa pînă la gît ?

— Sigur. Nu sînt ateu. Sînt doar un credincios răzvrătit.

Valetul urcă scările. Căra o mulţime de fotografii de-a lungul coridorului.

— Vrei să-ţi împodobeşti din nou odăile ? întrebă Ravic.

— Sigur. Trebuie să ai mult tact în treburile astea ale hotelului. Lucrul ăsta dă într-adevăr unei case o bună reputaţie. Mai ales la genul nostru de clienţi, care, pot s-o spun acum, sînt foarte sensibili în astfel de lucruri. Cu greu te poţi aştepta ca să-i placă cuiva o odaie în care fostul său duşman se uită la el dintr-un tablou în culori strălucitoare şi uneori chiar cu o ramă aurită. N-am dreptate ?

— Sută la sută.

Proprietăreasa se întoarse către valet.

— Lasă fotografiile aci, Adolphe. Nu, mai bine pune-le la lumină rezemate de perete, una lîngă alta, aşa ca să pot să le văd.

Omul mormăi şi se aplecă pentru a îndeplini porunca.

— Ce-ai să le atîrni acum ? o întrebă Ravic, cu interes. Cerbi, castele, erupţia Vezuviului şi toate celelalte ?

— Numai dacă nu ajung. Altfel am să le pun la loc pe cele vechi.

— Care ?

— Cele dinainte. Cele pe care le-au lăsat domnii cînd au preluat puterea, Iată-le.

Arătă spre peretele din stînga al coridorului. Valetul aşezase noile fotografii în faţa celor care fuseseră scoase. Erau cîteva fotografii ale şefilor republicanilor spanioli, în rame mai mici. Erau mai puţin arătoase şi nici una dintre ele nu era zugrăvită în culori atît de strălucitoare, cu embleme şi decoraţii ca acelea ale lui Alfonso, Franco şi Primo care stăteau în faţa lor, rezemate de zidul din dreapta. Era o privelişte stranie : cele două şiruri cu filozofiile lor opuse, privindu-se în tăcere în coridorul abia luminat şi, între ele, proprietăreasa franceză cu tactul, experienţa şi înţelepciunea ironică a rasei sale.

— Am salvat lucrurile astea atunci, spuse ea. Cînd au plecat domnii aceia. În vremurile noastre guvernele nu durează prea mult. Vezi c-am avut dreptate — acum se-ntorc iarăşi. În treburile hotelului trebuie să fii prevăzător.

— Ce vei face cu celelalte ? întrebă Ravic. Cu Alfonşii şi cu Francii ?

— Îi duc la pivniţă. Nu poţi să ştii dacă nu vom mai avea nevoie de ei într-o zi.

— Pivniţa dumitale trebuie să fie un loc minunat. Un mausoleu contemporan. Mai ai şi alte fotografii acolo ?

— O, firește ; avem unele ruseşti, acelea ale ultimului ţar. De la ruşii care-au murit aici. Un original minunat în ulei, cu ramă grea, de aur, de la unul care s-a sinucis. Sînt apoi fotografii italiene. Două cu Garibaldi, trei regi şi o tăietură din ziar cu fotografia lui Mussolini, din vremea cînd era socialist la Zürich. Sigur că toate acestea nu mai au nici o valoare — simple curiozităţi. Nimeni nu le-ar mai atîrna pe perete.

— Ai şi fotografii nemţeşti ?

— Cîteva de-ale lui Marx, sînt cele mai des întîlnite ; un Lassalle, un Bebel, — apoi un grup cu Ebert, Scheidemann, Noske şi mulţi alţii. În fotografia asta Noske fusese şters cu cerneală. Domnii mi-au spus că devenise nazist.

— E adevărat. Poţi să-l pui la un loc cu Mussolini. Ai şi din cei din tabăra opusă în Germania, nu ?

— Avem ! Un Hindenburg, un Kaiser Wilhelm, un Bismarck, şi proprietăreasa zîmbi — chiar un Hitler în haină de ploaie. E o colecţie completă.

— Ce ? spuse Ravic. Hitler ? Cînd l-ai căpătat ?

— De la un homosexual. Venise în 1934 cînd Roehm şi ceilalţi fuseseră ucişi. Era înspăimîntat şi se ruga mereu. Mai tîrziu un argentinian bogat l-a luat cu el. Numele lui mic era Putzi. Vrei să vezi fotografia ? E în pivniţă.

— Nu acum. Nu în pivniţă. Mai degrabă aş vrea să-l văd cînd toate odăile din hotel vor fi pline cu fotografii de-acelaşi fel.

Proprietăreasa îl privi o clipă pătrunzător. — Aha, spuse ea apoi. Crezi c-au să vină ca refugiaţi...

Boris Morosow, în faţă la Şeherezada, în uniforma lui cu fireturi aurite, deschise uşa unui taxi. Ravic păşi pe trotuar. Morosow zîmbi.

— M-am gîndit c-ai să vii.

— N-aveam de gînd.

— L-am luat cu sila, Boris. Kate Hegstroem îl îmbrăţişă pe Morosow. Slavă Domnului, că sînt iarăşi cu dumneata.

— Ai un suflet de rus, Katia. Numai cerul ştie cum de te-ai născut la Boston. Vino, Ravic.

Morosow arătă uşa deschisă de la intrare.

— Omul e mare cînd e vorba de intenţii, şi mic atunci cînd trebuie să le îndeplinească. În asta constă toată nenorocirea şi farmecul nostru.

Şeherazada era decorată ca un cort caucazian. Chelnerii erau ruşi în uniforme roşii, ciroasiene. Orchestra era formată din lăutari ruşi şi români. Lumea stătea la mese mici înşirate de-a lungul unei bănci lungi aşezată lîngă perete. Mesele aveau plăci de sticlă luminate de dedesubt. Localul era în întuneric şi aproape plin.

— Ce-ai vrea să bei, Kate ? întrebă Ravic.

— Vodcă. Şi să aud cîntece lăutăreşti. M-am săturat de *Pădurile vieneze* cîntate în tempo de marş. Îşi scoase pantofii şi-şi puse picioarele pe bancă. Acum nu mă mai simt obosită deloc, Ravic, spuse ea. Cîteva ore la Paris

și mă simt alta. Încă mi se pare că de abia am scăpat dintr-un lagăr de concentrare. Poți să-ți închipui asta ?

El o privi.

— Aproximativ, răspunse.

Circazianul aduse o sticlă mică de vodcă și pahare. Ravic le umplu și-i întinse unul lui Kate Hegstroem. Ea goli paharul repede și cu sete și-l puse jos. Apoi privi împrejur.

— O sală roasă de molii, spuse ea. Dar noaptea devine o peșteră a refugiului și-a vinurilor.

Se rezemă de perete. Lumina blîndă de sub placa din fața ei îi însenina chipul.

— De ce, Ravic ? Orice devine mai strălucitor noaptea. Nimic nu-ți mai pare greu atunci, crezi că ești în stare să săvîrșești orice, și ceea ce nu se poate împlini este înlocuit de visuri. De ce ?

El zîmbi.

Avem visurile fiindcă altfel n-am putea răbda adevărul.

Orchestra începu să-și acordeze instrumentele. Cîteva cvinte și fugi izolate ale unei violine se răspîndiră tremurînd prin sală.

— Nu arăți ca un om care să se fi amăgit cu visuri, spuse Kate Hegstroem.

Orchestra începu să cînte. La început numai cimbalurile. Loviturile încete și blînde făceau să răsară din întuneric o melodie suspinată, aproape imperceptibilă.

Țiganul se apropie încet de masa lor, trecînd peste platforma de dans. Stătea acolo, zîmbind, cu vioara pe umăr, cu ochi îndrăzneți și-o față negricioasă și arzătoare. Fără vioară ar fi putut fi un negustor de vite, așa era un trimis al serilor spațioase, al orizonturilor largi, și al tuturor acelor închipuiri ce nu se realizează niciodată.

Kate Hegstroem simți melodia răcorind-o ca un izvor în aprilie. Pe neașteptate, se simți cuprinsă de amintiri, dar chipul nimănui n-o chema dintre ele. Erau numai voci abia murmurate, frînturi vagi de amintiri, uneori

ceva ca un șal strălucitor, dar toate dispăreau repede și chipul nimănui nu-i chema aducerea aminte.

Țiganul se înclină. Pe sub masă, Ravic îi strecură o hîrtie în mînă. Kate Hegstroem se mișcă în colțul ei.

— Ai fost vreodată fericit, Ravic?

— Adesea.

— Nu vreau să spun asta. Vreau să spun cu adevărat fericit, respirînd fericirea prin toate fibrele ființei dumitale.

Ravic privi chipul agitat din fața lui, care nu cunoștea decît o singură interpretare a fericirii, cea mai schimbătoare dintre toate, dragostea, și nici una dintre celelalte.

— Adesea, Kate, spusese el, înțelegînd cu totul altceva.

— Nu mă înțelegi. Sau nu vrei să vorbești despre asta. Cine cîntă cu orchestra?

— Nu știu. N-am mai fost de mult pe aici.

— Nu poți s-o vezi de aici. Nu e la un loc cu țiganii. Trebuie să stea la o masă.

— Atunci e foarte probabil să fie o clientă. Se întîmplă deseori aici.

— O voce stranie, spuse Kate Hegstroem.

— Tristă și răzvrătită în același timp.

— Așa-i cîntecul.

— Sau eu. Așa, deodată. Înțelegi ce cîntă?

— *Ia vas liubil* — te iubesc. Un cîntec de Pușkin.

— Știi rusește?

— Numai atît cît am învățat de la Morosow. Mai mult înjurături. E o limbă strașnică în privința asta.

— Nu-ți place să vorbești despre dumneata, așa-i?

— Nici măcar nu gîndesc despre mine.

Tăcu cîtva timp.

— Uneori cred că viața de altădată s-a dus, spuse ea apoi. Lipsa de griji, așteptarea — tot ceea ce era înainte.

Ravic zîmbi.

— Nu se duce niciodată, Kate. Viața e ceva prea mare, ca să treacă pînă nu ne stingem noi.

Ea n-asculta ce spunea.

— Simt adesea o teamă, zise ea. O teamă inexplicabilă. Ca și cum lumea dinafară s-ar prăbuși, o dată cu noi. Ai simțit și dumneata asta?

— Da, Kate. Fiecare din noi a simțit asta. E o boală europeană. În ultimii douăzeci de ani...

Ea tăcu.

— Dar ăsta nu mai e un cîntec rusesc, spuse ea și ascultă muzica.

— Nu. E italian. *Santa Lucia Luntana.*

Reflectorul se deplasă dinspre violonist spre o masă de lîngă orchestră. Acum Ravic putu s-o vadă pe cea care cînta. Era Joan Madou. Stătea singură, cu un cot sprijinit de masă, și privea drept înainte, ca și cum ar fi fost pe gînduri și nimeni nu era lîngă ea. Fața îi era foarte palidă în lumina albă. Nu mai avea acea privire goală, cenușie, pe care i-o cunoștea. Pe neașteptate devenise o frumusețe ispititoare și el își amintea că o mai văzuse o dată așa — noaptea, în camera ei — dar atunci crezuse că era o amăgire a întunericului, și că avea să se șteargă numai-decît și să dispară. Acum era acolo, reală, și chiar mai mult decît reală.

— Ce-i, Ravic ? întrebă Kate Hegstroem.

El se întoarse.

— Nimic. Știu cîntecul ăsta napolitan.

— Amintiri ?

— Nu. N-am amintiri.

Spusese asta mult mai accentuat decît intenționase. Kate Hegstroem îl privi.

— Uneori aș vrea într-adevăr să știu ce-i cu dumneata, Ravic.

El făcu o mișcare ca și cum ar fi vrut să se apere.

— Nimic mai mult decît cu oricare altul. Astăzi lumea e plină de aventurieri involuntari. Fiecare hotel de refugiați e plin de ei. Și povestea fiecăruia ar fi o adevărată senzație pentru Alexandre Dumas sau Victor Hugo ; acum, începem să ne plictisim chiar înainte de-a o începe. Iată încă un pahar de vodcă pentru dumneata, Kate. În ziua de astăzi, cea mai mare aventură e viața adevărată.

Orchestra începu să cînte tangouri. Muzica de dans era cîntată destul de prost. Cîțiva începură să danseze. Joan Madou se ridică și se îndreptă spre ieșire. Se mișca ca și cum sala ar fi fost goală. Ravic își aminti ce spusese Morosow despre dînsa. Ea trecu aproape de masa lui

Ravic. Lui i s-a părut că l-a văzut, dar privirea ei trecu cu indiferență peste el, și ea ieși.

— O cunoști pe femeia asta ? întrebă Kate Hegstroem, care-l privea.

— Nu.

— VEZI ASTA, VEBER ? ÎNTREBĂ RAVIC. AICI —aici — și-aici...

Veber se aplecă deasupra inciziei.

— Nodulele astea mici de aici — și aici — astea nu sînt nici umflături și nici aderențe.

— Nu.

Ravic se îndreptă. — Cancer spuse el. Un caz de cancer, limpede ; e imposibil să mă înșel ! Cea mai afurisită operație pe care am săvîrșit-o în ultimii ani. Speculul n-a arătat nimic, examinarea pelviană doar o iritare neînsemnată într-o parte, o ușoară umflătură, posibilitatea unui chist sau a unei fibroze, nimic important, dar va trebui să facem o incursie abdominală, așa că tăiem și găsim o cancinomă.

Veber îl privi. — Ce vrei să faci ?

— Putem face o tăietură. Ca să obținem un raport microscopic. Boisson e încă în laborator ?

— Deigur.

Veber dădu ordin infirmierei să cheme laboratorul. Ea plecă repede, fără zgomot, în pantofii cu tocuri de cauciuc.

— Va trebui să tăiem mai departe, spuse Ravic. Să face o hysteroctomie. N-avem altceva de făcut. Partea afurisită e că ea nu știe. Ce puls are ? întrebă el pe anestezist.

— Normal. Nouăzeci.

— Presiunea sîngelui ?

— O sută douăzeci.

— Bine. Ravic o privi pe Kate Hegstroem, care, cu capul în jos, zăcea pe masă în poziția lui Trendelengurb. Cel puțin dacă ar fi știut dinainte. Și-ar fi dat consimțămîntul. Nu putem continua astfel. Sau putem ?

— Nu, după lege. Pe de altă parte — am şi-nceput.

— Trebuie să continuăm. Nu putem face un avort, fără o incizie abdominală.

— Cred că are încredere în dumneata, Ravic.

— Nu ştiu. Poate. Dar dacă ar fi acceptat... Oricum, pot să încerc să merg mai departe. Apoi vom hotărî dacă să facem sau nu hysterootomie. Cuţitul, Eugénie.

Prelungi incizia pînă la ombilic şi prinse micile vase de sînge. Apoi închise unul mai mare cu un nod dublu, luă un cuţit şi tăie fascia galbenă. Fixă muşchii de dedesubt cu dosul cuţitului, apoi trase peritoneul, deschise şi încopcă. — Depărtătorul.

Infirmiera îl ţinea pregătit. Ea aruncă lanţul greu între picioarele lui Kate Hegstroem şi-l prinse de partea ascuţită.

— Pansamente.

Apăsă pansamentul umed şi cald, îl aşeză pe cavitatea abdomenului deschis şi aplecă cu multă atenţie cleştele. Apoi privi.

— Uită-te, Veber — şi aici — întreg ligamentul. Masa asta tare. Cu neputinţă de aplicat cleştele lui Kocher. A progresat prea mult.

Veber privi locul pe care i-l arăta Ravic.

— Uită-te, spuse Ravic. Nu putem îmbuca arterele. Fragil. S-a întins şi-aici... Nici o speranţă. Tăie cu atenţie o bucăţică. Boisson e în laborator?

— Da, spuse infirmiera. A telefonat. Aşteaptă.

— Bine. Trimite-i asta. Putem aştepta raportul. N-o să ia mai mult de zece minute.

— Spune-i să telefoneze, zise Veber.

— Imediat. Suspendăm operaţia.

Ravic se îndreptă.

— Cum e pulsul?

— Nouăzeci şi cinci.

— Presiunea sîngelui?

— O sută cincisprezece.

— Bine. Veber, nu mai avem neovie să hotărăşti dacă să operăm cu sau fără consimţămînt. Nu mai e nimic de făcut.

Veber aprobă.

— O s-o coasem, spuse Ravic. Scoatem fetusul, asta-i tot, o coasem și nu-i spunem nimic.

Stătu acolo o clipă și privi corpul deschis sub cearșafurile albe. Lumina pătrunzătoare făcea cearșafurile să pară și mai albe, asemenea unei zăpezi proaspăt căzute, sub care se căsca craterul rănii deschise. Kate Hegstroem, în vîrstă de treizeci și patru de ani, capricioasă, subțire, brună, plină de voința de a trăi, — condamnată la moarte de o prezență invizibilă ce-i distrugea țesuturile.

Se aplecă din nou deasupra corpului.

— Mai avem să...

Copilul. Viața care dibuia, oarbă, ce creștea încă în mijlocul acestei dezintegrări a corpului. Condamnat odată cu el. Hrănindu-se încă, sugînd, lacom, doar o tendință spre creștere, ceva care într-o zi ar fi vrut să se joace prin grădini, ar fi vrut să devină cineva, un inginer, un preot, un soldat, un criminal, o ființă omenească, ceva care ar fi vrut să trăiască, să sufere, să fie fericit și să se... Instrumentul alunecă cu grijă de-a lungul peretelui invizibil, întîlni rezistență, o înlătură cu atenție, reveni — și termină. Puse capăt frămîntării inconștiente, răsuflării nedeslușite, veseliei fără de viață, lamentărilor, creșterii. Nu mai era acum nimic altceva decît o bucată palidă de carne moartă și picături de sînge.

— Nici un raport de la Boisson pînă acum ?

— Nu încă. Trebuie să fie aici în cîteva minute.

— Mai putem aștepta cîteva minute.

Ravic se opri.

— Pulsul ?

Privi pe deasupra măștii în ochii lui Kate Hegstroem. Erau deschiși și-l priveau — nu cu o privire mirată, dar ca și cînd l-ar fi văzut și-ar fi știut totul. O clipă el crezu că era conștientă. Făcu un pas înainte și se opri. Cu neputință. Ce-i trecuse prin cap ? Era un accident : lumina. Pupilele reacționează la lumină în timpul narcotizării.

— Cît e pulsul ?

— O sută. Presiunea sîngelui, o sută douăzeci. Coboară !

— Nu mai avem timp prea mult, spuse Ravic.

— Boisson ar trebui să fie gata acum.

Jos se auzi sunetul telefonului. Veber se întoarse spre ușă. Ravic nu-și ridică privirea. Aștepta. Auzi ușa deschizîndu-se. Infirmiera intră.

— Da, spuse Veber. Carcinoma. Ravic dădu din cap și-ncepu iarăși să lucreze. Scoase percepturile și copcile. Luă apoi retractorul; pansamentele. Eugénie, lîngă el, număra mecanic instrumentele.

Începu să coasă. Ușor, metodic, cu grijă, cufundat în întregime și fără nici un alt gînd. Deschizătura se închise, fîșiile de carne erau împreunate: așeză copcile pentru piele și se îndreptă.

— Gata.

Eugénie manevră elevatorul, aduse masa de operație în poziție orizontală și o acoperi pe Kate Hegstroem. Șeherezada, se gîndi Ravic, ziua de alaltăieri, o rochie de la Mainbocher, ai fost vreodată fericit, adesea, mi-e teamă, chestie de obișnuință, cîntecul țiganilor. Privi la ceasul de deasupra ușii. Douăsprezece. Prînzul. Afară, birourile și fabricile își deschideau acum ușile și lumea sănătoasă ieșea. Vremea mesei. Cele două infirmiere scoaseră masa din camera de operații. Ravic își scoase mănușile de cauciuc, se duse la spălător și începu să se spele.

— Țigara, spuse Veber, spălîndu-se și el lo o altă chiuvetă. O să-ți arzi buzele.

— Da, mulțumesc. Cine-o să-i spună, Veber?

— Dumneata, declară Veber fără șovăire.

— Va trebui să-i explicăm de ce a trebuit s-o operăm. Se aștepta să nu fie nevoie. Nu putem să-i spunem adevărul.

— Ai să găsești ceva, spuse Veber cu încredere.

— Crezi?

— Sigur. De altfel, mai ai pînă mîine seară.

— Și dumneata?

— Nu va crede ce am să-i spun. Știe că dumneata ai operat-o și-o să vrea să audă totul de la dumneata. Va fi mai bănuitoare dacă-i spun eu.

— Adevărat.

— Încă nu înțeleg, zise Veber. Cum s-a putut dezvolta într-un timp așa de scurt?

— Se-ntîmplă. Aș vrea să știu ce să-i spun.

— Te vei gîndi la ceva, Ravic. Un chist sau o fibroză.

— Da, spuse Ravic. Ceva în genul ăsta. Un chist sau o fibroză.

Noaptea veni din nou la spital. Kate Hegstroem dormea. Se deşteptase dimineaţa, vomitase, petrecuse o oră agitată şi după aceea adormise din nou.

— A întrebat ceva ?

— Nu, spuse infirmiera cu obrajii roşii. Era încă ameţită şi n-a întrebat nimic.

— Cred că va dormi pînă mîine dimineaţă. În caz că se trezeşte şi întreabă ceva, spune-i că totul a mers foarte bine. Că trebuie să doarmă. Dă-i cele necesare. Dacă rămîne trează, cheamă-l pe doctorul Veber sau pe mine. Voi lăsa vorbă la hotel unde să mă găsească.

Stătu în stradă asemenea cuiva care-a scăpat pentru cîtva timp. Cîteva ceasuri de graţie, înainte de a trebui să mintă pe cineva care avea încredere în el. Rîia cenuşie a vieţii era încă o dată acoperită cu recunoştinţă pentru cîteva ore ce zburau ca păsările. Chiar şi ceasurile astea erau minciuni — erau numai o amînare, dar ce are a face ? Nu este orice amînare, o amînare binefăcătoare, asemenea unui drapel strălucitor care acoperă terrnenul negru, inexorabil, ce se apropie ameninţător ?

Intră într-un bistro şi se aşeză la una din mesele de marmoră de lîngă fereastră. Odaia era plină de fum şi de zgomot. Chelnerul veni.

— Un Dubonnet şi un pachet Coloniale.

Deschise pachetul şi aprinse o ţigară cu tutun negru. La masa de lîngă el, cîţiva francezi discutau concepţia guvernului şi pactul de la München. Ravic asculta pe jumătate. Oricine îşi dădea seama că lumea aluneca apatic într-un nou război. Nimeni nu făcea nimic ca s-o oprească — amînare, un alt an de amînare — iată pentru ce se luptau toţi. Amînare, iarăşi şi iarăşi.

Goli paharul de Dubonnet. Aroma aperitivului îl dezgustă nespus. De ce îl comandase ? Chemă chelnerul.

— Ceva tare.

Privi spre fereastră şi-şi alungă gîndurile. Dacă nu mai era nimic de făcut, era o adevărată nebunie să se mai

gîndească. Își aminti de vremea cînd învățase lecția aceasta. Una din cele mai mari lecții ale vieții lui.

Era în august 1916, lîngă Ypres. Compania lui se întorsese de pe front cu o zi înainte. Era un sector liniștit, în care fuseseră folosiți pentru prima dată de cînd intraseră în luptă. Nu se întîmplase nimic. Acum stăteau în căldura lui august împrejurul unui foc mic, ca să coacă niște cartofi pe care îi găsiseră pe cîmp. După un minut n-a mai rămas nimic. Un atac neașteptat de artilerie — o lovitură groaznică în mijlocul focului — cînd își revenise, întreg, fără nici o zgîrietură, găsise doi dintre camarazii săi morți — și ceva mai departe pe prietenul său Messmann, pe care îl știa de cînd începuseră împreună să se țină pe picioare, cu care se jucase, mersese la școală, de care nu se despărțise niciodată — zăcînd acolo cu pîntecul deschis și cu intestinele împrăștiate.

L-au transportat pe o brancardă din pînză de cort pînă la spitalul de campanie, pe cea mai apropiată potecă ce cobora de-a curmezișul unui lan de grîu. Patru oameni l-au transportat, cîte unul la fiecare colț, și el zăcea pe targa de pînză cărămizie, apăsîndu-și cu mîinile intestinele înălbite, rupte și însîngerate, cu gura deschisă, cu ochii fixați în neștire, undeva...

A murit peste două ceasuri. Un ceas se zbătuse țipînd.

Ravic își amintea cum se întorseseră. Stătea în baracă, abătut și sălbăticit. Pentru prima dată fusese martorul unei astfel de scene. Katezinski, șeful grupului, cizmar în viața civilă, îl găsise acolo.

— Vino, spuse el. Astăzi au bere și whisky la cantina bavareză. Și crenvuști. Ravic holbase ochii la el. Nu înțelegea o asemenea nesimțire. Katezinsky îl privise un timp. Apoi îi spusese : — Ai să vii cu mine. Chiar dac-ar trebui să te iau pe sus. Astăzi ai să mănînci, ai să bei și-ai să mergi la un bordel. Nu primise nici un răspuns. Katezinsky se așezase jos, lîngă el. — Știu ce se petrece cu dumneata. Știu și ceea ce crezi despre mine. Dar sînt aici de doi ani și două săptămîni. Ascultă... Mai poți face ceva pentru Messmann ?

— Nu.

— Nu știi oare că am fi riscat orice dacă ar fi fost vreo posibilitate să-l salvăm ? El ridicase ochii. Da. Știa asta. Știa asta în privința lui Katezinsky.

— A murit. Nu mai e nimic de făcut. Dar, încă două zile și vom pleca pe front. De data asta nu va fi așa de liniștit. Stînd aici și gîndindu-te la Messmann, îți epuizezi rezitența. Îți ruinezi nervii. Te face să eziți. Poate că tocmai atît cît trebuie să devii mai greoi în timpul viitorului atac. E de ajuns o jumătate de secundă. După asta te vom cără ca și pe Messmann... Cui îi va folosi lucrul ăsta ? Lui Messmann ? Nu. Altcuiva ? Nu. Te vor ucide și asta-i tot. Acum înțelegi ?

— Da, dar nu pot.

— Taci, trebuie să poți ! Și alții au putut. Nu ești primul.

Se simțise mai bine după noaptea aceea. Se dusese cu el ; își învățase prima lecție. Ajută pe cineva cît poți și cît timp poți ; fă orice atunci — dar cînd nu mai e nimic de făcut, uită ! Întoarce capul ! Mergi mai departe. Compătimirea își are rost în vremuri liniștite. Nu cînd ți-e în joc viața. Îngroapă-l pe mort și trăiește-ți viața ! Ai încă nevoie de ea. Tristețea e una, faptele sînt altceva. Nu ești mai puțin trist cînd înțelegi faptele și le accepți. Așa se supraviețuiește.

Ravic își bău coniacul. Francezii de la masa alăturată vorbeau încă despre guvernul lor. Despre eșecul Franței. Despre Anglia. Despre Italia. Despre Chamberlain. Vorbe, vorbe. Singurii care făceau ceva erau ceilalți. Nu erau mai puternici, dar mai hotărîți. Nici nu erau mai curajoși, dar știau că ceilalți nu vor lupta. Amînare — dar ce făceau ei în acest timp ? Se înarmau, cîștigau timpul pierdut, căutau să se unească ? Priveau pe ceilalți cum se înarmează mereu — și așteptau, sperînd cu indolență într-o nouă amînare. Povestea turmei de foci. Stau cu sutele pe plajă ; între ele, vînătorul le ucide una cîte una cu o bîtă. Împreună, ar fi putut ușor să-l strivească — dar ele stau acolo, privindu-l cum le omoară și nu mișcă ; nu făcea decît să-l ucidă pe vecin — un vecin după altul. Povestea focilor Europei. Apusul civilizației. Oboseala confuză din *Götterdamerung*. Violarea pe față a drepturilor omenești. Îngenuncherea unui continent. Dezastrul fără de sfîrșit.

Ultimele încercări. Străvechiul dans al disperării pe marginea vulcanului. Lumea care era iar îndreptată spre măcel. Păduchii care se vor salva atunci cînd rufăria va fi sacrificată. Ca totdeauna.

Ravic aruncă ţigara. Privi împrejur. Ce înseamnă toate astea? Îngroapă mortul şi trăieşte-ţi viaţa. Timpul e scurt. Totul este să supravieţuieşti. Va veni o vreme cînd va fi nevoie de tine. Trebuie să te păstrezi întreg şi gata pentru acea clipă. Chemă chelnerul şi plăti.

Luminile erau aproape stinse la Şeherezada, cînd intră. Ţiganii cîntau şi fîşia de lumină învăluia masa de lîngă orchestră la care stătea Joan Madou. Ravic se opri în uşă. Unul din chelneri se apropie şi aranjă o masă. Dar Ravic stătea şi-o privea pe Joan Madou.

— Vodcă? întrebă chelnerul.

— Da. O carafă.

Ravic se aşeză. Turnă vodca în pahar şi-o bău repede. Dorea să scape de gîndurile cu care venise de afară. Rînjetul trecutului şi al morţii — un pîntec deschis de schije şi altul ros de cancer. Observă că stătea la aceeaşi masă la care se aşezase cu Kate Hegstroem, acum două zile. Alături mai era o altă masă liberă. Dar nu se mişcă de acolo. N-avea nici o importanţă. Fie că ar fi stat la masa asta sau la cealaltă, tot nu i-ar fi ajutat cu nimic lui Kate Hegstroem. Ce-i spusese Veber odată? „De ce nu-ţi păstrezi firea cînd o operaţie n-are nici o şansă? Faci ce poţi şi te duci acasă, altfel unde am ajunge? Da, unde am ajunge?“ Auzi vocea lui Joan Madou lîngă orchestră. Kate Hegstroem avea dreptate — era o voce neliniştită. Luă carafa. Era una din acele clipe cînd culorile se vestejesc şi viaţa devine cenuşie în mîinile fără putere. Declinul mistic. Suflul viu care se stinge în tăcere. Timpul care devorează încet inima cuiva. Vocea de lîngă orchestră cînta *Santa Lucia Luntana*. Ajungea la el ca şi cum ar fi fost dincolo de ocean — dintr-un ţărm îndepărtat unde înflorea ceva.

— Cum vă place?

— Cine? Ravic privi în sus. Impresarul stătea lîngă el. Ravic i-o arătă pe Joan Madou.

— Mult. Foarte mult. Nu e tocmai o senzaţie. Dar foarte bine faţă de celelalte numere.

Impresarul trecu înainte. Pentru un moment barba lui ascuțită se proiectă neagră în lumina albă. Apoi dispăru în întuneric.

Fîșia de lumină se stinse. Orchestra începu să cînte un tango. Plăcile iluminate ale meselor străluciră din nou și o dată cu ele fețele pătate. Joan Madou se ridică și-și făcu drum printre mese. Trebui să se oprească de cîteva ori din cauza perechilor ce se îndreptau spre platforma de dans. Ravic o privi și ea îl privi. Chipul ei nu exprimă nici cea mai mică surpriză. Ea veni dept spre el. El se sculă și împinse masa într-o parte. Un chelner îi veni în ajutor.

— Mulțumesc, spuse el. Pot s-o fac și eu singur. Avem nevoie de încă un pahar.

Dădu masa la loc și umplu paharul pe care îl adusese chelnerul.

— E vodcă, spuse el. Nu știu dacă obișnuiești să bei așa ceva ?

— Da. Am mai băut. La Belle Aurore.

— Așa-i

Am fost aici și mai înainte, se gîndi el. De mult. Acum trei săptămîni. Atunci stăteai aici, ghemuită în haina de ploaie, în întuneric, un mic simbol al mizeriei și al celor înfrînți. — Acum *Salute,* spuse el.

O rază îi lumină fața. Nu zîmbea ; numai fața îi deveni mai strălucitoare.

— N-am mai auzit asta de mult, spuse ea, *Salute.*

Goli paharul și-o privi. Sprîncenele înalte, ochii întredeschiși, gura — tot ceea ce înainte fusese întunecat și separat, fără contur, acum se contopea alcătuind o față misterioasă — o față a cărei dezvăluire era o taină. Nici nu ascundea și nici nu revela ceva. Promitea totul și nimic în același timp. Ciudat, n-am observat asta înainte, se gîndi el. Dar poate că atunci nu exista. Poate că era depășită de confuzie și de teamă.

— Ai o țigară ? întrebă Joan Madou.

— Numai algeriene. Acelea cu tutun negru și tare.

Ravic era gata să cheme chelnerul.

— Nu sînt prea tari, spuse Joan Madou. Odată mi-ai dat una. Pe Pont de l'Alma.

— E adevărat.

„E adevărat și nu e adevărat, gîndi Ravic. Era o creatură palidă, hărțuită, nu tu. Erau multe alte lucruri între noi și deodată nici unul dintre ele nu mai fu adevărat."

— Am mai fost pe aici, spuse el. Alaltăieri.

— Știu. Te-am văzut.

N-a întrebat despre Kate Hegstroem. S-a așezat în colț, calmă și distinsă, și fuma, în întregime absorbită de lucrul acesta. Apoi bău, calm și încet, și băutura o absorbea complet. „Pare că orice lucru îl face pe deplin, oricît de puțin important ar fi fost. Pe vremea aceea era disperată, se gîndi Ravic — și acum nu mai e deloc." Avea o căldură și o siguranță de sine, plină de calm. Nu știa dacă era datorită faptului că nimic n-o mai impresiona pe moment — simțea numai că el provocase acea strălucire, fără să vrea.

Carafa cu vodcă era goală.

— Să bem oare tot dintr-asta ?

— Ce mi-ai dat să beau atunci ?

— Cînd ? Aici ? Cred că le-am amestecat pe toate.

— Nu, nu aici. În prima seară.

Ravic reflectă.

— Nu pot să-mi mai aduc aminte. Era coniac ?

— Nu. Arăta ca și coniacul, dar era altceva. Am căutat să descopăr. Dar n-am izbutit.

— De ce vrei băutura aceea ? Era bună ?

— Nu de asta. Era o băutură ce te-ncălzește, așa cum nu m-a mai încălzit nici una.

— Unde am băut-o ?

— Într-un mic bistro, aproape de Arcul de Triumf. Trebuia să mergem puțin pe jos. Erau acolo niște șoferi și cîteva femei. Chelnerul avea o femeie tatuată pe braț.

— Acum știu. Trebuie să fi fost calvados. Brandy de Normandia, făcut din mere. Ai încercat asta ?

— Nu cred.

Ravic chemă chelnerul.

— Ai vreun calvados ?

— Nu. Regret. Nimeni nu cere.

— Localul e prea elegant pentru așa ceva. Trebuie să fi fost calvados. E o rușine că n-am putut găsi. Cel mai

simplu lucru ar fi să mergem iarăşi acolo. Dar acum nu-i cu putinţă.

— De ce ?

— Nu trebuie să rămîi aici ?

— Nu. Am terminat.

— Straşnic. Vrei să mergi acolo ?

— Da.

Ravic găsi bistroul fără prea multă bătaie de cap. Era aproape gol. Chelnerul cu femeia tatuată pe braţ îi privi pe fiecare pe rînd ; apoi ieşi din spatele comptuarului său şi şterse o masă.

— E un progres, spuse Ravic. Atunci n-a făcut-o.

— Nu la masa aceasta, spuse Joan Madou. Aceea de-acolo.

Ravic zîmbi.

— Eşti superstiţioasă ?

— Uneori.

Chelnerul stătea lîngă ei.

— Asta e, spuse el, mişcînd braţul tatuat. Acolo aţi stat ultima oară.

— Îţi mai aminteşti ?

— Perfect.

— Ar trebui să fii general, spuse Ravic. Cu o astfel de memorie.

— Nu uit niciodată nimic.

— Atunci mă mir că mai poţi trăi. Dar ţi-aduci aminte şi ce-am băut ultima dată ?

— Calvados, spuse chelnerul fără să ezite.

— Aşa-i. Am vrea să bem iarăşi. Ravic se întoarse către Joan Madou.

— Ce simple sînt unele probleme cîteodată. Acum, să vedem dacă are să aibă acelaşi gust.

Chelnerul aduse paharele.

— Duble. Aţi cerut calvados dublu atunci.

— Mă uimeşti din ce în ce mai mult, omule. Ţi-aduci aminte şi cum eram îmbrăcaţi ?

— Haină de ploaie. Doamna purta o bască.

— E păcat să fii aici. Aparţii vodevilului.

— Făceam şi asta, răspunse chelnerul. La circ. V-am spus-o. Nu vă aduceţi aminte ?

— Nu. Nu e politicos, dar am uitat.

— Domnul acesta are o memorie slabă, spuse Joan Madou chelnerului. E un expert în arta de a uita, tot așa după cum dumneata ești un expert în aceea de a nu uita.

Ravic ridică ochi. Ea îl privea. El zîmbi.

— Poate că nu, în cele din urmă, spuse el.

— Și-acum să gustăm calvadosul. *Salute !*

— *Salute !*

Chelnerul rămase lîngă masa lor.

— Cînd uiți ceva, ai să regreți mai tîrziu în viață, domnule, declară el. Proverbul nu era complet în ceea ce-l privea pe el.

— Just. Și cine nu uită, își face din viață un infern.

— Nu-i cazul meu. Mi-am trăit viața. Dar cum poate asta să facă din viață un infern ?

Ravic ridică ochii spre el.

— Tocmai din cauza asta, amice. Dar ești un om fericit, nu numai un artist. E același calvados ? o întrebă el pe Joan Madou.

— E mai bun.

O privi. Simți o căldură învăluindu-l. Înțelese ce vroia să spună ; dar faptul că o spunea era dezarmant. Nu părea să fie vreo legătură între ea și ceea ce spunea. Ședea acolo, în plină lumină, și era toată numai ea însăși. Lumina becurilor electrice era necruțătoare. Sub ele, două femei de stradă, arătau mai bătrîne chiar decît străbunicele lor. Dar asupra ei, lumina n-avea nici un efect. Ceea ce strălucea în ea, în lumina palidă a localului de noapte, se arăta și aici. Strălucirea rece a chipului care nu depindea de nimic, care exista prin el însuși — aștepta — era un chip gol de orice expresie, gîndi el ; un chip ce putea împrumuta orice expresie. Puteai să-ți închipui în el, orice. Era ca o încăpere goală și frumoasă, ce aștepta să fie moboilată și împodobită cu tablouri. Conținea toate posibilitățile — putea fi un palat sau un bordel. Totul depindea de cel care era în ea. Ce limitat părea, în comparație cu el, tot ceea ce era desăvîrșit și determinant...

Observă că ea golise paharul.

— Respectele mele, spuse el. Era un calvados dublu. Mai vrei unul ?

— Da. Dacă ai timp.

De ce n-ar fi avut timp ? se gîndi el. Atunci, își aduse aminte că îl văzuse cu Kate Hegstroem, ultima oară. O privi. Chipul ei nu trăda nimic.

— Am timp, spuse el. Trebuie să operez mîine la nouă. Asta-i tot.

— Poți s-o faci, dacă întîrzie atît de mult ?

— Da. N-are nici o legătură. Sînt obișnuit. Și nici nu operez în fiecare zi.

Chelnerul le umplu din nou paharele. Aduse, o dată cu sticla, un pachet de țigări și le puse pe masă. Era un pachet de Laurens verzi.

— Cele pe care le-ați fumat rîndul trecut. Nu-i așa ? îl întrebă el pe Ravic, triumfător.

— Habar n-am. Știi mai bine decît mine. Te cred.

— Așa-i, spuse Joan Madou. Erau Laurens verzi.

— Vedeți ! Doamna are o memorie mai bună decît dumneavoastră, domnule.

— Asta rămîne de văzut. Oricum, să folosim țigările. Ravic deschise pachetul și i-l întinse.

— Stai la același hotel ? o întrebă el.

— Da. Am luat doar o cameră mai mare.

Cîțiva șoferi intrară. Se așezară la o masă din apropiere și începură să vorbească tare.

— Vrei să pleci ? întrebă Ravic.

Ea făcu semn că da.

Chemă chelnerul și plăti.

— Ești sigură că nu trebuie să te-ntorci la Șeherezada.

— Nu.

El îi luă haina. Ea n-o îmbrăcă. Și-o puse doar pe umeri. Era un jder nu prea scump, poate chiar o imitație — dar pe ea nu părea ieftină. Numai ceea ce nu e purtat cu siguranță, este ieftin, gîndi Ravic. Văzuse zibeline imperiale, ieftine.

— Acum te voi duce la hotelul dumitale, spuse el stînd în fața intrării, în ploaia de lumină.

Ea se întoarse încet spre el.

— Nu mergem la dumneata ?

Era cu fața întoarsă spre el. Lumina lămpii de la ușă o umplea de strălucire. Picăturile fine de ploaie îi luceau în păr.

— Da, spuse el.

Un taxi se apropie și opri. Șoferul așteaptă un timp. Apoi plescăi din limbă, motorul se urni, și porni înainte.

— Te-am așteptat. Știai ? întrebă ea.

— Nu.

Ochii ei scînteiau în lumina felinarelor din stradă ; te puteai uita, pierzîndu-te în ei.

— Te-am văzut astăzi pentru prima oară, spuse el. Nu mai ești cea de pînă acum.

— Nu.

— Și tot ceea ce a fost înainte e ca și cum nu s-ar fi întîmplat.

— Nu. Le-am uitat.

Îi simți răsuflarea. Vibra spre el, cu o dragoste nevăzută, ușoară, pregătită și plină de încredere — o viață stranie, într-o noapte la fel de stranie. Pe neașteptate îi simți sîngele. Urca și urca, dar era mai mult decît atît ; viață, de o mie de ori blestemată și binecuvîntată, de atîtea ori pierdută și tot de atîtea ori redobîndită — cu o oră înainte asemenea unui ținut limitat, arid, stîncos, fără nimic mîngîietor — și acum țîșnind, țîșnind parcă din nenumărate fîntîni, răsunînd și apropiindu-se de clipa tainică în care cineva, care nu mai credea deloc în puterea ei — era iarăși omul de mai înainte, ieșind din mijlocul valurilor pe țărmul oceanului, alb și strălucitor, întrebare și răspuns în același timp, toate acestea urcau mereu și furtuna se aduna în ochii ei.

— Ține-mă, spuse el.

O privi în față și-o cuprinse cu brațul. Umerii ei se apropiară de el, asemenea unei corăbii gata să ancoreze în port.

— Trebuie să te țină cineva ? întrebă el.

— Da.

Mîinile ei stăteau strînse la pieptul lui.

— Te voi ține, spuse el.

Ea făcu semn că da.

Un alt taxi veni spre stopul de lîngă o curbă. Șoferul, neclintit, îi privi. Lîngă umărul lui stătea un cățeluș

într-o vestă tricotată. — Taxi ? mormăi el din dosul unei mustăți ca de in.

— Privește, spuse Ravic. Omul ăsta nu știe nimic. Nu știe ce aripi ne-au atins pe noi. Se uită la noi și nu vede că ne-am schimbat. Lucrul ăsta e foarte bizar în lume : poți să devii un arhanghel, un nebun sau un criminal — nimeni nu observă nimic. Dar cînd îți lipsește un nasture — fiecare observă lucrul acesta.

— Nu e bizar. E bine așa. Putem fi singuri cu noi înșine.

Ravic o privi. Noi — gîndi el — ce cuvînt ! Cel mai misterios din lume.

— Taxi ? mormăi șoferul foarte răbdător, dar mai tare, și aprinse o țigară.

— Hai, spuse Ravic. N-o să ne lase. Se pricepe în meseria lui.

— Nu vreau să merg cu mașina. Mai bine să ne plimbăm.

— Începe să plouă.

— Nu-i ploaie. E ceață. Nu vreau un taxi. Vreau să mă plimb cu tine.

— Bine. Dar mi-ar place să-l fac pe omul acesta să-nțeleagă că s-a întîmplat ceva cu noi.

Ravic merse și-i vorbi șoferului. Omul zîmbi frumos, și-i mulțumi lui Joan cu un gest pe care numai francezii știu să-l facă în astfel de momente și o porni mai departe.

— Cum de i-ai explicat ? întrebă ea cînd el se-ntoarse.

— Cu bani. E lucrul cel mai simplu. Ca toată lumea care lucrează noaptea, e un cinic. Înțelege imediat. Era binevoitor, cu o nuanță de dispreț amabil.

Ea zîmbi. El îi cuprinse umerii cu brațul. Ea se rezemă de dînsul. Simțea că ceva s-a deschis în el și se răspîndea, cald, blînd, mîngîietor, ceva care îl trăgea în jos cu nenumărate mîini, și-l făcea să nu poată sta în picioarele ce se clătinau, în loc să uite și să meargă pe jos, cedînd chemării sîngelui, chemarea de dincolo de milenii, cînd nu existau creier și gînduri, suferință și îndoală, ci numai fericire oarbă și sînge.

— Vino, spuse el.

Merseră de-a lungul străzilor cenușii și goale prin ploaia ușoară și, cînd au ajuns la capăt, piața era iarăși înaintea lor, și tot înaintea lor, imensă și infinită, ca din argint lucitor, ca și cum ar fi fost suspendată, se ridica forța masivă și cenușie a Arcului de Triumf.

9

RAVIC SE ÎNTOARSE LA HOTEL. JOAN Madou dormea, cînd el plecase în dimineața aceea. Crezuse că se va întoarce peste o oră. Dar venise peste trei.

— Helo, doctore, îl strigă cineva pe scări.

Ravic îl privi. O față palidă, un smoc de păr negru și sălbatic, ochelari. Nu-l cunoștea.

— Alvarez, zise necunoscutul. Jaime Alvarez. Nu vă reamintiți?

Ravic dădu din cap.

Omul se aplecă și-și trase pantalonul în sus de-a lungul piciorului. O cicatrice lungă se întindea de la fluier pînă la genunchi.

— Acum vă reamintiți?

— Am operat eu asta?

Omul făcu semn că da.

— Pe o masă de bucătărie în spatele frontului. Într-un spital de campanie improvizat, în fața Aranjuezului. O cabană mică, albă, într-o dumbravă de migdali... Acum vă aduceți aminte?

Deodată Ravic simți parfumul greu al florilor de migdali. Îl mirosi ca și cum s-ar fi urcat încet, pe scara întunecoasă, dulce și putred, amestecat cu mirosul și mai dulce, și mai putred al sîngelui.

— Da, spuse el. Mi-aduc aminte.

... Răniții erau culcați pe terasa luminată de lună, în șir, unul lîngă altul. Opera avioanelor germane și italiene. Copii, femei, țărani, sfîșiați de schijele de la bombe. Un copil desfigurat, o femeie însărcinată, cu pieptul sfîșiat, un bătrîn care-și ținea cu grijă într-o mînă degetele smulse de la cealaltă, fiindcă credea c-ar fi putut fi cusute la loc. Peste toate acestea, parfumul greu al nopții și rana proaspătă.

— Piciorul dumitale s-a vindecat de tot? întrebă Ravic.

— Destul de bine. Numai că nu pot să-l îndoi complet. Omul zîmbi. Dar a fost destul de zdravăn ca să mă treacă Pirineii. Gonzales a murit.

Ravic nu mai știa cine era Gonzales. Dar acum își reaminti de un tînăr student care-l asistase.

— Știi ce s-a întîmplat cu Manolo?

— Închis și împușcat.

— Și Serno? Comandantul brigadei?

— Mort. În fața Madridului. Omul zîmbi din nou. Era un zîmbet rigid și automat ce apărea pe neașteptate și era lipsit de emoție. Mura și La Pena au fost luați prizonieri. Împușcați.

Ravic nu mai știa cine erau Mura și La Pena. Părăsise Spania după șase luni, cînd frontul fusese spart și spitalul de campanie împrăștiat.

— Camero, Orța și Goldstein sînt într-un lagăr de concentrare, zise Alvarez. În Franța. Și Blatzky a scăpat. Ascuns undeva, peste graniță.

Ravic își reamintea numai de Goldstein. Erau prea multe chipuri pe care le văzuse atunci.

— Locuiești acum aici, la hotel? întrebă el.

— Da. Ne-am mutat ieri aici. Acolo sus. Omul arătă spre camerele de la etajul doi. Am fost ținuți în lagăr, la graniță, foarte multă vreme. În cele din urmă am fost eliberați. Mai avem încă ceva bani. El zîmbi din nou. Paturi, paturi adevărate. Un hotel bun. Sînt chiar și portretele șefilor noștri pe pereți.

— Da, zise Ravic fără ironie. Trebuie să fie plăcut acolo sus, după toate cîte vi s-au întîmplat.

Își luă rămas bun de la Alvarez și intră în odaia lui.

Camera fusese curățită și era goală. Joan plecase. El se uită împrejur. Nu lăsase nici o urmă. Nici nu se așteptase la asta.

Sună. După puțin timp, veni camerista.

— Doamna a plecat, zise ea înainte ca el să aibă timp s-o întrebe.

— Văd și eu asta. De unde știi că a fost cineva aici?

— Dar, odmnule Ravic... zise fata fără să mai întrebe nimic şi părînd ofensată.

— A luat micul dejun ?

— Nu. N-am văzut-o. Altfel m-aş fi gîndit la asta. Aş fi făcut ca şi în alte dăţi.

Ravic o privi. Nu-i plăcu concluzia. Scoase cîţiva franci şi-i puse în buzunarul de la şorţul fetii.

— Foarte bine, spuse el. Să faci la fel şi data viitoare. Să nu aduci micul dejun decît cînd am să-ţi spun eu. Şi nu veni sus, pentru curăţenie, înainte de a te asigura că nu e nimeni înăuntru.

Fata zîmbi cu înţeles.

— Foarte bine, domnule Ravic.

El se uită după ea stînjenit. Ştia ce gîndea. Credea că Joan era măritată şi nu voia să fie văzută. Înainte ar fi rîs de aşa ceva. Acum nu-i plăcea. Dar de ce nu ? se gîndi el. Dădu din umeri şi se duse la fereastră. Hotelul e hotel. Asta nu se poate schimba.

Deschise fereastra. O zi înnourată învăluia casele. Vrăbiile ciripeau pe acoperişuri. La etajul de jos, două voci care se certau. Era probabil familia Goldberg. Bărbatul era cu douăzeci de ani mai în vîrstă decît nevasta. Un angrosist de cereale din Breslau. Nevasta lui avea legături cu refugiatul Wiesenhoff. Credea că nu ştie nimeni. Singurul care nu ştia lucrul ăsta era Goldberg.

Ravic închise fereastra. Avusese o operaţie de ficat în dimineaţa aceea, pentru Durant. Deschisese, în locul lui Durant, o parte din abdomenul unui bărbat necunoscut. Un onorariu de două sute de franci. După aceea s-a dus s-o vadă pe Kate Hegstroem. Ea avusese febră. Febră prea mare. Stătuse cu ea timp de o oră. Dormise neliniştită. Nu era nimic îngrijorător. Dar ar fi fost mai bine să nu fi avut febră.

Privi pe fereastră. Strania senzaţie de gol, ce rămînea în urmă. Patul ce nu mai are nici o însemnătate. Ziua, care, fără milă, o rupe pe cea de ieri în bucăţi. Ca un şacal care sfîşie o piele de căprioară. Pădurile nopţii, miraculos răsărite din întunerid, se îndepărtează din nou, o fata morgana în scurgerea orelor...

Se întoarse. Pe masă, găsi adresa lui Lucienne Martinet. Ieşi de cîtva timp din spital. Nu i-a lăsat pînă

nu i-au dat drumul. O văzuse cu două zile înainte. Nu mai era necesar să fie examinată din nou; dar nu avea altceva nimic de făcut, așa încît se hotărî să meargă la ea.

Casa era în strada Clavel. Jos era o măcelărie în care o femeie voinică învîrtea în mînă un satîr și vindea carne. Era în doliu. Soțul ei murise cu două săptămîni înainte. Acum ea era stăpînă în prăvălie, cu un ajutor. Ravic o văzu trecînd pe acolo. Părea îmbrăcată ca de vizită. Purta o pălărie cu un voal lung, negru, de doliu și reteza grăbită un picior de porc, ca să servească o cunoștință. Voalul flutură pe deasupra carcasei deschise, satîrul străluci în lumină și căzu jos cu zgomot.

— Dintr-o lovitură, zise văduva cu un ton satisfăcut și aruncă piciorul pe cîntar.

Lucienne locuia într-o odăiță la mansardă. Nu era singură. Un tînăr de vreo douăzeci și cinci de ani se bălăbănea pe un scaun. Purta o șapcă de biciclist, și fuma o țigară făcută de el, ce-i atîrna de buza de sus, cînd vorbea. Rămase jos pe scaun cînd intră Ravic.

Lucienne era culcată în pat. Era rușinată și se înroși.

— Domnule doctor — nu știam că veniți astăzi. Ea se uită la tînăr. E...

— Cineva, o întrerupse el morocănos. Nu e nevoie să pronunțăm nume. El se lăsă pe spate. Așadar dumneata ești doctorul!

— Cum te simți, Lucienne? întrebă Ravic fără să-l bage în seamă. Ești cuminte că stai în pat.

— Ar fi putut să se scoale de mult, declară tînărul. Nu mai are nimic. Cînd nu lucrează, are doar cheltuieli.

Ravic se întoarse și-l privi.

— Lasă-ne singuri, zise el.

— Ce?

— Ieși afară. Afară din odaie. Trebuie s-o examinez pe Lucienne.

Tînărul izbucni în rîs.

— Poți s-o faci tot așa de bine, și cu mine aici. Nu sîntem așa de delicați. Și de ce s-o examinezi? Ai fost aici abia alaltăieri. Ca să ne mai coste o vizită în plus, nu?

— Ascultă, zise Ravic calm, nu ai aerul c-o plăteşti dumneata. Dealtfel, dacă va costa sau nu ceva, asta-i altă chestiune. Şi acum ieşi afară.

Tînărul rînji şi îşi încrucişă confortabil picioarele Purta pantofi de piele cu vîrfurile ascuţite şi ciorapi violeţi.

— Te rog, Bobo, zise Lucienne. Sînt sigură că nu durează decît o clipă.

Bobo nu-i dădu nici o atenţie. Se uita la Ravic.

— Îmi prinde foarte bine că eşti aici, spuse el. Acum pot să te dau eu afară. Dacă dumneata crezi, dragă, domnule, că vei putea să ne storci bani pentru taxe de spital, operaţii şi toate astea — apoi, nu-i nimic de făcut, să ştii ! N-am cerut să fie trimisă la spital — aşa că nici vorbă de bani. Trebuie să fii mulţumit că nu-ţi cerem despăgubiri ! Pentru o operaţie ilegală ? El arătă un şir de dinţi metalici. E oarecum o surpriză pentru dumneata, nu-i aşa ? Da, domnule, Bobo ştie să se descurce, nu poate fi uşor tras pe sfoară.

Băiatul părea foarte mulţumit. Simţea că ieşise cu succes din afacerea asta. Lucienne se îngălbeni. Privea neliniştită cînd la Bobo, cînd la Ravic.

— Înţelegi ? întrebă Bobo triumfător.

— El a fost acela ? o întrebă Ravic pe Lucienne. Ea nu răspunse. Aşa-i că e el ? spuse, examinîndu-l pe Bobo.

Un băieţandru, înalt şi slab, cu un fular de mătase încolăcit în jurul gîtului pe care se mişca mereu în sus şi-n jos mărul lui Adam. Umerii căzuţi, un nas prea lung, bărbie de degenerat — tipul unui pezevenghi de mahala.

— Şi ce-i cu asta ? întrebă Bobo, provocător.

— Cred că ţi-am mai spus să pleci de aici, pentru că vreau s-o examinez.

— Spanac, răspunse Bobo.

Încet, Ravic se îndreptă spre el. Se săturase de Bobo. Băiatul sări în sus, făcu un pas înapoi şi deodată o frînghie subţire, de vreo doi metri lungime apăru în mîinile lui. Ravic ştia ce avea de gînd să facă cu ea. Dacă s-ar fi apropiat de Bobo, acesta ar fi făcut o săritură într-o parte, apoi s-ar fi strecurat repede în spatele lui

și i-ar fi aruncat frînghia peste cap, așa ca să-l poată sugruma pe la spate. Ar fi mers, în cazul cînd celălalt nu cunoștea mișcarea sau ar fi vrut să boxeze.

— Bobo, strigă Lucienne. Nu, Bobo.

— Javră netrebnică! zise Ravic. Trucul ăsta vechi și nenorocit cu frînghia — nu știi ceva mai bun? continuă Ravic rîzînd.

Bobo se zăpăci pentru moment. Ochii îi deveniră nesiguri. Într-o clipă Ravic îi trase haina jos de pe umeri cu amîndouă mîinile, în așa fel încît el să nu poată ridica mîinile.

— Astă n-o știi, nu? zise el deschizînd repede ușa, și azvîrlindu-l cu putere afară din cameră pe Bobo, speriat și abătut.

— Dacă-ți plac lucrurile astea, fă-te soldat, apașule! Dar nu te purta așa cu oamenii mai în vîrstă.

Încuie ușa pe dinăuntru.

— Liniștește-te, liniștește-te. S-a isprăvit. El luă cuvertura uzată de pe pat și-o puse pe scaun. Apoi dădu la o parte plapuma verde. În pijama, de ce? Nu e comodă. Nu trebuie să te miști încă prea mult, Lucienne. O clipă, ea rămase tăcută.

— N-am pus-o decît astăzi, spuse ea.

— Nu ai cămăși de noapte? Pot să aranjez să ți se trimeată două de la spital.

— Nu. Nu din cauza asta. Am pus pijamaua pentru că știam — ea privi spre ușă și ezită — că o să vină. Spunea că nu mai sînt bolnavă. N-ar mai fi vrut să aștepte.

— Cum? Păcat că n-am știut asta mai înainte. Ravic privi ușor spre ușă supărat. O să aștepte.

Lucienne, ca toate femeile anemice, avea pielea foarte albă. Vine albastre se resfirau sub epiderma subțire. Era bine făcută, cu oase delicate, subțiri, dar prea slabă.

„Una din nenumăratele fete, se gîndi Ravic, care te fac să te miri de ce natura le dă atîta grație, fiindcă se știe ce se întîmplă cu cele mai multe din ele."

— Trebuie să mai rămîi în pat o săptămînă, Lucienne. Poți totuși să te scoli și să umbli puțin pe aici. Dar fi cu băgare de seamă, nu ridica nimic greu. Și să

nu urci scările astea cîteva zile. Ai pe cineva care să-ţi poarte de grijă, afară de acest Bobo ?

— Proprietăreasa. Dar şi ea a început să bombănească.

— Altcineva ?

— Nu. Înainte era Marie. A murit.

Ravic cercetă odaia. Era curată, dar mobilată sărăcăcios.

— Şi Bobo ? spuse el. A apărut din nou după ce totul s-a terminat ?

Lucienne nu răspunse.

— De ce nu-l dai afară ?

— Nu e aşa de rău, domnule doctor, numai cam sălbatic...

Ravic se uită la ea. Dragostea, se gîndi el. Şi asta e tot dragoste. Eternul miracol. Nu numai că aruncă un curcubeu de vise peste cerul cenuşiu al realităţii — dar învăluieşte într-o lumină romantică o grămadă de gunoi — un miracol şi o înşelătorie nebunească. Deodată avu senzaţia ciudată de a-i fi devenit, oarecum, complice.

— Foarte bine, Lucienne, zise el. Nu-l băga în seamă. Mai întîi fă-te sănătoasă.

Ea dădu din cap, uşurată.

— Şi în ce priveşte banii, zise ea stînjenită, nu este adevărat. El spune numai aşa. O să plătes tot. Tot. Din leafă. Cînd am să pot iarăşi să lucrez ?

— Peste vreo două săptămîni, dacă eşti cuminte. Şi cu Bobo, nimic ! Absolut nimic, Lucienne ! Altfel poţi să mori, înţelegi ?

— Da, răspunse ea fără convingere.

Ravic îi acoperi cu plapuma trupul subţire. Cînd ridică capul o văzu plîngînd.

— Nu se poate mai curînd ? spuse ea. Pot să stau jos cînd lucrez. Trebuie...

— Poate. Vom vedea. Depinde de cît de bine ai să te îngrijeşti. Ar trebui să-mi spui numele moaşei care ţi-a făcut avortul, Lucienne.

Văzu împotrivire în ochii ei.

— N-ai să mergi la poliţie, spuse el. Sigur că nu. Voi încerca numai să obţin banii pe care i-ai plătit. Atunci ai putea fi mai liniştită. Cît i-ai dat ?

— Trei sute de franci. N-o să-i luaţi niciodată înapoi.

— Se poate încerca. Cum o cheamă şi unde stă? N-ai să mai ai niciodată nevoie de ea, Lucienne. Nu mai poţi avea copii. Aşa că n-are la ce-ţi mai folosi.

Fata ezită.

— Acolo, în sertar, spuse ea în cele din urmă. La dreapta, în sertar.

— Notiţa asta de aici?

— Da.

— Foarte bine. Am să mă duc la ea zilele astea. Ce s-a întîmplat? De ce vrei să te scoli? întrebă el.

— Bobo. Nu-l cunoaşteţi.

El zîmbi.

— Cred că-mi dau seama foarte bine. Stai liniştită în pat. Judecînd după ce am văzut, n-avem nevoie să fim îngrijoraţi. Cu bine, Lucienne. Am să mai trec pe aici din nou, cît de curînd. Ravic întoarse cheia şi clanţa în acelaşi timp şi deschise bruso uşa. Pe coridor nu era nimeni; nici nu se aşteptase la asta; cunoştea genul lui Bobo.

Jos, ajutorul stătea în măcelărie, un bărbat cu o faţă palidă şi lipsit de ardoarea patroanei. Tăia nepăsător carnea. De la moartea patronului, se vedea bine că e obosit. Şansele lui de a se însura cu văduva patronului erau mici. Un negustor de perii din bistroul de peste drum anunţa lucrul ăsta cu voce tare, spunînd c-o să-l vîre în mormînt înainte să-şi poată împlini gîndul. Ajutorul slăbise foarte mult tot grăbind căsătoria. Dar văduva începuse să arate grozav de bine. Ravic bău un lichior şi plăti. Se aşteptă să-l găsească pe Bobo în bistro; dar Bobo nu era acolo.

Joan Madou plecă repede de la Şeherezada. Deschise uşa taxiului în care o aştepta Ravic.

— Hai, zise ea. Să plecăm de aici. Să mergem la tine.

— S-a întîmplat ceva?

— Nu, nimic. Numai că m-am săturat de viaţa din localurile de noapte.

— O clipă. Ravic chemă bătrîna care vindea flori în faţa intrării.

— Bunico, zise el. Dă-mi toți trandafirii. Cît costă ? Dar nu cere prea scump.

— Șaizeci de franci. Pentrù dumneata. Pentru că mi-ai dat rețeta aceea pentru reumatism.

— Te-a ajutat ?

— Nu. Cum să-mi ajute, cînd trebuie să stau aici noaptea, în umezeală și frig ?

— Ești cel mai înțelegător pacient pe care l-am întîlnit vreodată.

Luă trandafirii.

— Ți i-am luat pentru că te-am lăsat singură azi-dimineață, spuse el lui Joan și lăsă florile pe podeaua mașinii. Vrei să bei ceva ?

— Nu. Aș vrea să mergem la tine. Pune florile aici, lîngă mine, nu pe jos.

— Stau foarte bine acolo jos. Trebuie să iubești florile, dar să nu faci prea mult caz de ele.

Întoarse capul repede.

— Vrei să spui că nu trebuie să strici ceea ce iubești ?

— Nu. Am vrut numai să spun că lucrurile frumoase nu trebuie dramatizate. De altfel, în clipa de față, e mai bine să nu existe flori între noi.

Joan îl privi o clipă cu îndoială. Apoi fața i se lumină.

— Știi ce-am făcut astăzi ? Am trăit din nou. Am respirat. Am respirat din nou. Exist. Exist din nou. Pentru prima oară. Am iarăși mîini, ochi și gură.

Șoferul scoase taxiul dintre celelalte mașini, într-o stradelă. Apoi porni brusc înainte. Zguduitura o aruncă pe Joan spre Ravic. O clipă o prinse în brațe și îi simți apropierea. Era ca un vînt cald ce topea amorțeala zilei, răceala ciudată dinlăuntrul lui, stînd acolo lîngă el și vorbind, dusă de sentimente și pierdută în ea însăși.

— Toată ziua — mi s-a prins de gîtși de piept, ca și cum ar fi vrut să mă facă să înmuguresc și să-mi crească frunze și flori — m-a cuprins, m-a ouprins și nu m-a lăsat — și iat-ămă acum aici, cu tine...

Ravic o privi. Ea stătea aplecată spre el, pe canapeaua de piele murdară și prin rochia neagră de seară i se ve-

deau umerii. Era sinceră, deschisă și fără rezerve, spunea ce simțise și el se vedea sărac și uscat în fața ei.

„Eu am operat, se gîndi el. Te-am uitat. Am fost cu Lucienne. Am fost undeva, în trecut. Fără tine. Apoi cînd s-a lăsat seara, o oarecare căldură m-a învăluit. N-am fost cu tine. M-am gîndit la Kate Hegstroem."

— Joan, spuse el și-i luă mîinile, pe care le ținea pe canapea. Nu putem merge acum la mine, trebuie să merg întîi la spital. Numai pentru cîteva minute.

— Trebuie să vezi femeia pe care ai operat-o ?

— Nu pe aceea de azi-dimineață. Pe altcineva. N-ai vrea să mă aștepți undeva ?

— Trebuie să te duci direct ?

— Ar fi mai bine. Nu vreau să fiu chemat mai tîrziu.

— O să te aștept. Avem destul timp să mergem pînă la hotel, la tine ?

— Da.

— Să mergem întîi acolo. Apoi, vei veni mai tîrziu. Eu te aștept.

— Bine. Ravic dădu șoferului adresa. Se lăsă pe spate și simți marginea canapelei sub cap. Mîinile lui le țineau încă pe ale ei. Simțea că ea aștepta să spună ceva. Ceva despre el. Nu era așa de mult, se gîndi el.

Mașina se opri.

— Tu pleacă, zise Joan. Am să mă descurc eu foarte bine pe aici. Nu mi-e teamă. Dă-mi numai cheia.

— Cheia e la hotel.

— Am să le-o cer. Trebuie să mă obișnuiesc cu lucrul ăsta. Ridică florile de pe jos. Cu un bărbat care mă părăsește pe cînd dorm și se întoarce iarăși cînd nu mă aștept — am de învățat multe lucruri. Lasă-mă acum să plec.

— Vin sus cu tine. Nu trebuie să exagerăm nimic. E destul de rău că trebuie să te las singură. Ea rîse. Părea foarte tînără. Te rog așteaptă puțin, spuse Ravic șoferului.

Omul clipi încet dintr-un ochi.

— Chiar și mai mult.

— Dă-mi cheia, zise Joan, pe cînd urcau scările.

— De ce ?

— Dă-mi-o.

Ea deschise ușa. Apoi se opri.

— Frumos, spuse ea înspre camera întunecată, în care se vedea pe geam, afară, o rază de lună strălucind printre nori.

— Frumoasă ? Vizuina asta ?

— Da, e frumoasă. Totul e frumos.

— Poate acum. Cînd e întuneric. Dar... Ravic căută butonul.

— Nu. Lasă-mă pe mine. Și nu aștepta pînă mîine la amiază să te întorci.

Stătea în pragul ușii în întuneric. Lumina argintie de la geam era în spatele capului și a umerilor ei. Chipul nu i se putea zări deslușit, era atrăgătoare și misterioasă. Haina îi alunecase jos ; era întinsă la picioarele lui, ca o învolburare de spumă. Se sprijini de ușă și unul din brațele ei prinse o dungă subțire de lumină dinspre coridor.

— Du-te și întoarce-te, spuse ea și închise ușa.

Lui Kate Hegstroem îi scăzuse temperatura.

— S-a mai trezit ? o întrebă Ravic pe infirmiera pe jumătate adormită.

— Da. La unsprezece. A întrebat de dumneavoastră. I-am vorbit așa cum mi-ați spus.

brațele ei prinse o dungă subțire de lumină dinspre co-

— A întrebat ceva de pansamente ?

— Da. A spus că totul e bine, dacă dumneavoastră găsiți că e bine. Mi-a spus să vă transmit salutări dacă mai veniți astă-noapte și să vă spun că are încredere în dumneavoastră.

— Asta a fost tot ?

— Da. I-am spus că ați fost nevoit să-i faceți o incizie. O operație ușoară. Că o să-i explicați mîine.

— Așa că...

Ravic rămase cîtva timp tăcut și privi părul negru al infirmierei.

— Cîți ani ai ?

Ea ridică mirată capul.

— Douăzeci și trei.

— Douăzeci și trei. Și de cînd ești infirmieră ?

— De doi ani și jumătate. S-au împlinit doi ani și jumătate în ianuarie.

— Îți place profesiunea dumitale ?

Infirmiera zîmbi cu toată fața ei rotundă.

— Îmi place foarte mult, declară ea pornită pe vorbă. Bineînțeles că unele paciente sînt obositoare, dar cele mai multe sînt drăguțe. Doamna Brisset mi-a dat ieri, cadou, o rochie aproape nouă, de mătase. Și săptămîna trecută am primit o pereche de pantofi de piele fină, de la doamna Serner. Aceea care, pe urmă a murit acasă. Zîmbi din nou. N-am nevoie să-mi cumpăr îmbrăcăminte. Aproape întotdeauna primesc cîte ceva. Dacă nu le pot folosi, le schimb cu o prietenă care are un magazin Doamna Hegstroem, la fel, e întotdeauna foarte generoasă. Îmi dă bani. O sută de franci. Numai pentru douăsprezece zile. Cît o să stea aici, domnule doctor ?

— Mult. Cîteva săptămîni.

Infirmiera părea fericită. Înapoia frunții ei netede și limpezi, calcula cît o să primească. Ravic se mai apleca o dată peste Kate Hegstroem. Ea respira liniștit. Mirosul ușor de la rană se amesteca cu parfumul uscat al părului ei. Deodată el nu mai putu să-l suporte. Ea avea încredere în el. Încredere. Abdomenul tăiat în care bestia se hrănea. Cusut la loc fără să se poată face nimic. Încredere.

— Noapte bună, soră, spuse el.

— Noapte bună, domnule doctor.

Infirmiera grăsună se instală din nou pe scaun, într-un colț al odăii. Stinse lumina în partea dinspre pat, își înveli picioarele într-o cuvertură și luă o revistă-magazin. Era una din acele reviste ieftine, conținînd povestiri polițiste și informații cinematografice. Se aranjă comod și începu să citească. Lîngă ea, pe o măsuță, așeză o cutie deschisă de bomboane cu ciocolată. Ravic o văzu luînd una fără să se întoarcă. Cîteodată unii nu înțeleg lucruri elementare — se gîndi el — în aceeași cameră să zacă un bolnav condamnat și celuilalt să nu-i pese de asta. Închise ușa. Dar nu e la fel și cu mine ? Nu plec din camera asta într-o alta în care...

Odaia era cufundată în întuneric. Ușa de la camera de baie era întredeschisă. Se vedea lumină. Raviac ezită.

Nu știa dacă Joan mai era încă în camera de baie. Apoi îi auzi răsuflarea. Trecu prin cameră, la baie. Nu spuse nimic. Știa că ea era acolo și că nu dormea ; ea, de asemenea, nu zise nimic. Deodată încăperea se umplu de tăcere, așteptare și încordare — ca un vîrtej ce strigă în tăcere — o prăpastie necunoscută, dincolo de orice gînduri, acolo unde răsar norii roșietici și ameteala unui tumult roșu.

Închise ușa de la camera de baie. În lumina clară a becurilor albe, fiecare lucru îi părea cunoscut și familiar. Deschise robinetele dușului. Era singurul duș din hotel. Ravic a plătit chiar el instalația. Știa că, în lipsa lui, patroana îl mai arăta încă prietenilor ei ca pe un lucru deosebit.

Apa caldă îi curse în jos pe piele. În camera de alături stătea culcată Joan Madou, așteptîndu-l. Pielea ei era netedă, părul îi era resfirat pe pernă ca un val impetuos, ochii îi străluceau plini de lumină, chiar pe întuneric, ca și cum s-ar fi oglindit în ei lumina palidă a stelelor de iarnă. Stătea acolo delicată și cu totul alta, atrăgătoare tocmai fiindcă nimic din ființa pe care o cunoscuse acum o oră nu ma rămăsese din ea ; era tot ceea ce farmecul și ispita pot da fără dragoste — și, totuși, deodată, timp de o clipă, simți o anumită aversiune față de ea — o stranie împotrivire amestecată cu o dorință puternică și neașteptată. El se uită fără să vrea împrejur, să vadă dacă baia mai avea o ieșire, gîndindu-se că s-ar putea îmbrăca — să plece și să bea.

Se șterse și rămase cîtva timp pe gînduri. Ciudat, ceva ca o fluturare, așa, de nicăieri ! O umbră, nimic. Poate că pentru că o văzuse pe Kate Hegstroem. Sau din cauza celor spuse mai înainte de Joan în taxi. Mult prea mult și mult prea ușor. Sau pur și simplu pentru că cineva aștepta — în loc ca el să aștepte. Își strînse buzele și deschise ușa.

— Ravic, zise Joan din întuneric. Calvadosul e pe masa de lîngă fereastră.

El rămase tăcut. Își dădu seama că fusese cu nervii încordați. N-ar fi putut suporta multe din cîte ar fi putut să-i spună Joan. Spusese tocmai ce trebuia. Încordarea nervilor se risipi într-o ușoară siguranță.

— Ai găsit sticla ? întrebă ea.

El umplu două pahare și-i aduse ei unul.

— Iată. E plăcut să bei. Era plăcut că ea găsise exact ceea ce trebuia să spună.

Ea dădu capul pe spate și bău. Părul îi cădea pe umeri și în acel moment nu părea să facă altceva decît să bea. Ravic observase și înainte lucrul acesta. Se dăruia complet lucrului pe care-l făcea. Lui Ravic îi trecu prin gînd că în asta nu era numai farmec ci și primejdie. Astfel de femei nu fac altceva decît să bea, cînd beau ; să iubească, cînd iubesc ; sînt numai disperare cînd sînt disperate ; și nimic altceva decît uitare, cînd uită.

Joan puse paharul jos și deodată rîse.

— Ravic, zise ea. Știu la ce te gîndești.

— Adevărat ?

— Da. Te-ai simțit acum ca și pe jumătate însurat. Ca și mine. Să fii lăsată la ușă nu e o experiență demnă de invidiat. Lăsată singură, cu trandafirii în brațe. Mulțumesc lui Dumnezeu. Calvadosul era aici. Nu fi așa grijuliu cu sticla.

Ravic îi umplu paharul.

— Ești o ființă minunată, spuse el. E adevărat. Acolo la baie, aproape că nu puteam să te mai suport. Acum te găsesc minunată. *Salute.*

— *Salute.*

Își bău calvadosul.

— E a doua noapte, spuse el. Noaptea primejdioasă. Farmecul necunoscutului s-a dus și farmecul intimității n-a venit încă. Dar o să-i supraviețuim.

Joan își puse paharul jos.

— Pari să știi o mulțime de lucruri în privința asta.

— Nu știu absolut nimic. Nu fac decît să vorbesc. Nimeni nu știe nimic. Orice e totdeauna altfel. Nu e niciodată a doua noapte. E totdeauna ca și acum, prima. A doua ar fi sfîrșitul !

— Slavă Domnului ! Altfel unde am ajunge ? La ceva asemănător cu aritmetica. Acum vino. Nu vreau să mă culc încă. Vreau să beau cu tine. Sticlele stau acolo sus, descoperite în frig. Ce ușor poate să înghețe cineva cînd este singur ! Chiar cînd este cald. Niciodată însă cînd sînt doi.

— Doi, chiar împreună, pot îngheța acum de moarte.
— Nu noi.
— Sigur că nu, zise Ravic și, în întuneric, ea nu-i văzu expresia ce-i acoperi fața.
— Noi, nu.

10

— CE-A FOST CU MINE, RAVIC? întrebă Kate Hegstroem.

Era culcată în pat, ușor ridicată, cu două perne sub cap. În odaie mirosea a *Eau de Santé* și a parfum. Fereastra era puțin întredeschisă în partea de sus. De afară, venea aer limpede și răcoros, care se amesteca cu căldura odăii, ca și cum nu era luna ianuarie, ci aprilie.

— Ai avut cîteva zile temperatură, Kate. Apoi ai dormit. Aproape douăzeci și patru de ore. Acum temperatura a scăzut și totul merge bine. Cum te simți?

— Obosită. Mereu obosită. Dar nu așa ca înainte. Nu atît de încordată ca înainte. Aproape că nu mai am dureri.

— O să mai ai mai tîrziu. Nu prea multe și vom avea grijă să le poți suporta. Dar n-o să fie ca acum, știi și dumneata.

Ea dădu din cap.

— M-ai tăiat, Ravic.

— Da, Kate.

— A fost necesar?

— Da.

El aștepta. Era mai bine s-o lase să-l întrebe.

— Cît timp o să trebuiască să stau la pat?

— Cîteva săptămîni.

Rămase cîtva timp tăcută.

— Cred că are să-mi facă bine, am nevoie de liniște. Au fost prea multe. Acum îmi dau seama. Eram obosită. Nu voiam să recunosc. Toate lucrurile astea au vreo legătură cu starea mea?

— Desigur. Bineînțeles că au.

— Și faptul că am avut hemoragii din cînd în cînd?

— Și asta, Kate.

— Atunci e foarte bine că am timp. Poate era necesar. Dacă ar fi trebuit să mă scol acum și să încep totul de la capăt... Nu cred că aș mai putea-o face.

— N-ai nevoie s-o faci. Uită toate astea. Gîndește-te numai la lucrul cel mai apropiat. De exemplu, la dejunul dumitale.

— Foarte bine. Ea zîmbi trist. — Dă-mi oglinda.

Îi dădu oglinda de mînă de pe măsuță. Ea se privi cu multă băgare de seamă.

— Florile sînt de la dumneata, Ravic ?

— Nu. Din partea spitalului.

Ea puse oglinda pe pat.

— Spitalele nu trimit liliac în ianuarie. Spitalele trimit crizanteme sau ceva în genul ăsta. Și nici nu se putea ști că liliacul e floarea mea preferată.

— Aici se știe. Aici ești veterană, Kate. Ravic se sculă în picioare. Acum trebuie să plec. Am să mă întorc pe la șase să te văd.

— Ravic.

— Da.

El se întoarse. Acum are să se întîmple, se gîndi el. Acum are să întrebe. Ea întinse mîna.

— Îți mulțumesc. Îți mulțumesc pentru flori. Și mulțumesc că ai grijă de mine. Cu dumneata mă simt întotdeauna în siguranță.

— Foarte bine, Kate. Foarte bine. De fapt, n-am de ce să te îngrijesc. Și acum încearcă s-adormi din nou dacă poți. În caz că ai dureri cheamă infirmiera. O să mă ocup de medicamentele dumitale. După masă mă întorc.

— Veber, unde e sticla de brandy ?

— A fost așa de greu ? Uite sticla. Eugénie, adu-ne un pahar.

Eugénie se duse în silă să caute un pahar.

— Asta-i degetar, protestă Veber. Dă-ne un pahar cumsecade. Sau poate să-ți rupă mîna, lasă că-l iau eu singur.

— Nu știu din ce cauză, domnule doctor Veber, declară Eugénie înțepată, de cîte ori vine domnul Ravic, dumneavoastră...

— Bine, bine, o întrerupse Veber. Turnă un pahar de coniac.

— Uite, Ravic. Ce crede ea ?

— N-a întrebat nimic, zise Ravic. Are încredere în mine fără să-mi pună întrebări.

Veber ridică iute capul.

— Vezi ? replică el triumfător. Ţi-am spus că aşa are să fie.

Ravic goli paharul.

— Ţi-a mulţumit vreodată un pacient cînd nu mai puteai face nimic pentru el ?

— Foarte des.

— Şi a crezut orice ?

— Desigur.

— Şi cum te-ai simţit ?

— Uşurat, zise Veber surprins. Extrem de uşurat.

— Mă simt ca şi cînd aş vomita. Ca un escroc.

Veber rîse. Puse din nou sticla lîngă el.

— Ca şi cînd aş vomita, repetă Ravic.

— E întîiul sentiment omenesc pe care îl descopăr la dumneata, zise Eugénie. Fără a ţine seamă, bineînţeles, de felul în care te exprimi.

— Nu eşti un descoperitor, eşti o infirmieră, Eugénie, adeseori uiţi asta, zise Ravic.

— Chestiunea s-a rezolvat, Ravic, nu-i aşa ?

— Deocamdată, da.

— Perfect. I-a spus infirmierii azi-dimineaţă că vrea să meargă la Florenţa, îndată ce iese din spital. Aşa că sîntem asiguraţi. Veber îşi frecă mîinile. Doctorii de acolo n-au decît, pe urmă, s-o îngrijească. Nu-mi place cînd cineva moare aici. Aşa ceva strică întotdeauna reputaţia sanatoriului.

Ravic sună la uşa apartamentului femeii care-i făcu avortul lui Lucienne. După cîtva timp un om cu o înfăţişare sinistră deschise uşa. Se opri cu mîna pe clanţă cînd îl văzu pe Ravic.

— Ce vrei ? mormăi el.

— Vreau să vorbesc cu madame Boucher.

— N-are timp.

— N-are importanță. O să aștept. Omul era gata să închidă ușa. Dacă nu pot aștepta mă întorc peste un sfert de oră, spuse Ravic. Dar nu singur. Cu cineva care cu siguranță că va putea s-o vadă.

Omul îl privi.

— Ce înseamnă asta ? Ce dorești ?

— Ți-am spus. Vreau să vorbesc cu madame Boucher.

Omul stătu puțin pe gînduri. Așteaptă, zise el și apoi închise ușa.

Ravic studie vopseaua cafenie și cojită a ușii, cutia de scrisori și placa rotundă de email cu numele pe ea. Multă suferință și teamă a trecut pe aici. Cîteva legi fără sens care pun viețile atîtora în mîinile unor șarlatani, în loc să fie încredințate doctorilor. Cîți copii nu se pierd din vina acestora ? Oricine nu voia să aibă un copil, găsea un mijloc, legal sau nelegal. Cu singura deosebire că erau distruse, pe an, viețile a cîtorva mii de mame.

Ușa fu din nou deschisă.

— Ești de la poliție ? întrebă omul nebărbierit.

— Dacă aș fi de la poliție, n-aș sta aici să aștept.

— Intră.

Omul îl conduse pe Ravic printr-un coridor întunecos într-o cameră încărcată cu tot felul de mobilă. O sofa de pluș și cîteva fotolii aurii, un covor, imitație de Aubusson, fel de fel de nimicuri și tablouri pastorale pe pereți.

În fața geamului, pe un suport metalic, o colivie cu un canar în ea. Pe unde mai rămăsese cîte un loc, crau bibelouri și figurine.

Madame Boucher intră în odaie. Era îngrozitor de grasă și purta un fel de chimono larg, care nu era tocmai curat. Era ca un monstru, dar fața-i era netedă și drăguță, cu excepția ochilor, care i se mișcau încontinuu.

— Domnul ? întrebă ea cu un aer aferat și rămase în picioare. Ravic se sculă.

— Am venit în numele lui Lucienne Martinet. I-ai făcut un avort.

— Prostii ! răspunse îndată femeia, cu desăvîrșire calmă. Nu cunosc pe nici o Lucienne Martinet și nu fac avorturi. Probabil că ai greșit sau ți-a spus cineva o minciună.

Ea se purtă ca şi cum chestiunea fusese lămurită şi era gata să plece. Dar nu pleca. Ravic aştepta. Ea se întoarse.

— Altceva ?

— Avortul n-a reuşit. Fata a avut hemoragii grave şi putea să moară. A trebuit să se opereze. Am operat-o eu.

— E o minciună ! izbucni deodată madame Boucher. E o minciună ! Şoricioaicele astea ! Înnebunesc căutînd să găsească pe cineva să le scoată din încurcătură şi pe urmă bagă pe alţii în belea. Dar, lasă, că-i arăt eu ! Şoricioaicele astea ! Avocatul meu va aranja totul. Sînt cunoscută şi-mi plătesc taxele şi am să văd eu dacă o astfel de tîrfă neobrăzată, care umbla pe aici...

Ravic o privea fascinat. Expresia nu i se schimbase în timpul izbucnirii. Faţa îi rămăsese netedă şi plăcută — numai gura îi era adîncită şi frămîntată.

— Fata vrea foarte puţin, o întrerupse el pe femeie. Nu vrea decît banii pe care ţi i-a plătit.

Madame Boucher rîse.

— Banii ? Cînd am primit eu bani de la ea ? Are vreo chitanţă ?

— Sigur că nu. Dumneata n-ai să dai chitanţe.

— Fiindcă n-am văzut-o niciodată ! Şi cine are s-o creadă ?

— Are martori. A fost operată la sanatoriul doctorului Veber. Diagnosticul a fost clar. Există un raport în această privinţă.

— Puteţi să aveţi o mie de rapoarte ! Unde spune că eu m-am atins de ea ? Sanatoriu ! Doctorul Veber ! E fantastic. O asemenea nenorocită să meargă într-un spital elegant ! N-ai altceva mai bun de făcut ?

— Ba da. Ascultă. Fata ţi-a plătit trei sute de franci. Poate să te urmărească pentru despăgubiri.

Uşa se deschise. Omul sinistru intră.

— Ce nu merge, Adela ?

— Nimic. Urmărire pentru despăgubiri ? Dacă merge la tribunal are să fie şi ea condamnată. În primul rînd ea, fiindcă a cerut să i se facă un avort. Că eu sînt aceea care i l-am făcut, trebuie dovedit. Asta n-are cum.

Omul sinistru rînji.

— Calmează-te, Roger, spuse madme Boucher. Poți să pleci.

— Brunier e afară.

— Foarte bine. Spune-i să aștepte... Știi...

Omul se înclină și plecă. În urma lui rămase un miros puternic de coniac. Ravic adulmecă.

— E un coniac vechi, zise el. Cel puțin de vreo treizeci, patruzeci de ani. Norocos om acela care bea așa ceva, atît de devreme după masă.

Madame Boucher îl privi o clipă, cu gura căscată. Apoi își strînse buzele.

— Așa-i. Bei un păhărel ?

— De ce nu ?

În ciuda grăsimii ei ajunse la ușă foarte repede și în liniște.

— Roger.

Omul sinistru intră.

— Ai băut iarăși din coniacul ăla bun ! Nu minți.

— I-am dat lui Brunier. M-a silit să beau cu el.

Madame Boucher nu răspunse. Ea închise ușa și luă un pahar oval din bufet. Ravic îl privi cu dezgust.

Avea gravat pe el un cap de femeie. Madame Boucher turnă și puse paharul în fața lui, pe fața de masă împodobită cu păuni.

— Pari un om de înțeles, domnule zise ea.

Ravic nu-i putea refuza un anumit respect. Nu era de fier, cum îi spusese Lucienne ; era mai rău — de cauciuc. Fierul se poate sparge. Dar cauciucul nu. Argumentul ei împotriva daunelor era clar.

— Operația dumitale n-a reușit, spuse el. A avut consecințe serioase. Aceasta ar trebui să fie pentru dumneata un motiv suficient ca să restitui banii.

— Dumneata dai banii înapoi dacă un pacient moare în urma operației ?

— Nu. Dar cîteodată nu luăm deloc bani de operație. De exemplu, de la Lucienne.

Madame Boucher îl privi.

— Vezi, atunci de ce atîta caz ? Ar trebui să fie bucuroasă.

Ravic își ridică paharul.

— Madame, zise el, respectele mele. Nu se poate obține nimic de la dumneata.

Femeia puse încet sticla pe masă.

— Domnule, mulți au încercat pînă acum. Dar dumneata pari om de înțeles. Crezi că treaba asta e plăcută? Sau că toți banii sînt ai mei? Poliția primește aproape o sută de franci din acești trei sute de franci. Crezi că aș putea să lucrez altfel? Unul din ei stă acuma afară, ca să capete bani. Trebuie să-i momesc, să-i momesc mereu; altfel nu merge. Îți spun aici, singură, între noi doi, și dacă ai vrea să te folosești cumva de asta, aș nega și poliția nu te-ar lua în seamă. Crede-mă.

— Te cred.

Madame Boucher îi aruncă repede o privire. Cînd văzu că nu vorbise cu ironie, ea apropie un scaun și se așeză lîngă el. Mișcase scaunul ca pe o pană, pe lîngă grăsime părea să aibă și o mare putere. Ea umplu paharul cu coniacul rezervat polițiștilor.

— Trei sute de franci pare o grămadă de bani — dar mai sînt și alte cheltuieli afară de poliție. Chiria — bineînțeles mai mare pentru mine, decît pentru altcineva — rufe, instrumente — pentru mine de două ori mai scumpe ca pentru alții — comisioane, mită — trebuie să fiu în relați bune cu orișicine — apoi băuturi, cadouri de Anul Nou și de onomastici pentru funcționari și nevestele lor — e ceva domnule! Cîteodată aproape că nu-mi mai rămîne nimic.

— Nu te-am întrebat despre asta.

— Atunci ce?

— Că pot să se întîmple cazuri cum a fost cu Lucienne.

— Nu li se întîmplă niciodată așa ceva doctorilor? întrebă madame Boucher.

— În orice caz, nu așa de des.

— Domnule... Ea se ridică. Eu sînt cinstită. Spun fiecăreia din fetele care vin pe aici ceea ce i se poate întîmpla. Și niciuna din ele nu pleacă. Mă imploră să le ajut. Plîng și sînt deznădăjduite. S-ar sinucide dacă nu le-aș ajuta. Ce scene îngrozitoare au avut loc aici! Se tăvălesc pe covor și mă imploră! Vezi colțul bufetului unde placajul este sfărîmat? O doamnă foarte bine a făcut-o în

disperare. Am ajutat-o. Vrei să vezi ceva? Uite, kilograme de marmeladă de prune pe care mi le-a trimis ieri... Din pură recunoştinţă, deşi a plătit. Am să-ţi mai spun ceva, domnule. Vocea madamei Boucher se ridică şi deveni mai plină — poţi să mă numeşti avorţionistă — alţii mă numesc binefăcătoarea şi îngerul lor.

Ea se sculase. Chimonoul cădea majestuos în juru-i. Canarul din colivie începu să cînte, ca la comandă. Ravic se ridică în picioare. Avea senzaţia unei melodrame. Dar ştia, de asemenea, că madame Boucher nu exagerase.

— Foarte bine, zise el. Acum plec. Pentru Lucienne n-ai fost chiar o binefăcătoare.

— Ar fi trebuit s-o fi văzut înainte! Ce mai vrea? E sănătoasă — copilul s-a dus — e tot ce-a vrut. Şi n-a fost nevoită să plătească spitalul.

— N-are să mai poată avea niciodată un copil.

Madame Boucher nu ezită decît o clipă.

— Cu atît mai bine, declară ea, fără să tresară. Atunci va fi foarte căutată, stricata asta mică.

Ravic înţelese că nu mai era nimic de făcut.

— *Au revoir*, madame, zise el. Discuţia cu dumneata a fost interesantă.

Ea se apropie de el. Ravic ar fi vrut să evite să-i întindă mîna. Dar ea nu intenţiona lucrul acesta. Îşi micşorase vocea şi vorbea pe ton confidenţial.

— Eşti înţelegător, domnule, mult mai înţelegător decît alţi doctori. E păcat că d-ta nu...

Ea ezită şi-l privi încurajatoare.

— Cîteodată e nevoie, în anumite cazuri, de un chirurg priceput şi înţelegător. Ar putea fi atunci de mare folos.

Ravic nu se împotrivi. Voia să audă mai mult.

— N-are să te supere cu nimic, adăugă madame Boucher. Numai în cazuri speciale. Ea îl studia ca o pisică care pretinde că iubeşte păsărelele. Printre ele sînt cîteodată şi cliente foarte bine — bineînţeles plata e totdeauna înainte şi — sîntem asiguraţi, complet asiguraţi în ce priveşte poliţia. Ai putea pune deoparte cîteva sute de franci. Îl bătu pe umăr. Un om arătos ca dumneata... Luă în mînă sticla, cu un zîmbet larg. Ei, ce zici?

— Mulţumesc, zise Ravic şi o opri să mai toarne. Nu mai vreau. Nu mai pot să rămîn. Refuzase în silă, căci

coniacul era excelent. Sticla n-avea etichetă şi, desigur, provenea dintr-o pivniţă particulară de primul ordin. Am să mă gîndesc la chestiunea cealaltă. Am să mai vin o dată pe aici. Aş vrea să-ţi văd instrumentele. Poate să-ţi dau vreun sfat în privinţa asta.

— Am să-ţi arăt instrumentele cînd mai vii. Apoi ai să-mi arăţi actele dumitalae. Încredere pe încredere.

— Mi-ai şi arătat o oarecare încredere.

— Nicideoum. Madame Boucher zîmbi. Nu ţi-am făcut decît o propunere, pe care o pot nega oricînd. Nu eşti francez, asta se cunoaşte, deşi vorbeşti bine franţuzeşte. Nici nu arăţi a francez. Eşti probabil un refugiat. Ea surîse mai larg şi-l privi cu răceală. Lumea n-are să aibă încredere în dumneata, are să-ţi ceară diploma franceză pe care n-o ai. Afară în hol aşteaptă un reprezentant al poliţiei. Dacă vrei, n-ai decît să mă denunţi chiar acum. N-ai s-o faci. Însă, poţi să te mai gîndeşti la propunerea mea. N-ai să-mi dai numele şi adresa dumitale, nu-i aşa ?

— Nu, zise Ravic, simţindu-se bătut.

— Mi-am închipuit că nu. Madame Boucher arăta acum întocmai ca o pisică enormă şi bine hrănită. *Au revoir, monsieur.* Să-ţi aduci aminte de propunerea mea. M-am gîndit adesea şi înainte, să lucrez cu ajutorul unui doctor refugiat.

Ravic surîse. Ştia cauza. Un doctor refugiat va fi complet la discreţia ei. Dacă se întîmplă ceva, el va fi vinovatul.

— Am să mă gîndesc, spuse el. *Au revoir, madame.*

Merse pe întuneric de-a lungul coridorului. În dosul unei uşi auzi pe cineva gemînd. Îşi închipui că odăile erau aranjate ca nişte cabine cu paturi. Femeile stăteau acolo înainte să plece acasă.

Un om slab, cu mustaţă scurtă şi cu piele măslinie şedea în hol. Îl studie pe Ravic cu multă atenţie. Roger stătea lîngă el. Pe masă era o sticlă din coniacul cel vechi. Încercă instinctiv s-o ascundă cînd îl văzu pe Ravic. Apoi rînji şi lăsă mîna în jos.

— *Bonsoir, docteur,* zise el şi-şi arătă dinţii pătaţi. Părea să fi ascultat la uşă.

— *Bonsoir, Roger.* Lui Ravic i se păru potrivit să fie familiar. Acea femeie indestructibilă l-a transformat în

răstimp de jumătate de oră, dintr-un dușman, într-un complice. Și acum simțea o ușurare să nu fie prea ceremonios cu Roger, care, totuși, avea în el ceva surprinzător de omenesc.

La capătul scării întîlni două fete. Căutau de la o ușă la alta.

— Domnule, întrebă una din ele cu hotărîre. Madame Boucher locuiește aici ?

Ravic ezită. Ce rost ar avea să le spună ceva ? N-avea să ajute la nimic. Tot aveau s-o găsească. Dealtfel nu putea să le dea nici o altă îndicație.

— La etajul trei, este o placă pe ușă.

Cadranul luminos al ceasului strălucea în întuneric ca un soare mic, de metal. Era cinci dimineața. Joan trebuia să vină la trei. Mai era posibil să vină. Poate că fusese prea obosită și se dusese direct la hotelul ei.

Ravic se străduí să adoarmă din nou. Dar nu putea. Mult timp rămase treaz, privind tavanul pe care, la intervale regulate, alergau fîșiile roșii ale reclamelor electrice de pe acoperișul din față. Se simțea gol și nu știa de ce. Ca și cum căldura trupului i s-ar fi scurs încet, prin piele, ca și cum sîngele lui ar fi vrut să se sprijine de ceva ce nu era acolo și se prăbușea mereu, mereu, într-un gol. Își încrucișa mîinile sub cap și rămase liniștit. Acum știa că așteaptă. Și știa că nu numai conștiința lui o așteaptă pe Joan Madou — dar și mîinile lui, vinele lui, și o dragoste ciudat de străină de el. Se sculă, își puse haina de casă și se așeză lîngă geam. Simți pe piele căldura stofei de lînă. Haina era veche, o avea de mai mulți ani. Dormise cu ea în timpul refugiului, se încălzise cu ea în timpul nopților reci din Spania, cînd, mort de oboseală, se întorcea de la spitalul de campanie la barăci. Joana, fetița de doisprezece ani, cu ochi îmbătrîniți ca de optzeci de ani, murise învelită în ea, într-un hotel distrus din Madrid — cu singurele dorințe de a purta o rochie dintr-o asemenea lînă moale și de a uita cum fusese răpită mama ei și strivit în picioare tatăl ei.

Privi împrejur. O cameră, cîteva valize, cîteva lucruri, o mînă de cărți citite și răscitite — un om are nevoie de foarte puține lucruri că să trăiască. Și e bine să nu se

obișnuiască cu multe lucruri, cînd viața nu e sigură. Trebuie să fie pregătit de plecare în orice zi. De aceea trăia singur — cînd ești pe drumuri nu trebuie să ai nimic care să te lege. Lucrurile ți se pot lua oricînd, sau vei fi nevoit să le părăsești. Nu trebuie să ai nimic care să te lege. Nimic care să-ți strîngă inima. Aventura — și nimic mai mult. Privi patul. Rufăria șifonată și decolorată. N-avea importanță că aștepta. Așteptase de multe ori cîte o femeie. Dar simțea că așteptase în alt fel, simplu, limpede și brutal. Cîteodată chiar și cu o dragoste nelămurită, ce învăluiește dorința în argint, dar nu în felul în care aștepta acum. Ceva se strecurase în el, fără să bage de seamă. Îi cuprinde inima? Îl emoționează? De cînd s-a întîmplat asta? Oare răsare din nou ceva din uitare, din adîncimile albastre, oare din nou suflă peste el, ca o adiere de livadă, plină de mentă, cu un șir de plopi la orizont și cu miros de pădure în aprilie? Nu voia să posede nimic. Nu voia să fie posedat. Era mereu gata de ducă.

Se sculă și începu să se îmbrace. Trebuie să rămînă independent. Totul începe cu mici dependențe. La început nu le iei în seamă. Și, apoi, deodată, ești prins în lanțul obișnuinței. Obișnuința pentru care există o mulțime de nume — dragostea este unul din ele. Nu trebuie să te obișnuiești cu nimic. Nici măcar cu un trup.

Nu încuie ușa. Dacă Joan va veni nu-l va găsi. Va putea rămîne, dacă va vrea. O clipă se gîndi să lase un bilet. Dar nu voia să mintă, nici nu voia să spună unde se dusese.

Se întoarse pe la ora opt dimineața. Umblase prin frig, pe stradă, în lumina zorilor și se simțea calm și destins. Dar cum se opri în fața hotelului simți din nou tensiunea.

Joan nu era acolo. Ravic se asigură că nu așteptase nimeni. Dar odaia i se păru mai goală ca de obicei. Privi împrejur, căutînd un semn al trecerii ei pe acolo. Nu găsi nimic. Sună camerista.

— Aș vrea micul dejun, zise el.

Ea privi. Nu spuse nimic. Nu voia să-i pună întrebări.

— Cafea și cornuri, Eva.

— Foarte bine, domnule Ravic.

Privi patul. Dacă Joan ar fi venit, nu s-ar fi culcat într-un pat mototolit și gol. Curios, ce mort devine tot ce este în legătură cu trupul, cînd orice entuziasm dispare — un pat, rufăria, chiar și o baie. E respingător cînd nimic nu mai are viață. Aprinse o țigară. Și-a închipuit, probabil, că fusese chemat să vadă un pacient. Dar atunci ar fi putut să lase un bilet. Deodată se crezu un idiot. Dorea să fie independent, dar nu reușea să fie decît nesocotit.

Nesocotit și nebun, ca un tînăr de optsprezece ani, care vrea să-și dovedească lui însuși ceva. Era mai multă dependență în asta, decît în faptul de a fi așteptat.

Fata îi aduse micul dejun.

— Acum pot să fac patul ? întrebă ea.

— De ce acum ?

— În caz c-ați vrea să mai vă culcați. Se doarme mai bine într-un pat proaspăt făcut.

Ea îl privi fără să exprime nimic.

— A fost cineva aici ? întrebă el.

— Nu știu. Am venit abia la șapte.

— Eva, zise el. Ce senzație ai cînd ai de făcut o duzină de paturi străine, în fiecare dimineață ?

— E foarte bine, domnule Ravic. Atîta timp cît lumea nu vrea nimic altceva... Dar sînt totdeauna unii care vor mai mult. Deși bordelurile sînt atît de ieftine la Paris...

— De dimineață nu se poate merge la bordel, Eva. Și unii locatari se simt deosebit de robuști dimineața.

— Da, mai ales bătrînii. Ea dădu din umeri. Pierzi bacșișul dacă n-o faci, asta-i tot. Apoi, unii se plîng mereu după — că odaia nu-i curată, sau că ești nepoliticoasă. Sigur că de ciudă. N-ai ce face. Așa e viața.

Ravic scoase o bancnotă din buzunar.

— Să-ți facem, astăzi, viața puțin mai ușoară, Eva. Cumpără-ți cu asta o pălărie. Sau o jachetă de lînă.

— Da.

Ea îl privi.

— Doamna este o doamnă foarte bine, spuse ea. Doamna care vine acum pe aici.

— Încă o vorbă şi-ţi iau banii înapoi. Ravic o împinse pe Eva afară pe uşă. Bătrînii libidinoşi te aşteaptă. Nu-i dezamăgi. El se aşează la masă şi începu să mănînce. Dejunul nu avea un gust prea bun. Se soulă şi continuă să mănînce în picioare. Aşa părea mai gustos.

Soarele atîrna roşu, deasupra acoperişurilor. Hotelul se deştepta. Bătrînul Goldberg de la etajul de jos îşi începu concertul de dimineaţă. Tuşea şi ofta ca şi cum ar fi avut cel puţin şase plămîni. Refugiatul Weisenhoff deschise geamul şi fredona un marş. La etajul de sus se dăduse drumul la apă. Uşile erau trîntite. Ravic se întinse. Noaptea trecuse. Se isprăvise cu corupţia întunericului. Se hotărî să rămînă singur cîteva zile.

Afară, vînzătorii de ziare strigau noutăţile zilei. Incidente la frontiera cehoslovacă. Trupe germane la graniţa sudetă. Pactul de la München primejduit.

BĂIATUL NU ŢIPA. PRIVEA DOCtorii. Era prea ameţit ca să ma simtă vreo durere. Ravic se uită la piciorul zdrobit.

— Cîţi ani are ? o întrebă el pe mamă.

— Ce ? zise femeia fără să înţeleagă.

— Cîţi ani are ?

Femeia, cu broboadă pe cap, îşi mişcă buzele. Piciorul ! spuse ea.

— Piciorul ! L-a călcat un autocamion.

Ravic îi ascultă inima.

— A fost bolnav ?

— Piciorul ! spuse femeia. Piciorul !

Ravic se ridică. Inima băiatului bătea repede, ca o pasăre, dar nu se auzea nici un zgomot îngrijorător. În timpul anesteziei îl supraveghe pe băiatul care arăta gălbejit şi rahitic. Trebuia să înceapă imediat. Piciorul rupt era plin de noroiul de pe stradă.

— Îmi veţi tăia piciorul ? întrebă băiatul.

— Nu, spuse Ravic fără să creadă.

— Mai bine să-l tăiaţi, decît să rămînă ţeapăn.

Ravic privi cu atenție chipul precoce. Nu văzu totuși nici un semn de durere.

— Vom vedea, spuse el. Acum trebuie să te adormim. E foarte simplu. Nu trebuie să-ți fie teamă. Să stai liniștit.

— Un minut, domnule. Numărul este FO 2019. Vreți să-l notați pentru mama?

— Ce? Ce, Jeannot? întrebă mama, tresărind.

— Am observat numărul. Numărul mașinii. FO 2019. L-am văzut aproape de mine. Avea o lumină roșie. A fost vina șoferului.

Copilul începu să respire cu greutate.

— Societatea de asigurări trebuie să plătească... Numărul...

— L-am notat, spuse Ravic. Fii calm. Am scris tot. Îi făcu semn lui Eugénie să-i dea anestezicul.

— Mama trebuie să se ducă la poliție. Societatea de asigurări trebuie să plătească. Picături mari de sudoare îi apărură deodată pe față, de parcă l-ar fi plouat.

— Dacă-mi tăiați piciorul trebuie să plătească mai mult decît dacă rămîn țeapăn.

Ochii îi erau cufundați în niște cearcăne învinețite ce-i ieșeau de sub piele. Copilul scînci și încercă, repede să mai spună ceva.

— Mama nu se pricepe, ajutați-o. Nu putu să continue. Începu să geamă, trist, cu gemete înăbușite, ca și cum un animal torturat ar fi fost doborît în el.

— Cum e lumea afară, Ravic? întrebă Kate Hegstroem.

— Ce dorești să știi, Kate? Mai degrabă gîndește-te la ceva mai plăcut.

— Mă simt ca și cum aș fi aici de săptămîni întregi. Orice altceva e atît de îndepărtat... Ca și cum s-ar fi scufundat.

— Lasă să rămînă scufundat pentru cîtva timp.

— Nu. Altfel mi-e teamă că odaia asta e cea din urmă și că potopul se apropie de fereastră. Ce se petrece afară, Ravic?

— Nimic nou, Kate. Lumea continuă să se pregătească pentru sinucidere și, în același timp, se amăgește singură despre ce e de făcut.

— Va fi război ?

— Oricine știe că va fi război. Ceea ce nu știe, e cînd. Fiecare așteaptă o minune. Ravic zîmbi.

— N-am văzut niciodată pînă acum atît de mulți politicieni ca în prezent, care să creadă atîta în minuni, în Franța și în Anglia. Și niciodată atît de puțini, ca în Germania.

Un timp ea rămase tăcută.

— Cînd te gîndești că ar fi cu putință, spuse ea după aceea.

— Da, pare atît de imposibil să se întîmple vreodată... Tocmai fiindcă unii îl consideră atît de imposibil, nu se apără împotriva lui. Te doare ceva, Kate ?

— Nu așa de tare, ca să nu pot să suport. Își potrivi perna sub cap. Mi-ar place să scap de toate astea, Ravic ?

— Da, răspunse el fără convingere. Cui nu i-ar place ?

— Cînd am să ies de aici am să mă duc în Italia. La Fiesole. Am acolo o casă veche și liniștită cu o grădină. Vreau să rămîn un timp acolo. Va fi încă rece. Un soare mai voalat și senin. La amiază, primele șopîrle pe pereții dinspre sud. Seara, clopotele Florenței. Și noaptea, luna și stelele pe după chiparoși. În casă sînt cărți și un cămin mare, de piatră, cu bănci împrejur. Grătarele pentru lemne sînt așezate în așa chip, încît poți pune pe ele un pahar. Așa se încălzește vinul roșu... Fără lume. Numai o pereche de servitori bătrîni, care să țină lucrurile în ordine.

Privi spre Ravic.

— Frumos, spuse el. Liniște, cămin, cărți și pace. În zilele dinainte, lucrurile astea erau considerate drept burgheze. Astăzi e visul paradisului pierdut.

Ea încuviință.

— Vreau să stau acolo un timp. Cîteva săptămîni. Poate chiar cîteva luni. Nu știu încă. Vreau să mă liniștesc. Apoi mă voi întoarce, voi împacheta și voi pleca în America.

Ravic auzi cum se distribuie cina pe coridor. Zgomotul cîtorva farfurii.

— Ai dreptate, Kate, spuse el.

Ea ezită.

— Pot să mai am copii, Ravic?

— Nu chiar acum. Trebuie întîi să te mai întăreşti.

— Nu vreau să spun asta. Am să mai pot avea cîndva? După operaţia asta? Nu.

— Nu, spuse Ravic. N-am scos nimic. *Nimic!*

Ea respiră adînc.

— Asta era ceea ce doream să ştiu.

— Dar îţi va trebui mult timp pînă atunci, Kate. Mai întîi, trebuie să ţi se schimbe întreg organismul.

— Nu mă interesează cît de mult. Ea îşi netezi părul. Piatra de la mînă îi strălucea în întuneric. E ridicol că te-am întrebat asta, nu? Tocmai acum.

— Nu. Se întîmplă adesea. Mai adesea decît ne-am închipui.

— M-am săturat pe neaşteptate de toate astea. Vreau să mă întorc şi să mă căsătoresc, după moda veche, dar sănătoasă, să am copii, să fiu liniştită, să mă rog lui Dumnezeu şi să iubesc.

Ravic privea pe fereastră. Se uita la roşul sălbatic al soarelui ce atîrna deasupra acoperişurilor. Semnalele electrice se pierdeau în el ca nişte umbre decolorate şi fără sînge.

— Poate să ţi se pară absurd, după toate cîte ştii despre mine, spuse Kate Hegstroem în spatele lui.

— Nu, deloc.

— M-am gîndit la toate astea în ultimele două zile. Şi m-am simţit mai tînără şi mai uşoară, aşa cum de multă vreme nu mă mai simţeam. Cînd am să fiu acolo, am să uit anii petrecuţi aici, aşa cum uiţi visele absurde.

Joan Madou veni la patru dimineaţa. Ravic se trezi cînd auzi pe cineva la uşă. Adormise, fără să o aştepte. O văzu stînd în uşa deschisă. Încercă să-şi facă drum cu braţele pline de crizanteme enorme. Nu-i văzu faţa. Îi văzu numai silueta şi imensa strălucire a florilor.

— Ce-i asta? spuse el? Pentru numele Domnului, ce-nseamnă asta? Joan aruncă florile pe pat. Florile erau umede și reci și lăsau în urmă un miros de toamnă, și de pămînt.

— Cadouri, spuse ea. De cînd te cunosc am început să capăt cadouri.

— Ia-le de aici. N-am murit încă. Să zaci între flori — și, ceea ce-i și mai rău, între crizanteme — patul vechi și bun de la Internațional arată, într-adevăr, ca un cosciug.

— Nu! Joan luă florile de pe pat, cu un gest violent și le aruncă pe podea. N-ar fi trebuit... Se ridică. Să nu mai vorbești așa! Niciodată!

Ravic se uită la ea. Uitase cum s-au întîlnit.

— Uită, spuse el. N-am vrut să spun nimic.

— Să nu mai vorbești așa niciodată. Nici chiar în glumă. Făgăduiește!

Îi văzu buzele tremurînd.

— Dar... spuse el. Te-ai speriat într-adevăr?

— Da. Chiar mai rău decît atît. Nu știu de ce.

Ravic se sculă.

— N-o să mai glumesc niciodată cu lucrurile astea. Ești mulțumită acum?

Ea făcu semn că da, sprijinindu-se de umărul lui.

— Nu știu ce-i asta. Pur și simplu nu m-am putut stăpîni. E ca o mînă ce se desprinde din întuneric. E teama — teama oarbă de cineva care zace întins și mă așteaptă. Se strînse mai aproape de el. Să nu lași să se întîmple astfel.

Ravic o ținu strîns în brațe.

— Nu, n-am să las să se-ntîmple.

Ea dădu iar din cap.

— Poți s-o faci?

— Da, spuse el cu o voce plină de răutate și ironie, gîndindu-se la Kae Hegstroem. Pot. Sigur că pot.

Ea se mișcă în brațele lui.

— Am fost ieri aici.

Ravic nu se mișcă.

— Ai fost?

— Da.

El tăcu. Deodată ceva pieri. Ce copilăros fusese! Aştepta sau n-aştepta — dar cu ce scop? Un joc copilăros cu cineva care nu se juca.

— Nu erai aici.

— Nu.

— Nu te-ntreb unde ai fost.

— Nu.

Ea se desfăcu din îmbrăţişarea lui.

— Aş vrea să fac o baie, spuse ea cu vocea schimbată. Afară ninge. Mi-e frig. Pot să fac o baie sau trezesc tot hotelul?

Ravic zîmbi.

— Cînd vrei să faci ceva, nu te gîndi la urmări. Altfel n-ai să mai faci niciodată nimic.

Ea îl privi.

— Întrebi cînd e vorba de lucruri mărunte. Niciodată cînd e vorba de cele importante.

— E just.

Se duse în baie şi lăsă apa să curgă. Ravic stătea jos, lîngă fereastră; luă o cutie de ţigări. Afară, pe deasupra acoperişurilor, se întindea lumina roşie reflectată de oraş şi zăpada cădea în tăcere. Un taxi colinda străzile. Crizantemele străluceau palid pe podea. Un ziar zăcea pe jos, lîngă sofa. Lupte la frontiera cehoslovacă. Lupte în China. Un ultimatum. Un cabinet răsturnat. Luă ziarul şi-l vîrî sub crizanteme.

Joan ieşi din baie. Era caldă şi se întinse lîngă el pe podea, printre flori.

— Unde-ai fost noaptea trecută? întrebă ea.

El îi întinse o ţigară.

— Vrei într-adevăr să ştii?

— Da.

El ezită.

— Am fost aici, spuse el apoi, şi te-am aşteptat. M-am gîndit că n-ai să vii şi atunci am plecat.

Joan aşteptă. Ţigara ei străluci în întuneric şi se stinse iarăşi.

— Asta-i tot, spuse Ravic.

— Te-ai dus să bei ceva?

— Da.

Joan se întoarse şi-l privi.

— Ravic, spuse ea, ai plecat într-adevăr din pricina asta ?

— Da.

Ea îi cuprinse genunchii cu brațele. Îi simți căldura prin rochia de casă, cu care părea că se obișnuise de ani întregi, și, deodată, i se păru că își aparțineau unul altuia de foarte multă vreme și că Joan se întorsese la el de undeva, din viața lui trecută.

— Ravic, am să vin în fiecare noapte. Trebuia să fi știut că aveam să viu ieri. N-ai plecat fiindcă nu voiai să mă vezi ?

— Nu.

— Poți să-mi spui cînd nu vrei să mă vezi.

— Am să-ți spun.

— N-a fost asta cauza ?

— Nu, n-a fost asta.

— Atunci sînt fericită.

Ravic o privi.

— Ce spui ?

— Sînt fericită, repetă ea.

El tăcu cîtva timp.

— Știi într-adevăr ce spui ? întrebă el.

— Da.

Strălucirea palidă de afară i se oglindea în ochi.

— Astfel de lucruri n-ar trebui spuse așa de ușor, Joan.

— N-am spus-o cu ușurință.

— Fericire, spuse Ravic. Unde începe și unde sfîrșește ?

Piciorul lui atinse crizantemele. Fericire, se gîndi el. Orizontul albastru de tinerețe. Legănarea plină de strălucire aurie a vieții. Fericire ! Dumnezeule, unde era acum ?

— Începe cu tine și se termină cu tine, spuse Joan Madou. Ei simplu. Ravic nu răspunse. Ce spunea ea ? se gîndi el.

— În curînd ai să-mi spui că mă iubești, zise el.

— Te iubesc.

El făcu un gest.

— De-abia mă cunoști, Joan.

— Și ce are a face ?

— Mult. Dragostea înseamnă că vrei să îmbătrînești cu cineva.

— Nu știu nimic în privința asta. Dragoste e cînd nu poți trăi fără cineva. Asta știu.

— Unde-i calvadosul ? întrebă Ravic.

— Pe masă. Ți-l dau eu. Rămîi unde ești.

Aduse sticla și un pahar și le așeză pe podeaua cu flori.

— Știu că nu mă iubești, spuse ea.

— Atunci știi mai mult decît mine.

Ea îl privi repede.

— Mă vei iubi, spuse ea.

— Strașnic. Să bei în cinstea dragostei noastre.

— Așteaptă. Ea umplu paharul și-l bău. Apoi îl umplu din nou și i-l întinse. El îl luă și-l ținu o clipă. „Toate astea nu sînt adevărate, se gîndi el. Închipuiri într-o noapte ce stă să treacă. Cuvinte spuse în întuneric — cum ar putea să fie adevărate ? Cuvintele sincere au nevoie de lumină multă."

— Cum de știi așa de precis ? întrebă el.

— Fiindcă te iubesc.

Cum mînuia ea cuvîntul ăsta, gîndi el. Fără să gîndească, ca pe un pahar gol. Îl umplea cu ceva, căreia îi dădea numele de dragoste. Cu cîte alte lucruri frumoase fusese umplut înainte ! Cu teama de a fi singură — cu o tendință spre un alt eu — cu reflecția plină de strălucire a unei fantezii — *dar ce știa ea cu adevărat ?* Nu era o prostie ceea ce spusese el, cu îmbătrînitul împreună ? Nu era ea mult mai justă în spontaneitatea ei ? Și de ce stau eu aici, într-o noapte de iarnă, între războaie „și debitez cuvinte ca un profesor ? De ce rezist în loc să mă confund cu însăși neîncrederea ?

— De ce te împotrivești ? întrebă Joan.

— Ce ?

— De ce te împotrivești ?

— Nu mă împotrivesc — la ce m-aș împotrivi ?

— Nu știu. Ceva s-a închis în tine și nu lasă nimic și pe nimeni să pătrundă înăuntru.

— Hai, spuse Ravic. Să mai beau un pahar.

— Sînt fericită și vreau ca și tu să fii fericit. Sînt pe deplin fericită. Mă trezesc cu tine și adorm cu tine. Nu

știu nimic altceva. Capul mi-e parcă de argint cînd mă gîndesc la noi și, uneori, e ca o vioară. Străzile sînt pline de noi, ca și cum ar fi cîntec, și, din cînd în cînd, lumina pătrunde și vorbește, asemenea unor tablouri searbede, dar cîntecul rămîne. Rămîne mereu.

— Cu cîteva săptămîni înainte, erai încă fericită, și nu mă cunoșteai. O fericire ușuratică. Goli paharul de calvados. Ai fost deseori fericită ? întrebă el.

— Nu de multe ori.

— Dar cîteodată... Cînd ți-a fost ultima dată capul ca de argint ?

— De ce mă întrebi ?

— Ca să întreb și eu ceva. Fără nici un motiv.

— Am uitat. Și nici nu vreau să știu. Era altceva.

— Totdeauna e altceva !

Ea îi zîmbi. Fața îi era strălucitoare și deschisă, asemenea unei flori cu cîteva petale ce nu ascundea nimic.

— Acum doi ani, spuse ea. Nu e mult. La Milano.

— Erai singură atunci ?

— Nu. Eram cu cineva. Era foarte nenorocit, gelos și nu înțelegea.

— Sigur că nu.

— Tu ai înțelege. Făcea scene teribile. Se aranjă mai comod, luă o pernă de pe sofa și și-o puse sub ea. Mă numea femeie de stradă, fără credință și nerecunoscătoare. Nu era adevărat. Am fost credincioasă cît l-am iubit. N-a înțeles că nu-l mai iubeam.

— Nimeni nu înțelege asta.

— Ba da, tu ai înțelege. Dar eu te voi iubi întotdeauna. Ești altfel și orice lucru e altfel la noi. El voia să mă ucidă. Ea rîse. Totdeauna vor să ucidă. Cîteva luni mai tîrziu un altul voia și el să mă ucidă. Dar n-a făcut-o niciodată. Tu n-ai să vrei niciodată să mă ucizi.

— Numai cu calvados, spuse Ravic. Dă-mi sticla. Conversația, slavă Domnului, a devenit ceva mai umană. Acum cîteva minute eram de-a dreptul înspăimîntat.

— Fiindcă te iubesc.

— Să nu începem iarăși. Asta-i ca și cum ne-am îmbrăca cu redingotă și peruci pudrate. Sîntem împreună — mult sau puțin, cine poate ști ? Sîntem împreună și e destul. De ce trebuie să etichetăm totul ?

— Nu-mi place acel „mult sau puțin". Dar astea sînt simple cuvinte. N-ai să mă părăsești. Astea sînt numai vorbe, și tu o știi!

— Firește. Te-a părăsit vreodată cineva pe care l-ai iubit?

— Da. Ea se uită la el. Totdeauna unul e părăsit de celălalt. Uneori celălalt ți-o ia înainte.

— Și ce-ai făcut?

— Orice! Îi luă paharul din mînă și bău restul. Orice! Dar n-ajută la nimic. Am fost grozav de nenorocită.

— Mult?

— O săptămînă. Aproape o săptămînă.

— Nu e mult.

— E o eternitate dacă ești cu adevărat nefericit. Eram așa de nenorocită că mă simțeam sfîrșită după o săptămînă. Părul mi-era nenorocit, pielea, patul și chiar și hainele. Eram așa de plină de nenorocirea mea că nimic nu mai exista. Și cînd nu mai există nimic, atunci nefericirea încetează de a mai fi nefericire — fiindcă nu mai rămîne nimic cu care să o compari. Nu mai rămîne decît o totală istovire. Și atunci trece. Încet, începi să trăiești iarăși.

Ea îi sărută mîna.

— Ce crezi tu despre asta? întrebă ea.

— Nimic. Nimic, afară doar că ești de o sălbatică nevinovăție. Complet coruptă și totuși deloc coruptă. Cel mai primejdios lucru din lume. Dă-mi înapoi paharul. Voi bea pentru prietenul meu Morosow, cunoscătorul inimii omenești.

— Nu-mi place Morosow. Nu putem să bem pentru altcineva?

— Firește că nu-ți place. Are ochi ageri. Să bem.

— Pentru mine?

— Pentru tine.

— Nu sînt primejdioasă, spuse Joan. Sînt în primejdie, dar nu primejdioasă.

— Faptul că crezi asta arată, de asemenea, că ești. Nu ți se va întîmpla nimic, niciodată. *Salute.*

— *Salute.* Dar nu mă înțelegi.

— Cine vrea să-nțeleagă ? Asta-i cauza tuturor neînțelegerilor din lume. Dă-mi sticla.

— Bei prea mult. De ce bei așa de mult ?

— Joan, spuse Ravic, va veni ziua cînd vei spune : prea mult ! Bei prea mult, vei spune și vei crede că-mi vrei binele. În realitate o vei face numai ca să mă împiedici să intru în sfere pe care nu le poți controla. *Salute !* Astăzi sărbătorim... Am ieșit în chip glorios din vîrtejul pateticului ce stătea ca un nor încrezut la fereastră. Am ucis patosul. *Salute !*

Ea se îndreptă. Se sprijini cu mîinile de podea și-l privi. Ochii îi erau larg deschiși, capotul de baie îi alunecase de pe umeri, părul îi căzuse pe ceafă și avea ceva din strălucirea unei tinere leoaice în întuneric.

— Știu, spuse ea calm, rîzi de mine, știu și nu-mi pasă. Simt viața în mine : o simt în toată ființa mea, respir altfel și somnul nu mai mi-e ca o moarte, mîinile nu-mai mai sînt goale și nu-mi pasă de ce crezi și de ce-ai să spui, mă las să zbor în voie, să alerg și să mă cufund în simțămîntul acesta, fără nici un gînd, și sînt fericită și nimic nu mă face să-mi fie teamă s-o spun, chiar dacă ai să rîzi și ai să glumești...

Ravic tăcu cîtva timp.

— Nu rîd de tine, Joan, spuse el apoi. De mine însumi rîd, Joan.

Ea se strînse lîngă el.

— De ce ? E ceva înăuntrul frunți tale care se împotrivește. De ce ?

— Nimic nu se împotrivește. Sînt însă mai încet decît tine.

Ea făcu semn că nu.

— Nu-i numai asta, zise ea. E ceva care ține la singurătate. Simt asta. E ca o barieră.

— Nu-i nici o barieră. Sînt poate cei cincisprezece ani mai mulți decît ai tăi. Nu orice viață e ca o casă care îți aparține și pe care poți s-o împodobești totdeauna cu amintiri mai bogate. Unii oameni trăiesc în hoteluri, în prea multe hoteluri. Anii se închid în urma lor ca și ușile unui hotel — și ceea ce rămîne e doar puțin curaj și nici un regret.

Ea nu răspunse cîtva timp. Nu știa dacă îl asculta sau nu. Privi afară, prin fereastră, și simți calm căldura cavaldosului în sînge. Inima îi bătea încet și liniștea i se răspîndea în tot trupul. Luna se ridica, un disc roșu și melancolic pe deasupra norilor ca o cupolă a unei moschei, pe jumătate ascunsă printre ei, străbătînd încet spațiile, în timp ce pămîntul cădea o dată cu ninsoarea.

— Știu, spuse Joan, că e o nebunie să-ți spun toate lucrurile astea despre mine. Puteam să tac sau să mint, dar nu vreau. De ce să nu-ți spun tot despre viața mea și de ce să spun mai mult? Nu-ți pot spune poate totul fiindcă totul mi se pare ridicol acum și fiindcă nu mai înțeleg, iar tu poți să rîzi...

Ravic o privi. Unul din genunchii ei strivise cîteva flori pe ziarul pe care-l adusese. „Stranie noapte, se gîndi el. Undeva se trage cu pușca, oamenii sînt urmăriți și închiși, torturați și omorîți, un ținut pașnic este călcat în picioare undeva, un altul o știe, fără să poată face nimic, și viața clocotește în bistrourile luminate, oamenii se duc liniștiți să se culce, iar eu stau aici cu o femeie între palidele crizanteme, cu o sticlă de calvados, și umbra dragostei se ridică, tremurătoare, singuratică, stranie și tristă, ca un exilat din grădinile pline de siguranță ale trecutului, timidă, sălbatică și grăbită, ca și cum n-ar avea nici un drept.

— Joan, spuse el încet și voi să spună cu totul altceva, e atît de bine că ești aici...

Ea îl privi.

Îi luă mîinile.

— Înțelegi ce vreau să spun? Mai mult decît ar spune mii de cuvinte?

Ea făcu semn că da. Deodată ochii i se umplură de lacrimi.

— Asta nu înseamnă nimic, spuse ea. Știu.

— Nu-i adevărat, răspunse Ravic, dar știa că ea avea dreptate.

— Nu, nimic. Trebuie să mă iubești. Asta e totul.

El nu răspunse.

— Trebuie să mă iubeşti, repetă ea. Altfel sînt pierdută.

Pierdută — se gîndi el. Ce cuvînt ! Cu cîtă uşurinţă îl folosea ea. Cine e, într-adevăr, pierdut, nu vorbeşte...

12

— Mi-AŢI TĂIAT PICIORUL ? ÎNTREBĂ JEANnot.

Faţa lui subţire era fără pic de sînge, albă ca pereţii unei case bătrîneşti. Pistruii, mari şi învineţiţi, îi erau ieşiţi în afară, de parcă n-ar fi aparţinut obrajilor, ci ar fi fost nişte picături de vopsea răspîndită pe faţă. Bucata de picior zăcea sub o reţea de sîrmă peste care fusese aruncat un cearceaf.

— Ai vreo durere ? întrebă Ravic.

— Da. În picior. Piciorul mă doare rău. Am întrebat infirmiera. Bătrînul soldăţoi n-a vrut să-mi spună.

— Piciorul ţi-a fost amputat, spuse Ravic.

— Deasupra genunchiului sau sub genunchi ?

— Zece centimetri deasupra. Genunchiul ţi-era sfărîmat şi n-a putut fi salvat.

— Bun, spuse Jeannot. Asta înseamnă că cincisprezece la sută mai mult de la Societatea de asigurare. Foarte bine. Un picior artificial, fie că e deasupra sau sub genunchi. Dar cincisprezece la sută e o sumă pe care poţi s-o încasezi în fiecare lună.

El ezită un moment. — Ar fi poate mai bine ca deocamdată să nu-i spuneţi nimic mamei. Tot nu poate să vadă nimic cît timp piciorul e aşa îmbrobodit.

— N-o să-i spunem nimic, Jeannot.

— Societatea de asigurare trebuie să plătească o sumă pe viaţă. Aşa e corect, nu ?

— Cred că da.

Chipul lui se-ncruntă.

— N-o să le placă. Am treisprezece ani. O să trebuiască să plătească prea multă vreme. Nu ştiţi încă ce-i cu Societatea de asigurare ?

— Nu încă. Dar avem numărul camionului. O să avem grijă de asta. Poliția a fost pe aici. Voiau să-ți ia un interogatoriu. Dormeai însă. Vor veni iarăși la noapte.

Jeannot deliberă.

— Martori, spuse el. E foarte important pentru noi să avem martori. Avem pe cineva?

— Cred că mama ta are două adrese. Avea foile de hîrtii în mînă.

Copilul se neliniști.

— O să le piardă. Dacă nu le-a și pierdut. Știți cum sînt oamenii în vîrstă. Unde-i ea acum?

— Mama ta a stat toată noaptea lîngă tine, și astăzi pînă la nouă. Abia atunci am putut s-o scoatem de aici. Dar o să se întoarcă în curînd.

— Să sperăm c-o să mai aibă adresele. Poliția. Făcu un gest ușor cu mîna lui îngălbenită. Escroci, murmură el. Toți sînt escroci. S-au înțeles cu Societatea de asigurare. Dar dacă ai martori buni... Cînd se întoarce mama?

— Curînd. Nu te-ngriji de asta. Au să fie toate cum trebuie.

Jeannot mișca buzele ca și cum ar fi mestecat ceva.

— Uneori plătesc toate despăgubirile dintr-o dată Un aranjament în locul anuității. Mama și cu mine am putea pune la cale o afacere cu suma asta.

— Acum odihnește-te, spuse Ravic. Ai timp să te gîndești la asta mai tîrziu. Copilul dădu din cap. Vei avea, repetă Ravic. Trebuie să fii odihnit cînd are să vină poliția.

— Așa este, aveți dreptate. Ce să fac?

— Să dormi.

— Dar atunci...,

— Au să te trezească.

— Lumină roșie. Sînt sigur că era o lumină roșie.

— Desigur. Acum încearcă s-adormi. Ai un clopoțel la îndemînă în caz că ai neovie de ceva.

— Domnule doctor...

— Da? Ravic se întoarse.

— Dacă totul merge bine... Jeannot stătea pe pernă și un zîmbet îi lumina fața lui încruntată de copil precoce. Uneori ai noroc, nu?

Seara er umedă și călduroasă. Norii zdrențuiți pluteau deasupra orașului. În fața restaurantului Fouquet fuseseră așezate cuptoare. În jurul lor, se instalaseră cîteva mese și scaune. Morosow stătea la una din ele. Îi făcu semn lui Ravic.

— Vino, să bem ceva împreună.

Ravic se așează lîngă el.

— Stăm prea mult în cameră, declară Morosow. Așa făceai totdeauna ?

— Dar dumneata în orice caz nu. Stai mereu în fața ușii, la Șeherezada.

— Băiete dragă, scutește-mă de logica ta mizerabilă. Seara la Șeherezada sînt un fel de-al doilea stîlp la ușă, nu un om. Am spus, trăim prea mult închiși între patru pereți. Facem dragoste prea mult în odaie. Disperăm prea mult în odaie. Poți să fii disperat afară ?

— Și cum încă ! spuse Ravic.

— Numai fiindcă trăim prea mult în odăi. Nu se-ntîmplă asta celui ce e obișnuit c-un orizont mai larg. Disperarea e mult mai decentă într-un spațiu mai liber decît într-un apartament cu două camere și-o chicinetă. Mult mai comodă, chiar. Nu mă contrazice ! Deprinderea de a contrazice e semn de îngustime spirituală occidentală. Cine nu vrea să aibă dreptate ? Azi e ziua mea liberă și vreau să respir viața. Dealtfel, și bem prea mult în odăi.

— Și urinăm, prea mult, în odăi.

— Lasă ironiile. Faptele vieții sînt simple și triviale. Numai imaginația noastră le însuflețește. Asta face din busola simplă a faptelor, un stindard al visurilor. Am dreptate ?

— Nu.

— Sigur că nu. Și nici nu voiam să am.

— Atunci firește că ai.

— Bine, prietene. Dormim, de asemenea, prea mult în odăi. Sîntem aidoma unor mobile. Clădirile de piatră ne-au rupt șira spinării. Ne transformăm în canapele, mese, dulapuri, chirii, lefuri, oale de bucătărie și toalete.

— Just. Plimbări în grup, fabrici de muniții, institute pentru orbi și aziluri de nebuni.

— Nu mă întrerupe. Bea, stai liniștit și trăiește, ucigaș cu scalpelul ce ești! Vezi unde-am ajuns? După cîte știu eu, numai vechii greci aveau zei ai beției și ai plăcerilor: Bacchus și Dionysos. Noi îl avem în schimb pe Freud, cu complexe de inferioritate, dorinți refulate și psihanaliză. Ne speriem de cuvintele mari în dragoste și nu ne-nspăimîntăm deloc de ele în politică. Nenorocită generație! spuse Morosow — clipind șiret.

— Cinism bătrînesc și visător, zise Ravic cu același gest. Ți-ai pus în gînd să schimbi iarăși lumea?

Morosow zîmbi amar.

— Mi-am pus în gînd s-o simt, romantic, fără de iluzii, de cîtva timp pe pămînt și numit Ravic.

Ravic rîse.

— De foarte puțin timp. Asta-i cea de-a treia viață, dacă le socotim după nume. E vodcă poloneză?

— Estoniană. De la Riga. Cea mai bună. Toarnă — și apoi să stăm liniștiți aici, să admirăm cea mai frumoasă stradă din lume, să lăudăm seara blajină și să soupăm în obrazul deznădejdii.

Focul din cuptoare troznea. Un om cu vioară se așeză lîngă colț și începu să cînte *Auprès de ma blonde*. Trecătorii îl împingeau, arcușul scîrțîia, dar continua să cînte de parcă ar fi fost singur. Cîntecul răsuna subțire și a gol. Vioara parc-ar fi fost înghețată. Doi marocani mergeau de la masă la masă, vînzînd covoare colorate și mătase artificială.

Băiatul cu ziarele trecu cu ultimele ediții. Morosow cumpără *Paris Soir și l'Intransigent*. Citi titlurile și le aruncă la o parte.

— Sînt niște mistificatori îndrăciți, mormăi el. Ai observat cumva că trăim în epoca mistificărilor?

— Nu. Mă gîndeam că trăim în epoca bidoanelor.

— Bidoane? Cum așa?

Ravic arătă ziarele.

— Bidoane. Nu mai avem nevoie să mai gîndim deloc. Orice lucru este premeditat, preconceput, presimțit. Nu mai ai altceva nimic de făcut decît să-l deschizi. Distribuit acasă de trei ori pe zi. Nici vorbă de o cultivare proprie, de dezvoltare, de fierberea lăuntrică la

focul întrebărilor, al îndoielii și al dorinței. Bidoane. Zîmbi amar. Nu trăim ușor, Boris. Dar ieftin.

— Bidoane cu etichete false. Morosow lăsă ziarele. Mistificare ! Uită-te la asta ! Își construiesc uzine de armament pentru că vor pace, lagăre de concentrare pentru că îndrăgesc adevărul ; dreptatea este anihilată de orice interes de partid ; gangsterii politici au devenit salvatori ; și libertatea a devenit cuvîntul-firmă, în spatele căruia s-ascunde orice lăcomie și poftă de putere. Monedă falsificată ! Monedă spirituală falsificată ! Machiavelismul măcelarilor. Idealismul încăput pe mîinile unor brute. Dacă cel puțin ar fi cinstiți. Strînse ziarele ghemotoc și le aruncă jos.

— E foarte probabil că citim prea multe ziare în odăi, spuse Ravic și rîse.

— Firește. Afară n-ai nevoie de ele decît ca să aprinzi un foc.

Morosow se opri brusc. Ravic nu mai ședea lîngă el. Sărise de la masă și-și făcea drum prin mulțimea din fața cafenelei în direcția bulevardului George al V-lea.

Morosow rămase o clipă locului, mirat. Apoi scoase niște bani din buzunar, îi aruncă în farfuria de lîngă pahare și-l urmă pe Ravic. Nu știa ce se întîmplase, dar îl urma, oricum, ca să-i fie la îndemînă dac-ar fi avut nevoie de el. Nu văzu nici un polițist. Nici vreun detectiv în civil urmărindu-l pe Ravic. Trotuarele gemeau de lume. Cu atît mai bine pentru el, se gîndi Morosow. Dacă l-ar fi recunoscut vreun polițist, putea să scape ușor. Îl văzu pe Ravic din nou, numai cînd ajunse în bulevardul George al V-lea. Luminile stopului tocmai se schimbaseră și mașinile porniseră toate deodată. Totuși, Ravic încercă să traverseze. Un taxi era cît pe-aci să-l trîntească. Șoferul era furios. Morosow îl apucă de braț și-l trase pe Ravic înapoi.

— Ești nebun ? strigă el. Vrei să te sinucizi ? Ce este ?

Ravic nu răspunse. Privi în partea cealaltă a străzii. Circulația era prea mare. Automobil după automobil, patru șiruri lungi. Era imposibil de trecut.

Morosow îl zgîlțîi.

— Ce s-a întîmplat, Ravic ? Poliția ?

— Nu, spuse Ravic fără să-și ia ochii de la mașinile care treceau.

— Ce este, ce e Ravic ?

— Haake.

— Ce ? Ochii lui Morosow se îngustară. Cum arată ? Repede, repede, Ravic.

— O haină gri...

Fluieratul polițistului de la circulație veni dinspre Champs Elysées. Ravic trecea strada printre ultimele mașini. O haină gri-închis — asta era tot ce știa. Traversă bulevardul George al V-lea și strada Bassano. Deodată apărură o duzină de haine gri. Înjură și merse cît putu mai repede. Circulația fusese oprită în dreptul străzii Galilée. Traversă repede și-și făcu loc prin mulțime, de-a lungul lui Champs Elysées. Intră în strada Presbourg, o traversă și deodată se opri locului. În fața lui era Place de l'Etoile, imensă, plină de mașini, cu străzi care se îndreptau în toate direcțiile. S-a dus. Nimeni nu mai poate fi găsit aici.

Se întoarse încet — cercetînd încă chipurile trecătorilor — dar agitația îi trecuse. Deodată avu simțămîntul unui gol teribil. Probabil că se înșelase din nou — sau Haake i-a scăpat pentru a doua oară. Dar se poate înșela cineva de două ori ? Poate cineva să dispară de pe suprafața pămîntului de două ori ? Mai rămîneau străzile laterale. Haake putea să fi apucat pe una dintre ele. Privi de-a lungul străzii Presburg. Mașini și iarăși mașini, lume și iarăși lume. Cea mai aglomerată oră a serii. N-avea nici un sens să mai caute. Din nou, prea tîrziu.

— Nimic ? îl întrebă Morosow cînd îl ajunse din urmă.

Ravic dădu din cap.

— Am văzut probabil iarăși fantome.

— L-ai recunoscut ?

— Așa credeam cu un minut înainte. Acum — acum nu mai știu nimic.

Morosow îl privi.

— Multe chipuri seamănă între ele, Ravic.

— Da, dar sînt unele pe care nu le uiți niciodată !

Ravic stătea încă în loc.

— Ce vrei să faci, întrebă Morosow.

— Nu știu. Ce pot să fac acum ?

Morosow privi prin mulțime.

— Afurisit ghinion ! Tocmai acum. Peste tot e înghesuială.

— Da.

— Și mai ales, lumina ! Aproape întuneric. Ai putut să-l vezi bine ?

Ravic nu răspunse.

Morosow îl luă de braț.

— Ascultă, spuse el. N-are sens s-alergi așa, pe străzi. În timp ce vei căuta pe-o stradă, te vei gîndi că poate să fie în cealaltă. Nu-i nici o șansă, să ne întoarcem la Fouquet. E cel mai bun loc. Poți să cercetezi mai bine de acolo, decît dacă alergi pe aici. În caz că se întoarce, poți să-l vezi de acolo.

Se așezară la o masă, cu fața spre stradă.

— Ce aveai de gînd să faci dacă îl întîlneai ? îl întrebă Morosow, în cele din urmă. Mai știi încă ?

Ravic dădu din cap.

— Gîndește-te la asta. E mai bine pentru tine să știi lucrul ăsta dinainte. N-are nici un sens să te lași surprins și să faci vreo nebunie. Mai ales în situația ta. Vrei să capeți cîțiva ani de închisoare ?

Ravic se uită la el. Nu răspunse. Se uită numai la Morosow.

— Pentru mine n-ar avea importanță, spuse Morosow. Dacă aș fi eu. Dar mi-ar păsa grozav dacă aș fi în locul tău. Ce-ai fi făcut dacă ar fi fost el, și dacă l-ai fi prins la un colț de stradă ?

— Nu știu, Boris. Într-adevăr, nu știu.

— N-ai nimic la tine ?

— Nu.

— Dacă l-ai fi atacat fără să te gîndești, ați fi fost despărțiți într-o clipă. Acum ai fi la poliție și probabil că el ar fi scăpat cu cîteva vînătăi. Așa-i ?

— Da. Ravic privea în stradă.

Morosow delibera.

— Cel mai bun lucru ar fi fost să încerci să-l /viri sub un automobil la întreţăiere. Dar nici asta n-ar fi/ fost sigur. Putea să scape cu cîteva zgîrieturi.

— Nu l-aş fi împins sub un automobil, răspunse Ravic fără să-şi ia ochii de la stradă.

— Ştii asta. Nici eu n-aş fi făcut-o.

Morosow tăcu un timp.

— Ravic, spuse el apoi. Dacă era, într-adevăr, el şi dacă l-ai fi întîlnit, ar fi trebuit să ştii precis ce vei face...

— Da ştiu. Ravic continuă să privească spre stradă.

— Dacă îl vezi, urmăreşte-l. Dar nu face altceva. Numai să-l urmăreşti. Află unde stă. Nimic altceva. Restul poate fi făcut mai tîrziu. Nu face vreo nebunie. Auzi ?

— Da, spuse Ravic cu gîndul în altă parte şi privind mereu în stradă.

Un om ce vindea fistic şi nuci veni la masa lor. Era urmat de un băiat cu jucării. Le făcea să danseze pe marmora mesei şi-şi ridică mîneca. Cel cu vioara apăru pentru a doua oară. Acum purta o pălărie şi cînta *Parlez moi d'amour*. O doamnă bătrînă, cu un nas sifilitic, mirosea nişte violete.

Morosow îşi privi ceasul.

—Opt, spuse el. N-are sens să mai aştepţi, Ravic. Stăm aici de aproape două ore. Omul nu se va întoarce acum. Oricine, în Franţa, la ora asta cinează undeva.

— Deci nu pleci, Boris ? De ce stai cu mine pe aici ?

— N-are nimic de-a face cu asta. Pot să stau aici cu tine cît îţi place. Dar nu vreau să te comporţi ca un nebun. E absurd din partea ta să aştepţi ore întregi. Şansele de a-l întîlni sînt acum egale, oriunde. Nu, sînt chiar mai mari în orice restaurant, în orice club de noapte, în orice bordel.

— Ştiu, Boris. Ravic privea în stradă. Traficul era mai puţin aglomerat.

Morosow îşi puse mîna lui mare şi păroasă pe braţul lui Ravic.

— Ravic, spuse el, ascultă. Dacă ţi-e scris să-l întîlneşti pe omul ăsta, îl vei întîlni — şi dacă nu, poţi

să aştepţi ani întregi. Ştii ce vreau să spun. Ţine-ţi ochii deschişi oriunde. Să fii pregătit pentru orice. Dar altfel, continuă să trăieşti ca şi cum te-ai fi înşelat. Asta-i singurul lucru pe care-l poţi face. Altfel te vei distruge singur. Halucinaţii. Îşi goli paharul. Blestemate halucinaţii. Şi acum vino cu mine. Vom merge undeva să mîncăm.

— Du-te să mănînci, Boris. Voi veni mai tîrziu.

— Ai de gînd să rămîi aici ?

— O clipă numai. Apoi mă duc la hotel. Am ceva de făcut acolo.

Morosow îl privi. Ştia ce voia să facă Ravic la hotel. Dar el ştia, de asemenea, că altceva nu mai putea face. Asta îl privea numai pe Ravic...

— Bine, zise el. Mă găseşti la Mère Marie. Mai tîrziu la Butlieski. Telefonează-mi sau vino acolo. Îşi ridică sprîncenele stufoase. Şi nu risca nimic. Nu fi un erou inutil ! Nu trage decît dacă eşti sigur că poţi să scapi. Asta nu e joc de copii şi nici un film cu gangsteri.

— Ştiu asta, Boris. N-avea grijă.

Ravic se duse la hotelul Internaţional şi se întoarse numaidecît. În drum, el trecu pe la hotel Milano. Se uită la ceas. Era opt şi jumătate. Putea încă s-o găsească pe Joan acasă.

Ea veni spre el.

— Ravic, spuse ea surprinsă. Ai venit aici ?

— Da.

— N-ai mai fost niciodată aici, ştii asta ? De-atunci, de cînd m-ai adus...

El zîmbi cu gîndul aiurea.

— E-adevărat, Joan. Ducem o viaţă stranie.

— Da. Ca şi cîrtiţele. Sau ca liliecii. Sau ca bufniţele. Nu ne vedem decît cînd se lasă întunericul.

Se plimba prin cameră cu paşi lungi şi mlădioşi. Purta o rochie de casă de un bleu-închis, prinsă-n şolduri c-o cingătoare. Rochia neagră de seară pe care o purta la Şeherezada era întinsă pe pat. Joan era foarte frumoasă şi arăta cu mult mai bine.

— Nu trebuie să pleci, Joan ?

— Pînă într-o jumătate de oră nu. E vremea cea mai plăcută pentru mine. O oră înainte să plec. Vezi ce am ?

Cafea și timp cît vreau. Și acum ești și tu. Am și calvados.

Ea aduse o sticlă. El o luă și-o puse, fără s-o deschidă, pe masă. Apoi îi luă mîinile.

— Joan, spuse el.

Lumina se întuneca în privirile lui. Ea se apropie de el.

— Spune-mi dintr-o dată tot ce este.

— De ce ? Ce-ar putea să fie ?

— Ceva. Totdeauna e ceva cînd ești astfel. De asta ai venit ?

El simți mîinile ei încercînd să-l îndepărteze. Ea nu mișcă. Nici mîinile nu i se mișcară. Era numai ca și cum ceva în ele ar fi vrut să-l îndepărteze.

— N-am să pot veni la noapte, Joan. Nici la noapte și poate că nici mîine sau chiar cîteva zile.

— Trebuie să rămîi la spital ?

— Nu. E altceva. Nu pot să-ți spun. Dar e ceva care n-are nimic de-a face cu mine și cu tine.

Ea rămase nemișcată cîtva timp.

— Bine, spuse ea apoi.

— Înțelegi ?

— Nu. Dar dacă spui tu, așa este.

— Nu ești supărată ?

Ea îl privi.

— Dumnezeule, Ravic, spuse ea. Cum m-ai putea tu mîhni vreodată cu ceva ?

El își ridică privirile. Parcă o mînă i-ar fi apăsat tare inima. Joan vorbise fără nici o intenție, dar nimic nu putea să-l miște mai mult. Punea puțin preț pe ceea ce murmura și șoptea ea noaptea ; uita imediat ce zorii cenușii se iveau la fereastră. Știa că entuziasmul acelor ore în care se strîngea lîngă el sau stătea alături de el, era un simțămînt personal, și el îl considera ca o nevoie de mărturisiri de moment, dar nimic mai mult. Acum, pentru prima dată, înțelegea mai mult, asemenea unui aviator care, printr-o spărtură a norilor strălucitori în care lumina se joacă de-a v-ați ascunselea, zărește pe neașteptate pămîntul sub el, verde cărămiziu și solid. Înțelegea că entuziasmul asoundea devotament, dragoste, simțăminte adevărate, iar cuvintele încredere sinceră. Se

așteptase să fie bănuit, întrebat — se așteptase la lipsă de înțelegere — dar nimic din toate acestea nu se întîmplaseră — niciodată cele mari. Cele mari sînt prea legate de gesturile dramatice și ispita minciunilor.

O odaie. O odaie de hotel. Cîteva valize, un pat, lumină, singurătatea neagră a nopții și-a trecutului străjuind dincolo de fereastră — și, înăuntru, un chip strălucitor, cu ochi cenușii și sprîncene arcuite și ondulațiile îndrăznețe ale părului — viață, viață ce se pleacă, îndreptîndu-se sincer spre el, ca un oleandru spre lumină — era aici, stătea aici, plină de așteptare tăcută, strigîndu-i : „Ia-mă ! cuprinde-mă !"

Se ridică.

— Noapte bună, Joan.

— Noapte bună, Ravic.

Stătea în față, la Café Fouquet. La aceeași masă de mai înainte. Stătea acolo de ceasuri întregi, îngropat în negura trecutului, în care nu pîlpîia decît o singură lumină : speranța răzbunării.

Îl arestaseră în august 1933. Ținuse, ascunși la el, pe doi prieteni căutați de Gestapo și îi ajutase să fugă. Unul dintre ei îi salvase viața în 1917, la Birschoote, în Flandra și-l adusese cu el tot drumul, la retragere, după ce-l găsise aproape mort, în țara nimănui. Celălalt era un scriitor evreu, pe care-l cunoștea de ani de zile. Fusese chemat la interogatoriu ; voiau să afle în ce direcție fugiseră cei doi, ce hîrtii aveau asupra lor și ce le-ar putea fi de folos pe drum. Haake îl interogase. După ce leșinase prima dată, încercase să-l împuște sau să-l lovească pe Haake cu propriul său revolver. Provocase, înnebunit și cu mintea întunecată, o catastrofă ; era o încercare inutilă împotriva a patru oameni puternici și înarmați. Trei zile s-a zbătut între inconștiență și slabe înzestrări lucide, în care, din chinurile pline de furie, apărea zîmbetul rece al lui Haake. Timp de trei zile aceleași întrebări — timp de trei zile același trup torturat pînă la istovire, aproape incapabil de a îndura suferința. Și apoi, în după-amiaza celei de-a treia zile, a fost și Sybil. Nu știa nimic. El i-a fost arătat, pentru a

fi forțată să mărturisească. Era o ființă plină de dragoste și frumusețe, care dusese o viață lipsită de griji și superficială. Se așteptase să țipe și să cedeze. N-a cedat. A fost supusă torturilor. A pronunțat cuvinte ucigătoare. Ucigătoare pentru ea și și-a dat seama de asta. Haake încetase de a mai zîmbi. A întrerupt repede interogatoriul. Ziua următoare i s-a explicat lui Ravic ce o aștepta pe ea în lagărul de concentrare pentru femei, dacă nu mărturisea. Ravic nu răspunsese. Încercase să-l convingă pe Haake că femeia aceasta nu știa nimic. Îi spusese că n-o cunoștea decît superficial. Că însemnase mai puțin decît o fotografie frumoasă în viața lui. Că nu i-ar fi încredințat nici un secret. Toate acestea erau adevărate. Haake nu făcuse decît să zîmbească. Trei zile mai tîrziu Sybil era moartă. Se spînzurase ea singură în lagărul de concentrare pentru femei. O zi mai tîrziu, unul dintre fugari fusese adus înapoi. Era scriitorul evreu. Cînd l-a văzut, Ravic n-a mai putut să-l recunoască, nici măcar după voce. A trecut încă o săptămînă pînă ce-a murit în chinurile interogatoriului lui Haake. Apoi a urmat lagărul de concentrare pentru Ravic. Spitalul. Fuga de la spital.

Luna era ca un disc de argint deasupra Arcului de Triumf. Felinarele ce se înșirau în Champs Elysées pîlpîiau în bătaia vîntului. Luminile nopții se reflectau în paharele de pe masă. „Ireale, se gîndi Ravic, ireale — și una și cealaltă. Ireale aceste pahare, luna, strada, noaptea, și ceasul ăsta ce mă atinge cu răsuflarea lui, stranii și familiare ca și cum s-ar fi aflat aici într-o altă viață, pe o altă planetă — ireale aceste amintiri ale anilor trecuți, țîșnind, pline de viață și moarte în același timp, strălucind numai în mintea mea și pietrificate în așteptarea lor — ireal acest fluid ce se rostogolea în adîncul întunecat al vinelor mele neliniștite, patru litri de secreție și forță, sînge, și reflectarea lor în ganglioni, invizibilul depozit de nimicuri, numit memorie. Stea după stea, ridicîndu-se an după an, una strălucitoare, cealaltă sîngeroasă, ca Marte deasupra străzii Berri, și multe strălucind întunecate și pline de pete — cerul amintirilor sub care neliniștea prezentului își tîrăște viața ei întunecoasă.

Lumina verde a răzbunării... Orașul plutind liniștit în lumina lunii și în huruitul motoarelor de automobile. Șiruri lungi de case, întinzîndu-se fără de sfîrșit, șiruri de ferestre și înapoia lor legăturile destinului, adunate la un loc. Bătăile de inimi ale milioanelor de oameni, bătăile nesfîșite ale unui motor de un milion de cai putere, mișcîndu-se încet, de-a lungul străzilor vieții, la fiecare bătaie cu un milimetru mai aproape de moarte."

Se sculă. Champs Elysées era aproape pustiu. Numai cîteva femei de stradă pîndeau pe la colțuri. Merse în josul străzii, trecu de străzile Pierre Charron, Marbeuf, Marignan spre Rond Point și ajunse la Arcul de Triumf. Păși peste lanțuri și se opri în fața mormîntului Soldatului Necunoscut. Mica flacără albastră pîlpîia în umbră. O coroană era așezată în față. Traversă Place de l'Etoile și se duse la bistroul de unde îl văzuse prima dată pe Haake. Cîțiva șoferi mai erau încă acolo. Se așeză lîngă fereastra unde stătuse înainte și-și bău cafeaua. Afară, strada era pustie. Șoferii vorbeau despre Hitler. Îl găseau ridicol și profetizau căderea lui imediată, dacă ar îndrăzni să se apropie de Linia Maginot.

„De ce stau aici? se gîndi el. Puteam sta oriunde în Paris; șansele sînt aceleași." Se uită la ceas. Era aproape trei. Prea tîrziu. Haake — dacă fusese el — n-ar fi rătăcit pe străzi la ora asta.

Afară văzu o femeie de stradă dînd tîrcoale. Privi înăuntru, prin fereastră, și merse mai departe. — Dacă se întoarce, am să plec, își zise el. Femeia se întoarse. El nu plecă. Dacă se mai întoarce o dată plec sigur, hotărî el. Atunci înseamnă că Haake nu e în Paris. Femeia se întoarse. Ea făcu semn și trecu. El rămase acolo. Ea se mai întoarse o dată. El nu.

Chelnerul puse scaunele pe masă. Șoferii plătiră și părăsiră bistroul. Chelnerul stinse luminile deasupra tejghelei. Odaia se cufundase în semiîntuneric. Ravic se uită împrejur.

— Plata, spuse el.

Afară, vîntul bătea mai tare și mai rece. Norii pluteau înalți și repezi. Ravic se duse la hotelul lui Joan și se opri. Totul era cufundat în întuneric, în afară de o fereastră la care o lampă strălucea după perdele. Știa că

ea nu poate suferi să intre singură într-o odaie întunecată. Lăsase lumina, fiindcă n-avea să vină azi la el. Se uită în sus și, deodată, nu se mai înțelese. De ce nu voia s-o vadă? Amintirea celeilalte femei murise de mult; nu mai rămăsese decît amintirea morții ei.

Și celălalt lucru? Ce legătură avea cu ea? Și ce legătură avea chiar cu el? Nu era oare un nebun, să urmărească o iluzie, reflexul unor memorii încîlcite și întunecate, o reacție întunecoasă — să înceapă a răscoli din nou pojghița anilor morți, răvășiți mai mult de-o întîmplare, de o asemănare întîmplătoare — să lase rădăcinile trecutului să iasă din nou la suprafață, abcesul unei nevroze aproape vindecate — și prin asta să dărîme ceea ce clădise în el însuși, propriul lui eu, acea fărîmă de viață limpede, despărțită de ceea ce fusese el înainte, viața pe care o făurise numai pentru el și numai pentru ființa apropiată de el? Ce legătură aveau una cu alta? Nu se legase singur, iarăși? Cum altfel ar fi putut să scape? Și unde ar ajunge fără asta?

Simți cum greutatea ca de plumb din creier i se topește. Respiră adînc. Vîntul porni cu răbufniri ușoare, de-a lungul străzii. Privi iar în sus, spre fereastra luminată. Acolo era cineva pentru care el însemna ceva, cineva pentru care viața lui avea importanță, cineva al cărui chip se schimba cînd îl privea el — și el fusese pe punctul de a-l sacrifica pentru o iluzie chinuitoare, pentru o speranță de răzbunare, nerăbdătoare și brutală...

Ce voia el cu adevărat? De ce se împotrivea? Ce voia el să cruțe? Viața i se oferea de la sine și el ridica obiecții. Nu fiindcă era prea puțin — ci fiindcă era prea mult. Furtuna sîngeroasă a trecutului său trecuse peste el, de putea s-o recunoască? Dădu din umeri — Inimă, se gîndi el, inimă! Cum s-a deschis de la sine! Cum bate! Fereastra, își zise, fereastra singuratică, aprinsă în noapte, reflecta viața unei alte ființe care i se dăduse lui plină de pasiune, așteptînd, deschisă, pînă se va deschide și-a lui. Flacăra dragostei — focul iubirii de la Saint Elmo — strălucirea, sprintena lumină a sîngelui — cineva știa lucrul acesta, cineva îl știa, chiar orice în legătură cu el,

cineva știa atît de multe despre toate acestea — și atunci, pe neașteptate, într-o noapte, cineva stătea în fața unui hotel de clasa a treia și parcă se ridica ceva, ca o negură, din asfalt, și acel cineva simți lucrul ăsta, cu toate că venea dinspre celelalte meleaguri ale pămîntului, dinspre insulele albastre ale nucilor de cocos, dinspre căldura verii tropicale, ca și cum ar fi trecut oceane, stînci de corali, lavă, și neguri și s-ar fi îndreptat impetuos, spre Paris, în meschina stradă Poncelet, cu parfum de mimoze, într-o noapte plină de trecutul răzbunător, irezistibila, neînfrînta și enigmatica reînviere a emoției.

Șeherezada era plină de lume. Joan stătea la o masă cu cîțiva inși. Ea îl văzu pe Ravic de îndată. El rămase în ușă. Localul era plin de fum de tutun și de muzică. Spuse ceva celor de la masa ei și veni repede spre el.

— Ravic !

— Mai e încă nevoie de tine aici ?

— De ce ?

— Vreau să te iau cu mine.

— Dar n-ai spus...

— S-a terminat. Mai e nevoie de tine aici ?

— Nu. Numai să le spun că plec.

— Repede — am să te-aștept într-un taxi afară.

— Da. Ea rămase locului. Ravic...

El o privi.

— Ai venit pentru mine ? întrebă ea.

El ezită o secundă.

— Da, spuse el încet în timp ce obrazul ei se apropie de al lui. Da, Joan. Pentru tine ! Numai pentru tine !

Taxiul mergea de-a lungul străzii Liège.

— Ce-s-a întîmplat, Ravic ?

— Nimic.

— Mi-a fost teamă.

— Uită. N-a fost nimic.

Ea îl privi.

— Am crezut că n-ai să mai vii niciodată.

El se aplecă spre ea. O simți tremurînd.

— Joan, spuse el, nu te mai gîndi la nimic și nu te mai întreba nimic. Vezi lumina felinarelor și miile de semnale colorate acolo ? Trăim într-o epocă de agonie și

orașul acesta freamătă de viață. Să nu ne mai gîndim la nimic altceva și s-ascultăm pornirea inimilor noastre. Am fost în împărăția de gheață a lunii și m-am întors, și aici ești tu, și tu ești însăși viața. Nu întreba nimici mai mult. Sînt mai multe taine în părul tău, decît se pot ascunde într-o mie de întrebări. În fața noastră e noaptea, cîteva ore și totuși o eternitate, pînă ce zorile vor începe a murmura pe la ferestre. Cînd oamenii iubesc, fiece lucru are un sens ; o minune și lucrul cel mai evident din lume, iată ceeea ce simt eu astăzi, cînd noaptea se topește într-un crîng înflorit și cînd vîntul poartă parfumul fragilor, iar fără dragoste un om nu poate fi decît mort sau în convalescență, nimic altceva decît o bucată de hîrtie cu cîteva date și un nume scris pe ea, și el poate foarte bine să moară.

Lumina felinarelor trecu prin fereastra taxiului ca raza circulară a unui far prin întunericul unei cabine de pe un vapor. Ochii lui Joan erau cînd străvezii, cînd foarte întunecați pe chipul ei palid.

— Nu vom muri, șopti ea în brațele lui Ravic.

— Nu. Nu noi. Numai timpul. Blestematul de timp. Totdeauna moare. Noi trăim. Cînd te scoli, e primăvară, iarnă și vară, și cînd ne iubim unul pe celălalt sîntem nemuritori și indestructibili, ca și bătaia inimii, ca ploaia și ca vîntul, și așa e mult. Zi de zi sîntem cuceritori, iubiți, și an de an sîntem întfrînți, dar cine vrea să-și dea seama de aceasta și cui îi pasă ? Ora este viață, clipa este cea mai apropiată de eternitate, ochii îți strălucesc, steaua se pierde pulverizîndu-se în infinit, zeii pot îmbătrîni, dar gura ta e plină de tinerețe, enigma tremură înaintea noastră, Tu și Eu, Chemare și Răspuns, dincolo de seri, dincolo de întuneric, dincolo de extazurile tuturor îndrăgostiților, alungați de strigătele brutale ale poftelor în furtunile aurii, calea nesfîrșită de la ameobă pînă la Ruth și Esther și Helen și Aspasia, pînă la Madonele albastre din capelele de la marginea drumurilor, de la junglă și animal spre tine, spre tine...

Ea stătea în brațele lui, nemișcată, cu fața palidă, atît de tristă încît părea pierdută — și el se apleca asupra ei și vorbea și vorbea — și la început simți ca și

cum cineva îl privea peste umăr, o umbră care vorbea şi ea în tăcere, o umbră cu un zîmbet slab, şi el se aplecă mai mult şi mai mult spre ea, şi umbra încă mai era acolo, dar apoi se duse...

13

— E SCANDALOS, SPUSE FEMEIA cu smaraldele, şezînd în faţa lui Kate Hegstroem. Ochii îi străluciră. Un scandal extraordinar. Tot Parisul rîde de asta. Te gîndeai că Louis este homosexual? Cred că nu! Nimeni dintre noi n-o ştia; masca lucrurile foarte bine. Lina de Newburg era considerată metresa lui oficială — şi închipuie-ţi, acum o săptămînă, întorcîndu-se de la Roma cu trei zile mai devreme decît anunţase, Louis s-a dus în apartamentul lui Nicky, în aceeaşi seară — cu intenţia să-i facă o surpriză — şi pe cine crezi că a găsit acolo?

— Pe soţia lui, zise Ravic.

Femeia cu smaralde se uită în sus. Deodată arătă ca şi cum i s-ar fi anunţat ruina bărbatului său.

— Cunoşteai povestea? întrebă ea.

— Nu. Dar trebuia să fie aşa.

— Nu înţeleg. Îl privi pe Ravic iritată. În definitiv, era foarte improbabil.

— Toomai de aceea.

Kate Hegstroem zîmbi.

— Doctorul Ravic are o teorie, Daisy. Îi spune sistematica probabilităţii. Conform acestei teorii originale, lucrul cel mai imposibil este în fapt totdeauna cel mai logic.

— Asta-i interesant. Daisy zîmbi politicos şi fără nici cel mai mic interes. N-ar fi dus la nimic, continuă ea calmă, dacă Louis n-ar fi făcut o scenă îngrozitoare. Îşi ieşise complet din fire. Acum locuieşte la Crillon. Nicky vrea să divorţeze. Amîndoi aşteptă probe. Ea se lăsă pe scaun, plină de aşteptare. Ce spuneţi?

Kate Hegstroem îl privi repede pe Ravic. El examina un fir de orhidee, aflat pe masă, printre cutiile de pălării

și un coș cu struguri și piersici — floare albă, ca un fluture cu inimă desfrînată, pătat cu roșu.

— E de necrezut, Daisy, zise ea. Într-adevăr, de necrezut!

Daisy își savură triumful.

— Sînt sigură că asta n-ai fi putut-o ști dinainte, nu-i așa? îl întrebă ea pe Ravic.

El puse cu grijă floarea înapoi în vasul îngust de cristal.

— Nu, sigur că nu.

Daisy dădu din cap, satisfăcută, luîndu-și geanta și mănușile.

— Trebuie să plec. Am întîrziat. Louise are un *cocktail party*. Vine ministrul ei. Sînt fel de fel de șoapte în în privința asta. Ea se sculă. Apropo Ferdy și Marthe s-au despărțit din nou. Ea i-a trimis înapoi toate bijuteriile. De data asta pentru a treia oară. Și-l mai impresionează încă. Sărmanul nebun. Crede că este iubit pentru ochii lui. Îi va da totul înapoi și încă o bijuterie pe deasupra. Ca de obicei. El nu știe — dar ea și-a ales numai ceea ce ar vrea să aibă de la Ostertag. El totdeauna cumpără de acolo. O broșă cu rubine; cu pietre mari, patrate, cele mai bune *sang de pigeon*. E deșteaptă.

O sărută pe Kate Hegstroem.

— La revedere, puișorule. Acum ești oarecum la curent. Nu poți să ieși mai curînd de aici? Ea se uita la Ravic.

El prinse privirea lui Kate Hegstroem.

— Nu chiar acum, zise el, din păcate.

O ajută pe Daisy să-și pună haina. Era un vizon negru fără guler. O haină pentru Joan, se gîndi el. Daisy era foarte bine, subțire, delicioasă, cu un nas mic și încheieturi fragile, dar fără *sex-appeal*.

— De ce nu vii să iei ceaiul cu Kate? zise ea. Nu sînt decît cîteva persoane miercurea; așa că putem flecări nestingheriți. Operațiile mă interesează foarte mult.

— Cu plăcere.

Ravic închise ușa în urma ei și se întorse.

— Frumoase smaralde, zise el.

Kate Hegstroem rîse.

— Da, așa era viața mea, înainte, Ravic. Poți înțelege așa ceva ?

— Da. De ce nu ? E minunat, cu condiția s-o poți face. Te apără împotriva multor lucruri.

— Nu pot s-o mai înțeleg. Ea se sculă și se îndreptă, cu grijă, spre patul ei.

Ravic zîmbi.

— N-are nici o importanță unde trăiești, Kate. Unele locuri sînt mai plăcute decît altele, dar nu e niciodată important. Singurul lucru important e ce faci acolo.

Ea își întinse picioarele ei lungi și frumoase peste pat.

— Totul este atît de nelogic, zise ea, cînd ai stat în pat cîteva săptămîni și poți din nou să umbli...

Ravic luă o țigară.

— Nu trebuie să mai stai aici, dacă nu vrei. Poți să stai la Lancosta, dacă îți ei o infirmieră.

Kate Hegstroem clătină din cap.

— Voi sta aici pînă cînd voi putea călători. Aici sînt mai protejată împotriva nenumăratelor Daisy.

— Dă-le afară cînd mai vin, zise Ravic. Nimic mai obositor decît s-asculți flecăreli.

Ea se întinse cu grijă în pat.

— Ai să crezi, e o mamă minunată, în ciuda flecărelilor ei. Își crește minunat cei doi copii.

— Se poate întîmpla, spuse Ravic, fără să fie impresionat.

Kate Hegstroem zîmbi. Trase cearșaful peste ea.

— Un spital este aidoma unei mănăstiri, spuse ea. Înveți să prețuiești iarăși lucrurile simple. Plimbarea. Respirația. Privelișteа.

— Da. Fericirea ne înconjoară. N-avem decît s-o luăm.

Ea se uită la el. — Cred, într-adevăr, lucrul ăsta.

— Și eu, Kate. Numai lucrurile simple nu ne dezamăgesc niciodată. Și în ceea ce privește fericirea, nu există o astfel de limită.

Jeannot stătea întins în pat, cu un vraf de prospecte răspîndite pe cearșaful lui.

— De ce nu aprinzi lumina ? întrebă Ravic.

— Pot să văd încă destul de bine. Am ochi buni.

Prospectele conţineau descrieri de picioare artificiale. Jeannot le obţinuse cum putuse. El îi arătă lui Ravic un picior de lemn splendid colorat. Ravic aprinse lumina.

— E cel mai scump, spuse Jeannot.

— Nu, e cel mai bun, răspunse Ravic.

— Dar e cel mai scump. Voi explica societăţii de asigurare că trebuie să-l capăt. Societatea de asigurare îl va plăti. Vreau şi un picior de lemn şi bani.

— Societatea de asigurări are şi ea medici care te pot înşela, Jeannot.

Băiatul se îndreptă în pat.

— Crezi că n-au să-mi ia un picior ?

— Ba da. Poate că nu pe cel mai scump. Dar bani nu-ţi vor da.

— Atunci îl iau şi-l vînd numaidecît. Desigur că nu cu preţul lui întreg. Crezi că douăzeci la sută ar fi de ajuns ? Poate că pot vorbi cu proprietarul magazinului înainte. Ce-i pasă societăţii de asigurare dacă iau sau nu piciorul ? Ei sînt datori să plătească ; altceva nu-i interesează, nu ?

— Sigur că nu. Poţi să încerci.

— S-ar ridica la o sumă destul de bună. Am putea cumpăra comptoarul şi mobilierul pentru o mică patiserie, cu banii ăştia.

Jeannot zîmbi şiret.

— Un picior ca ăsta, cu încheietură, este un obiect scump. Lucru de precizie. E strașnic.

— A venit cineva de la societatea de asigurări pe aici ?

— Nu, nu încă în privinţa piciorului şi-a daunelor. Numai în privinţa operaţiei şi a spitalului.

Infirmiera veni cu cina. O puse pe masă lîngă Jeannot. Băiatul nu spuse nimic pînă plecă ea.

— Îţi dă mult de mîncat aici, declară el apoi. N-am mîncat niciodată aşa de mult. Nici nu pot să termin toate astea. Mama vine totdeauna şi mănîncă restul. E de ajuns pentru noi amîndoi.

În felul ăsta face economie. Camera, oricum, costă foarte mult aici.

— Asta plăteşte societatea de asigurare. N-are importanţă unde eşti.

Un zîmbet lumină chipul băiatului.

— Am să-i vorbesc doctorului Veber. Îmi va da zece la sută. Va trimite nota de plată societății de asigurare. Ei plătesc ; dar el îmi va da zece la sută.

— Ești practic, Jeannot.

— Trebuie să fii practic cînd ești sărac.

— Așa-i. Ai dureri ?

— La piciorul pe care nu-l mai am.

— Nervii mai există totuși.

— Știu. E nostim. Să ai dureri în ceva ce nu mai există. Poate că sufletul piciorului meu e încă acolo. Jeannot zîmbi sarcastic. Făcuse o glumă. Luă capacul de pe farfuriile cu mîncare. Supă, pui, legume, budincă. Asta-i ceva pentru mama. Îi place puiul. N-avem prea des acasă. „Se lăsă comod pe spate. — Uneori mă trezesc noaptea și mi se pare că trebuie să plătim chiar noi toate astea. Asta numai noaptea ; în primul moment. Apoi mi-amintesc că stau întins aici ca și fiul unui om bogat și am dreptul să cer orice, că pot să sun infirmierele și ele trebuie să vină și alții plătesc pentru toate. astea. E minunat, nu ?

— Da, răspunse Ravic. Minunat.

Stătea în sala de examinare de la Osiris.

— Mai e cineva acolo ? întrebă el.

— Da, spuse Léonie. Yvonne. E ultima.

— Trimite-o. Ești în regulă, Léonie.

Yvonne avea douăzeci și trei de ani, trupeșă, blondă, cu un nas mare, mîini scurte și picioare lungi. Se mișca leneș în odaie și-și scoase rochia de mătase pe care-o purta.

— Acolo, spuse Ravic. Acolo sus.

— Nu se poate aici ? întrebă ea.

— Nu. De ce ?

În loc să răspundă, Yvonne se întoarse în tăcere și-și arătă spatele. Era acoperit de vînătăi. Primise o bătaie strașnică de la cineva.

— Sper că ți-a plătit bine clientul pentru asta, spuse Ravic. Nu-i glumă.

Yvonne clătină din cap.

— Nici o centimă, doctore. N-a fost un client.

— Atunci e nostim. Nu știam că te amuză.

Yvonne clătină din cap iarăși, cu un zîmbet satisfăcut și misterios. Ravic observă că o distra situația. Se simțea importantă.

— Nu sînt o mascochistă, spuse ea. Era mîndră că știa cuvîntul.

— Atunci ce e ? O ceartă ?

Yvonne așteptă o secundă.

— Dragoste, spuse ea și-și întinse umerii cu voluptate.

— Era gelos ?

— Da. Yvonne strălucea.

— Te-a durut rău ?

— Așa ceva nu doare. Se așează încet, cu atenție. Știi, doctore, că madame Rolande la început nu voia să mă lase să lucrez ? Numai o oră, i-am spus eu ; încercă numai o oră ! Ai să vezi ! Și iată că acum, am mult mai mult succes cu vînătăile astea pe spate.

— De ce ?

— Nu știu. Sînt tipi foarte curajoși în chestia asta. Îi excită. În ultimele trei zile am cîștigat cu două sute de franci mai mult. Cît crezi c-au să țină ?

— Cel puțin două săptămîni.

Yvonne plescăi din limbă.

— Dacă va continua așa să pot să-mi cumpăr o blană.

— Dacă nu durează destul, prietenul tău poate să-ți vină ușor în ajutor cu o altă bătaie strașnică.

— N-are s-o facă, spuse Yvonne repede. Nu-i genul ăsta. Nu e un tip calculat ! N-o face decît din pasiune. Cînd are el chef. Altfel, pot să-l rog în genunchi și n-ar face-o.

— Caracter. Ravic se uită în sus. Ești gata, Yvonne.

Se ridică singură.

— Atunci lucrul poate să înceapă. Un bătrînel mă așteaptă de pe-acum pe scări. Un om cu o barbă cenușie și ascuțită. Totdeauna vine după vizitele astea. Să fie primul, fiindcă vrea să fie asigurat. I-am arătat loviturile. E nebun după ele. Visează la ce-ar putea păți bătrîna lui nevastă. Izbucni într-un rîs limpede ca un clopoțel. Doctore, lumea e nostimă, nu-i așa ?

Ieși leneș, afară din odaie.

Ravic puse deoparte lucrurile pe care le folosise şi trecu la fereastră. Întunericul atîrna cenuşiu şi argintat deasupra clădirilor. Copacii goi se ridicau, prin asfalt, spre cer, ca nişte mîini negre ale morţii. Avusese şi el odată astfel de mîini în tranşeele săpate în pămînt. Deschise fereastra şi privi afară. Ceasul ireal, şovăind între ziuă şi noapte. Ceasul iubirii în hotelurile mici — pentru acei ce erau căsătoriţi şi-şi prezidaseră cu demnitate familiile lor. Ora aperitivelor. Ora în care pămîntul îşi prinde propria-i răsuflare. Ora în care italiencele, în partea de jos a Lombardiei, şi începuseră să spună *felicissima notte.* Ora disperării şi-a făuririi visurilor.

Închise fereastra. Deodată odaia păru prea întunecoasă. Umbrele fluturau şi se culcau prin colţuri tăcute. Sticla de coniac pe care o adusese Rolande strălucea pe masă ca un topaz lustruit. O clipă Ravic rămase nemişcat, apoi coborî.

Patefonul cînta şi odaia mare era puternic luminată încă de pe acum. Fetele stăteau pe scăunelele lor pluşate, în două şiruri, în cămăşile lor scurte de mătase roz. Aveau toate sînii goi. Clienţii doreau să vadă ce cumpărau. Vreo şase sosiseră, cei mai mulţ negustori de vîrstă mijlocie. Erau experţi prudenţi ; ei ştiau cînd avea loc examinarea şi veneau la ora asta ca să fie siguri că nu se aleg cu vreo boală. Yvonne era cu bătrînelul ei. Omul stătea la o masă cu un Dubonnet în faţă. Ea stătea lîngă el, cu un picior pe scaun, şi bea şampanie. Primea zece la sută de fiecare sticlă. Omul trebuia să fie nebun ca să cheltuiască atîta. Numai străinii făceau astfel. Yvonne ştia lucrul ăsta.

— Mai vrei un calvados ? întrebă Ravic.

Joan făcu semn că da.

— Da, mai dă-mi unul.

Chemă pe chelner.

— Ai un calvados mai vechi ?

— Nu e bun ?

— Ba da. Dar poate mai ai încă unul în pivniţă.

— Voi vedea.

Chelnerul merse la biroul de casă, unde proprietăreasa adormise cu pisica ei. După aceea dispăru printr-o

ușă de sticlă în odaia unde se afla, printre cunoștințele sale, proprietarul. După un timp chelnerul se întoarse cu un aer important și studiat și coborî în pivniță, fără să-l privească pe Ravic.

— Se pare că merge.

Chelnerul se întoarse cu o sticlă, pe care o ținea în brațe ca un copil. Era o sticlă murdară; nu una dintre sticlele pitorești încrustate pentru turiști, ci una murdară, ce sta în pivniță de ani de zile. O deschise prudent, scoase dopul și apoi aduse două pahare mari.

— Domnule, spuse el către Ravic și turnă cîteva picături.

Ravic luă paharul și mirosi parfumul, se lăsă pe spate, și dădu din cap. Chelnerul imită solemn încuviințarea și umplu pe trei sferturi paharele.

— Încearcă-l, spuse Ravic către Joan.

Ea sorbi o dată și puse paharul jos. Chelnerul o urmărea. Privi spre Ravic, mirată.

— N-am mai băut niciodată așa ceva, spuse ea și bău a doua oară. Nu se bea — se soarbe numai parfumul.

— Exact, doamnă, spuse chelnerul satisfăcut. Ați ghicit.

— Ravic, spuse Joan, e primejdios ceea ce faci. După un asemenea calvados n-am să mai beau altul.

— Ba da, vei mai bea și altele.

— Dar mă voi gîndi la acesta.

— Strașnic. Te face romantică. Un calvados roman tic!

— Dar atunci n-au să-mi mai placă celelalte.

— Dimpotrivă. Ți se va părea chiar mai bun. Va fi un calvados cu făgăduința altuia. Numai faptul acesta îl va face mai puțin obișnuit.

Joan rîse.

— E absurd, știi și tu.

— Firește că e absurd. Dar trăim din absurdități. Nu din pîinea anostă a faptelor. Altfel, cum am mai iubi?

— Ce legătură are cu dragostea?

— Multă. Îi asigură continuarea. Altfel n-am iubi decît o dată și am îndepărta pe oricare, altă dată. Dar așa, regretul după cel pe care l-am iubit, sau pe care l-am

părăsit, devine o chemare către un altul. Cînd pierzi pe cineva mai înainte de a-l avea pe deplin, ești totdeauna îndemnat spre un altul. Ademenirea iluziei.

Joan îl privi.

— Găsesc că e groaznic să vorbești astfel.

— Și eu.

— N-ar trebui. Nici chiar în glumă. Faci din miracol o farsă.

Ravic nu răspunse.

— E ca și cum ai fi obosit și te-ai gîndi să mă părăsești.

Ravic o privi cu o dragoste reînnoită.

— Nu e nevoie să te gîndești la lucrul ăsta, Joan.

Cînd o să ajungem acolo, tu vei fi cea care mă vei părăsi. Nu eu pe tine. E mult mai probabil.

Ea trînti paharul pe masă.

— Ce absurditate ! N-am să te părăsesc niciodată. Ai de gînd să-mi vorbești iarăși astfel ?

„Ochii aceștia, se gîndi Ravic. Ca și cum ar arde lumini în ei. O strălucire blondă, roșietică, întocmai ca o izbucnire furtunoasă."

— Joan, spuse el, nu vreau să vorbesc în nici un fel. Îți voi spune povestea valului și-a stîncii. E o poveste veche. Mai veche decît noi. Ascultă. A fost odată un val ce s-a îndrăgostit de-o stîncă înconjurată de mare, să spunem în golful Capri. Valul spumega și se rotea împrejurul stîncii, o săruta zi și noapte, o îmbrățișa cu brațele lui albe, o privea, o uda și-o implora să vină după el. O iubea și se spărgea spumegînd în jurul ei și astfel o surpa pe nesimțite, pînă cînd, într-o zi, ea a țipat, complet sfărîmată și i-a căzut în brațe.

El luă puțin calvados.

— Și ? întrebă Joan.

— Și, deodată, n-a mai fost nici o stîncă cu care să se joace, pe care să o iubească, la care să viseze. Era doar o îngrămădire de pietre în fundul mării, cufundată în ea Valul s-a simțit dezamăgit și întristat și-a plecat să caute altă stîncă.

— Și ? Joan îl privi bănuitoare. Ce-nseamnă asta ? Ar fi trebuit să rămînă o stîncă.

— Valul spune totdeauna astfel. Dar lucrurile care se mișcă sînt mult mai tari decît cele neschimbătoare. Apa e mai tare decît stînca.

Ea făcu un gest de nerăbdare.

— Ce legătură au toate astea cu noi ? E numai o poveste fără sens. Îți rîzi iarăși de mine. Cînd o să se-ntîmple asta, ai să mă părăsești, sînt sigură.

— Asta, spuse Ravic rîzînd, îți va fi ultimul cuvînt cînd vei pleca, îmi vei arăta că eu te-am părăsit. Ai să găsești motive — și eu le voi crede — și vei cîștiga procesul în fața celui mai vechi tribunal din lume : natura.

Chemă chelnerul.

— Putem cumpăra sticla asta de calvados ?

— Vreți s-o luați cu dumneavoastră ?

— Exact.

— Domnule, e împotriva regulilor noastre. Nu vindem sticle întregi.

— Întreabă patronul.

Chelnerul se întoarse cu un ziar. Era *Paris Soir*.

— Patronul va face o excepție, explică el, pe cînd punea dopul la sticlă și-o înfășura în *Paris Soir*, din care rupsese prima pagină și o vîrîse în buzunar. Poftim, domnule. Trebuie s-o păstrați la loc rece și întunecat. E din pivnița bunicului patronului.

— Bun. Ravic plăti. Luă sticla de pe masă și se uită la ea. Soarele și albastrul cerului ce-au copt un măr într-o grădină veche din Normandia, vin cu noi. Avem nevoie de ele ! O furtună bîntuie undeva, în lume.

Ieșiră în stradă. Începuse să plouă. Joan se opri.

— Ravic. Mă iubești ?

— Da, Joan. Mai mult decît crezi.

Se strînse lîngă el.

— Uneori nu s-ar părea.

— Dimpotrivă. Altfel nu ți-aș fi spus astfel de lucruri.

— Mai bine mi-ai spune altele.

El privi ploaia și zîmbi.

— Dragostea nu este un lac în care celălalt se poate oglindi totdeauna, Joan. Dragostea are fluxul și refluxul ei. Naufragii, cetăți scufundate, caracatițe, furtuni, cufere cu aur și cu perle. Dar perlele zac în adîncuri.

— Nu știu nimic din toate astea. Dragoste înseamnă să fii al altuia. Pentru totdeauna.

„Pentru totdeauna, se gîndi el. Vechea poveste. Cînd uneori nu poate dăinui nici chiar o clipă..."

Tremurînd ea își încheie haina.

— Aș vrea să fie vară, spuse ea. Niciodată n-am așteptat-o atît de mult ca anul acesta.

Își luă rochia de seară din garderob și o puse pe pat.

— Cît o urăsc uneori. Totdeauna aceeași rochie neagră! Totdeauna același local! Totdeauna același lucru!

Ravic se uită spre ea. Nu spuse nimic.

— Nu înțelegi? întrebă ea.

— O, da.

— De ce nu mă duci departe de aici, iubitule?

— Unde?

— Oriunde.

Ravic despachetă sticla de calvados și scoase dopul. Apoi aduse un pahar și îl umplu.

— Haide, spuse el. Bea.

Ea clătină din cap.

— N-ajută la nimic. Uneori poți să bei și e-n zadar. Uneori nimic nu te poate ajuta. Nu vreau să mă duc acolo, la idioții aceia, astă-noapte.

— Rămîi aici.

— Și-atunci?

— Telefonezi că ești bolnavă.

— Ce folos, dacă va trebui să mă duc mîine. Va fi chiar mai rău atunci.

— Poți fi bolnavă cîteva zile.

— E același lucru. Ea îl privi. Ce-i de făcut? Ce-i cu mine, Ravic? E ploaia? E întunericul umed? Uneori parc-ai fi închis într-un coșciug. După-amiezile cenușii, care mă-năbușă... Le uitasem cîtva timp, eram fericită cu tine în restaurantul acela mic — de ce trebuie să vorbesc de lucruri care nu mai sînt și n-au să mai fie? Nu vreau să știu și s-aud nimic despre toate astea. Mă întristează și-mi trezesc imagini pe care nu vreau să le văd, și care mă neliniștesc. Știu că nu poți pricepe asta,

dar mă doare. Mă doare, și atunci vine ploaia și vine întunericul. Nu poți înțelege toate astea. Tu ești tare.

— Tare ? repetă Ravic.

— Da.

— De unde știi ?

— Tu nu te temi.

— Nu mai am de ce să mă tem. Nu-i același lucru, Joan.

Ea n-asculta ce spune. Se plimba cu pași mari prin odaia prea mică. Mergea totdeauna ca și cum îi sufla un vînt nevăzut în față.

— Aș vrea să plec departe de toate astea, spuse ea. Departe de hotelul ăsta, de localul ăla de noapte, cu ochi lacomi, departe de toate. Se opri. Ravic ! Trebuie să ducem viața asta ? Nu putem trăi ca ceilalți oameni care se iubesc ? Nu putem fi împreună și avea în jurul nostru lucruri care să ne aparțină, nu putem avea seri liniștite și sigure, în locul acestor valize, acestor zile pustii și acestei camere de hotel unde te simți străin ?

Fața lui Ravic era de nedescifrat. Așadar a sosit și momentul acesta. Îl așteptase cîtva timp.

— Ne vezi tu, acum, pe noi astfel, Joan ?

— De ce nu ? Altă lume are toate astea ! Căldură, lucruri comune, cîteva odăi unde dacă închizi ușa neliniștea se duce și nu se strecoară pe lîngă pereți, ca aici.

— Vezi într-adevăr lucrul ăsta ? întrebă Ravic.

— Da.

— Un apartament mic și curat, o curățenie de burghezi cuminți. O siguranță meschină pe marginea unui abis. Vezi într-adevăr asta ?

— Poți să-i spui foarte bine și altfel, spuse ea neîncrezătoare. Ceva care să nu arate atîta dispreț. Cînd cineva e îndrăgostit numește altfel lucrurile acestea.

— Tot același lucru rămîne. Vezi într-adevăr asta ? Nici unul din noi nu e făcut pentru asta.

Ea se opri.

— Eu sînt.

Ravic zîmbi. În zîmbetul lui era dragoste, ironie și o umbră de tristețe.

— Nici tu nu ești, Joan, spuse el. Tu chiar mai puțin decît mine. Dar nu e singurul motiv. Mai e și un altul.

— Da, răspunse ea cu amărăciune. Știu.

— Nu, Joan. Nu știi. Dar am să-ți spun. E mai bine așa. N-ai să mai crezi ce-ai crezut acum.

Ea stătea în fața lui.

— Să trecem repede peste asta, spuse el. Și nu mai pune multe întrebări după aceea.

Ea nu răspunse. Chipul îi era gol de orice expresie. Avu deodată înfățișarea de mai înainte. El îi luă mîinile.

— Stau ilegal în Franța, spuse el. N-am acte. Asta-i adevăratul motiv. Iată de ce nu voi putea niciodată să închiriez un apartament. Nici nu mă pot căsători cu cea pe care o iubesc. E nevoie de identitate și de dovezi pentru asta. Nu le am. Nici nu mi-e îngăduit să lucrez. Trebuie s-o fac clandestin. N-am să pot trăi niciodată altfel.

Ea se uită la el.

— E-adevărat ?

El dădu din umeri.

— Sînt mii de oameni care trăiesc la fel. Sînt sigur că și tu știi asta. Oricine știe asta în zilele noastre. Eu sînt unul dintre ei. Zîmbi și-i lăsă mîinile. Un om fără viitor, după cum spune Morosow.

— Da, dar...

— M-am descurcat chiar foarte bine. Lucrez, trăiesc, te am pe tine — ce înseamnă cîteva mici neplăceri ?

— Și poliția ?

— Poliția nu-și bate prea mult capul cu lucrurile astea. Dacă se-ntîmplă să mă prindă, voi fi doar deportat, asta-i tot. Dar nu e probabil. Acum du-te și telefonează la local că nu vii. Seara asta va fi numai a noastră. Toată. Spune-le că ești bolnavă. Dacă vor cere certificat, pot să-l iau de la Veber.

Ea nu plecă.

— Deportat, spuse ea, ca și cum ar fi înțeles cu mare greutate. Deportat ? Din Franța ? Și atunci ai să fii departe ?

— Pentru cîtva timp, doar.

Nu părea să-l audă.

— Departe ! repetă ea. Departe ! Și ce-am să fac eu atunci ?

Ravic zîmbi.

— Da, spuse el. Ce-ai să faci tu atunci ?

Ea stătea acolo, sprijinindu-se în coate, ca paralizată.

— Joan, spuse Ravic. Sînt aici de doi ani şi nu s-a întîmplat nimic.

Faţa ei rămase aceeaşi.

— Şi dacă are să se întîmple, totuşi ?

— Atunci am să mă întorc curînd. O săptămînă sau două. O călătorie, nimic mai mult. Şi acum cheamă localul.

Ea se ridică, ezitînd.

— Ce-am să spun ?

— Că ai bronşită. Vorbeşte ca şi cum ai fi răguşită. Se duse spre telefon. Apoi se-ntoarse repede.

— Ravic...

El se desfăcu uşor.

— Haide, spuse el. Uită. E o adevărată binecuvîntare. Ne scuteşte să devenim rentieri ai dragostei. Păstrează dragostea curată — rămîne doar flacăra — şi n-o transforma într-un cuptor pentru bucătăria familiei. Acum du-te şi telefonează.

Ea luă receptorul. El o privea în timp ce ea vorbea. La început nu punea suflet, se uita încă la el ca şi cum ar fi trebuit să fie arestat imediat. Apoi începu treptat să mintă, uşor şi cu nepăsare. Apoi minţi mai mult decît era nevoie. Faţa i se înviora şi oglindea durerea de gît pe care o descria. Vocea îi deveni mai obosită, răguşită şi din cînd în cînd era întreruptă de tuse. Nu se mai uita la Ravic, privea drept înainte şi era în întregime absorbită de rolul ei. O urmărea în tăcere şi apoi bău cu sete din pahar. „Nici un complex, se gîndi el. O oglindă ce poate reflecta minunat — dar nimic altceva."

Joan puse jos receptorul şi-şi netezi părul.

— Au crezut tot.

— Ai jucat strașnic.

— Mi-au spus să stau în pat. Şi că, dacă nu-mi trece nici mîine, să mai rămîn.

— Vezi ! Se-ngrijesc şi de ce are să fie mîine !

— Da, spuse ea, posomorîtă. Dacă o iei astfel... Veni spre el. M-ai înspăimîntat, Ravic. Spune-mi că nu e adevărat. Spui deseori unele lucruri, numai aşa, ca să

le spui. Spune-mi că nu e adevărat. Nu pot să trăiesc fără tine, Ravic.

Ravic se uită la ea.

— Joan, spuse el. Uneori parcă ești fiica unui paracliser și alteori Diana pădurilor. Și, cîteodată, amîndouă.

Capul ei rămase nemișcat pe umeri.

— Ce sînt acum ?

El zîmbi.

— Diana cu suflet de argint. Invulnerabilă și amenințătoare.

— Ar trebui să-mi spui asta mai adesea.

Ravic tăcu. Nu înțelesese ce-a vrut să spună. Nici nu era necesar. A înțeles ce i-a plăcut, și cum i-a plăcut, și nu se mai frămînta cu altceva. Dar nu tocmai lucrul acesta îl atrăgea la ea ? Cine se-ndrăgostește de cineva care îi seamănă ? Și cine pretinde morală în dragoste ? E o invenție a celor slabi. Și un cîntec de jale al celor înfrînți.

— La ce te gîndești ? întrebă ea.

— La nimic.

— La nimic ?

— La ceva, spuse el. O să plecăm de aici cîteva zile, Joan. Undeva unde e soare. La Cannes sau la Antibes. La dracu cu înțelepciunea ! Cu visurile despre apartamente cu trei odăi ! Cu întunericul, cu frigul și cu ploaia ! Nu ești tu Budapesta și parfumul castanilor în floare, noaptea, cînd întregul oraș, cald și așteptînd vara, adoarme odată cu luna ?

Ea se ridică repede.

— Vorbești serios ?

— Da.

— Dar — poliția...

— La dracu cu poliția. E mai primejdios aici decît acolo. Localitățile pentru turiști nu sînt așa de mult controlate. Mai ales, nu hotelurile scumpe. N-ai fost niciodată acolo ?

— Nu, niciodată. Am fost numai în Italia, pe coasta Adriaticei. Cînd plecăm ?

— Peste două sau trei săptămîni. E sezonul cel mai bun.

— Dar avem bani ?

— Avem ceva. În două săptămîni vom avea destui.

— Putem trăi într-o pensiune modestă, spuse ea repede.

— Nu e genul tău. Tu eşti potrivită pentru o vizuină ca asta sau pentru un hotel de mîna întîia. O să stăm la Cap Hotel în Antibes. Acesta e cel mai bun lucru. Hotelurile sînt absolut sigure şi nimeni nu întreabă de acte acolo. În cîteva zile trebuie să deschid stomacul unui personaj important, un guvernator sau un minsitru; el ne va procura banii care ne trebuie.

Joan se ridică repede. Era schimbată la faţă.

— Vino, spuse ea. Mai toarnă-mi din calvadosul cel vechi, Ravic! Pare, într-adevăr, un calvados al visurilor. Se duse spre pat şi-şi luă rochia de seară. Dumnezeule! Şi n-am decît cîrpele astea învechite!

ANDRÉ DURANT ERA SINCER AFECTAT.

— Nu se mai poate lucra cu dumneata, declară el.

Ravic dădu din umeri. Aflase de la Veber că Durant trebuia să primească zece mii de franci pentru operaţie. Dacă nu ar fi aranjat înainte cît trebuia să primească, Durant i-ar fi trimis numai două sute de franci. Aşa făcuse ultima oară.

— O jumătate de oră înainte de operaţie. Nu m-aş fi gîndit niciodată la aşa ceva, din partea dumitale, doctor Ravic.

— Nici eu, spuse Ravic.

— Ştii că totdeauna te poţi baza pe generozitatea mea. Nu înţeleg de ce eşti atît de comercial acum. Chiar în clipa în care pacientul ştie că viaţa lui e în mîinile noastre, mi-e penibil să-i vorbesc de bani.

— Pentru mine nu e, răspunse Ravic.

Durant îl privi un timp. Faţa lui zbîrcită, cu barba de ţap, exprima demnitatea şi indignarea. Îşi aşează ochelarii cu ramele de aur.

— Cam la cît te-ai gîndit dumneata? întrebă el nemulţumit.

— Două mii de franci.

— Ce ? Durant arăta ca şi cum ar fi fost lovit şi nu-i venea să creadă. E ridicol, spuse el apoi scurt.

— Perfect, răspunse Ravic. Poţi găsi uşor pe altcineva. Ia-l pe Binot ; e excelent.

— Îşi luă haina şi-o îmbrăcă. Durant se uita mereu la el. Faţa lui demnă se străduia de zor.

— Aşteaptă un minut, spuse el, cînd Ravic îşi luă pălăria. Nu poţi să mă laşi aşa ! De ce nu mi-ai spus ieri ?

— Ieri erai la ţară şi n-am putut să dau de dumneata.

— Două mii de franci ! Ştii că nici chiar eu nu cer atît de mult ? Pacientul este un prieten de-al meu, căruia nu-i pot socoti decît cheltuielile. Durant arăta ca un Părinte Ceresc dintr-o carte pentru copii. Era în vîrstă de şaptezeci de ani, un destul de bun diagnostician, dar un prost chirurg. Excelenta lui carieră şi practică se bazase mai ales, pe lucrul fostului său asistent, Binot, care, de doi ani, reuşise, în sfîrşit, să devină independent. De atunci, Durant îl angajase pe Ravic pentru operaţiile mai grele. Ravic era cunoscut ca unul care făcea operaţiile cele mai fine şi lucra în aşa fel, că abia dacă rămînea o cicatrice. Durant era un excelent cunoscător al vinurilor de Bordeaux, un oaspe favorit al întrunirilor elegante şi cei mai mulţi pacienţi îi avea din acest mediu.

— Dacă aş fi ştiut, murmură el.

El ştiuse totdeauna. Din cauza asta, în ajunul operaţiilor mai importante, el rămînea o zi sau două în casa lui de la ţară. Voia să evite discuţia retribuţiei, înainte de operaţie. După aceea era mai simplu — atunci putea să promită mai mult la viitoarea operaţie — şi, apoi, data viitoare avea să fie acelaşi lucru. De data asta, spre mirarea lui Durant, în loc să vină în ultimul moment, Ravic sosise cu o jumătate de ceas înaintea orei fixate pentru operaţie, aşa ca să poată obţine ceea ce voia de la el, înainte ca pacientul să fie anesteziat. Nu era dar nici o posibilitate de a folosi motivul acesta pentru a întrerupe discuţia.

Infirmiera îşi vîrî capul pe uşa deschisă.

— Începem anestezierea, domnule profesor ?

Durant o privi. Apoi pe Ravic, implorînd și plin de suferință. Ravic răspunse privirii îndatoritor, dar ferm.

— Ce crezi, doctor Ravic?

— Hotărîrea rămîne s-o iei dumneata, profesore.

— Numai un minut, soră. Nu ne-am lămurit încă asupra procedeului. Sora ieși. Durant se întoarse către Ravic.

— Acum, spune cît? întrebă el pe un ton plin de reproș.

Ravic își puse mîinile în buzunar.

— Amînă operația pînă mîine — sau pentru o oră și i-al pe Binot.

Binot săvîrșise aproape toate operațiile lui Durant, timp de douăzeci de ani și nu-și făcuse nici un rost, fiindcă Durant făcea sistematic să dea greș toate încercările lui de a deveni independent și îl caracterizase totdeauna ca pe un subaltern foarte priceput. Îl ura pe Durant și i-ar fi cerut cinci mii de franci; Ravic știa toate astea prea bine. Durant o știa și el, de asemenea.

— Doctor Ravic, spuse el. Profesiunea noastră n-ar trebui să fie tîrîtă în astfel de discuții comerciale.

— Sînt de acord cu dumneata.

— De ce nu mă lași pe mine să aranjez eu chestiunea aceasta? N-ai fost mulțumit totdeauna pînă acum?

— Niciodată, spuse Ravic.

— Nu mi-ai spus-o niciodată.

— Fiindcă n-ar fi fost de nici un folos. Afară de asta, nu eram așa de mult interesat. De data asta sînt. Am nevoie de bani.

Infirmiera veni din nou.

— Pacientul este neliniștit, domnule profesor.

Durant în privi pe Ravic. Ravic îl privi și el. Era greu să obții bani de la un francez, știa lucrul ăsta. Mult mai greu decît de la un evreu. Un evreu se uită la tranzacție, francezul numai la banii pe care trebuie să-i scoată.

— Un minut soră, spuse Durant. Ia pulsul, presiunea sîngelui și temperatura.

— Le-am luat.

— Atunci începe anestezierea.

Infirmiera plecă.

— Bine, atunci, spuse Durant. Îţi voi da o mie.

— Două mii, îl corectă Ravic.

Durant nu consimţi. Îşi frecă barba.

— Ascultă, Ravic, spuse el cu căldură. Pentru un refugiat căruia nu-i este îngăduit să profeseze...

— N-ar fi trebuit să-ţi execut nici o operaţie, îl întrerupse Ravic, calm. Acum trebuia să asculte tradiţionalul comentariu asupra faptului că se cuvenea să fie recunoscător că e tolerat în ţară.

Dar Durant trecu peste asta.

— Două mii, spuse el amărît, ca şi cum fiecare cuvînt ar fi fost o bancnotă ce i-ar fi ieşit din gîtlej. Va trebui să plătesc suma asta de la mine. Cred că-ţi vei aminti de ceea ce fac pentru dumneata.

Aşteptă. Stranie predică, se gîndi Ravic, din partea unui astfel de om. Acest bătrîn escroc, cu rozeta Legiunii de onoare la butonieră, să-i reproşeze că e exploatat, în loc să fie ruşinat. Şi era în stare chiar s-o creadă.

— Bine, două mii, spuse Durant. Două mii, repetă el. Ca şi cum ar fi spus cămin, dragoste, Dumnezeu, sparanghel, pui de potîrniche. Ei bine, putem începe?

Omul avea abdomenul umflat, picioarele şi mîinile subţiri. Se întîmplase ca Ravic să ştie cine este. Se numea Leval şi era un înalt personaj oficial, al cărui departament rezolva chestiunea refugiaţilor. Veber îi spusese aceasta cu intenţie. Leval era un nume foarte cunoscut tuturor refugiaţilor de la Internaţional.

Ravic făcu repede prima tăietură. Pielea se deschidea ca o carte. Tăie cu dibăcie şi privi grăsimea galbenă ce atîrna.

— Îi vom lua cîteva kilograme. Pe urmă le pune la loc, îi spuse el lui Durant.

Durant nu răspunse. Ravic scoase straturile de grăsime pentru a se apropia de muşchi. Micul Dumnezeu al refugiaţilor zăcea acum aici, în nesimţire. Omul care ordonase deportarea bătrînului Meyer, cel care nu mai avusese tăria să mai îndure o dată chinurile calvarului şi care se spînzurase într-un closet al hotelului Internaţional, cu o zi înainte de deportare. În closet, fiindcă

în altă parte nu mai era nici un cîrlig. Putea s-o facă ; era așa de slăbit, că putea să-l țină și un cîrlig pentru haine. Nimic mai mult decît o legătură de haine cu o fărîmă de viață sugrumată înăuntru — iată ceea ce găsise camerista dimineața. Dacă acest pîntec ar fi avut milă, Meyer ar fi încă în viață.

— Copci, spuse el. Tampon.

Continuă să taie. Precizia cuțitului ascuțit. Senzația unei tăieri îngrijite. Cavitatea abdominală. Sulurile albe ale intestinelor. Omul care zăcea acolo cu abdomenul deschis, își avea și el principiile sale morale. Simțise multă compătimire pentru Meyer, dar simțise de asemenea ceva pe care el o numea datoria sa față de patrie. Există totdeuna un paravan, înapoia căruia cineva se poate ascunde — un superior care la rîndul lui are superiorul său — ordine, instrucții, datorii, comandamente — și în sfîrșit monstrul cu multe capete, morală, necesitate, greaua realitate, responsabilitate, sau oricum s-ar numi — se găsește totdeauna un paravan înapoia căruia să calci legea simplă a umanității.

Iată bășica fierii. Putrezită și bolnavă. Asta se datora sutelor de *tournedos Rossini,* plus măruntaiele *à la mode de Caen,* fazani, pui de găină, sosuri grase, la care trebuie adăugat un temperament aprins și mii de pahare din strașnicele vinuri de Bordeaux. Profesorul Meyer n-avusese astfel de griji. Dacă ar fi fost cineva acum, care să greșească și să taie prea adînc, prea departe — atunci peste o săptămînă un alt om, mai cu milă, ar fi stat în acea odaie capitonată ce mirosea a molii, în care refugiații tremurau așteptînd sentințele ce-i destinau vieții sau morții. Unul mai bun — sau altul mai rău. Acest corp inconștient, de șaizeci și trei de ani, ce zăcea aici, pe masă, sub lumina strălucitoare, se considera fără îndoială uman. Sigur că era un soț amabil, un părinte bun — dar în clipa în care intra în birou se transforma într-un tiran ascuns înapoia frazelor : „Nu putem face lucrul acesta" și „Unde am ajunge dacă" și așa mai departe. Franța n-ar fi pierit, dacă Meyer ar fi continuat să-și consume mesele lui sărăcăcioase ; dacă văduvei Rosenthal i s-ar fi îngăduit să continue să-și aștepte fiul mort, în odaia unei cameriste de la International —

dacă negustorul tuberculos şi slab, Stallman, n-ar fi fost închis timp de şase luni pentru intrare ilegală, pentru a fi lăsat să moară înainte de a fi aruncat peste bord.

Straşnică, incizia era straşnică. Nu prea adîncă. Nici prea largă. Bine tăiat. Băşica fierei. I-o arătă lui Durant. Strălucea plină de grăsime în lumina albă. O aruncă la găleată. Ducă-se. De ce oare în Franţa se coase cu revers ? Afară copcile ! Abdomenul cald al unui funcţionar mijlociu, cu un salariu de treizeci sau patruzeci de mii de franc anual. Cum poate el să plătească zece mii de franci pentru operaţie ? De unde obţine restul ? Pîntecul acesta costa şi el mult, desigur. O împunsătură foarte bună. O împunsătură după alta. Cele două mii de franci erau întipărite pe chipul lui Durant, deşi nu i se vedea barba ascuţită. Erau în ochii lui. Cîte o mie de franci în fiecare ochi. Dragostea corupe caracterul oamenilor. „L-aş fi stors eu altfel pe acest rentier şi i-aş fi zdruncinat credinţa lui în ordinea restabilită şi divină a exploatării în lume ? Mîine va sta curtenitor lîngă acest pîntec şi va primi discursuri recunoscătoare pentru opera sa. Atenţie, mai e o copcă. Abdomenul rotund înseamnă o săptămînă la Antibes, pentru mine şi Joan. O săptămînă luminoasă în ploaia de cenuşă a vremurilor noastre. Un fragment de cer albastru înainte de furtună. Acum, cusutul peritoneului. Prea bine făcut pentru cele două mii de franci. Aş fi cusut şi o pereche de foarfeci înăuntru, în amintirea lui Meyer. Murmurul alb al luminii... De ce oare gîndim aşa de disperat ? Probabil din cauza ziarelor. Radio. Nesfîrşitele ţipete ale escrocilor şi ale mincinoşilor. O totală lipsă de concentrare sub avalanşa de cuvinte. Capete confuze. Expuse tuturor minciunilor demagogiei. Pierderea obişnuinţei de a mesteca pîinea aspră a cunoaşterii. Creiere fără dinţi. Nonsens. Aşa, acum s-a terminat. Mai e încă pielea moale. În cîteva săptămîni va putea să deporteze din nou refugiaţi, tremurînd de frică. Dacă nu moare. Dar nu va muri. Oameni ca el mor la optzeci de ani, onoraţi, respectaţi, şi cu copii mari şi mîndri. S-a terminat acum. Poate să-l ia !“

Ravic îşi scoase mănuşile din mîini şi masca de pe faţă. Înaltul şi oficialul personaj fu scos afară din sala de operaţie, pe roţile de cauciuc. Ravic se uită lung după

el. „Leval, se gîndi el, dacă ai şti ! Că legala dumitale băşică a fierii mi-a procurat mie, refugiat ilegal, cîteva splendide zile ilegale pe Riviera !“

Începu să se spele. Lîngă el, Durant îşi spăla mîinile, încet şi metodic. Mîinile unui om bătrîn cu presiunea sîngelui ridicată. În timp ce-şi freca cu îngrijire degetele, mesteca ritmic cu falca de jos, încet, ca şi cum ar fi măcinat grîu. Cînd se oprea din frecat, înceta şi mestecatul. Cum începea din nou să frece, relua, de asemenea, şi mestecatul. De data aceasta, se spăla grozav de încet şi cu intenţie. Vrea să păstreze încă cîteva minute cele două mii de franci, se gîndi Ravic.

— Ce mai aştepţi, întrebă Durant după un timp.

— Cecul dumitale.

— Îţi voi trimite banii imediat ce plăteşte pacientul. La cîteva săptămîni după ce iese din spital.

Durant începu să-şi şteargă mîinile. Apoi luă o sticlă de Eau de Cologne d'Orsay şi-şi frecă mîinile cu ea.

— Ai atîta încredere în mine, nu ? întrebă el. „Minciună se gîndi Ravic. Vrea să-mi stoarcă o nouă umilinţă.“

— Ai spus că e prietenul dumitale şi că va plăti numaidecît cheltuielile.

— Da, răspunse Durant fără bunăvoinţă.

— Ei bine — cheltuielile se ridică la cîţiva franci pentru materiale şi pentru infirmieră. Eşti proprietarul spitalului. Dacă socoteşti o sută de franci în total, vei putea să scazi suma asta şi să mi-o dai mai tîrziu.

— Cheltuielile, doctor Ravic, declară Durant, îndreptîndu-se, sînt, şi regret că trebuie să-ţi spun, mult mai mari decît m-am aşteptat. Cele două mii de franci fac parte din ele. În consecinţă, trebuie să le pun în contul pacientului. Mirosi apa de colonie de pe mîini. Vezi...

Zîmbi. Dinţii îngălbeniţi contrastau violent cu barba lui albă ca zăpada. Ca şi cum cineva ar fi urinat în zăpadă. Fără îndoială că-i va plăti. Veber îmi va da banii pe baza aceasta. N-am să-i fac ţapului acesta bătrîn favoarea de a mă ruga pentru ei acum.

— Bine, spuse el. Dacă ţi-e aşa de greu, atunci trimite-mi-i mai tîrziu.

— Nu mi-e greu. Cu toate că cererea dumitale vine pe neașteptate și în chip de surpriză. Dar totul trebuie să decurgă în ordine.

— Bine, atunci fă astfel pentru ca totul să decurgă în ordine, e același lucru.

— Nu e absolut același.

— Efectul este același, spuse Ravic. Și acum te rog să mă scuzi. Vreau să beau ceva. Adio.

— Adio, spuse Durant surprins.

Kate Hegstroem zîmbi.

— De ce nu vii cu mine, Ravic ? Stătea în fața lui, subțire, sigură de ea, pe picioarele-i lungi, cu mîinile în buzunarul hainei.

— Forsythia trebuie să fie în floare acum, la Fiesole, ca un foc galben, de-a lungul zidului grădinii. Un cămin. Cărți. Liniște.

Afară, un camion zguduia pavajul. Geamurile tablourilor zăngăneau în mica odaie de primire a spitalului. Erau fotografiile catedralei din Chartres.

— Liniștea nopților. Departe de orice, spuse Kate Hegstroem. Nu ți-ar place ?

— Da. Dar n-aș putea să suport.

— De ce nu ?

— Liniștea e bună numai atunci cînd tu însuți ești liniștit.

— Nici eu nu-s liniștită.

— Dar știi ce vrei. E aproape același lucru.

— Nu vreau nimic.

Kate Hegstroem își încheie încet haina.

— Ce e, Ravic ? Fericire sau deznădejde ?

El zîmbi nerăbdător.

— Probabil amîndouă. Ca totdeauna, amîndouă. N-ar trebui să ne gîndim prea mult la asta.

— Ce altceva ar trebui să facem ?

— Să fim fericiți. Ea îl privi. N-ai nevoie de nimeni pentru asta, spuse el.

— Totdeauna ai nevoie de cineva pentru a fi fericit.

El tăcu. „Ce tot vorbesc ? gîndi el. Urări pentru călătorie, îmbrățișări de adio, predici ipocrite."

— Nu pentru micile fericiri de care vorbeai odată, spuse el. Ele înfloresc oriunde, ca violetele împrejurul ruinelor. Cineva care nu se așteaptă la nimic, nu va fi dezamăgit — iată un bun punct de plecare. Atunci orice altceva ce-ar putea să survină, e binevenit.

— Nu e nimic din toate astea, răspunse Kate Hegstroem. Ți se pare astfel, doar cînd stai în pat și vorbești înțelept. Cînd pleci, nu mai rămîne nimic din ceea ce ai gîndit. Atunci te pierzi iarăși. Vrei totdeauna mai mult.

O rază oblică de lumină trecu prin fereastră luminîndu-i fața. Ochii ei însă, rămaseră în umbră ; numai gura îi înflorea în lumină.

— Cunoști vreun doctor în Florența ? întrebă Ravic.

— Nu. O să am nevoie ?

— Totdeauna e posibil să se ivească unele complicații după. Orice. M-aș simți mult mai bine să știu că ai un doctor acolo.

— Mă simt foarte bine. Și mă voi întoarce dacă se întîmplă ceva.

— Desigur. E vorba doar să fim prudenți. E un doctor bun în Florența. Profesorul Fiola. O să-ți amintești ? Fiola.

— Am să uit. Nu e deloc important, Ravic.

— Îi voi scrie. Are să aibă grijă de dumneata.

— Dar de ce ? Îmi merge foarte bine.

— Prudență profesională, Kate. Nimic altceva. Îi voi scrie să-ți telefoneze.

— Dacă ții... Își luă geanta. Adio, Ravic. Te las. Poate că de la Florența plec direct la Cannes. Și de acolo spre New York, pe *Conte di Savoia*. Dacă ți se va întîmpla să vii în America, vei găsi o femeie, într-o casă de țară, cu bărbat și copii, cai și cîini. Mă despart de Kate Hegstroem pe care ai cunoscut-o pînă acum. Are un mic cavou la Șeherezada. Bea ceva în amintirea ei cînd te vei duce pe acolo.

— Bine. Vodcă.

— Da. Vodcă. Stătea nehotărîtă în întunericul camerei. Acum raza de lumină cădea, pe după ea, pe una din fotografiile catedralei din Chartres. Altarul înalt cu

cruce. — Straniu, spuse ea. Ar trebui să fiu fericită. Dar nu sînt.

— Așa se-ntîmplă cînd îți iei rămas bun. Chiar cînd spui rămas bun deznădejdii.

Stătea în fața lui, ezitînd, plină de-o viață senină, hotărîtă și puțin melancolică.

— Cel mai bun lucru e, cînd ai spus adio, să pleci, zise Ravic. Vino, ies cu dumneata.

— Da.

— Aerul era călduț și umed. Cerul atîrna deasupra acoperișurilor ca o oglindă de metal.

— Să chem un taxi, Kate.

— Nu. Merg pînă la colț. Voi găsi unul acolo. E prima dată cînd ies.

— Cum te simți ?

— Ca și cum aș fi băut.

— Vrei să chem o trăsură ?

— Nu. Merg pe jos.

Privi în jos la strada umedă. Apoi zîmbi.

— Undeva, simt o teamă nelămurită. Trece și ea ?

— Da. Va trece.

— Adio, Ravic.

— Adio, Kate.

Stătu încă o clipă, ca și cum ar fi vrut să spună ceva. Apoi coborî scările cu pași atenți, subțire, încă zveltă, și o luă de-a lungul străzii, spre scara colorată în violet și spre moarte.

Ravic se întoarse. Cînd trecu pe lîngă odaia în care stătuse Kate Hegstroem, auzi muzică. Surprins, se opri. Știa că nu fusese ocupată încă de vreun nou pacient. Deschise ușa încet și-o văzu pe infirmieră, în genunchi, în fața unui patefon. Era o placă veche : *La dernière valse.*

Fata își aranjă rochia.

— Miss Hegstroem mi-a făcut cadou patefonul, spuse ea. E o marcă americană. Nu poate fi cumpărat aici, la Paris. E singurul aici. L-am încercat numaidecît. Cîntă automat cinci plăci. Face cel puțin trei mii de franci. Și cu toate plăcile. Sînt douăzeci și șase. Afară de asta are și un radio. Strașnic noroc.

Noroc, se gîndi Ravic. Fericire... Iarăşi... De data asta era vorba de un patefon. Se opri şi ascultă. Vioara se ridica din orchestră, ca un porumbel, plîngătoare şi sentimentală. Era una din acele arii languroase, care uneori ne mişcă inima mai mult decît toate nocturnele lui Chopin. Ravic privi împrejur. Patul era strîns şi salteaua fusese scoasă. Rufăria era înghesuită lîngă perete. Ferestrele erau deschise. Seara privea ironic în odaie. O urmă uşoară de parfum şi ultimele tresăriri ale unui vals, asta era tot ce mai rămăsese din Kate Hegstroem.

— Nu pot să iau totul cu mine, deodată, spuse infirmiera. E prea greu. Voi lua întîi patefonul şi apoi am să mă-ntorc să iau plăcile. Poate voi veni chiar de trei ori. E minunat. Poţi să deschizi o cafenea cu aşa ceva.

— O idee bună, spuse Ravic. Fii atentă să nu spargi ceva.

15

RAVIC SE TREZI FOARTE GREU. CÎTVA timp, mai fu cufundat încă în amurgul bizar dintre vis şi realitate — visul era încă, aproape, palid şi sfîşiat — şi în acelaşi timp el îşi dădea seama că visa. Era în Pădurea Neagră, aproape de frontiera germană, la o mică staţie. Prin apropiere se auzea zgomotul unei cascade. Parfumul pinilor venea dinspre munţi. Era vară şi valea era plină de mirosul răşinei şi al livezilor. Şinele căii ferate străluceau roşii în soarele ce apunea ca şi cum ar fi trecut un tren din care picura sînge.

— Ce fac eu aici, în Germania? Am fost în Franţa. La Paris... Pluti pe deasupra unui val molcom ce-l făcu să adoarmă mai adînc. Parisul — acum dispărea, nu mai era decît o ceaţă, dispărea. Nu era la Paris. Era în Germania. Dar pentru ce se întorsese el aici?

Se plimba pe mica platformă. Conductorul stătea în faţa unui indicator. Citea: *Völkischer Beobachter;* un om de vîrstă mijlocie, gras la faţă şi cu sprîncene blonde.

— Cînd pleacă trenul următor? întrebă Ravic.

Conductorul îl privi nepăsător.

— Unde mergeţi?

Deodată Ravic se simți cuprins de un val de panică. Unde era? Care era numele acestui loc? Care era numele acestei stații? Să spună Freiburg? Drace, pentru ce nu știa unde se află? Privi de-a lungul platformei. Nici o firmă. Numele stației nu era nicăieri. Zîmbi.

— Sînt în concediu, spuse el.

— Unde doriți să mergeți? întrebă conductorul.

— Tocmai treceam pe aici. Am pierdut trenul printr-o întîmplare. Îmi place să privesc drumul de la fereastră. Acum nu-mi mai place. Nu pot să suport cascadele. Acum vreau să plec mai departe.

— Unde vreți să mergeți? Trebuie să știți unde vreți să mergeți.

— Poimîine trebuie să fiu la Freiburg. Am timp pînă atunci. E plăcut să călătorești fără scop.

— Linia aceasta nu merge la Freiburg, spuse conductorul, privindu-l.

Ce înseamnă absurditatea asta? Ce mi-a venit să întreb? Cum de-am ajuns aici?

— Știu, spuse el. Am destul timp. Aveți cumva Kirsch pe aici? Kirsch curat de Pădurea Neagră?

— Acolo, în restaurantul gării, spuse conductorul, privindu-l încă.

Ravic traversă încet platforma. Pașii lui răsunau pe ciment, sub acoperișul deschis al gării. Văzu doi bărbați stînd în sala de așteptare la clasa întîi. Simți, în spate, privirile lor. Cîteva rîndunici zburară pe sub acoperișul stației. Ceva îl făcu să creadă că era observat de ei și privi cu coada ochiului spre conductorul care-și strîngea ziarul. Apoi îl urmă pe Ravic. Ravic se dușe la restaurant. Localul mirosea a bere. Nu era nimeni acolo. Părăsi localul. Conductorul stătea afară. Îl văzu pe Ravic ieșind și se duse în sala de așteptare. Ravic începu să meargă mai repede. Își dădu seama, deodată, că dăduse de bănuit. La colțul clădirii se întoarse. Păși în graba prin fața camerii de expediție și a biroului de bagaje care erau goale. Se vîrî pe sub platforma de bagaje pe care nu se afla decît cîteva bidoane cu lapte și se strecură pe după fereastra camerei de expediție, pînă ajunse de cealaltă parte a clădirii. Se întoarse atent înapoi. Apoi traversă în grabă calea ferată și alergă printr-o livadă

înfloriță spre pădurea de pini. Vîrfurile pudrate ale păpădiilor zburau în sus în timp ce alerga, traversînd livada. Cînd ajunse în pădurea de pini, îi văzu pe conductor și pe cei doi bărbați stînd pe platformă. Conductorul arătă spre el și cei doi începună să alerge. Se întoarse brusc și-și făcu drum printre pini. Ramurile coniferelor îi zgîriau fața. Alergă, făcînd un ocol mare și apoi se opri puțin ca să afle unde-i sînt urmăritorii. Auzi pe cei doi rupînd crăcile și continuă să alerge. Asculta mereu. Uneori n-auzea nimic ; atunci tot ce putea să facă era să aștepte. După cîtva timp se auzea iarăși un zgomot de crăci rupte și atunci continua să se strecoare, de data asta de-a bușelea, ca să facă mai puțin zgomot. Își strîngea pumnii ca să-și țină răsuflarea în timp ce asculta ; simțea o dorință năvalnică să se ridice și să se repeadă înainte — dar asta l-ar fi descoperit. Nu se putea mișca decît cînd se mișcau și ceilalți. Stătea într-un tufiș printre florile albastre. *Hepatica tribola,* se gîndi el. *Hepatica tribola.* Pădurea aceasta. i se părea nesfîrșită. Acum, se auzeau zgomote din toate părțile. Simți sudoarea curgîndu-i prin toți porii, de parcă tot trupul îi era ud de ploaie. Și deodată picioarele i se tăiară ca și cum i s-ar fi moleșit toate încheieturile. Încercă să se ridice. Dar parcă era înghițit de pămînt. Era ca o mlaștină. Privi în jos. Pămîntul era solid. Picioarele lui erau de vină. Erau ca niște cîrpe. Acum își auzi urmăritorii mai aproape. Veneau drept spre el. Se tîrî iar, dar își simți din nou genunchii ca de cîrpă. Își tîrî picioarele, înaintă cu greu, chinuitor, și auzi pîrîiturile apropiindu-se din ce în ce, apoi, deodată, un petic de cer albastru apăru printre crăci, un luminiș și el își dădu seama că e pierdut dacă nu reușea să-l traverseze, se tîrî mereu, și, întorcîndu-se, văzu în spatele lui figura cuiva, zîmbind viclean, fața lui Haake ; se cufunda mereu, în jos, fără apărare, fără scăpare, se-năbușea, se apuca cu mîinile de piept ; gemu...

Gemuse ? Unde era ? Își duse mîinile la gît. Mîinile îi erau umede. Gîtul îi era umed. Pieptul îi era umed, fața... Deschise ochii. Nu-și dădu încă bine seama unde era, în mlaștina dintre pini sau altundeva ? Nu-și dădea seama că e la Paris. O lună albă atîrna deasupra unei

lumi necunoscute. O lumină palidă atîrna peste întuneric, aidoma chemării unui martir. O moarte albă țipa fără glas pe cerul palid, de culoarea fierului. Luna plină, înapoia pădurilor, se zărea prin fereastra unei camere a hotelului Internațional din Paris. Ravic se ridică. Ce fusese oare? O cale ferată plină de sînge, de sînge curgînd, o goană nebună într-o seară de vară, de-a lungul șinelor însîngerate — visul de sute de ori repetat, cînd se făcea că este iarăși în Germania, că e înconjurat, persecutat, urmărit de călăii unui regim sîngeros ce legalizase omorul; cît de adesea trecuse prin toate acestea! Privi luna, vampirul alb ce absorbea culorile lumii cu lumina ei împrumutată. Visurile acestea, pline de spaima lagărelor de concentrare, pline de figurile înțepenite ale prietenilor uciși, pline de chipurile fără lacrimi, petrificate de durere ale acelora care mai supraviețuiau, pline de despărțirile deznădăjduite și de singurătatea mai presus de orice lamentare; în timpul zilei putea reuși să treacă bariera, zidul mai înalt decît ochii — zidul pe care reușise să-l clădească în timpul unor ani plini de sforțări, dorinți gîtuite de cinism, amintiri înmormîntate, călcate în picioare, cînd ți-ai rupt din tine totul, pînă și numele, ciment zidit peste propriile-ți sentimente — și cînd, în ciuda tuturor acestora, din timp în timp, țîșnește fața lividă a trecutului într-o clipă de delăsare, dulce, ademenitoare și plină de chemări, cînd te cufunzi în băutură pînă la nesimțire. În timpul zilei — dar nopțile ești la cheremul lor, frînele disciplinei îți scapă și căruța începe să alunece, înapoia orizontului conștiinței, se ridică iarăși, sparg mormintele, piedicile se desfac, umbrele se-ntorc, sîngele îți fierbe, spaimele aleargă și furtuna neagră trece peste toate întăriturile și baricadele! Să uiți — e ușor atîta vreme cît farurile voinței iluminează lumea — dar cînd se sting și zgomotul viermilor devine perceptibil, cînd o lume distrusă iese din valuri ca o Vineta scufundată și trăiește din nou — atunci e cu totul altceva. Poți să bei, să te amețești, să pleci noapte după noapte, ca să învingi toate astea — poți să schimbi nopțile în zile și zilele în nopți — în timpul zilei visezi altfel decît noaptea, fără să pierzi,

desprins de toate. Nu făcuse el toate astea? De cîte ori nu se întorsese la hotel cînd culorile cenuşii ale dimineţii se strecurau de-a lungul străzilor? Sau n-aşteptase el în Catacombă, împreună cu cineva care primea să bea cu el pînă cînd venea de la Şeherezada, Morosow care continua să bea cu el sub palmierul artificial, în odaia aceea fără ferestre, unde numai ceasul arăta cît de mult crescuse lumina afară? Să te îmbeţi într-un submarin, asta era. E uşor să dai din cap şi să spui că trebuie să-ţi păstrezi sensibilitatea. Dar, drace, nu era chiar aşa de uşor! Viaţa era viaţă, bună de nimic şi mai presus de orice; poţi să te scapi de ea, e uşor şi lucrul ăsta. Dar nu-ţi arunci, odată cu ea şi speranţa de răzbunare şi nu arunci, odată cu ea şi acel lucru scuipat, batjocorit, ridiculizat zi de zi şi oră de oră, ce se cheamă, fără îndoială în chip grosolan, credinţa în omenie şi umanitate! O viaţă searbădă — n-o poţi arunca aşa, ca pe-o cartuşieră golită! Mai e încă destul de bună ca să lupţi cu ea, cînd va veni vremea şi cînd va fi nevoie. Nu din motive personale, nici chiar din răzbunare, nici din egoism, şi nici din motive altruiste, totuşi e atît de mult pentru tine să întorci roata, pentru a împinge lumea dincolo de sînge şi de sfărîmături — pentru nici un alt motiv în afară de luptă, lupta continuă, şi să aştepţi posibilitatea de a lupta pînă la ultima răsuflare. Dar aşteptarea te macină şi poate fi fără speranţă, şi la asta se adaugă teama nemărturisită că, atunci cînd va veni în sfîrşit vremea, vei fi prea zdrobit, prea ros, prea inert de atîta aşteptare, prea obsit ca să poţi merge împreună cu ceilalţi. Nu e acesta motivul pentru care cufunzi în uitare orice lucru ce-ţi poate atîţa nervii, desfiinţîndu-l, definitiv şi pe nesimţite, cu ironie, sarcasm şi chiar contra-sentimentalitate, cu evadarea într-o altă fiinţă omenească, într-un eu străin? Pînă cînd să ajungi în starea asta, neputinţa brutală are să revină în timp ce te laşi în voia somnului şi-a fantomelor.

Luna rotundă se strecură prin traversa de la fereastră. Nu mai era aidoma unei chemări crucificate, ci unui *voyageur*, gras şi obscen, privind indiscret în camere şi prin paturi. Ravic era acum pe deplin conştient. Acesta fusese un vis relativ nevinovat. Avusese şi altele.

Dar era mult timp de cînd nu mai visase deloc. Socoti — era o veşnicie de cînd încetase să mai doarmă singur. Căută dibuind pe lîngă pat. Sticla nu era acolo. Nu mai stătea acolo de cîtva timp. Era pe masa din colţul odăii. Şovăi un moment. Nu era necesar să bea. Ştia asta. Dar nici nu era necesar să se stăpînească. Se sculă şi se îndreptă, în picioarele goale, spre masă. Găsi un pahar, destupă sticla şi bău. Era rămăşiţa vechiului calvados. Ţinu paharul în sus, spre fereastră. Luna îl făcea să pară ca de opal. Brandyul nu trebuie ţinut la lumină, gîndi el. Nici la soare şi nici la lună. Soldaţii răniţi care zăcuseră afară, sub o lună plină, erau mai slăbiţi decît în nopţile fără. Clătină capul şi goli paharul. Apoi îşi umplu un altul. Ridicîndu-şi privirile văzu că Joan deschisese ochii şi se uita la el. Nu ştia dacă era trează şi dacă îl văzuse într-adevăr.

— Ravic, spuse ea.

— Da.

Tremura ca şi cum abia acum s-ar fi deşteptat.

— Ravic, spuse ea cu o voce schimbată. Ravic, ce faci acolo ?

— Beau.

— Dar de ce ? Ea se ridică. Ce s-a întîmplat ? spuse ea mirată. Ce s-a întîmplat ?

— Nimic.

Îşi netezi părul.

— Dumnezeule, spuse ea, cît m-am speriat !

— N-am vrut. Credeam c-o să continui să dormi.

— Te-am văzut aşa, deodată, stînd acolo, în colţ, complet schimbat...

— Îmi pare rău, Joan. Nu m-am gîndit c-ai să te trezeşti.

— Am simţit că plecaseşi. Era rece. Ca un vînt. O adiere rece. Şi apoi te-am văzut, deodată, stînd acolo. S-a întîmplat ceva ?

— Nu, nimic. Absolut nimic, Joan. M-am trezit şi-am vrut să beau ceva.

— Lasă-mi şi mie puţin.

Ravic umplu paharul şi merse spre pat.

— Acum, arăţi ca un copil, spuse el.

Ea luă paharul cu amîndouă mîinile şi bău. Sorbea încet şi privea peste marginea paharului, la el.

— Ce te-a trezit ? întrebă ea.

— Nu ştiu. Cred că luna.

— Urăsc luna.

— N-ai s-o mai urăşti la Antibes.

Ea lăsă paharul jos.

— Mergem într-adevăr ?

— Da, vom merge.

— Departe de ceaţă şi de ploaie ?

— Da — departe de blestemata asta de ceaţă şi de ploaie.

— Mai dă-mi un pahar.

— Nu vrei să dormi ?

— Nu. E păcat să dormi. Pierdem prea mult din viaţă dormind. Dă-mi un pahar. E din cel bun ? Aş vrea să-l avem mereu.

— Nimic nu trebuie avut prea mult.

Ea îl privi.

— Niciodată ?

— Niciodată.

Ravic se duse la fereastră şi lăsă perdelele. Acestea se închiseră numai pe jumătate. Lumina lunii intra prin deschizătură, ca un mănunchi de raze şi împărţea odaia în două jumătăţi de întuneric difuz.

— De ce nu vii în pat ? întrebă Joan.

Ravic stătea pe sofa, de cealaltă parte a luminii. O vedea pe Joan, nedesluşit, stînd în pat. Părul îi atîrna întunecos şi totuşi strălucitor, peste gît. Era goală. Între el şi ea înflorea lumina rece, ca între două ţărmuri întunecoase, strălucind numai în ea însăşi. În spaţiul odăii, plin de mirosul cald al somnului, se revărsa, ca de pe o cale nesfîrşită, prin eterul întunecat şi fără aer, o lumină sfîşiată, venind de la o stea îndepărtată şi transformată magic, din strălucirea caldă a soarelui, în rîuri ce curgeau reci — revărsîndu-se, revărsîndu-se mereu, stînd încă acolo şi fără să umple niciodată odaia.

— De ce nu vii ? întrebă Joan.

Ravic străbătu oadia, trecînd din întuneric în lumină și iar în întuneric — erau numai cîțiva pași, dar Joan părea departe de el.

— Ai adus sticla cu tine ?

— Da.

— Vrei paharul ? Cît o fi ceasul ?

Ravic privi cadranul fosforescent al ceasului său.

— Aproape cinci.

— Cinci. Putea tot atît de bine să fie și trei. Sau șase. Noaptea, timpul stă pe loc. Numai ceasurile se mișcă.

— Da. Și totuși toate lucrurile se-ntîmplă noaptea. Sau tocmai de aceea.

— Ce ?

— Ceea ce mai tîrziu devine vzibil, ziua.

— Nu mă speria. Crezi că se-ntîmplă asta în timp ce dormi ?

— Da.

Ea-i luă paharul din mînă și bău. Era foarte frumoasă și simți că i-e dragă. Nu era frumoasă așa cum e frumoasă o statuie sau un tablou ; avea frumusețea unei livezi prin care adie vîntul. Era ca și viața din ea și care făcuse din ea ceea ce era, o formase prin întîlnirea misterioasă a două celule, din nimicnicia unui pîntec. Era aceeași enigmă de neînțeles, ca și la sămînța care conține un arbore întreg, pietrificat, microscopic, predestinat, încă de pe acum — coroana, fructele și ploaia de flori din diminețile de aprilie — și asta într-o noapte de dragoste și din întîlnirea unei bucăți de lut din care răsare o față, umeri și ochi, și tocmai acei ochi și acei umeri, după ce-au rătăcit aiurea, printre milioanele de oameni din lume, să stea într-o noapte de noiembrie pe Pont de l'Alma, la Paris, și să vină spre tine...

— De ce noaptea ? întrebă Joan.

— Fiindcă — vino aproape de mine, iubito, fă să nu mă mai întorc pe meleagurile prăpăstioase ale somnului, să mă întorc de prin livezile hazardului poleite de lună — fiindcă noaptea și somnul sînt trădători. Îți amintești cum am adormit azi-noapte, unul aproape de celălalt, cît de aproape pot fi oamenii. Frunțile noastre, pielea

noastră, gîndurile noastre, răsuflarea noastră ce ne atinge pe fiecare, cufundați unul într-altul — și apoi somnul începe treptat să se strecoare între noi, cenușiu, decolorat, la început numai cîteva pete, apoi mai multe, se întinde peste gîndurile noastre ca o rîie, în sîngele nostru, picură mereu întunericul orb al inconștientului în noi — și apoi, deodată, fiecare dintre noi rămîne singur, plutim singuratici aiurea, de-a lungul unor canale întunecate, pradă forțelor necunoscte și amenințărilor necontrurate. Cînd m-am deșteptat, te-am văzut. Dormeai. Erai încă departe. Alunecaseși toată departe de mine. Nu mai știai nimic de mine. Erai undeva unde nu te puteam urma. Îi sărută părul. — Cum mai poate fi desăvîrșită dragostea, cînd în fiecare noapte te pierd în somn ?

— Stau aproape de tine. Lîngă tine. În brațele tale.

— Erai într-o țară necunoscută. Erai lîngă mine, dar mai departe decît dacă ai fi fost pe Sirius. Cînd ești departe de mine ziua, nu-nseamnă nimic — fiindcă ziua pot fi conștient de orice. Dar cine își dă seama de ceva în timpul nopții ?

— Eram cu tine.

— Nu erai cu mine. Stăteai doar alături de mine. Cine știe cum te vei întoarce de pe acel tărîm unde nu ai nici un control ? Te schimbi fără să-ți dai seama.

— Tu, de asemenea.

— Da, și eu, spuse Ravic. Și acum dă-mi iar paharul. În timp ce eu debitez absurdități, tu să bei.

Ea îi întinse paharul.

— E bine că te-ai trezit, Ravic. Binecuvîntată fie luna. Fără de ea am fi dormit și n-am fi știut nimic unul de celălalt. Într-unul dintre noi, poate fi aruncată sămînța despărțirii, în timp ce sîntem fără apărare. Și treptat, pe nesimțite, poate crește, pînă cînd, într-o zi, iese la lumină.

Ea rîse mîngîietor. Ravic o privi.

— Nu iei asta prea în serios, nu ?

— Nu. Dar tu ?

— Nici eu. E însă ceva aici. De aceea noi n-o luăm în serios. Prin asta e mare omul.

Ea rîse din nou.

— Nu mă tem. Am încredere în trupurile noastre. Ele știu mai bine ce vor, decît gîndurile, care noaptea ne hărțuiesc mintea.

Ravic goli paharul.

— Bine, spuse el. Și, de asemenea, foarte just.

— Să nu mai dormim deloc astă-noapte.

Ravic ținu sticla în lumina argintie a lunii. Rămăsese doar o treime.

— Nu mai e mult, spuse el. Dar putem încerca.

O puse pe masa de lîngă pat. Apoi se întoarse și privi spre Joan.

—Întruchipezi toate dorințele unui bărbat și chiar pe cele de care nu-și dă seama.

— Bine, spuse ea. Ne vom trezi în fiecare noapte, Ravic. Noaptea ești altfel decît cel din timpul zilei.

— Mai bun ?

— Altfel. În timpul nopților ești nebănuit. Vii totdeauna de undeva, de undeva despre care nimeni nu știe nimic.

— Și în timpul zilei, nu ?

— Nu totdeauna. Uneori.

— Mărturisirile dragostei, spuse Ravic. Nu mi-ai fi spus asta acum cîteva săptămîni.

— Nu. Atunci te cunoșteam mai puțin.

El își ridică privirile. Pe fața ei nu era nici umbră de ipocrizie. Credea astfel și găsea că e firesc. Nici nu voia să-l impresioneze, să-i spună ceva important.

— Are să meargă strașnic atunci, spuse el.

— De ce ?

— În cîteva săptămîni mă vei cunoaște mai bine și îți voi părea mult mai puțin plin de surprize.

— Întocmai ca și mine, spuse Joan și rîse.

— Tu nu.

— De ce ?

— Lucrul acesta își are temeiul în cei cinci mii de ani de evoluție biologică. Dragostea ascute simțurile femeii și-l zăpăcește pe bărbat.

— Mă iubești ?

— Da.

— N-ai spus-o prea adesea. Se întinse. Ca o pisică satisfăcută, gîndi Ravic. Ca o pisică satisfăcută, sigură de victima ei.

— Uneori aș fi în stare să te arunc pe fereastră, spuse el.

— De ce n-o faci ?

El o privi.

— Ai putea s-o faci ? întrebă ea.

El nu răspunse. Ea stătea întinsă pe spate, pe pernă.

— Distrugi pe cineva pentru că îl iubești ? Îl ucizi pentru că ții prea mult la el ?

Ravic luă sticla.

— Doamne, spuse el. Ce-am făcut ca să merit toate astea ? Să mă trezesc noaptea și să fiu nevoit să ascult așa ceva ?

— Nu-i adevărat ?

— Da. Pentru poeții de rangul al treilea și pentru femeile cărora nu li se întîmplă asta.

— Pentru cei care-o fac, de asemenea.

— Fie.

— Ai putea s-o faci ?

— Joan, spuse Ravic. Încetează cu flecăreala asta de fată în casă. Nu sînt eu omul cel mai nimerit pentru astfel de speculații. Am ucis pînă acum prea multă lume. Ca amator și ca profesionist. Ca soldat și ca chirurg. Toate astea mă fac să privesc viața cu dispreț, nepăsare și respect. Nu distrugi mult omorînd. Cine a ucis adesea, n-ar mai ucide din dragoste. Ridiculizezi și pîngărești moartea, astfel. Și moartea nu e niciodată, nici fără importanță, nici comică. Și lucrurile astea nu privesc femeile ; e treaba bărbaților. Rămase tăcut un timp. Despre ce vorbeam ? spuse el apoi și se aplecă deasupra-i. Nu ești tu fericirea mea desprinsă de pămînt ? Fericirea pe care mi-o aflu printre nori ; fericirea tinzînd către lumină ? Vino, lasă-mă să te sărut. Viața nu mi-a fost niciodată mai de preț ca astăzi — cînd are atît de puțină importanță.

Lumina. Totdeauna lumina. Venea zburînd dinspre orizont aidoma unei dantele albe de spumă, între albastrul adînc al oceanului și albastrul și mai senin al cerului, venea zburînd, fără să răsufle și răsuflînd adînc în

același timp, contopind în răspîndirea razelor și în oglindirea lor, fericirea simplă, primordială, de a fi așa de strălucitor, așa de aprins, de a pluti imaterial...

„Cum îi înconjoară strălucirea capul, se gîndi Ravic. Ca o cunună incoloră! Spațiu fără perspectivă! Cum îi joacă pe umeri! Laptele Canaanului, mătase toarsă din raze! Nimeni nu poate fi gol în lumina asta. Pielea o ascunde și-o radiază, ca și stîncile și marea de colo, cea mai transparentă confuzie, haina cea mai fină din pulberea cea mai luminoasă!

— De cît timp sîntem aici? întrebă Joan.

— Opt zile.

— Parc-ar fi opt ani. Nu crezi?

— Nu, spuse Ravic. Mai degrabă opt ore. Opt ore și trei mii de ani. Aici unde stai, stătea la fel o tînără etruscă acum trei mii de ani — și vîntul venea la fel dinspre Africa și alunga lumina de peste ocean.

Joan se ghemui lîngă el.

— Cînd ne vom întoarce la Paris?

— Vom afla astă-noapte la Cazino.

— Ai cîștigat?

— Nu destul.

— Joci ca și cum ai fi obișnuit. Poate că ești. Nu știu într-adevăr nimic despre tine. De ce te salută crupierul ca pe un bogat fabricant de muniții?

— Mă confundă cu un bogat fabricant de muniții.

— Nu-i adevărat. Te-a recunoscut.

— Era mai politicos să spună așa.

— Cînd ai fost aici ultima oară?

— Nu știu. Odată, sînt mulți ani de atunci. Ce neagră ești! Ar trebui să fii totdeauna la fel de bronzată.

— Atunci ar trebui să trăiesc tot timpul aici.

— Ți-ar place?

— Nu tot timpul. Dar aș vrea să trăim totdeauna, așa cum trăim aici. Își aruncă părul peste umeri. Sînt sigură că găsești lucrul ăsta foarte superficial, nu?

— Nu, spuse Ravic.

Ea zîmbi și se întoarse spre el.

— Știu că e superficial, dar, Dumnezeule, avem atît de puțină superficialitate în frămîntatele noastre vieți. Am avut destule războaie, foamete, răsturnări și revoluții, inflații — dar niciodată puțină siguranță, lumină, liniște și timp. Și acum, spui că vine un nou război. Într-adevăr, părinții noștri au dus-o mai ușor, Ravic.

— Da.

— N-avem decît viața asta scurtă — și ea trece... Nu sînt cine știe ce, Ravic. Nu țin să trăiesc într-o epocă istorică. Vreau să fiu fericită și doresc lucruri care să nu fie atît de apăsătoare și de complicate. Asta-i tot.

— Cine n-ar vrea asta, Joan ?

— Și tu ?

— Firește.

„Albastrul acela, se gîndi Ravic. Albastrul aproape incolor al orizontului, unde cerul se cufundă în mare, și apoi această furtună din adînc, dintre mare și zenit, oglindite în acești ochi mai albaștri decît au fost vreodată la Paris !“

— Aș vrea să putem trăi astfel, spuse Joan.

— Dar facem asta — pentru un moment.

— Da, pentru un moment, pentru cîteva zile, dar apoi ne vom întoarce iar la Paris, la clubul acela de noapte, unde totul e mereu același ; la viața aceea într-un hotel murdar.

— Exagerezi. Hotelul tău nu e murdar. Al meu e destul de murdar — cu excepția odăii mele.

Își sprijini coatele de genunchi. Vîntul îi sufla prin păr.

— Morosow spune că ești un doctor minunat. E păcat că lucrurile stau astfel cu tine. Altfel ai putea să cîștigi bani mulți. Mai ales ca chirurg. Profesorul Durant...

— Cum de-ai dat de el ?

— Uneori vine la Șeherezada. Réne, directorul spune că nu mișcă un deget pentru mai puțin de zece mii de franci.

— Réne e bine informat.

— Și uneori face trei sau patru operații pe zi. Are o casă minunată, un Packard...

Straniu, se gîndi Ravic. Fața nu i s-a schimbat. Nimic mai captivant decît așa cum era ea înainte de a fră-

mînta aceste nonsensuri milenare ale femeilor. Arată ca o amazoană cu ochii albaștri, în timp ce, cu instinctul matern, predică idealuri de bancher. Dar n-are oare dreptate ? Nu are totdeauna dreptate o atît de mare frumusețe ? Și n-are ea toate scuzele din lume ?

Văzu o barcă cu motor ce se apropia într-un val de spumă. Nu se mișcă ; știa de ce venea.

— Îți vin prietenii, spuse el.

— Unde ? Joan văzuse însă barca. De ce prietenii mei ? întrebă ea. Sînt, la drept vorbind, mai mult prietenii tăi. Te-au cunoscut înaintea mea.

— Cu zece minute mai înainte.

— Oricum, mai înainte.

Ravic rîse.

— Fie, Joan.

— Nu mă duc. E foarte simplu. Nu merg.

— Sigur că nu.

Ravic se întinse pe stîncă și închise ochii. Soarele deveni deodată un cearceaf călduros de aur. Știa ce avea să urmeze.

— Nu ești prea politicos, spuse Joan după un timp.

— Îndrăgostiții nu sînt niciodată politicoși.

— Au venit amîndoi aici pentru noi, ca să ne cheme. Dacă nu vrei să faci o plimbare, cel puțin să cobori și să le spui.

— Bine. Ravic deschise ochii pe jumătate. Să simplificăm lucrurile. Du-te tu jos, spune-le că am de lucru, și du-te cu ei, ca și ieri.

— De lucru — asta sună bizar. Cine lucrează aici ? De ce nu vii cu noi ? Le ești foarte simpatic. Au fost foarte dezamăgiți ieri că n-ai venit.

— O, Dumnezeule ! Ravic deschise ochii de tot. De ce dragostea femeilor nu constă decît în astfel de conversații idioate ? Ție ți-ar plăcea să te plimbi, eu n-am barcă, viața e scurtă, sîntem aici numai de cîteva zile, de ce trebuie să mă comport eu atît de mărinimos și să te determin să faci ceea ce vei face oricum, tocmai ca să te simți mai bine ?

— N-ai de ce să mă determini. Pot s-o fac și singură.

Ea îl privi. Ochii ei aveau aceeași imensitate iradiantă, numai gura i se lăsă în jos timp de o secundă — era o expresie care-i trecuse atît de repede pe față încît Ravic putea să creadă că se înșelase.

Oceanul se lovi cu zgomot de stîncile digului. Se sparse tare și vîntul aduse o bură de picături scînteietoare. Ravic simți pe piele ceva asemenea unui scurt fior.

— Era valul tău, spuse Joan. Valul din povestea pe care mi-ai spus-o la Paris.

— Înțeleg — o mai ții minte ?

— Da. Dar nu ești o stîncă. Ești un bloc de beton.

Cobora spre chei și cerul întreg se sprijini pe umerii ei. Ca și cum l-ar fi purtat ea. Avea scuză. „Are să stea în barca albă, cu părul fluturînd în vînt — și sînt un idiot că n-am mers cu ei, se gîndi Ravic. Dar nu sînt încă pregătit pentru un astfel de rol. Ar fi o sfidare prea arogantă a zilelor uitate, dar ce altceva rămîne ? Smochinii înfloriți în nopțile cu lună, filozofia lui Seneca și Socrate, concertul de vioară al lui Schumann, și prevederea sfîrșitului dobîndită mai de timpuriu decît alții."

Vocea lui Joan se auzi de jos. Apoi auzi bîzîitul ușor al motorului. Nu se ridică. Avea să ocupe locul de lîngă pupă. Era o insulă cu o mînăstire undeva, în mare. Uneori se auzea de acolo cîntecul cocoșilor. Ce roșu strălucea soarele printre pleoape ! Livezile mătăsoase ale tinereții, cu florile sîngelui care așteaptă. Eterna legănare a mării. Clopotele de la Vineta. Fericirea magică a neantului. Adormi repede.

După-amiază se duse să aducă mașina de la garaj. Era un Talbot pe care-l închiriase Morosow pentru el la Paris. Venise în el, cu Joan.

Merse cu automobilul de-a lungul coastei. Ziua era foarte limpede și aproape prea strălucitoare. Traversă Cornișa de mijloc spre Nisa și Monte Carlo, apoi spre Villefranche. Îi plăcea portul mic și bătrîn, și stătu cîtva timp în fața unuia din birourile de pe chei. Se plimbă prin grădina din fața Cazinoului de la Monte Carlo și prin cimitirul sinucigașilor, dinspre mare ; cercetă un mormînt, stătu multă vreme în fața lui și zîmbi. Se

plimbă pe vechile străzi strîmte ale Nisei și traversă cartierul modern al orașului, apoi prin pietele cu monumente ; pe urmă porni înapoi spre Cannes și dincolo de Cannes, acolo unde stîncile erau cărămizi și unde satele de pescari aveau nume biblice.

O uită pe Joan. Uită de el însuși. Simțurile lui se revărsau spre ziua aceasta limpede, spre treimea soarelui, a mării și-a pămîntului ce era alcătuit dintr-o coastă înflorită, în timp ce drumurile de munte, de deasupra mării, erau încă pline de zăpadă. Ploaia deasupra Franței, furtuna se aduna deasupra Europei — dar coasta aceasta strîmtă părea să nu fi aflat nimic. Parc-ar fi fost uitată ; viața era altfel aici ; și în timp ce-n țara dinapoia ei ceața cenușie a mizeriei creștea mereu, plină de amenințări și de primejdii, aici soarele strălucea senin, iar în strălucirea lui se adunau ultimele raze ale unei luni muribunde.

Un dans de-o clipă, al molîilor și al țînțarilor în văpaia ultimei lumini — absurd, ca orice dans al țînțarilor ; neghioabă ca și muzica ușoară a cafenelelor — o lume care devenise de prisos ca și fluturii în octombrie, cu micile lor inimi înghețate încă de pe acum, astfel dansau, flecăreau, flirtau, iubeau, trădau, și-și amăgeau simțurile, înainte să vină scerișiul și marile vînturi.

Ravic coti cu mașina în St. Raphael. Mica întindere a portului era plină de vapoare și bărci cu motor. Cafenelele de pe chei instalaseră umbrele strălucitoare. Femei bronzate stăteau la masă. — Cum se repetă totul, se gîndi Ravic — mersul plăcut și ușuratic al vieții. Ispita veselă, destinderea, jocul — cum se repetă, nu se știe de cît timp încoace. Pe vremuri încercase și el existența aceasta de fluture și se gîndise că se săturase de așa ceva. Mașina trecu de cotitură, de-a lungul străzii, în ploaia de lumină a apusului.

Se întoarse la hotel și găsi o scrisoare de la Joan. Fusese chemată și lăsase vorbă că nu se va întoarce la masă. Coborî la Eden Rose. Era foarte puțină lume la masă. Cei mai mulți mergeau la Juan-les-Pins și la Cannes. Se așeză lîngă parmaclîcul unei terase clădită pe o stîncă, asemenea unei punți de corabie. Jos, stînca ieșită

din apă, spumega. Valuri țîșneau din amurg, de un roșu întunecat și de un albastru aproape verde, ca să se schimbe apoi în roșu-galben deschis și portocaliu, apoi luau întunericul pe crestele lor subțiri și-l împrăștiau în spuma apusului.

Ravic stătu multă vreme pe terasă. Simțea că i-e frig și-l apăsa singurătatea. Vedea ce se întîmplă limpede și fără nici un fel de tresărire de emoție. Știa că nu va putea împiedica prea mult lucrul ăsta; farse și șiretlicuri se puteau inventa. Le cunoștea și nu voia să le folosească Mersese altă dată prea departe în privința asta. Farsele pot fi folosite în lucrurile fără însemnătate. Un singur lucru putea să facă: să lupte pe față împotriva lor. Să le stea în față sincer, fără dezamăgiri și fără ezitări.

Ravic ținu paharul cu vinul ușor limpede în lumină. „O noapte friguroasă, o terasă înconjurată de mare, cerul plin de surîsul soarelui ce apune și de clinchetul stelelor îndepărtate, și, rece ca și mine, o făclie ce pătrunde tăcerea lunilor ce au să vină, trecînd peste ele și lăsîndu-le din nou în întuneric, dar îmi dau seama, de asemeni, că nu vor trece fără să-și lase urmele durerii, și iarăși viața îmi stă aidoma unui pahar, în mînă, transparent, umplut cu un alt vin ce nu poate fi păstrat fiindcă ar deveni searbăd, fiindcă n-ar mai fi decît rămășița acră a unei pasiuni moarte."

N-avea să întîrzie. Nu putea să mai întîrzie. Cu nevinovăție și pe negîndite, ca o plantă spre lumină, se îndrepta spre ispită și spre varietatea miilor de aspecte ale unei vieți ușuratice. I se cerea viitorul, iar el nu putea să-i ofere decît un prezent păcătos. Nimic nu se întîmplase, totuși. Dar nici nu era nevoie să se întîmple. Lucrurile sînt întotdeauna hotărîte de mai înainte. De obicei nu se observă și iei un sfîrșit zgomotos drept rezultatul unei hotărîri neașteptate care, cu luni înainte, se închegase în tăcere.

Ravic goli paharul. Vinul ușor părea să-și fi schimbat gustul. Umplu din nou paharul și bău iarăși. Încă o dată, vinul avea gustul lui de mai înainte, se topea ca zăpada și era rece.

Se sculă și porni spre Cannes, la Cazino.

Juca liniştit şi pe sume mici. Simţea încă aceeaşi răceală în el şi ştia că poate să cîştige cît avea să dureze. A jucat pe ultimul doisprezece, douăzeci şi şapte pătrat, douăzeci şi şapte. După o oră cîştigase trei mii de franci. Îşi dublă mizele şi jucă pe patru.

O văzu pe Joan intrînd. Îşi schimbase rochia, aşa că trebuia să se fi întors imediat ce părăsise el hotelul. Era cu cei doi bărbaţi care o invitaseră în barca cu motor. Îi cunoştea pe unul sub numele de Le Clerq, un belgian, pe celălalt, Nugent, un american. Joan părea foarte frumoasă. Purta o rochie albă, de seară, cu flori mari, cenuşii. O cumpărase pentru ea cu o zi înainte de plecarea lor. O văzuse şi se repezise s-o ia.

— Cum de te pricepi aşa de bine la rochiile de seară ? întrebă ea. E mult mai bună decît mi se cade. Şi foarte scumpă.

„Pasăre, se gîndi el, încă pe ramurile mele, dar cu aripile pregătite pentru zbor."

Crupierul împinse banii spre el. Pătratul cîştigase. Ravic îşi retrase cîştigul şi lăsă mizele. Joan se duse spre mesele de bacara. Nu ştia dacă îl văzuse. Unii bărbaţi, care nu jucau, întorceau capul după ea. Mergea întotdeauna ca şi cum ar fi avut în faţă un vînt uşor şi ca şi cum n-ar fi avut nici o ţintă. Întoarse capul şi-i spuse ceva lui Nugent — şi deodată Ravic simţi, plin de mînie, nevoia de a arunca banii, de a pleca de la masa verde ; să ridice, s-o ia repede pe Joan, pe sus, peste toată lumea asta şi peste uşi, s-o ducă departe, pe o insulă, poate pe acea insulă ce se zărea la orizont, spre Antibes, departe de toate lucrurile astea, s-o despartă de lume şi s-o păstreze...

Miză din nou. Şapte. Insulele nu izolează. Şi neliniştea inimii nu poate fi stăvilită ; pierzi totdeauna ceea ce ţii în mînă — niciodată ceea ce laşi. Bila se opri încet. Doisprezece. Parie din nou.

Cînd îşi ridică privirea se trezi uitîndu-se în ochii lui Joan. Stătea de cealaltă parte a mesei şi îl privea. O salută şi zîmbi. Ea îl privea mereu. El arăta spre cercul ruletei şi dădu din umeri. Ieşi nouăsprezece.

Îşi aranjă mizele şi privi iarăşi în sus. Joan nu mai era acolo. Se străduí să stea pe loc. Luă o ţigară din

pachetul de lîngă el. Unul dintre cei ce priveau îi dădu un foc. Era un bărbat gras, chel și în uniformă.

— Timpurile s-au schimbat, spuse el.

— Da, spuse Ravic. Nu-l cunoștea.

— Era altfel în douăzeci și nouă.

— Da.

Ravic nu mai știa dacă fusese la Cannes în 1929 sau dacă omul vorbea numai așa. Văzuse că ieșise patru fără să fi observat și încercă să se concentreze mai mult. Dar, deodată i se păru stupid să joace aici, pe cîțiva franci, ca să mai poată sta cîteva zile. Cu ce scop? Nu era decît slăbiciune, nimic altceva. Sînt anumite lucruri ce se trezesc în noi încet, în tăcere și nu ne dăm seama de ele decît dacă avem dorința de a ne împinge pe noi înșine la extrem, de a izbucni. Morosow avea dreptate. Cel mai bun mijloc de a pierde o femeie e să-i arăți un fel de viață pe care nu i-l poți oferi decît cîteva zile. Ea are să încerce să-l redobîndească — dar cu cineva care este în stare să trăiască astfel tot timpul. „Am să-i spun că trebuie s-o rupem, se gîndi el. Mă voi despărți de ea la Paris, înainte de a fi prea tîrziu."

Se gîndi să joace la o altă masă. Dar, pe neașteptate dorința de a continua îl părăsi. Nu trebuie să joci pe o carte mică, cînd altul joacă în stil mare. Privi împrejur. Joan nu se vedea. Merse la bar și bău un coniac. Apoi se duse să-și ia mașina pentru a se plimba o oră prin împrejurimi.

Pe cînd pornea mașina, o văzu pe Joan venind. El ieși. Ea veni repede spre el.

— Voiai să pleci acasă fără mine? întrebă ea.

— Voiam să mă plimb prin munți cu mașina timp de o oră și apoi să mă întorc.

— Minți! N-aveai de gînd să te întorci! Voiai să mă lași aici cu idioții ăștia!

— Joan, spuse Ravic. Curînd ai să pretinzi că e vina mea că ești cu idioții ăștia.

— E vina ta! M-am dus cu ei în barcă fiindcă eram mihnită! De ce nu erai la hotel cînd m-am întors?

— Ai luat masa cu idoții aceștia.

Rămase cîtva timp nedumerită.

— Am făcut-o numai pentru că nu erai acolo cînd m-am întors.

— Bine, Joan, spuse Ravic. Să nu mai vorbim despre asta. Te amuză ?

— Nu.

Ea sta în fața lui, cu răsuflarea oprită, agitată, impetuoasă, în întunericul albastru al nopții blînde, cu luna în păr ; cu fața palidă și cu buzele aproape negre din cauza roșului închis ; era în februarie 1939, și la Paris inevitabilul avea să înceapă încet, strecurîndu-se ca un șarpe, cu toate micile minciuni, umiliri și certuri ; voia s-o părăsească înainte să înceapă toate astea și totuși ea era aici și mai aveau să treacă încă multe zile pînă atunci.

— Unde vrei să mergi ? întrebă ea.

— Nicăieri. Numai să merg.

— Am să vin cu tine.

— Dar ce vor spune idioții ?

— Nimic. Mi-am luat rămas bun, dealfel. Le-am spus că mă aștepți.

— Nu-i rău, zise Ravic. Ești copilăroasă cu intenție. Așteaptă pînă trag capota.

— Las-o jos ! Haina o să-mi țină destul de cald. Mergi încet. Treci de toate cafenelele unde oamenii n-au altceva de făcut, decît să stea și să fie fericiți, fără să se certe.

Se strecură lîngă el pe scaun și-l sărută.

— E prima oară cînd am fost pe Riviera, Ravic, spuse ea. Nu fi aspru cu mine ! E prima oară cînd am fost într-adevăr cu tine și nopțile n-au mai fost friguroase și sînt fericită.

Ieși cu mașina din traficul aglomerat, și se îndreptă spre șoseaua de dincolo de hotelul Carlton și apoi spre Juan-les-Pins.

— Prima oară, repetă ea. Prima oară, Ravic, și știu ce-ai putea să-mi răspunzi, dar nu-mi pasă. Se strînse lîngă el și-și puse capul pe umerii lui. Uită ce s-a întîmplat astăzi ! Nu te mai gîndi. Șofezi minunat, Ravic, știi asta ? Tot ce faci tu e frumos. Idioții spuneau același lucru. Ieri au văzut cum poți conduce tu o mașină. Ești fantastic. N-ai nici un fel de trecut. Nu se știe nimic des-

pre tine. Am aflat de o mie de ori mai multe lucruri despre idioții ăia, decît despre tine. Pot să beau puțin calvados undeva ? Simt nevoia după toată enervarea din seara asta. E greu să trăiască cineva cu tine.

Mașina fugea pe șosea ca o pasăre care zboară pe jos.

— Prea repede ? întrebă Ravic.

— Nu ! Mergi mai repede ! Așa de repede, încît să ne simțim ca arborii prin care suflă vîntul. Cum alungă noaptea trecutul ! Mă simt pătrunsă de dragoste. Poți să privești prin mine datorită iubirii mele. Te iubesc așa de mult, încît sufletul meu se revarsă asemenea unei femei dintr-un lan de grîu, în fața bărbatului care o privește. Sufletul meu vrea să zacă întins pe pămînt. Ar vrea să stea culcat și să zboare. Într-o livadă. E trist. Se-ndrăgostește de tine cînd conduci. Să nu ne mai întoarcem la Paris. Să furăm o casetă cu bijuterii sau să spargem o bancă, să luăm mașina asta și să nu ne mai întoarcem niciodată.

Ravic opri în fața unui mic han. Zgomotul motorului se stinse și din depărtare se auzi, deodată, răsuflarea adîncă a mării.

— Vino, spuse el. Putem lua un calvados aici. Cît ai băut pînă acum ?

— Prea mult. Din cauza ta. Afară de asta, la un moment dat n-am mai putut asculta bîlbîiala idioților aceiora.

— De ce n-ai venit atunci la mine ?

— Am venit.

— Da. Cînd ai crezut c-am să plec. Ai mîncat ceva ?

— Nu prea mult. Mi-e foame. Ai cîștigat ?

— Da.

— Atunci să mergem la cel mai luxos restaurant și să mîncăm icre negre, să bem șampanie, să fim așa cum erau părinții noștri înainte de toate războaiele astea, fără griji, sentimentali și fără temeri, fără refulări și plini de prost-gust, cu lacrimi, lună, oleandri, viori, și ocean și dragoste. Și aș vrea să-mi închipui că avem copii, o grădină, o casă, că vom avea un pașaport și un viitor, că am renunțat la o carieră strălucită pentru tine, că ne vom iubi în liniște chiar și după douăzeci de ani,

că eşti gelos şi că încă mă mai crezi frumoasă, că nu pot s-adorm cînd nu vii o noapte acasă, şi...

El văzu cum i se prelingeau lacrimile pe obraji. Ea zîmbi.

— Şi ele se datoresc tot prostului gust — iubitule, tot prostului gust...

— Vino, spuse el, vom merge spre Château Madrid. E-n munţi, sînt muzicanţi ruşi acolo şi vei avea tot ce vrei...

16

ERA DIS-DE-DIMINEAŢĂ, DEvreme. Jos, marea era cenuşie şi fără valuri. Cerul n-avea nici nori, nici culoare. Numai la orizont, o dungă subţire de argint răsărea din apă. Era atîta linişte, încît se auzeau respirînd. Fuseseră ultimii clienţi acolo. Muzicanţii trecuseră înaintea lor, într-un Ford vechi, mai jos de serpentina de pe şosea. Chelnerul, într-un Citröen. Bucătarul, ca să ia provizii, într-un Delahaye 1929, de şase persoane.

— Se crapă de ziuă, spuse Ravic. Acum noaptea e undeva de partea cealaltă a pămîntului. Cîndva au să fie aeroplane cu care cineva să poată trece dincolo. Vor merge tot atît de repede ca şi rotaţiile pămîntului. Dacă şi atunci îmi vei spune la patru dimineaţa că mă iubeşti, putem lăsa să fie totdeauna patru dimineaţa, nu vom face decît să zburăm împrejurul pămîntului şi orele vor sta pe loc.

Joan se strînse lîngă el.

— Nu pot face nimic pentru asta. E frumos ! E înduioşător de frumos. Ai să rîzi...

— E frumos Joan.

Ea se uită la el.

— Unde-i avionul de care vorbeai ? Vom fi bătrîni, iubitule, cînd avionul tău va fi inventat. Şi nu vreau să îmbătrînesc. Tu ai vrea ?

— Da.

— Într-adevăr ?

— Cît mai bătrîn cu putinţă.

— De ce ?

— Aş vrea să ştiu ce se întîmplă cu planeta asta.

— Nu vreau să îmbătrînesc.

— N-ai să îmbătrîneşti. Viaţa va trece lăsîndu-şi urmele pe chipul tău, asta va fi tot, şi te vei face mai frumoasă. Nu eşti bătrîn decît cînd nu mai simţi.

— Nu. Cînd nu mai iubeşti..

Ravic nu răspunse. „Să te părăsesc ! Să te părăsesc ! La ce mă gîndeam eu acum cîteva ore la Cannes ?"

Ea se ghemui în braţele lui.

— Acum mă-ntorc cu tine acasă, şi-o să ne culcăm împreună. Ce frumos e totul ! Ce frumos e cînd trăieşti pe deplin şi nu numai cu o parte a fiinţei tale. Cînd eşti stăpîn pe tine însuţi şi calm, fiindcă nu mai încape nimic în tine. Vino, să mergem acasă. Spre casa noastră împrumutată, spre acel hotel alb, ce arată ca o casă de ţară.

Maşina coborî serpentina aproape fără ajutorul motorului. Ziua devenea, pe nesimţite, mai aprinsă. Pămîntul mirosea a rouă. Ravic stinse farurile. Cînd au trecut de cornişă, au dat de plante şi de flori. Erau pe drumul spre Nisa. Mai tîrziu, au trecut de o companie de spahii. Auzeau tropotul cailor amestecat cu uruitul motorului. Răsuna limpede şi nefiresc pe şoseaua pavată. Chipurile călăreţilor erau întunecate sub burnuzele lor.

Se uită la Joan. Ea îi zîmbi. Chipul îi era palid şi obosit şi mai fragil decît înainte. În oboseala ei liniştită, i se părea chiar mai frumoasă decît în acele dimineţi magice, încă întunecate, care ieri păreau atît de îndepărtate şi care nu aveau nici o oră, ci pluteau dincolo de timp — pline de linişte, fără temeri sau întrebări.

Golful Antibes se desfăcea într-un cerc mare în faţa lor. Jos, se lumina treptat. Umbrele cenuşii a trei vase de război, două distrugătoare şi un crucişător, stăteau în faţa zilei strălucitoare. Probabil că veniseră în port noaptea. Mici, ameninţătoare şi tăcute, înfruntau cerul îndepărtat. Ravic privi spre Joan. Adormise pe umărul lui.

RAVIC ERA ÎN DRUM SPRE SPI-
tal. Se-ntorsese de pe Riviera de-o săptămînă. Deodată se opri. Ceea ce văzu era ca o jucărie pentru copii. Vara clădire strălucea la soare, ca şi cum ar fi fost construită din sticlă, schelăria se ridica spre cerul strălucitor — ca un filigram — şi cînd o grindă cu o formă pe ea începu să se surpe, arăta ca şi cum s-ar fi rostogolit un băţ de chibrit cu o muscă pe el. Cădea, cădea mereu şi părea să cadă într-una — trupul se desprinsese, şi părea acum o păpuşe subţire ce-şi întindea braţele şi înota cu stîngăcie prin aer. Ca şi cum lumea ar fi fost, pentru o clipă, îngheţată şi liniştită ca moartea. Nici o mişcare, nici o adiere, nici o răsuflare, nici un sunet — numai forma cea mică şi grinda solidă cădeau, cădeau mereu.

Apoi, deodată, totul deveni zarvă şi mişcare. Ravic îşi dădu seama că-şi ţinuse respiraţia. Alergă.

Victima zăcea pe pavaj. Cu o clipă înainte strada fusese aproape goală. Acum era plină de lume. Se adunară din toate părţile ca şi cum ar fi sunat o alarmă. Ravic îşi făcu drum prin mulţime. Observă doi lucrători care încercau să ridice victima.

— Nu-l ridicaţi. Lăsaţi-l acolo unde este, ţipă el.

Lumea dimprejurul lui şi din faţă îi făcu loc. Cei doi lucrători ţineau victima pe jumătate ridicată.

— Lăsaţi-o jos încet ! Atenţie ! Încet !

— Ce sînteţi dumneavoastră ? întrebă unul dintre lucrători. Doctor ?

— Da.

— Bine.

Lucrătorii lăsară victima pe pavaj. Ravic îngenunchie lîngă el şi-l examină. Îi deschise cămaşa cu atenţie şi-i pipăi corpul. Apoi se ridică.

— Ce este ? întrebă lucrătorul care îi vorbise mai înainte. E-n nesimţire ?

Ravic clătină din cap.

— Ce ? întrebă lucrătorul.

— Mort, spuse Ravic.

— Mort ?

— Da.

— Dar, spuse omul neîncrezător, tocmai am mîncat împreună.

— E un doctor aici ? întrebă cineva în spatele şirului de oameni înghesuiţi.

— Ce s-a întîmplat ? spuse Ravic.

— E un doctor aici ? Repede !

— Ce s-a întîmplat ?

— Femeia aceea...

— Care femeie ?

— A lovit-o grinda. Îi curge sîngele.

Ravic îşi făcu drum prin mulţime. O femeie mică de statură, cu o vizieră largă, albastră, stătea întinsă pe-o grămadă de nisip. Faţa îi era contractată, palidă, iar ochii îi erau tot atît de nemişcaţi ca şi doi cocoloşi de cărbune. Sîngele îi curgea din gît, ca dintr-o fîntînă. Ţîşnea în lături zvîcnind oblic şi producea o stranie impresie de dezordine. Sub capul ei se adună repede în nisip o băltoacă neagră.

Ravic apăsă artera cu degetele. Scoase un bandaj din buzunar şi trusa medicală de urgenţă pe care o avea totdeauna cu el.

— Ţine asta ! spuse unui bărbat de lîngă el.

Patru mîini se repeziră spre geantă în acelaşi timp. Căzu pe nisip şi se deschise. Scoase afară foarfeca şi desfăcu bandajul.

Femeia nu spunea nimic. Nici nu mişcase ochii. Era rigidă şi fiecare muşchi al corpului era întins.

— Totul va fi bine, măicuţă, spuse Ravic. Totul se va aranja.

Grinda o lovise la umăr şi la gît. Umărul era sfîşiat. Undreaua era ruptă şi încheietura sfărîmată. Avea să rămînă ţeapănă.

— E braţul stîng, spuse Ravic şi examină gîtul cu atenţie. Doar pielea era sfîşiată. Piciorul era atins; pipăi pulpa şi fluierul. Ciorapii cenuşii, bine cîrpiţi, dar întregi, legaţi sub genunchi cu o panglică neagră — cu ce lux de amănunte se puteau vedea toate astea ! Pantofi negri, cîrpiţi, şireturile legate cu fundă dublă, ou vîrfurile reparate.

— A telefonat cineva după ambulanță ?

Nu răspunse nimeni.

— Cred că a telefonat polițistul, spuse cineva după o vreme.

Ravic ridică iute capul.

— Polițistul ? Unde-i ?

— Acolo, cu ceilalți...

Tocmai voia să plece. În acest moment polițistul își făcu drum prin mulțime. Era un tînăr cu un carnet în mînă. Își rumega nervos creionul scurt și fără vîrf.

— O clipă, spuse el și începu să scrie.

— Totul e-n regulă aici, zise Ravic.

— Un moment, domnule !

— Mă grăbesc. Am un caz urgent.

— Un moment, domnule. Sînteți medicul ?

— I-am legat artera, asta-i tot. Nu mai rămîne decît să fie chemată ambulanța.

— Un moment, doctore ! Trebuie să vă înscriu numele. Sînteți un martor.

— N-am văzut accidentul. Am venit după aceea.

— Totuși trebuie să scriu tot. E un accident serios, domnule doctor !

— Am avut ocazia să constat, spuse Ravic.

Polițistul încercă să afle numele femeii. Femeia nu putea răspunde. Se uita la el fără să-l vadă. Polițistul se aplecă plin de zel asupra ei. Ravic privi împrejur. Mulțimea îl înconjura ca un zid. N-o putea străbate.

— Ascultă, spuse el polițistului. Mă grăbesc grozav.

— Foarte bine, doctore. Nu-mi faceți și dumneavoastră dificultăți. Trebuie să aranjez totul. Faptul că sînteți martor e important. Femeia poate să moară.

— N-are să moară.

— Nimeni nu poate spune asta. Și apoi, rămîne chestiunea daunelor.

— Ai chemat ambulanța ?

— Colegul meu s-a dus după ea. Nu mă mai încurcați, fiindcă va dura și mai mult.

— Femeia e pe jumătate moartă și dumneata vrei să dispari, spuse unul din lucrători, pe un ton de reproș.

— Ar fi moartă acum, dacă n-aş fi fost aici.

— Cu atît mai mult atunci, spuse lucrătorul fără prea multă logică. Trebuie să rămîi.

Se auzi pocnitura unui aparat de fotografiat. Un bărbat purtînd o pălărie pe spate veni în faţă, zîmbind.

— Vreţi să vă aplecaţi din nou ca şi cum aţi pune iar bandajul ? îl întrebă pe Ravic.

— Nu.

— E pentru presă, spuse omul. Fotografia dumneavoastră va fi pusă în ziare cu o menţiune în care se va arăta că aţi salvat viaţa femeii. Publicitate strașnică. Vă rog, aici, în felul acesta, lumina e mai bună aici.

— Du-te la dracu, spuse Ravic. Femeia are nevoie urgent de o ambulanţă. Bandajul nu poate rămîne aşa multă vreme. Vezi dacă a fost chemată ambulanţa.

— Toate la rîndul lor, doctore, spuse poliţistul. Mai întîi trebuie să-mi termin raportul.

— Ţi-a spus mortul numele, totuşi ? întrebă un băieţandru.

— Tacă-ţi gura ! Poliţistul dădu o palmă copilului.

— Ia o altă fotografie de aici, spuse cineva ziaristului.

— De ce ?

— Aşa ca să se vadă că femeia era de partea interzisă. Uită-te. Arăta la marginea trotuarului, un afiş cu inscripţia : Atenţie ! Pericol ! Ia fotografia în aşa fel încît să se poată vedea. Avem nevoie de asta. Daunele n-au ce căuta aici.

— Sînt fotograf de presă, declară omul cu pălăria, înlăturînd sugestia. Fotografiez numai ce mi se pare interesant.

— Dar e interesant ! Ce poate fi mai interesant ! Cu tabla de scîndură în spate.

— Tabla nu e interesantă. Acţiunea numai.

— Atunci înseamnă-ţi asta în raport. Omul îl lovi pe poliţist pe umăr.

— Cine eşti ? întrebă el supărat.

— Reprezentantul societăţii de construcţii.

— Bine, spuse poliţistul. Rămîi şi dumneata aici. Care-i numele dumitale ? Trebuie să-l ştii doar ! o întrebă el pe femeie.

Femeia își mișcă buzele. Pleoapele începură să-i bată. Ca aripile unui fluture, ca moliile cenușii obosite și muribunde, se gîndi Ravic — și în același moment : — Idiot ce sînt ! Trebuie să-ncerc să scap !

— Drace, spuse polițistul. Poate c-a-nnebunit. Asta încurcă și mai mult lucrurile ! Și orele mele de serviciu se termină la trei !

— Marcel, spuse femeia.

— Ce ? Numai o clipă ! Ce ? Polițistul se aplecă din nou asupra ei. Femeia tăcea. Ce ? Polițistul aștepta. Încă o dată. Mai spune o dată !

Femeia rămînea mută.

— Dumneata ești de vină, cu flecăreala dumitale, spuse polițistul către reprezentantul societății de construcții. Cum pot să-mi termin raportul în felul ăsta ?

În clipa aceea aparatul pocni din nou.

— Mulțumesc ! spuse fotograful. Plin de acțiune !

— Ai și semnalul nostru pe ea ? spuse reprezentantul societății de construcții, fără să-l ia în seamă pe polițist. Voi comanda șase imediat.

— Nu, declară fotograful. Sînt socialist. Trebuie să plătești despăgubirea, nenorocit cîine de pază al milionarilor.

O sirenă se auzi țipînd. Ambulanța. — E momentul potrivit, se gîndi Ravic. Făcu prudent un pas.

— Trebuie să mergeți cu mine la circumscripție, doctore. Îmi pare rău, dar trebuie să reconstituiesc totul.

Celălalt polițist veni lîngă el. Nu mai era nimic de făcut. — Să sperăm că toate vor ieși bine, se gîndi Ravic, și se duse cu ei.

Comisarul de serviciu de la circumscripție ascultase liniștit pe jandarmul și pe polițistul care întocmiseră raportul. Acum se întoarse spre Ravic.

— Nu ești francez, spuse el. Nu întreb, afirm acest lucru ca pe un fapt.

— Nu, spuse Ravic.

— Ce ești ?

— Ceh.

— Cum se face că ești doctor aici ? Ca străin nu ai dreptul să practici, dacă nu ești naturalizat.

Ravic zîmbi.

— Nu practic aici. Sînt turist. De plăcere.

— Ai pașaportul cu dumneata ?

— E necesar, Fernand ? întrebă un alt comisar. Domnul a ajutat-o pe femeia aceea și noi avem adresa lui. E suficient. Mai sînt și alți martori.

— Mă interesează. Ai pașaportul cu dumneata ? Sau cartea dumitale de identitate ?

— Firește că nu, spuse Ravic. Cine-și ține pașaportul cu el toată vremea, pe timpurile astea ?

— Unde-i ?

— La consulat. L-am depus de o săptămînă. Trebuie să fie vizat.

Ravic știa că dacă spune că pașaportul e la hotel, putea fi trimis acolo cu un polițist și trucul ar fi fost descoperit imediat. Afară de asta, ca să fie în siguranță, dăduse o adresă falsă. Avea o șansă numai cu consulatul.

— La care consulat ? întrebă Fernand.

— Ceh.

— Putem să telefonăm și să întrebăm. Fernand privi spre Ravic.

— Firește.

Fernand așteptă cîtva timp.

— Bine, spuse el apoi. Vom întreba.

Se ridică și se duse într-una din camerele alăturate. Celălalt comisar rămase încurcat.

— Scuzați, domnule doctor, spuse el către Ravic. Firește, nu era deloc necesar. Se va lămuri de îndată. Vă sîntem foarte obligați pentru concursul pe care ni l-ați dat.

„Se va lămuri", gîndi Ravic. Se gîndi calm, în timp ce luă o țigaretă. Jandarmul stătea la ușă. Mai erau încă șanse. Nimeni nu-l suspecta încă. Putea să-l dea în lături, dar mai erau încă acolo reprezentantul societății de construcții și cei doi lucrători. Renunță. Ar fi prea greu să răzbată ; cîțiva polițiștii stăteau probabil la ieșire.

Fernand se întoarse.

— Nu e nici un pașaport cu numele dumneavoastră la consulat.

— Poate că este, spuse Ravic.

— Cum e cu putință ?

— Un funcționar la telefon nu e obligat să știe totul. Sînt vreo șase care se ocupă cu chestiunile astea.

— Asta știe.

Ravic nu răspunse.

— Nu ești ceh, răspunse Fernand.

— Ascultă, Fernand — începu celălalt comisar.

— N-ai accent ceh, spusè Fernand.

— Poate că nu.

— Ești german, declară Fernand triumfător, și nu ai pașaport.

— Nu, răspunse Ravic. Sînt marocan și am toate pașapoartele franceze din lume.

— Domnule ! țipă Fernand. Cum îndrăznești ! Insulți Imperiul Colonial Francez !

— *Merde,* spuse unul dintre lucrători. Reprezentantul societății de construcții avea aerul că salută.

— Fernand, nu...

— Minți. Nu ești ceh. Ai pașaport sau nu ? Răspunde!

„Șoarecele din om, se gîndi Ravic. Șoarecele pe care nu-l poți îneca niciodată.“ Ce-i pasa idiotului acesta dacă are el pașaport sau nu ? Dar șoarecii miros ceva și asta ieșise din vizuina lui.

— Răspunde ! lătră Fernand.

„O bucată de hîrtie ! O ai sau n-o ai. Creatura asta s-ar închina și mi-ar cere scuze dacă aș avea peticul asta de hîrtie. N-ar fi avut nici o importanță dacă aș fi ucis o familie sau aș fi spart o bancă — omul asta m-ar fi salutat. Dar chiar și Christ fără pașaport — ar pieri astăzi în închisoare. Oricum, ar fi fost închis înainte de a ajunge la cel de-al treizeci și treilea an al său.“

— Vei rămîne aici pînă se va lămuri totul, spuse Fernand. Am să mă duc eu.

— Bine, spuse Ravic.

Fernand ieși din odaie. Cel de-al doilea funcționar răsfoia hîrtiile.

— Domnule, spuse el apoi. Îmi pare rău. E nebun în chestiunea asta.

— Nu-i nimic.

— Am terminat ? întrebă unul dintre lucrători.

— Da.

— Bine Se întoarse spre Ravic. Cînd revoluția mondială se va înfăptui, nu vei mai avea nevoie de pașaport.

— Trebuie să înțelegi, domnule, spuse comisarul. Tatăl lui Fernand a fost ucis în războiul mondial. De asta urăște pe germani și toate lucrurile acestea. Se uită la Ravic, părînd o clipă încurcat. Părea să înțeleagă ce era. Îmi pare îngrozitor de rău ,domnule. Dacă ar depinde de mine...

— Nu face nimic. Ravic privi împrejur. Pot să telefonez înainte de a se întoarce Fernand ?

— Firește. Acolo pe masă. Repede.

Ravic îi telefonă lui Morosow. Îi spuse în nemțește ce se întîmplase. Trebuia să-l anunțe pe Veber.

— Și pe Joan.

Ravic ezită.

— Nu. Nu încă. Spune-i că am fost reținut, dar că totul se va aranja în două, trei zile. Ai grijă de ea.

— Bine, răspunse Morosow, nu prea entuziasmat. Bine, Wozzek.

Cînd Fernand se întoarse, Ravic puse jos receptorul.

— Ce vorbeau acum ? întrebă el cu un rînjet. Ceha ?

— Esperanto.

Veber veni în dimineața următoare.

— Afurisită vizuină, spuse el și privi împrejur.

— Închisorile franțuzești își merită numele, răspunse Ravic. Nu sînt vopsite cu spoiala umanitarismului. Stil secolul al optsprezecelea.

— Dezgustător, spuse Veber. E dezgustător că ești aici.

— Nimeni n-ar trebui să facă fapte bune. Ai de suferit numaidecît de pe urma lor. Trebuia să las femeia aceea să moară. Trăim într-o epocă de fier, Veber.

— Într-una de tuci. Au aflat prietenii dumtale că ești aici ilegal ?

— Firește.

— Și adresa ?

— Sigur că nu. N-aș expune niciodată vechiul Internațional. Hoteliera ar fi pedepsită fiindcă adăpostește clienți neînregistrați. Și ar urma o razie, în timpul căreia ar fi prinși o duzină de refugiați. De data asta am dat

hotelul Lancaster drept adresa mea. Am stat acolo, o dată, în viața mea de odinioară. Un hotel frumos și elegant.

— Și noul dumitale nume e Wozzek ?

— Vladimir Wozzek. Ravic răîse amar. Al patrulea.

— Drace, spuse Veber. Ce-i de făcut, Ravic ?

— Mai nimic. Lucrul cel mai important este ca amicii mei să nu afle că am fost pe aici de cîteva ori. Altfel, ar însemna să capăt șase luni de închisoare.

— Drace !

— Da, lumea devine pe zi ce trece mai umană. Să trăiești în primejdie, a spus Nietzsche. Refugiații fac astfel — împotriva voinței lor.

— Și dacă nu află ?

— Două săptămîni, cred. Și obișnuita deportare

— Și-apoi ?

— Apoi am să mă întorc.

— Pînă ce-ai să fii prins din nou ?

— Exact. De astă dată a durat mult. Doi ani. O viață de om.

— Trebuie să facem ceva. Nu putem continua astfel.

— Așa e. Dar ce poți să faci ?

Veber se gîndi.

— Durant ! spuse el deodată. Firește ! Durant cunoaște multă lume cu influență — se întrerupse singur. Doamne sfinte, chiar dumneata ai operat pe unul dintre cei mai importanți ! Omul cu piatră la ficat !

— Nu eu. Durant.

Veber rîse.

— Firește că el nu-i poate spune bătrînului. Dar el poate să facă ceva. Îl voi înduioșa.

— Vei reuși foarte puțin. L-am obligat să-mi plătească două mii de franci acum cîtva timp. Oameni ca el nu uită ușor astfel de lucruri.

— Va uita, spuse Veber, mai degrabă amuzat. Mai ales că îi va fi teamă să nu sufli ceva despre operațiile acestea fantomatice. Ai făcut zeci de operații pentru el. Afară de asta are nevoie de dumneata.

— Poate găsi ușor pe altcineva. Binot sau vreun chirurg refugiat. Sînt destui.

Veber își netezi mustața.

— Nu unul cu mîna dumitale. Am să încerc, oricum. Chiar astăzi. Ai nevoie să-ți aduc ceva ? Cum e mîncarea ?

— Groaznică. Dar pot s-aranjez să mi se aducă.

— Țigări ?

— Destule. Tot ce-aș avea nevoie și la ce nu-mi poți ajuta — o baie.

Ravic trăia acolo de două săptămîni, alături de un tinichigiu evreu, un scriitor pe jumătate evreu, și un polonez. Tinichigiului îi era dor de Berlin, scriitorul îl ura ; pe polonez nu-l interesa nimic. Ravic procura țigările. Scriitorul spunea anecdote evreiești. Tinichigiul era de neînlocuit ca specialist în combaterea mirosurilor urîte.

După două săptămîni Ravic fu chemat la judecată. Mai întîi fu adus în fața unui inspector care-l întrebă numai dacă are bani.

— Da.

— Bine. Atunci poți să iei un taxi.

Un comisar merse cu el. Strada era plină de lumină și de soare. Era plăcut să fii iarăși afară. Un bătrîn vindea baloane la intrare. Ravic nu putea să-și închipuie de ce le vindea în fața închisorii. Comisarul chemă un taxi.

— Unde mergem ? întrebă Ravic.

— La șef.

Ravic nu știa cine era șeful. Și-i era indiferent atîta vreme cît nu era șeful unui lagăr de concentrare german Nu era în lume decît o singură spaimă adevărată : să fii în întregime și fără nici un ajutor la bunul plac al terorismului brutal. Incidentul de față era nevinovat.

Taxiul avea un radio. Ravic îl întoarse. Obținu darea de seamă asupra pieții legumelor ; apoi veștile politice. Comunicatul oficial atît de plicticos. Ravic prinse un alt post. Muzică. O atingere. Comunicatul oficial se auzi și el.

— Charles Trennet, spuse el. Clasă superioară !

Taxiul se opri. Ravic plăti. Fu condus într-o sală de așteptare, cu mirosul ei specific, încălzită de transpirație și prăfuită, ca toate sălile de așteptare din lume.

Stătu timp de o jumătate de oră și citi un număr vechi din *La Vie Parisienne*, părăsit de un vizitator. Era ca o literatură clasică după două săptămîni fără cărți. Apoi fu adus înaintea șefului.

Îi trebui cîtva timp să-l recunoască pe bărbatul acela gras și scurt. De obicei nu dădea atenție figurilor cînd opera. Nu-l interesau, erau pentru el aidoma unor numere. Nu-l interesa decît partea bolnavă a corpului. Dar chipul acesta îl privise plin de curiozitate. Stătea acolo, sănătos, cu pîntecul iarăși plin, minus bășica fierei — Leval. Ravic uitase că Veber intenționase să ceară ajutorul lui Durant și nu se așteptase să fie prezentat chiar lui Leval.

Leval se uită la el de sus pînă jos. În felul acesta cîștiga timp.

— Sigur că Wozzek nu e numele dumitale, mormăi el.

— Nu.

— Care-i dar ?

— Neumann. Ravic se aranjase astfel cu Veber, care îi expilcase lui Durant. Wozzek era prea improbabil.

— Ești german, nu ?

— Da.

— Refugiat ?

— Da.

— Nu se poate ști niciodată. Nu pari astfel.

— Nu toți refugiații sînt evrei, explică Ravic.

— De ce minți ? În privința numelui.

Ravic dădu din umeri.

— Ce altceva aș putea să fac ? Mințim cît mai puțin posibil. Trebuie să credeți că ne amuză ?

Leval se umflă.

— Crezi că ne amuză să avem încurcături cu dumneavoastră ?

„Cenușiu, se gîndi Ravic, capul lui fusese albicios-cenușiu, sacii lacrimali vineți, gura pe jumătate deschisă. Pe vremea aceea nu vorbise ; atunci fusese o masă de carne moale cu o bășică de fier roșie în ea."

— Unde trăiai ? Adresa era falsă și ea.

— Am trăit oriunde. Uneori aici, alteori dincolo...

— De cît timp ?

— De trei săptămîni. Acum trei săptămîni m-am întors din Elveţia. Am fost aruncat peste graniţă. Ştiţi că din punct de vedere legal n-aveam dreptul să trăim nicăieri fără acte — şi că cei mai mulţi dintre noi n-au fost în stare să se sinucidă. De aceea vă provocăm încurcături.

— Ar fi trebuit să rămîi în Germania, mormăi Leval. Nu e deloc aşa de rău acolo. Lumea exagerează.

„O tăietură mai puţin precisă şi n-ai fi aici să debitezi prostii. Viermii ţi-ar fi traversat frontierele fără documente — sau ai fi o mînă de cenuşă într-o urnă oarecare."

— Unde ai trăit pînă acum ? întrebă Leval.

„Asta i-ar place să ştie, ca să-i prindă şi pe ceilalţi", se gîndi Ravic.

— În hotelurile de clasa întîia, spuse el. Sub nume diferite. Totdeauna numai cîteva zile.

— Nu-i adevărat.

— De ce mă întrebaţi dacă ştiţi mai bine ? spuse Ravic, care pe nesimţite îşi pierdea răbdarea.

Leval lovi în masă, supărat, cu mîna lui grasă.

— Nu fi cinic ! Imediat după aceea îşi examină mîna.

— Aţi lovit foarfeca, spuse Ravic.

Leval puse mîna în buzunar.

— Nu-ţi dai seama că eşti cam obraznic ? întrebă el deodată, cu calmul cuiva care poate să se stăpînească, fiindcă celălalt depinde de el.

— Obraznic ? Ravic îl privi mirat. Numiţi asta obrăznicie ? Nu sîntem nici la şcoală, nici la un institut pentru reeducarea criminalilor ! Aţi vrea să mă simt ca un criminal care cere o sentinţă mai blîndă ? Numai fiindcă nu sînt nazist şi, deci, fiindcă nu am acte ? Faptul că nu ne considerăm criminali noi înşine, deşi avem experienţa tuturor închisorilor, a poliţiilor, a umilirilor, numai fiindcă vreau să rămînem în viaţă — ăsta-i singurul lucru care nemai ţine, înţelegeţi ?

Dumnezeu știe că e cu totul altceva decît obrăznicie.

Leval nu răspunse

— Ai practicat aici ?

— Nu.

Cicatricea trebuie să fie mai mică acum, se gîndi Ravic. Era mult mai largă atunci. Cu toată grăsimea aceea Oricum se-ndopase și băuse.

— E cea mai mare primejdie, explică Leval. Fără cercetări, fără control, vă învîrtiți pe aici. Cine știe de cînd ! Nu cred în povestea cu cele trei săptămîni. Cine știe în cîte afaceri dubioase te-ai amestecat !

„În pîntecul tău cu arterele sclerozate, cu ficatul umflat și-n bășica fierii inflamată, se gîndi Ravic. Și dacă nu m-aș fi amestecat eu, prietenul tău Durant te-ar fi ucis, probabil, într-un mod uman și idiot și ar fi devenit un chirurg și mai celebru și și-ar fi mărit onorariile."

— Aceasta e primejdia cea mai mare, repetă Leval. Nu-ți este îngăduit să practici. Așa că, accepți tot ce-ți iese în cale, e evident. Am vorbit despre asta cu una din autoritățile noastre. E absolut de aceeași părere. Dacă este cît de puțin obișnuit cu medicina, numele lui trebuie să-ți fie cunoscut.

— Nu, se gîndi Ravic, e imposibil. N-o să spună numele lui Durant acum. Viața nu-ți joacă astfel de feste.

— Profesorul Durant, spuse Leval demn. Mi-a explicat. Servitorii, studenții care nu și-au terminat încă examenele, maseuri, asistenți, toți aceștia pretind c-au fost medici vestiți în Germania. Cine poate să-i prindă ? Operații ilegale, avorturi, colaborări cu moașele, șarlatanii și cine știe cîte altele.

„Durant se gîndi Ravic. Asta-i răzbunarea pentru cele două mii de franci. Dar cine-i face acum operațiile ? Binot, desigur. Foarte probabil că sînt iarăși împreună."

El observă că nu mai ascultă. Nu deveni mai atent decît atunci cînd auzi pronunțîndu-se numele lui Veber. Un oarecare doctor Veber a interveni în favoarea dumitale. Îl cunoști ?

— Puțin.

— A fost aici. Leval privi o clipă drept înainte. Apoi strănută zgomotos, scoase batista și-și suflă nasul ceremonios, contemplînd ceea ce suflase, împăturindu-și batista și punînd-o din nou în buzunar. Nu pot să fac nimic pentru dumneata. Trebuie să fim severi. Vei fi deportat.

— Știam asta.

— Ai mai fost pînă acum în Franța ?

— Nu.

— Șase luni de închisoare dacă te-ntorci. Știai asta ?

— Da.

— Voi avea grijă să fii deportat cît mai curînd posibil. E tot ce pot face. Ai bani ?

— Da.

— Bine. Atunci vei plăti călătoria pînă la graniță pentru escortă și pentru dumneata.

Ravic făcu semn că da.

— Poți să pleci acum.

— Trebuie să fim înapoi la o oră anumită ? întrebă el pe agentul care îl escorta.

— Nu tocmai. Depinde. De ce ?

— Aș vrea să iau un aperitiv.

Agentul il privi.

— N-o să fug, spuse Ravic. Luă o hîrtie de douăzeci de franci și-o flutură.

— Bine. Douăzeci de minute mai mult nu contează.

Luară un taxi și se opriră la primul bistro. Cîteva mese fuseseră aranjate afară. Era frig, dar soarele strălucea.

— Ce dorești ? întrebă Ravic.

— Picon amar. La ora asta nu iau nimic altceva.

— Mie un lichior. Fără apă.

Ravic stătea liniștit și respira adînc. Aer — ce altceva putea să fie ! Ramurile arborilor de pe trotuar aveau muguri în vîrfuri. Mirosea a pîine proaspătă și a vin nou. Chelnerul aduse paharele.

— Unde-i telefonul ? întrebă Ravic.

— Înăuntru, la dreapta, lîngă toaletă.

— Dar — spuse agentul.

Ravic îi puse douăzeci de franci în mînă.

— Poți să-ți închipui cui telefonez. N-o să dispar. Poți să vii cu mine. Haide.

Agentul nu stătu mult pe gînduri.

— Bine, spuse el și se ridică. O ființă omenească e o ființă omenească, la urma urmei.

— Joan.

— Ravic! Dumnezeule! Unde ești? Ți-au dat drumul? Spune-mi unde ești?

— Într-un bistro.

— Încetează! Spune-mi unde ești, într-adevăr!

— Sînt cu adevărat într-un bistro.

— Unde? Nu mai ești la închisoare? Unde ai fost tot timpul ăsta? Morosow ăsta...

— Ți-am spus întocmai cum s-au petrecut lucrurile.

— Nu mi-ai spus unde te-au dus. Aș fi alergat.

— De asta nu ți-a spus, Joan. Mai bine așa.

— De ce telefonezi dintr-un bistro? De ce nu vii aici?

Nu pot să vin. Am doar cîteva minute. A trebuit să conving agentul să se oprească o clipă aici. Joan, voi fi trimis în Elveția peste cîteva zile și... Ravic privi spre fereastră. Agentul era rezemat de tejghea și vorbea. Și mă voi întoarce imediat. Așteaptă.. Joan...

— Voi veni. Voi veni imediat. Unde ești?

— Nu poți veni. Sînt la o distanță de o jumătate de ceas de tine. N-am decît cîteva minute.

— Ține-l pe agent. Dă-i bani! Pot s-aduc și eu bani!

— Joan, spuse Ravic. N-o să meargă. Trebuie să termin acum.

Îi auzi respirația.

— Nu vrei să mă vezi? spuse ea atunci.

Era greu. „Nu trebuia să-i telefonez, se gîndi el. Cum poți să-i explici ceva, cuiva, pe care nu-l poți privi în ochi ?“

— E lucrul pe care îl doresc cel mai mult, Joan.

— Atunci vino ! Omul acela poate veni cu tine !

— E imposibil. Trebuie să termin. Spune-mi repede ce faci acum ?

— Ce ? Ce vrei să spui ?

— Ce faci ? Unde ești ?

— În camera mea. În pat. M-am culcat tîrziu azinoapte. Pot să mă-mbrac repede și să vin.

„M-am culcat tîrziu. Firește. Toate astea continuă și cînd ești la închisoare. Ca să uiți. În pat, pe jumătate adormită, cu părul răsfirat pe pernă. ciorapii aruncați pe scaune, rufărie, cămașe de noapte, ușor umezită de respirația ei.“ Capul infinit de îndepărtat al agentului care se cufunda ca-ntr-un acvarium ; Ravic se reculese.

— Trebuie să termin, Joan.

Auzi vocea ei dezamăgită.

— Dar e imposibil ! nu poți să pleci așa, fără să știu nimic, unde te duci sau... Împinse, pernele au sărit într-o parte, cu telefonul ca o armă și ca un dușman în mină, umerii, ochii, adînci și întunecoși, frămîntați... Cînd te vei întoarce. va fi iarăși același lucru. Nu putem trăi mereu cu teamă.

— Spune ultima frază încă o dată.

— E adevărat. Vocea îi deveni supărată. Sînt ultima căreia i se spune ceva. Veber poate să te viziteze și eu nu ! I-ai telefonat lui Morosow, nu mie ! Și acum pleci...

— Doamne Sfinte, spuse Ravic. N-o să ne certăm, Joan.

— Nu mă cert. Spun ce nu-mi place.

— Bine. Trebuie să plec. Adio, Joan.,

— Ravic ! chemă ea. Ravic !

— Da.

— Întoarce-te iarăși ! Întoarce-te iarăși !

— Mă voi întoarce.

— Da, da.

— Adio, Joan. Mă voi întoarce curînd.

Stătu în cabina călduroasă încă o clipă. Apoi observă că nu-şi luase mîna de pe receptor. Deschise uşa. Agentul îl privea. El zîmbi binevoitor.

— Gata ?

— Da.

Se întoarse afară la masă. Ravic goli paharul. „N-ar fi trebuit să telefonez, se gîndi el. Eram liniştit înainte. Acum sînt tulburat. Trebuia să-mi fi dat seama că o convorbire la telefon nu putea avea alt rezultat. Nici pentru mine, nici pentru Joan." Se simţi ispitit să se întoarcă, să cheme din nou şi să-i spună ceea ce voia ea. Să-i explice de ce nu putea s-o vadă. Că nu voia să-l vadă aşa cum era, murdar, sub pază. Dar s-ar fi răzgîndit şi-ar fi fost din nou acelaşi lucru.

— Cred că trebuie să mergem, spuse agentul.

— Da.

Ravic chemă chelnerul.

— Dă-mi două sticle mici de coniac, toate ziarele şi o duzină de pachete de ţigări Caporal. Şi plata. Privi spre agent.

— E voie, nu ?

— Un om, e tot om, spuse agentul.

Chelnerul aduse sticlele şi ţigările.

— Deschide sticlele, spuse Ravic în timp ce-şi aranja atent ţigările în bzunar. Astupă din nou sticlele în aşa fel ca să poată fi deschise fără tirbuşon şi le puse în buzunarul de la piept.

— Te pricepi la asta, spuse agentul.

— Practică. Regret c-o spun. Cînd eram copil nu m-am gîndit niciodată c-am să mă joc de-a indianul cînd voi fi bătrîn.

Polonezul şi scriitorul se entuziasmară la culme din cauza coniacului. Tinichigiul nu bea lichior atît de tare. Îi plăcea berea şi explica amănunţit cît de bună fusese berea la Berlin. Ravic se întinse pe banca lui şi citi ziarele. Polonezul nu citea ; nu înţelegea franţuzeşte. Fuma şi era fericit. În timpul nopţii tinichigiul începu să

plîngă, Ravic era treaz. Asculta suspinul înăbușit și privea mica fereastră în spatele căreia strălucea un cer palid. Nu putea să doarmă. Nici chiar mai tîrziu, cînd tinichigiul se liniști. „Trai prea bun, se gîndea el. Prea multe lucruri de care te izbești ,cînd nu le mai ai."

RAVIC SE ÎNTORCEA DE LA GARĂ. ERA OBOSIT și murdar. Treisprezece ore într-un tren încins, cu oameni care mîncau usturoi, cu vînători și cîinii lor, cu femei care țineau în poală cuști cu porumbei. Și înainte de asta, aproape trei luni la frontieră.

Ravic mergea pe Champ Elysées. În întuneric se zăreau sclipiri. Le privi mai cu atenție. Sclipirile păreau să vină de la niște piramide de oglinzi așezate în jurul lui Rond Point și reflectînd ultima lumină cenușie de mai.

Se opri și privi mai atent. Erau, într-adevăr, piramide de oglinzi, așezate peste tot, în spatele straturilor de lalele, într-o repetiție fantomatică.

— Ce sînt astea ? întrebă el pe un grădinar care netezea un strat acoperit cu pămînt negru, proaspăt adus.

— Oglinzi, spuse grădinarul, fără să ridice ochii.

— Asta văd și eu. Ultima oară cînd am fost aici, nu erau.

— N-ați fost de mult timp în Paris ?

— De trei luni.

— A, trei luni. Oglinzile au fost puse de două săptămîni. Pentru regele Angliei. Vine în vizită. O să poată să-și oglindească fața.

— Teribil, spuse Ravic.

— Desigur, răspunse grădinarul, fără a se arăta surprins.

Ravic plecă mai departe. Trei luni, trei ani, trei zile ; ce e timpul ? Nimic și totul. Faptul că ramurile castanilor erau iar în floare și că înainte nu avuseseră nici frunze

— că Germania își călcase din nou angajamentul și ocupase toată Cehoslovacia — că la Geneva, refugiatul Josef Blumenthal se împușcase, într-un acces de rîs isteric, în fața Palatului Ligii Națiunilor — că în pieptul lui Ravic dăinuiau resturile dureroase ale pneumoniei căreia îi supraviețuise la Belfort sub numele de Gunther — și că acum, într-o seară moale ca un sîn de femeie, se întorsese iarăși — toate acestea aproape că nu constituiau nici o surpriză pentru el. Le lua așa cum lua multe lucruri, cu un calm fatalist, care este singura armă a neputinței. Cerul era același peste tot, totdeauna copacii înfloreau din nou, fără sfială, în fiecare an — amurgul, de culoarea albastrului de cicoare se schimba, venea și se ducea, fără să-i pese de pașapoarte, de trădare, de deznădejde și de speranță. Ce bine era să te întorci la Paris ! Ce bine era să te plimbi, să te plimbi încet, fără să te gîndești, pe străzi, în lumina cenușiu-argintie ! Ce plăcută era ora aceasta, încă plină de tihnă, plină de o blîndă întrepătrundere, la hotarul unde o durere îndepărtată și fericirea duioasă și simplă de a te ști în viață se topesc una într-alta cu orizonturile — această primă oră după sosire, înainte de a fi iarăși străpuns de pumnale și săgeți — acest ciudat simțămînt animalic, această respirație care străbătea pînă departe și venea de departe, acestă briză, lipsită totuși de emoție, pe străzile inimii, plutind peste focurile mocnite ale faptelor, peste crucea bătută în cuie a zilelor trecute și peste cîrligele ascuțite ale viitorului, acest popas, tăcerea dintre două bătăi, clipa de pauză, cea mai sinceră și cea mai tainică formă a ființei, tresărirea domoală a veșniciei în însăși vremelnicia lumii.

Morosow stătea în sala palmierilor de la Internațional și bea o sticlă de Vouvray.

— Te salut, Boris, prietene, spuse Ravic. Mi se pare că m-am întors tocmai la momentul potrivit. Ce-i ăsta, Vouvray ?

— Același, numai că de data asta este din treizeci și patru. Puțin mai dulce și mai tare. Bine că te-ai întors. Ai lipsit trei luni, nu ?

— Da. Mai mult ca de obicei.

Morosow sună un clopoțel de modă veche de pe masă. Clincăia ca un clopoțel de paracliser din bisericile de țară. Catacomba avea numai lumină electrică, dar nu și sonerii electrice. Nu era nevoie, fiindcă refugiații rareori îndrăzneau să sune. — Cum îți zice acum ? întrebă Morosow.

— Tot Ravic. Nu mi-am dat numele ăsta la circumscripția de polițe. M-am numit pe rînd Wozzek, Neumann și Gunther. Un capriciu. N-am vrut să renunț la Ravic, fiindcă îmi place.

— N-au descoperit că locuiai aici, nu ?

— Sigur că nu.

— Evident. Altfel ar fi făcut o razie. Prin urmare, poți să stai din nou în camera ta. Nu e ocupată.

— Bătrîna știe ce s-a întîmplat ?

— Nu. Nimeni. Le-am spus c-ai plecat la Rouen. Lucrurile tale sînt la mine acasă.

Fata veni cu o tavă. — Clarisse, adu un pahar pentru domnul Ravic, spuse Morosow.

— A, domnul Ravic ! Fata își arătă dinții galbeni. V-ați întors ? Ați lipsit mai mult de șase luni, domnule.

— Trei luni, Clarisse.

— Imposibil. Credeam că sînt șase luni!

Fata se îndepărtă. Îndată după aceea chelnerul jerpelit de la Catacombă veni cu o sticlă de vin în mînă. Nu avea tavă ; servea de mult în localul acesta și-și putea îngădui să nu fie convențional. Expresia feței lui indica ce avea să urmeze și Morosow i-o luă înainte. — Ascultă, Jean. Spune-mi cît timp a fost plecat domnul Ravic. Știi exact ?

— Se poate, domnule Morosow ! Firește că știu chiar ziua ! Sînt de-atunci exact... Se opri ca să facă efect, zîmbi și spuse : — Exact patru săptămîni și jumătate !

— Așa e, spuse Ravic înainte ca Morosow să poată răspunde.

— Așa e, replică și Morosow.

— Natural. Eu nu mă înșel niciodată. Jean dispăru.

— N-am vrut să-l dezamăgesc, Boris.

— Nici eu. Am vrut numai să-ți arăt cît de searbăd este timpul, de îndată ce devine trecut. E consolator. Înspăimîntător sau ceva fără importanță. Nu-l mai văzusem pe locotenentul Bielski din regimentul de gardă „Neobrashenk" din 1916, la Moscova. Eram prieteni. El a plecat spre Nord, prin Finlanda. Eu am traversat Manciuria și m-am dus în Japonia. Cînd ne-am întîlnit aici, după opt ani de zile, credeam că ultima oară l-am văzut la Harbin, în 1919 ; el credea că ne despărțisem în 1921, la Helsinki. Diferență de doi ani — și de cîteva mii de kilometri. Morosow luă sticla și umplu paharele. Vezi că cel puțin te-au recunoscut. Faptul acesta în sine îți dă oarecum impresia că ești acasă, nu ?

Ravic bău. Vinul era rece și ușor. — În timpul acesta am stat aproape de frontieră, spuse el. Foarte aproape, la sud de Basel. Șoseaua era jumătate elvețiană și jumătate germană. Eu stăteam în partea Elveției și mîncam cireșe. Puteam să scuip sîmburii în Germania.

— Nu aveai sentimentul că ești acasă ?

— Nu, niciodată nu m-am simțit mai departe.

Morosow rîse amar. — Te înțeleg Cum a fost pe drum ?

— Ca de obicei. Devine din ce în ce mai greu, asta-i tot. Frontierele sînt păzite mai atent. O dată m-au prins în Elveția și o dată în Franța.

— De ce nu ne-ai scris nici un rînd ?

— Nu știam pînă unde poate merge poliția aici. Uneori are accese de energie. E mai bine să nu periclitezi situația nimănui. La urma urmei, alibiurile noastre nu sînt chiar așa de bune. Vechea regulă din linia frontului : stai liniștit și nu te arăta. Te așteptai la altceva ?

— Eu nu.

Ravic se uită la el. — Scrisori, spuse el apoi. Ce sînt scrisorile ? Scrisorile nu ajută la nimic.

— La nimic.

Ravic scoase din buzunar un pachet de țigări.

— Curios cum se schimbă toate cînd ești plecat.

— Nu te amărî singur, replică Morosow.

— Nici nu mă gîndesc.

— Cînd ești plecat e bine. Cînd te întorci e altfel. Apoi este iar cum a fost.

— Poate că da ,poate că nu.

— Ești foarte enigmatic. E bine că o iei așa. Vrei să jucăm o partidă de șah ? Profesorul a murit. Ești singurul meu adversar serios. Levy a plecat în Brazilia ca chelner. Viața merge al dracului de iute în zilele noastre. N-ar trebui să ne obișnuim cu nimic.

— N-ar trebui.

Morosow îl privi pe Ravic. atent. — Nu asta am vrut să spun.

— Nici eu. Dar ce-ar fi dacă am pleca din mormîntul ăsta mucegăit și cu palmieri. N-am mai fost aici de trei luni de zile și cu toate acestea miroase ca întotdeauna a bucătărie, a praf și a frică. La ce oră trebuie să pleci ?

— Astăzi nu mă duc deloc. E ziua mea liberă.

— Așa e. Ravic zîmbi scurt. Seara eleganței și a paharelor mari.

— Vrei să vii cu mine ?

— Nu. Astă-seară nu. Sînt obosit. În ultimele nopți aproape că n-am dormit deloc. În orice caz, n-am dormit liniștit. Haide să colindăm străzile vreo oră și apoi să ne așezăm undeva. N-am mai făcut asta de multă vreme.

— Vouvray ? întrebă Morosow. Stăteau la o masă în fața cafenelei Colisée. E devreme, prietene. La ora asta se bea vodcă.

— Da. Cu toate acestea prefer Vouvray.

— Încep să mă enervez. Cel puțin un vin.

Ravic clătină din cap.

— Frate, cînd ajungi prima seară undeva trebuie să bei vîrtos, declară Morosow. E un eroism inutil să privești treaz fețele întunecate ale umbrelor trecutului.

— Nu privesc ,Boris. Mă bucur de viață cu prudență.

Ravic văzu că Morosow nu-l crede și nu încercă să-l convingă. Stătea liniștit la una din mesele din față. de pe trotuar, își bea vinul și urmărea cu privirea mulțimea care-și făcea plimbarea de seară. Cît timp lipsise din Paris totul fusese viu și limpede. Acum totul era cețos și palid, scurgîndu-se plăcut, așa cum îi apar lucrurile cuiva care coboară prea repede un munte și nu poate auzi zgomotul de jos, din vale, decît ca prin vată.

— Te-ai mai dus undeva înainte de a veni la hotel ? întrebă Morosow.

— Nu.

— Veber a intrebat de tine în mai multe rînduri.

— Am să-i telefonez.

— Nu-mi place cum te comporți. Spune-mi și mie ce te doare.

— Nimic deosebit. Granița de la Geneva era prea bine păzită. Am încercat întîi acolo și apoi la Basel. Nici la Basel n-a fost ușor. În cele din urmă am reușit să trec. Am prins o răceală. Ploaia și zăpada din timpul nopții. în cîmp deschis. N-am avut posibilitatea să mă îngrijesc și am făcut pneumonie. Un doctor din Belfort m-a băgat într-un spital. M-a introdus și m-a scos prin contrabandă. După aceea m-a ținut zece zile în casa lui. Trebuie să-i trimit banii prin mandat.

— Acum ești bine de tot ?

— Binișor.

— Și de aia nu bei băuturi tari ?

Ravic zîmbi. — De ce să ne ascundem după deget ? Sînt puțin obosit și vreau să mă obișnuiesc iarăși cu lucrurile. Asta-i adevărul. E curios ce mult gîndești cînd ești pe drum. Și ce puțin cînd sosești.

Morosow rupse firul discuției cu un gest al mîinii.

— Ravic, spuse el pe un ton părintesc, vorbești cu tata Boris, un cunoscător al sufletului omenesc. Nu mai ocoli atîta și întreabă-mă repede ca să putem trece peste asta.

— Bine, unde e Joan ?

— Nu știu. Nimeni n-a mai auzit nimic de ea de cîteva săptămîni. Nici n-am mai văzut-o.

— Și înainte de asta ?

— La început s-a interesat cîtva timp de tine și apoi deloc.

— Nu mai este la Șeherezada ?

— Nu. A plecat acum vreo șase săptămîni. A mai fost de două-trei ori pe acolo, pînă cînd a dispărut.

— Acum e în Paris ?

— Nu cred. Cel puțin așa se pare. Altfel ar mai fi dat din cînd în cînd pe la Șeherezada.

— Știi cu ce se ocupă ?

— Ceva în legătură cu cinematograful, cred. Cel puțin așa i-a spus garderobierei. Știi cum e ! Unul din obișnuitele lor pretexte !

— Pretext ?

— Da, pretext, spuse Morosow supărat. — Ce altceva, Ravic ? Te așteptai la ceva mai bun ?

— Da.

Morosow rămase tăcut. — Să te aștepți și să știi sînt două lucruri deosebite, spuse Ravic.

— Numai pentru blestemații de romantici. Acum bea ceva cumsecade — nu limonada asta. Niște calvados ca lumea.

— Calvados în nici un caz. Coniac, dacă ții neapărat. Sau chiar calvados, mi-e absolut indiferent.

— Cum vrei. spuse Morosow.

Fereastra. Silueta albastră a acoperișurilor. Canapeaua roșu pal. Patul. Ravic știa că trebuie să-l suporte. Stătea pe canapea și fuma. Morosow îi adusese lucrurile și-i spusese unde poate să-l găsească în caz că vrea să se întîlnească cu el.

Aruncase la gunoi costumul cel vechi, și făcuse o baie fierbinte, apoi rece, o baie lungă cu mult săpun. Spălase de pe el cele trei luni, și le frecase de pe piele. Își pusese lenjerie curată și alt costum ; se bărbierise ; s-ar fi dus la o baie turcească dacă n-ar fi fost așa de tîrziu. Făcuse toate acestea și se simțea bine. I-ar fi plăcut să facă și mai mult, pentru că, deodată, așa cum stătea lîngă fereastră, golul începu să se tîrască de prin colțuri.

Își turnă un pahar de calvados. Găsise printre lucrurile lui o sticlă desfundată, în care mai rămase ceva. Își aminti de noaptea cînd o băuse împreună cu Joan. Cîndul acesta nu-i trezi aproape nici un sentiment. Era mult de atunci. Observă doar, că băutura era veche și bună.

Luna se ridica încet, deasupra acoperișurilor. Curtea murdară de peste drum se prefăcu într-un loc de umbre și de argint. Parfumul florilor pătrundea prin fereastră. Mirosul viu al garoafelor, noaptea. Ravic se rezemă de

pervaz și privi în jos. Pe pervazul ferestrei de sub el se găsea o ladă cu flori. Aparțineau refugiatului Wiesenhoff, dacă mai locuia încă acolo. Anul trecut, de Crăciun, Ravic îl operase la stomac.

Sticla se goli și el o aruncă pe geam. Stătea trîntită acolo, ca un embrion negru. Ravic se ridică. De ce se uita așa, fix, la pat? Cînd n-ai femeie trebuie să te duci să cauți. În Paris, lucrul acesta nu era o problemă.

Trecu pe străzi înguste și ajunse la Etoile. Viața caldă a orașului, noaptea, vibra pe Champs Elysées. Se întoarse, mergînd mai repede, apoi din ce în ce mai încet pînă la Hotel de Milan.

— Cum merge treaba? întrebă el pe portar.

— A, dumneavoastră! Portarul se ridică în picioare. Domnul n-a fost pe aici de mult.

— Da, dar nu chiar așa de mult. Am lipsit din Paris.

Portarul îl măsură cu ochii lui mici și vioi. — Doamna nu mai este aici.

— Știu.

Era un bun portar. Știa ce se cere de la el, fără să fie întrebat. — A plecat de patru săptămîni, spuse el.

Ravic scoase o țigară din pachet.

— Doamna nu mai e la Paris? întrebă portarul.

— E la Cannes.

— Cannes! Portarul își trecu mîna lui mare peste față. Nici n-o să mă credeți că am fost portar la Hotel Ruhl, la Nisa, acum optsprezece ani.

— Ba te cred.

— Ce zile! Ce bacșișuri! Ce epocă minunată după război... Astăzi...

Ravic era un bun client. Îi înțelegea pe angajații de la hotel fără prea multe aluzii. Scoase din buzunar o hîrtie de cinci franci și o puse pe masă.

— Mulțumesc, domnule! Petrecere frumoasă! Păreți tînăr, domnule!

— Chiar mă simt mai tînăr. Noapte bună.

Ravic se opri pe stradă. De ce se dusese la hotel? Tot ce mai lipsea acum era să se ducă la Șeherezada și să se îmbete.

Se uită la cerul plin de stele. Trebuia să fie mulțumit că se întmplase așa. Fusese scutit de o mulțme de reproșuri inutile. O știuse și el și o știuse și Joan. Adică ajunsese pînă la urmă să-și dea seama și ea. Joan făcuse singurul lucru pe care era nimerit să-l facă. Nici o explicație. Explicațiile sînt lucruri de mîna a doua. Cînd e vorba de sentimente, nu există explicații. Numai fapte. Slavă Domnului că morala nu avea nici un rol în asta. Slavă Domnului că Joan nu știa nimic de acest lucru. O făcuse și se terminase. De ce mai zăbovea acum aici? Poate din cauza aerului, acest material moale, țesut din mai, seară și Paris. Și din cauza nopții, bineînțeles. Noaptea ești, totdeauna, altfel decît ziua.

Se întoarse la hotel.

— Pot să dau un telefon?

— Desigur, domnule, dar nu avem cabină. Aparatul e aici.

— Nu-i nimic, e bine și-așa.

Ravic se uită la ceas. Veber trebuia să fie la spital. Era ora ultimei vizite de seară.

— Domnul doctor Veber e acolo? o întrebă el pe soră. Nu-i recunoscu vocea și-și închipui că e o angajată nouă.

— Nu puteți vorbi acum cu domnul doctor.

— E acolo?

— Da, dar nu puteți vorbi acum.

— Duceți-vă și spuneți-i că e Ravic la telefon. Duceți-vă imediat. E important. Aștept.

— Bine, spuse sora cu ezitare. Am să-l întreb, dar nu cred să vină.

— Vom vedea. Întrebați-l. Ravic.

Peste o clipă Veber veni la telefon.

— Ravic! Unde ești?

— La Paris. Am sosit astăzi. Mai ai operații?

— Da, am una peste douăzeci de minute. O apendictomie urgentă. Putem să ne întîlnim după aceea?

— Vin eu la tine.

— Minunat. Cînd?

— Chiar acum.

— Bine, atunci te aștept.

— Ai aici un lichior bun, spuse Veber. Uite și ziarele și niște reviste medicale. Simte-te ca la tine acasă.

— Da, aș bea ceva. Și să-mi dea un halat și mănuși.

— E un simplu caz de apendicită mai prejos de demnitatea ta. Pot s-o fac eu singur, repede, cu ajutorul lui Morel. I-am și spus să vină. Tu trebuie să fii obosit.

— Veber, fă-mi favoarea și lasă-mă să operez eu. Nu sînt obosit și mă simt cît se poate de bine.

Veber rîse.

— Văd că ești tare grăbit să-ți riei lucrul! Bine, fie cum zici tu. Să-i telefonez lui Morel că s-a contramandat. De fapt, te înțeleg.

Ravic se spălă pe mîini și-și puse halatul și mănușile. Sala de operații. Respiră adînc mirosul de eter. Eugénie stătea la capul pacientului, administrînd anesteziul. O a doua soră, tînără și foarte frumoasă, punea instrumentele în ordine.

— Bună seara, Eugénie, spuse Ravic.

Eugénie era gata să scape din mînă fiola cu eter.

— Bună seara, domnule doctor, răspunse ea.

Veber zîmbi. Era pentru prima dată că i se adresa lui Ravic în felul acesta. Ravic se aplecă deasupra pacientului. Lămpile puternice, de operație, luminau alb și intens. Ele îndepărtau restul lumii, îndepărtau orice gînd. Erau obiective, reci, neîndurătoare și bune. Ravic luă bisturiul pe care i-l întinse sora cea frumoasă. Oțelul se simțea rece prin mănușile subțiri. Era plăcut să-l pipăi. Era plăcut să treci de la nesiguranța schimbătoare la precizia clară. Făcu incizia. Subțire și roșie, linia de sînge urmă bisturiul. Deodată totul deveni simplu. Pentru prima dată de cînd se întorsese se simțea din nou el însuși. Bîzîitul scurt al luminii. „Sînt acasă, gîndi el. În sfîrșit!"

— E AICI, SPUSE MOROSOW.

— Cine ?

Morosow își netezi uniforma.

— Nu te face că nu știi despre cine e vorba. Nu-l plictisi pe tata Boris, aici în stradă. Crezi că nu-mi dau seama de ce ai venit la Șeherezada de trei ori în două săptămîni ? O dată însoțit de o minune cu ochi albaștri și păr negru, dar de două ori singur ? Omul e slab — altfel ce farmec ar mai avea ?

— Du-te dracului, spuse Ravic. Nu mă umili tocmai acum, cînd am nevoie de toată tăria mea, portar guraliv ce ești !

— Ai fi preferat să nu-ți fi spus ?

— Sigur că da.

Morosow se dădu la o parte și lăsă doi americani să intre.

— Atunci pleacă și vino într-altă seară, spuse el.

— E singură.

— Nu primim prințese domnitoare neînsoțite. Ar trebui să știi asta. Lui Sigmund Freud i-ar fi plăcut întrebarea ta.

— Ce știi tu de Sigmund Freud ? Ești beat și am să mă plîng căpitanului Cegenețe, patronul tău.

— Căpitanul Cegenețe era locotenent în același regiment în care eram eu locotenent-colonel, băiete. El n-a uitat asta. Încearcă numai.

— Bine. Lasă-mă să intru.

— Ravic ! Morosow își puse mîna grea pe umărul lui. Nu fi prost ! Du-te, telefonează-i minunii cu ochii albaștri și vino înapoi cu ea, dacă simți neapărat nevoia. Acesta este sfatul simplu al unui bătrîn cu experiență. Extrem de ieftin, dar cu nimic mai puțin eficace.

— Nu, Boris. Ravic se uită la el. Trucurile n-au ce căuta aici. Nu vreau să mă folosesc de ele.

— Atunci pleacă acasă, spuse Morosow.

— În mucegaiul din salonul palmierilor ? Sau în bîrlogul meu ?

Morosow îl lăsă pe Ravic și păși în fața unei perechi care căuta un taxi. Ravic îl așteptă pînă se întoarse.

— Ești mai chibzuit decît credeam, spuse Morosow. Altfel ai fi intrat de mult.

Își dădu pe ceafă chipiul cu fierturi de aur. Înainte de a putea continua, în ușă apăru un tînăr beat, îmbrăcat într-un smoking alb.

— Domnule colonel ! O mașină de curse !

Morosow chemă taxiul următor și îl ajută pe tînărul care se clătina pe picioare să se suie.

— Ei, nu rîzi ? spuse bețivul. Totuși, află că a fost bună gluma cu colonelul. Dumneata ce impresie ai ?

— Foarte bună. Dar cu mașina de curse ai nimerit-o și mai bine.

— M-am gîndit bine, spuse Morosow cînd se întoarse. Intră tu că vin și eu cu tine. Tot o să se întîmple odată, așa că de ce nu acum ? Termină într-un fel sau altul. Cînd nu mai sîntem copilăroși, îmbătrînim.

— Și eu m-am gîndit bine. Mă duc în altă parte.

Morosow se uită amuzat la Ravic.

— Bine, spuse el în cele din urmă. Atunci te văd peste o jumătate de oră.

— Poate că nu.

— Atunci peste o oră.

Două ore mai tîrziu Ravic era așezat la o masă la Cloche d'Or. Localul era încă aproape gol. Prostituatele stăteau rezemate de bar, ca niște papagali pe o vergea și flecăreau. Lîngă ele, cîțiva vînzători de cocaină falsă așteptau turiștii. În salonul de sus, pe o canapea, două femei șușoteau și beau sherry brandy. Una din ele era îmbrăcată într-un taior, cu cravată la gît și purta monoclu, iar cealaltă, o femeie veselă, cu părul roșu, avea pe ea o rochie de seară scurtă, în culori țipătoare.

„Ce prostie, se gîndi Ravic. De ce nu m-am dus la Șeherezada ? De ce mă tem ? Și pentru ce fug ? Sentimentul a sporit, știu. Aceste trei luni nu l-au distrus, dimpotrivă — l-au făcut și mai puternic. Nu are nici un rost să mă amăgesc. A fost aproape singurul lucru

care m-a susținut în tîrîșul meu peste frontiere, în așteptările din odăile ascunse, în toată acea singurătate care picura din nopțile străine, fără stele. Depărtarea l-a întărit mai mult decît ar fi putut-o face ea însăși, și acum..“

Un țipăt ascuțit îl trezi din visare. Între timp intraseră niște femei. Una din ele, care arăta ca o negresă deschisă la culoare, cam beată, cu o pălărie garnisită cu flori, lăsată pe ceafă, asvîrli cu un cuțit de masă și se duse încet, pe scări strigînd și amenințînd înspre colțul unde stătea cele două femei. Nimeni nu o opri. Un chelner venea pe scară. O altă femeie îi bară drumul.

— Nu s-a întîmplat nimic, spuse ea. Nu s-a întîmplat nimic...

Chelnerul dădu din umeri și se întoarse. Ravic o văzu pe femeia cu părul roșu, din colț, ridicîndu-se în picioare. În același timp, femeia care-l oprise pe chelner coborî repede în bar. Roșcata rămase nemișcată, cu mîna la piept. Desfăcu ușor două degete de la mînă și privi. Rochia îi era tăiată pe o lungime de cîțiva centimetri și dedesubt se vedea rana deschisă. Nu se zărea nici o bucățică de piele ; numai rana deschisă, în rochia de seară de un verde care parcă iradia. Femeia cu părul roșu privea fix rana, ca și cum nu-i venea să creadă.

Ravic făcu o mișcare involuntară, apoi se lăsă din nou jos, pe scaun. O deportare era de ajuns. Văzu femeia în taior trăgînd-o pe roșcată înapoi pe canapea. În același timp, a doua femeie se întoarse de jos, de la bar, cu un pahar de brandy. Femeia în taior îngenunchie pe banchetă, cu o mînă îi ținu gura, iar cu cealaltă îi trase mîna de pe rană. Cealaltă îi turnă coniacul pe rană. O formă primitivă de dezinfectant, se gîndi Ravic. Roșcata gemea și se zbătea convulsiv, dar cealaltă o ținu într-o strînsoare de oțel. Alte două femei ascundeau masa de privirile clienților din local. Totul se petrecu cu extremă iuțeală și îndemînare. Aproape că nimeni nu băgă de seamă întîmplarea. Un minut mai tîrziu, mai multe femei și bărbați se înghesuiră în local ca printr-o minune. Înconjurară masa din colț, doi din ei o ridicară pe roșcată și o ținură în picioare, iar ceilalți, rîzînd și vorbind, făcură scut în jurul ei. Plecară cu toții din lo-

cal ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Cei mai mulți dintre clienți nici n-au bănuit scandalul.

— V-a plăcut ? îl întrebă cineva pe Ravic. Era chelnerul.

Ravic dădu din cap.

— Din ce s-au luat ?

— Din gelozie. Perverșii ăștia sînt niște indivizi foarte țîfnoși.

— De unde au venit ceilalți așa de repede ? Asta-i telepatie curată.

— Ăștia miros imediat, domnule, spuse chelnerul.

— Probabil că a telefonat una din ele. Dar a mers repede.

— Ăștia simt cînd e ceva. Și se țin unii de alții ca orbul de olog. Niciodată nu se denunță. Fără poliție — asta-i tot ce vor. Neînțelegerile și le rezolvă între ei. Chelnerul luă paharul lui Ravic de pe masă. — Mai serviți unul ? Ce-ați băut pînă acum ?

— Calvados.

— S-a făcut. Încă un calvados.

Chelnerul se îndepărtă. Ravic ridică ochii și o văzu pe Joan stînd cu cîteva mese mai încolo. Venise în timp ce el vorbea cu chelnerul și n-o văzuse intrînd. Stătea la masă cu doi bărbați ; în clipa aceea îl observă și ea. Păli, sub pielea bronzată a obrazului. Rămase nemișcată mai multe secunde, fără să-și ia ochii de la el. Apoi, cu o mișcare bruscă, dădu masa la o parte, se ridică și veni spre el. Pe măsură ce se apropia, fața i se schimba. Se destinse și căpătă niște trăsături noi ; ochii însă îi rămaseră ficși și străvezii ca niște cristale. I se părură lui Ravic mai luminoși ca oricînd. Aveau o intensitate aproape furioasă.

— Te-ai întors? spuse ea încet, cu respirația tăiată.

Rămase în picioare lîngă el. La un moment dat, făcu o mișcare ca și cum era gata să se arunce de gîtul lui. Dar n-o făcu. Nici nu dădu mîna cu el.

— Te-ai întors ? repetă ea.

Ravic nu răspunse.

— De cînd te-ai întors ? întrebă ea, tot atît de încet ca mai înainte.

— De două săptămîni.

— De două — și eu nu — tu nici n-ai...

— Nu știa nimeni unde ești. Nici la hotel, nici la Șeherezada.

— Șeherezada — dar am fost. Se întrerupse. De ce n-ai scris ?

— N-am putut.

— Minți.

— Bine. Atunci n-am vrut. Nu știam dacă am să mă mai întorc.

— Iar minți. Asta nu e un motiv.

— Ba este. Puteam să mă întorc sau puteam să nu mă întorc. Nu înțelegi ?

— Nu. Dar de ce să înțeleg că ești aici de două săptămîni și n-ai făcut cel mai mic lucru ca să...

— Joan, spuse Ravic calm, umerii nu ți i-ai bronzat la Paris.

Chelnerul trecu pe acolo, voind să miroase cum stau lucrurile. Aruncă o privire spre Joan și Ravic. Îi era proaspătă în minte scena care avusese loc ceva mai înainte. Luă ca din întîmplare două tacîmuri și o farfurie de pe fața de masă în carouri albe și roșii. Ravic îl observă.

— N-ai nici o grijă, spuse el.

— De ce să n-aibă nici o grijă ? întrebă Joan.

— De nimic. S-a întîmplat ceva aici cu puțin înainte.

Ea rămase cu ochii ficși la el.

— Aștepți o femeie ?

— Da' de unde !A avut loc aici un scandal cu niște femei. Una din ele a fost rănită. De data aceasta n-am intervenit.

— N-ai intervenit ? Deodată își aduse aminte. Fața i se schimbă. Ce cauți aici ? Au să te aresteze din nou. Acum știu cum merge treaba. O jumătate de an închisoare pentru recidivă. Trebuie să pleci ! Nu știam că ești la Paris. Credeam că n-ai să te mai întorci.

Ravic nu răspunse.

— Credeam că n-ai să te mai întorci, repetă ea.

Ravic o privi. — Joan...

— Nu ! Nimic nu-i adevărat ! Nimic nu-i adevărat ! Nimic !

— Joan, spuse Ravic, întoarce-te la masa ta.

Deodată ochii ei se umeziră.

— Întoarce-te la masa ta, spuse el.

— E vina ta ! izbucni ea. A ta ! Numai a ta !

Se întoarse brusc şi plecă. Ravic dădu puţin masa la o parte şi se reaşeză. Se uită la paharul de calvados şi făcu un gest ca pentru a-l bea. Dar nu bău. Fusese calm cît vorbise cu Joan. Acum, dintr-o dată, simţi emoţia. „Ciudat, gîndi el, muşchii pieptului vibrează sub piele. De ce tocmai ei ?“ Ridică paharul şi-şi observă mîna. Nu tremura. Goli jumătate din pahar. În timp ce bea, simţea privirea ei. Nu se mai uita spre ea. Chelnerul trecu pe lîngă masă.

— Ţigări, spuse Ravic. Caporal.

Îşi aprinse o ţigară şi goli şi cealaltă jumătate din pahar. Simţi din nou privirea ei. „Ce-şi închipuie ea ? se întrebă Ravic. Că am să mă îmbăt de amărăciune chiar aici, în faţa ei ?“ Chemă chelnerul şi plăti. În momentul cînd se ridică, Joan vorbea însufleţit cu unul din însoţitorii ei. Nu ridică privirea cînd Ravic trecu pe lîngă ea. Faţa-i era aspră şi lipsită cu totul de expresie, iar zîmbetul forţat.

Ravic cutreieră străzile şi se trezi, deodată, in faţa Şeherezadei. Faţa lui Morosow se ilumină.

— Bună treabă, ostaş ! Eram gata să te dau dispărut. Ne bucurăm totdeauna cînd profeţiile noastre se împlinesc.

— Nu te bucura prea devreme.

— Nici tu. Ai venit prea tîrziu.

— Ştiu. Am întîlnit-o.

— Ce ?

— La Cloche d'Or.

— Cum dracu, spuse Morosow, rămînînd perplex. Viaţa scorneşte mereu cîte o şmecherie nouă.

— Cînd termini serviciul, Boris ?

— Peste cîteva minute. A plecat toată lumea. Trebuie să mă schimb. Pînă atunci intră înăuntru şi bea o vodcă.

— Nu. Te aştept aici.

Morosow se uită la el.

— Cum te simți ?

— Îmi vine să vărs.

— Te așteptai la altceva ?

— Da. Totdeauna te aștepți la altceva. Du-te și te schimbă. Ravic se rezemă de zid. Lîngă el, bătrîna florăreasă își aduna trandafirii. Nu-i oferi lui Ravic nici un buchet. Era un gînd prostesc, dar i-ar fi plăcut să-l întrebe dacă nu vrea să cumpere un buchet. Făcea impresia că bătrîna socotea că el n-are nevoie de așa ceva. Ravic se uită la șirul de case. Cîteva ferestre erau încă luminate. Taxiurile treceau fără grabă. Ce aștepta ? Nu știa nici el precis. Nu-și închipuise că Joan avea să ia inițiativa. Dar de ce nu ? Cîtă dreptate are omul în clipa cînd atacă !

Chelnerii plecau. În cursul serii fuseseră caucazieni și circazieni în haine roșii și cu cizme. Acum erau niște civili obosiți. Se trăgeau spre casele lor, în haine de toate zilele, care-i făceau să pară niște ființe ciudate. Morosow ieși ultimul.

— Încotro ? întrebă el.

— Am fost astăzi peste tot.

— Atunci hai la hotel să jucăm șah !

— Ce ?

— Șah. Un joc cu figuri de lemn care în același timp te distrează și te face să te concentrezi.

— Bun, zise Ravic. De ce nu ?

Se trezi și simți îndată că Joan era în cameră. Era încă întuneric și n-o putea vedea, dar știa că e acolo. Camera era alta, fereastra era alta, aerul era altul și chiar și el însuși era altul.

— Termină cu prostiile ! zise el. Aprinde lumina și vino încoace.

Ea nu se mișcă. Nu-i auzea nici măcar respirația.

— Joan, spuse el, n-o să ne jucăm acum de-a v-ați-ascunselea.

— Nu mă joc de-a v-ați-ascunselea.

— Atunci vino încoace.

— Știai că am să vin ?

— Nu.

— Ușa era deschisă.

— Ușa mea este aproape totdeauna deschisă.

Rămase tăcută o clipă.

— Credeam că n-ai venit încă, spuse ea apoi. Voiam numai... mă gîndeam că ești undeva și bei.

— Aveam de gînd să beau, dar am jucat șah.

— Ce ?

— Șah. Cu Morosow. Jos, în gaura aceea, care seamănă cu un acvariu secat.

— Șah ! Se desprinse din colțul unde stătea. Șah ! Dar asta-i... Cineva care poate să joacă șah cînd...

— La asta nu mă gîndisem. Dar a mers. De fapt a mers bine. Am fost în stare să cîștig un joc.

— Ești cel mai rece și mai lipsit de sentimente...

— Joan, spuse Ravic, fără scene, îmi plac scenele bune, dar nu astăzi !

— Nu fac nici o scenă. Sînt grozav de nefericită.

— Bine. Atunci să trecem peste asta. Scenele se pot justifica atunci cînd cineva este numai în parte nefericit. Am cunoscut un om care s-a încuiat în camera lui și a rezolvat probleme de șah din clipa în care i-a murit nevasta și pînă au îngropat-o. Lumea zice că e lipsit de sentimente, dar eu știu că-și iubea soția mai mult decît orice pe lume. Pur și simplu n-a putut face altfel. Rezolva probleme de șah ziua și noaptea, ca să nu se gîndească la ea.

Joan stătea acum în mijlocul camerei.

— De asta ai jucat și tu ?

— Nu. Ți-am spus că acela era alt om. Dormeam cînd ai venit.

— Da, dormeai ! Tu poți să dormi !

Ravic se ridică în capul oaselor.

— Am mai cunoscut un om, Joan, care și-a pierdut soția. S-a suit în pat și a dormit două zile Soacră-sa și-a ieșit din fire din cauza asta. Nu știa că omul poate să facă multe lucruri nelalocul lor și să fie în același timp neconsolat. E ciudat ce etichetă s-a creat nefericirii ! Dacă m-ai fi găsit beat mort, ar fi fost potrivit împrejurărilor. Faptul că am jucat șah și m-am dus să mă culc, e o probă că sînt crud și lipsit de simțire. Simplu, nu ?

Se auzi un zgomot de lucru spart. Joan pusese mîna pe un vas şi-l trîntise pe podea.

— Straşnic, spuse Ravic. Şi-aşa nu puteam suferi mizeria aia. Fii atentă să nu-ţi intre aşchiile în picior.

Joan dădu cioburile la o parte cu piciorul.

— Ravic, spuse ea, de ce faci asta ?

— Da, răspunse el, de ce ? Ca să-mi dau curaj, Joan. Tu singură nu vezi ?

Ea îşi întoarse repede faţa spre el.

— Aşa se pare, dar cu tine nu poţi niciodată să ştii ce se întîmplă.

Ea păşi cu grijă peste cioburi şi se aşeză pe pat. Ravic putea acum să-i vadă deslușit faţa, în prima lumină a zorilor. Era surprins că nu era obosită. Arăta tînără, senină şi plină de viaţă. Joan purta o haină uşoară pe care nu o mai văzuse pînă atunci şi o altă rochie decît cea pe care o avusese pe ea la Cloche d'Or.

— Credeam că n-ai să te mai întorci, Ravic, zise ea.

— A durat mult timp. N-am putut să vin mai devreme.

— De ce nu mi-ai scris ?

— Ar fi ajutat la ceva ?

Ea privi în lături.

— Ar fi fost mai bine.

— Ar fi fost mai bine dacă nu mă întorceam. Dar pentru mine nu mai există altă ţară sau alt oraş. Elveţia e prea mică ; restul, peste tot sînt fascişti.

— Dar aici — poliţia n-o să...

— Poliţia are tot atît de puţine şanse să mă prindă ca şi mai înainte. Atunci a fost un accident nenorocit. Să nu ne mai gîndim la asta.

Ravic întinse mîna după pachetul de ţigări. Era pe masă, lîngă pat. Masa era de proporţii mijlocii, cu cărţi, ţigări şi alte lucruri pe ea. Ravic nu putea să sufere noptierele şi consolele acoperite cu imitaţie de marmură şi care stau de obicei lîngă paturi.

— Vrei să bei ceva ? întrebă el.

— Da. Stai culcat că aduc eu.

Aduse sticla şi umplu două pahare. Îi dădu lui unul, îl luă pe celălalt şi-l goli. În timp ce bea, haina îi alu-

necă de pe umeri. În lumina mai vie a zorilor, Ravic recunoscu rochia. I-o făcuse el cadou la Antibes. De ce-o îmbrăcase ? Era singura rochie pe care i-o dăruise el. Nu se gîndea niciodată la asemenea lucruri și nici nu voia să se gîndească.

— Cînd te-am văzut, Ravic, așa deodată — spuse ea — n-am putut să mă mai gîndesc la mine. La nimic. Și cînd ai plecat, am crezut că n-am să te mai văd. Nu m-am gîndit imediat la asta. La început am așteptat să te întorci la Cloche d'Or. Mă gîndeam că trebuie să te întorci. De ce nu te-ai întors ?

— De ce să mă fi întors ?

— Aș fi mers cu tine.

Ravic știa că nu e adevărat, dar nu voia să se gîndească acum la asta. Deodată nu mai voi să se gîndească la nimic. Joan stătea lîngă el și era destul pentru acel moment. Nu-și închipuise că avea să fie destul. Nu știa de ce venise și ce voia de fapt — dar, deodată, într-un mod ciudat, adînc și neliniștitor, era destul că o știa acolo. „Ce este cu mine ? se întrebă el. Am ajuns așa de departe ? Dincolo de orice putere de stăpînire ? Pînă la punctul la care începe întunericul, mugetul sîngelui, silnicia închipuirii și amenințarea ?"

— Credeam că vrei să mă părăsești, spuse Joan. Cu siguranță că voiai. Spune drept !

Ravic rămase tăcut.

Joan se uită la el.

— Știam ! Știam ! repetă ea cu convingere adîncă.

— Mai dă-mi un pahar de calvados.

— Calvados e ?

— Da. N-ai observat ?

— Nu. Joan turnă. Își sprijini brațul de pieptul lui în timp ce ținea sticla. Ravic simțea cum atingerea ei îi străbate prin coaste. Ea luă paharul și bău. Da, e calvados. Apoi se uită din nou la el. — E bine că am venit. Știam. E bine că am venit.

Afară se lumina din ce în ce mai mult. Obloanele începură să scîrțîie surd. Se ridica vîntul de dimineață. — E bine că am venit ? întrebă ea.

— Nu știu, Joan.

Ea se aplecă peste el.

— Știi. Trebuie să știi.

Fața ei era atît de aproape de a lui încît părul îi cădea pe umerii lui Ravic. El se uita la șuvițe. Era o priveliște pe care o cunoștea și pe care nu o cunoștea, foarte străină și foarte familiară, totdeauna aceeași și niciodată aceeași. Văzu că pielea de pe fruntea ei se cojea, văzu că rujul de pe buzele ei era crăpat, văzu că nu era fardată cum trebuie — văzu toate acestea pe fața care era acum atît de aproape de a lui încît în momentul acela absorbea tot restul lumii — o vedea și știa că numai fantezia lui o făcea să fie misterioasă, știa că există chipuri mai frumoase, chipuri mai bune, mai curate — dar mai știa că fața aceasta, ca nici o alta, avea putere asupra lui. Și chiar el îi dăduse această putere.

— Da, spuse el, e bine. Într-un fel sau altul.

— N-aș fi putut îndura, Ravic.

— Ce ?

— Să fi stat departe. Pentru totdeauna.

— N-ai spus că nu credeai că am să mă mai întorc ?

— Asta nu-i totuna. Ar fi fost altceva dacă ai fi trăit în altă țară. Am fi fost numai despărțiți. Aș fi putut să vin la tine din cînd în cînd, sau m-aș fi mîngîiat măcar cu gîndul acesta. Dar aici, în același oraș — nu înțelegi ?

— Ba da.

Joan se îndreptă și-și netezi părul.

— Nu poți să mă lași singură. Ai răspundere față de mine.

— Ești sigură ?

— Ai răspundere față de mine, zise ea și zîmbi.

Ravic simți pentru o clipă că o urăște — pentru zîmbetul ei și pentru felul cum o spusese.

— Nu vorbi prostii, Joan.

— Eu nu vorbesc, tu vorbești. De cînd ai plecat... Fără tine...

— Atunci sînt răspunzător și pentru ocuparea Cehoslovaciei. Și-acum termină. Se luminează. În curînd va trebui să pleci.

— Ce? Joan rămase cu ochii mari, deschiși, uitîndu-se la el. Nu vrei să stau cu tine?

— Nu.

— Așa — spuse ea cu vocea sugrumată, devenind deodată mînioasă. Nu mă mai iubești.

— Ah, Dumnezeule! spuse Ravic. Asta mai lipsea! Cu ce dobitoci ți-ai petrecut timpul în ultimele luni?

— Nu erau dobitoci. Ce altceva puteam să fac? Să stau la Hotel de Milan, să mă uit la pereți și să înnebunesc?

Ravic se îndreptă.

— Fără spovedanii! spuse el. Nu vreau nici un fel de spovedanie! Simțeam numai nevoia să ridic nivelul convorbirii noastre.

Joan se uită la el. Gura și ochii ei erau rigide.

— De ce te agăți tot timpul de greșelile mele? Alți oameni nu mă critică. La tine fiecare fleac devine imediat o problemă.

— Bun. Ravic sorbi dintr-o dată o înghițitură zdravănă și se trînti iarăși pe spate.

— Așa e cum spun eu! zise ea. Cu tine nu știi cum s-o scoți la capăt. Mă faci să spun lucruri pe care n-aș fi vrut niciodată să le spun. Și după aceea lovești în mine.

Ravic respiră adînc. La ce oare se gîndea adineauri? Bezna iubirii, puterea de închipuire — ce repede se puteau schimba! Ei înșiși, se schimbau fără întrerupere. Ei erau cei mai avizi sfărîmători de visuri. Dar era oare vina lor? Era într-adevăr vina lor? Creaturi mînate în neștire — un magnet uriaș ascuns undeva adînc, în pămînt, și deasupra lui închipuiri felurite care cred că au voința lor și soarta lor — era oare vina lor? Făcea și el parte dintre ele? Nu era și el, de atîtea ori, de o prudență obositoare și nu făcea și el caz de puțin sarcasm ieftin — știind însă în străfundul lui ce avea să se întîmple în mod inevitabil?

Joan stătea copleșită, la piciorul patului. Părea o spălătoreasă frumoasă și supărată, dar, în același timp, arăta ca o ființă care căzuse din lună și nu știa ce-i cu ea.

Zorile se prefăcuseră în primul roşu al dimineţii şi străluceau deasupra lor. Ziua proaspătă sufla curat din depărtări, peste toate curţile murdare şi acoperişurile înnegrite de fum, prin ferestre, păstrînd încă în ea răsuflarea pădurilor şi a cîmpiilor.

— Joan, spuse Ravic, pentru ce ai venit ?

— Pentru ce mă întrebi ?

— Da, pentru ce te întreb ?

— De ce pui tot timpul întrebări. Sînt aici. Nu-i destul ?

— Da, Joan. Ai dreptate. E destul.

Joan înălţă capul.

— În sfîrşit. Dar mai întîi a trebuit să-mi iei toată bucuria.

„Bucurie, se gîndi Ravic. Ea-şi închipuie că în asta constă bucuria ! Să fii împins de la spate spre pofta posesiunii — asta se cheamă bucurie ? Afară e un moment de bucurie, roua de la fereastră, cele zece minute de tăcere înainte ca ziua să-şi caşte fălcile. Dar ce dracu înseamnă toate acestea ? N-avea ea dreptate ? N-avea ea dreptate aşa cum au dreptate vrăbiile, vîntul şi sîngele ? De ce o mai întrebase ? De ce voia să ştie ? Joan era aici, zburase încoace, fără să se gîndească, întocmai ca un fluture de noapte, ca un fluture cap-de-mort, ca un fluture pestriţ, iute — şi acum el stătea în pat şi număra ochiurile şi dungile subţiri din aripile lui şi-i privea amestecul palid al culorilor. De ce atîta prefăcătorie ? Şi de ce jocul acesta de-a v-aţi-ascunselea ? Ea a venit, şi eu îmi închipui, prosteşte, că-i sînt superior fiindcă a venit. Dacă n-ar fi venit, aş fi stat tot în pat, cugetînd şi încercînd eroic să mă mint pe mine însumi şi în acelaşi timp dorind în taină să vină."

Zvîrli păturile la o parte, îşi săltă picioarele peste marginea patului şi-şi puse papucii.

— Ce vrei să faci ? îl întrebă Joan surprinsă. Vrei să mă dai afară ?

— Nu. Vreau să te sărut. Ar fi trebuit s-o fac mai demult ! Sînt un imbecil, Joan. Am spus prostii. Ce bine că te-ai întors !

În ochii ei se aprinse o lumină.

— Nu era nevoie să te scoli ca să mă săruți, spuse ea.

Roșeața dimineții se ridicase sus, în spatele caselor. Deasupra, cerul era de un albastru stins. Cîțiva nori pluteau ca niște flamingi adormiți.

— Ia privește, Joan! Ce zi! Ți-aduci aminte cum ploua?

— Da. Tot timpul a plouat, iubitule. Cerul era cenușiu și ploua.

— Ploua și cînd am plecat. Erai disperată de atîta ploaie. Și-acum...

— Da, spuse ea. Și-acum...

Stătea vîrîtă strîns în el.

— Acum avem totul, spuse el. Totul. Pînă și o grădină. Garoafele roșii de la fereastra refugiului Wiesenhoff. Și păsările de acolo, din castan.

O văzu că plînge.

— De ce nu-mi pui întrebări, Ravic? spuse ea.

— Am întrebat și-așa prea mult. Nu mi-ai spus-o chiar tu?

— Asta-i altceva.

— Nu am ce să întreb.

— Despre ce s-a întîmplat între timp.

— Nu s-a întîmplat nimic.

Ea clătină din cap.

— Dumnezeule, ce crezi că sînt eu, Joan? spuse el. Uită-te la ce-i afară. Roșul, auriul, albastrul. Întreabă dacă a plouat ieri. Dacă e război în China sau în Spania. Dar în clipa aceasta mor o mie de oameni sau se nasc o mie de oameni. Există, se ridică și asta-i tot. Și tu-mi ceri să-ți pun întrebări? Ochii tăi, în lumina aceasta roșie, sînt ca marea grecilor, violetă și de culoarea vinului, și eu stau să întreb despre lucruri care au trecut? Tu te-ai întors și eu să rumeg, ca un prost, frunzele vestede ale trecutului? Drept ce mă iei, Joan?

Joan nu mai plîngea.

— De cîtă vreme n-am mai auzit asta! spuse ea.

— Atunci ai trăit printre cretini. Femeile trebuiesc adorate sau părăsite. Nimic altceva.

Dormea agățată de el ca și cum n-ar mai fi vrut să-l lase să plece. Dormea adînc și el simțea respirația ei ușoară și regulată pe pieptul lui. Ravic rămase treaz cîtva timp. În hotel începuseră zgomotele de dimineață. Robinetele hîrîiau, ușile se trînteau și dedesubt, bătrînul Aaron Goldberg își făcea tabietul de dimineață, tușind în fața ferestrei deschise. Joan stătea cu umărul pe brațul lui, și îi simțea pielea caldă și adormită. Întorcîndu-și capul îi văzu fața complet destinsă adîncită în somn, o față curată ca însăși nevinovăția. „Să adori sau să părăsești, gîndi el. Cuvinte mari. Cine putea face asta ! Dar cine ar fi vrut s-o facă ?"

20

SE TREZI. JOAN NU MAI ERA LÎNGĂ el. Auzi curgînd apa de la baie și se ridică în capul oaselor. Își alungă numaidecît somnul. Învățase să facă acest lucru în ultimele luni. Cine se trezește pe dată, mai poate încă să scape. Ravic se uită la ceas. Era ora zece dimineață. Rochia de seară și haina Joanei erau aruncate pe jos. Pantofii ei de brocart stăteau lîngă fereastră. Unul din ei era trîntit pe-o parte.

— Joan, strigă el, de ce faci duș la miezul nopții ?

Joan deschise ușa.

— N-am vrut să te trezesc.

— N-are a face. Eu pot să dorm oricum. Dar ce te-ai sculat la ora asta ?

Joan își pusese pe cap o bonetă de baie și apa picura de pe ea. Picăturile de apă scînteiau pe umerii ei bronzați. Arăta ca o amazoană cu coif.

— Nu mai sînt o pasăre de noapte, Ravic. Am plecat de la Șeherezada.

— Știu.

— De unde știi ?

— De la Morosow.

Ea îl privi o clipă cu ochi iscoditori.

— Morosow, spuse ea, bîrfitorul acela. Ce altceva ți-a mai spus ?

— Nimic. Mai era ceva de spus ?

— Nimic din ce ar putea spune un portar de noapte. Portarii parcă ar fi garderobiere — bîrfitoare de profesie.

— Lasă-l în pace pe Morosow. Portarii de noapte și doctorii sînt pesimiști de profesie. Își cîștigă existența din ce are viața noastră mai întunecat. Dar nu bîrfesc. Sînt obligați să fie discreți.

— Întunericul vieții — spuse Joan. Cine dorește așa ceva ?

— Nimeni. Dar majoritatea oamenilor trăiesc în el. Afară de asta, Morosow te-a ajutat să fii angajată la Șeherezada.

— Pentru asta nu pot să-i rămîn toată viața îndatorată. N-am dezamăgit pe nimeni. Și, în definitiv, a făcut-o pentru tine, nu pentru mine.

Ravic întinse mîna după o țigară. — Dealtfel ce ai împotriva lui ?

— Nimic. Nu-mi place. Are un fel aparte de a te privi. N-am încredere în el și nici tu n-ar trebui să ai.

— Ce ?

— N-ar trebui să ai încredere în el. Știi, toți portarii din Franța sînt o clientelă grasă pentru poliție.

— Altceva ? întrebă Ravic calm.

— Știu că nu mă crezi. Toată lumea de la Șeherezada spune la fel. Cine știe dacă...

— Joan ! Ravic aruncă pătura într-o parte și se sculă. Nu vorbi prostii. Ce te-a apucat ?

— Nimic. Ce să mă apuce ? Nu pot să-l sufăr, asta-i tot. Are o influență rea asupra oamenilor și tu ești tot timpul cu el.

— Aha, zise Ravic. Asta-i motivul.

Ea începu, deodată, să rîdă.

— Da, asta-i motivul.

Ravic simțea că nu era singurul motiv. Mai era ceva în plus.

— Ce vrei să mănînci acum, de dimineață ? întrebă el.

— Ești supărat ? întrebă ea la rîndul ei.

— Nu.

Joan ieşi din baie şi se agăţă de gîtul lui. El îi simţea pielea udă prin pînza subţire a pijamalei. Îi simeţa trupul şi îi simţea sîngele.

— Eşti supărat că sînt geloasă pe prietenii tăi? întrebă ea.

El clătină din cap. Un coif, o amazoană. O naiadă ieşită din valurile oceanului, păstrînd încă pe pielea fină mirosul apei şi al tinereţii.

— Dă-mi drumul, spuse el.

Ea nu răspunse. Urmări linia de la pometii ieşiţi în afară pînă la bărbie. Gura. Pleoapele prea grele. Sînii apăsaţi pe pielea lui goală de sub pijamaua deschisă.

— Dă-mi drumul ,că dacă nu...

— Dacă nu, ce?

O albină zumzăia afară. Ravic o urmări cu privirea. Fusese atrasă de bună seamă de garoafele roşii ale refugiatului Wiesenhoff şi acum plecase să caute alte flori. Albina întră în odaie şi se aşeză pe un pahar nespălat, de calvados, ce stătea pe pervazul ferestrei.

— Ţi-a fost dor de mine? întrebă Joan.

— Da.

— Mult?

— Da.

Albina se ridică. Zbură de mai multe ori în jurul paharului, apoi ieşi zumzăind, pe fereastră, ca să se întoarcă la soare şi la garoafele refugiatului Wiesenhoff.

Ravic stătea lungit lîngă Joan. Vară, se gîndi el. Vară, păşuni în aerul dimineţii, păr plin de mirosul fînului şi piele ca frunza de trifoi — sînge recunoscător curgînd tăcut ca un pîrîiaş şi udînd fără poftă locuri nisipoase, o suprafaţă lină în care se răsfrîngea o pată zîmbitoare. Timp de un minut luminos, nimic nu mai era sec şi mort. Mesteceni şi plopi, murmure tăcute şi moi care veneau ca un ecou din depărtări, ceruri pierdute şi zvîcnirile din vine.

— Mi-ar plăcea să stau aici, spuse Joan rezemîndu-se de umărul lui.

— Stai aici. Hai să dormim. N-am dormit destul.

— Nu pot. Trebuie să plec.

— Nu poți să te duci nicăieri la ora asta, în rochie de seară.

— Mi-am adus altă rochie.

— Unde ?

— Sub haină. Și pantofi. Trebuie să fie printre lucrurile mele.

Joan nu spuse unde trebuia să plece. Nici de ce. Și Ravic n-o întrebă.

Albina reapăru. Nu mai zumzăi fără rost încoace și încolo. Zbură drept la pahar și se așeză pe gura lui. Îți făcea impresia că se pricepe la calvados. Sau la zahărul din fructe.

— Ești sigură că voiai să rămîi aici ?

— Da, spuse Joan fără să se miște.

Rolande aduse o tavă cu sticle și pahare.

— Nimic de băut, spuse Ravic.

— Nu vrei niște vodcă ? E Zubrowkă.

— Astăzi nu. Poți să-mi dai niște cafea. Cafea tare.

— Numaidecît.

Ravic puse microscopul la o parte, apoi își aprinse o țigare și se duse la fereastră. Platanii se îmbrăcaseră în frunziș proaspăt. Cînd plecase erau încă goi.

Rolande aduse cafeaua.

— Aveți fete mai multe ca înainte, zise Ravic.

— Douăzeci în plus.

— Merge așa de bine acum, în iunie ?

Rolande se așeză odată cu el.

— Nici noi nu înțelegem cum de merge așa de bine. Oamenii parcă au înnebunit. Începe de după masă, iar seara...

— Poate din cauza vremii.

— Da de unde. Știu eu cum este în mai și în iunie. Dar ce se petrece acum e curată nebunie. Îți poți închipui francezi comandînd șampanie ?

— Nu.

— Străinii da. Dar francezii ! Și încă parizieni ! Șampanie ! Pe care o plătesc din gros ! În loc de Dubonnet, Pernod, bere sau vin. Îți vine să crezi așa ceva ?

— Nu, pînă nu văd.

Rolande îi turnă cafeaua.

— Şi activitatea ! spuse ea. Te asurzeşte. Te voi convinge singur cînd o să ne ducem jos. Chiar la ora asta ! N-o să-i mai vezi numai pe experţii care aşteaptă ziua de vizită medicală. Salonul e plin de pe acum ! Ce-a intrat în oamenii ăştia, Ravic ?

Ravic ridică din umeri.

— Ştiu o poveste cu un transatlantic care se scufunda.

— Dar la noi nu se scufundă nimic ! Afacerile merg strașnic.

Uşa se deschise şi Ninette, în vîrstă de douăzeci şi unu de ani, cu silueta de băeţandru, într-un şort de mătase roz, intră în salon. Avea chip de sfîntă şi era cea mai căutată prostituată din local. Ducea o tavă cu pîine, unt şi două borcane cu marmeladă.

— Doamna a auzit că domnul doctor bea cafea, declară ea cu o voce răguşită, de bas. Vă trimite nişte marmeladă s-o gustaţi. E făcută în casă.

Deodată Ninette rînji. Chipul angelic se prefăcu într-o strîmbătură copilărească. Aşeză tava pe masă şi ieşi din cameră, sărind într-un picior.

— Uită-te şi tu, oftă Rolande. Se obrăznicesc de cum îşi dau seama că avem nevoie de ele.

— Foarte bine, spuse Ravic. Cînd vrei să se obrăznicească şi ele ? Marmelada asta ce vrea să însemne ?

— Mîndria doamnei. Ea singură a făcut-o, în casa ei de pe Riviera. E foarte bună. Nu vrei să guşti ?

— Nu pot să sufăr marmelada, mai ales cînd e făcută de milionari.

Rolande deşurubă capacul de sticlă, scoase cîteva linguri de marmeladă, o întinse pe o bucată de hîrtie groasă, o înfăşură împreună cu o bucată de unt şi cîteva felii de pîine prăjită şi întinse pachetul lui Ravic.

— Aruncă-l undeva mai tîrziu, spuse ea. Fă-i favoarea asta. Are să controleze dacă ai mîncat sau nu. Ultima mîndrie a unei femei deziluzionate şi care îmbătrîneşte. Fă-o din politeţe.

— Bine. Ravic se ridică şi deschise uşa. De jos auzeau voci, muzică, rîsete şi strigăte.

— Ce iad, spuse el. Toți sînt francezi ?

— Da de unde. Majoritatea sînt străini.

— Americani ?

— Nu, asta-i curios. Majoritatea sînt nemți. Niciodată n-am avut atîția nemți ca acum.

— Nu-i deloc curios.

— Ce-i mai mulți vorbesc foarte bine franțuzește. Nu așa cum aveau nemții obiceiul să vorbească acum cîțiva ani.

— Mi-am închipuit. N-aveți și o mulțime de bădărani ? Recruți și soldați coloniali ?

— Toată ziua sînt pe-aici.

Ravic dădu din cap.

— Și nemții cheltuiesc o mulțime de bani, nu ?

Rolande rîse.

— Da. Cinstesc pe toți care vor să bea cu ei.

— Mai ales soldați, îmi închipui. Și Germania a pus embargo pe monedă și a închis frontierele. Nu poți să ieși decît cu permisiunea autorităților. Și nu poți să iei cu tine mai mult de zece mărci. Curioasă treabă cu nemții ăștia care au o mulțime de bani și vorbesc așa de bine franțuzește, nu ?

Rolande dădu din umeri.

— Puțin îmi pasă — atîta timp cît plătesc bani buni.

Ajunse acasă după opt.

— M-a căutat cineva ? întrebă el pe portar.

— Nu.

— Nici după masă ?

— Nu. N-a fost nimeni toată ziua.

— Nici n-a întrebat de mine ?

Portarul clătină din cap.

Nimeni.

Ravic se sui sus. La etajul întîi îi auzi pe soții Goldberg certîndu-se. La etajul al doilea plîngea un copil. Era cetățeanul francez Lucien Silbermann, în vîrstă de un an și două luni, obiectul veneraților și speranțelor părinților lui, cafegiul Siegfried Silbermann și soția sa Nelly, născută Levi, de la Frankfurt pe Main. Copilul se născuse în Franța și ei sperau ca din acest motiv să obțină pașaporte franceze cu doi ani mai devreme. În consecință,

Lucien, cu inteligența lui de un an, devenise un tiran al familiei. La etajul trei cînta un fonograf. Aparținea refugiatului Wohlmeier, de curînd scăpat din lagărul de concentrare de la Oranienburg. Se auzea melodia unui cîntec popular german. Coridorul mirosea a varză și a întuneric.

Ravic se duse la el în cameră să citească. Își cumpărase mai demult cîteva volume de istorie universală și le scoase acum din geamantan. Nu era prea vesel să le citești. Tot ce cîștigai citindu-le era satisfacția ciudat de deprimantă că ceea ce se întîmpla astăzi nu era nou. Fiecare lucru se petrecuse de zeci de ori înainte. Minciunile, călcările de jurăminte, crimele, masacrele din noaptea sfîntului Bartolomeu ,corupția datorită poftei de putere, lanțul nesfîrșit de războaie — istoria omenirii era scrisă cu sînge și lacrimi și printre miile de statui pătate de sînge ale trecutului, numai puține purtau aureola argintie a bunătății. Demagogi, înșelători, paricizi, asasini, egoiști îmbătați de putere, profeți fanatici care predicau iubirea cu spada, toate se repetau mereu — și mereu popoarele răbdătoare se lăsau mînate unele împotriva altora, într-un măcel fără sens,pentru kaizeri, regi, religii și maniaci. Șirul nu se mai termina niciodată.

Ravic puse din nou cărțile la o parte. De la fereastra de dedesubt venea zgomot de voci. Wiesenhoff și doamna Goldberg discutau cu aprindere.

— Nu acum, spunea Ruth Goldberg. Aaron se întoarce într-o oră.

— O oră e o oră.

— Poate să vină și mai devreme.

— Unde s-a dus ?

— La Ambasada Americană. În fiecare seară se duce acolo, stă afară și se uită la ea. Nimic altceva. Pe urmă vine înapoi la hotel.

Wiesenhoff spuse ceva ce Ravic nu înțelese. — Natural, replică Ruth Goldberg pe un ton certăreț. Cine nu-i nebun ? Știu că e și bătrîn.

— Astîmpără-te, spuse ea după un timp. Nu sînt dispusă.

Wiesenhoff îngăimă ceva.

— Ție ți-e ușor să vorbești, spunea ea. El e cu banii. Eu n-am nici o para chioară. Cît despre tine...

Ravic se ridică. Se uită la telefon și șovăi. Era aproape zece. Nu mai auzise de Joan de cînd plecase în dimineața aceea. N-o întrebase dacă avea să se întoarcă seara. Fusese sigur că va veni. Acum nu mai era sigur.

— Pentru tine e foarte simplu! Vrei să-ți faci pofta și nimic altceva, spunea doamna Goldberg.

Ravic se duse să-l caute pe Morosow. Odaia acestuia era încuiată. Coborî scările și intră în Catacombă.

— Dacă mă caută cineva, sînt jos, spuse el portarului.

Morosow era acolo. Juca șah cu un tip roșcat. Cîteva femei stăteau prin colțuri. Împleteau sau citeau, cu chipuri îndurerate.

Ravic urmări cîtva timp jocul. Roșcatul se pricepea bine la șah. Juca repede și cu o totală indiferență. Morosow pierdea.

— Ia uite ce pățesc, zise el.

Ravic dădu din umeri. Roșcatul își ridică ochii spre el.

— Domnul Finkelstein, spuse Morosow. Vine din Germania. Ravic dădu din cap.

— Ce mai e pe acolo? întrebă el fără interes, numai ca să spună ceva.

Roșcatul dădu din umeri și nu răspunse. Dealtfel Ravic nici nu se așteptase să spună ceva. Numai în primii ani fusese așa: întrebări grăbite, așteptare, nădejdea înfrigurată că în curînd Hitler se va prăbuși. Toți știau acum că numai un război putea aduce așa ceva. Și toți oamenii cu cap mai știau că un guvern care rezolvă problema șomajului prin crearea unei industrii de armament are numai două posibilități: războiul sau catastrofa internă. Deci războiul.

— Șah și mat, spuse Filkelstein, fără entuziasm și se ridică. Se uită la Ravic. — Ce se poate face ca să reușești să dormi puțin? Aici nu pot să dorm. Adorm și mă trezesc imediat.

— Bea, zise Morosow. Burgund. Burgund sau bere multă.

— Nu sînt băutor. Am cutreierat străzile ore întregi pînă mi s-a părut că sînt obosit mort. Nu mi-a ajutat la nimic. Pur și simplu, nu pot să dorm.

— Am să-ți dau niște tablete, spuse Ravic. Hai cu mine sus.

— Vino înapoi, Ravic, strigă Morosow după el. Nu mă lăsa singur aici, frate!

Cîteva femei își ridicară privirile, apoi își văzură mai departe de împletit și de citit, ca și cum de aceasta depindea viața lor. Ravic se sui cu Finkelstein în camera lui. Cînd deschise ușa, aerul nopții năvăli spre el prin fereastră, ca un val rece și întunecat. Respiră adînc și, aprinzînd lumina, privi iute în cameră. Nu era nimeni. Îi dădu lui Finkelstein mai multe pastile pentru somn.

— Mulțumesc, spuse Finkelstein fără să-i tresară un mușchi al feței și se retrase ca o umbră.

Ravic își dădu seama că Joan n-avea să vină. Își amintea că prevăzuse aceasta încă de dimineață. Nu voise însă să creadă una ca asta. Se întoarse ca și cînd cineva ar fi vorbit în spatele lui. Dintr-o dată totul i se păru limpede și simplu. Joan își făcuse gustul și acum își vedea mai departe de treabă. La ce altceva se așteptase? Că avea să renunțe la tot pentru el? Ce prostie! Sigur că exista un altul, și nu numai un altul, dar și o altă viață la care ea nu voia să renunțe!

Se dădu jos. Se simțea nefericit.

— M-a căutat cineva? întrebă el.

Portarul de noapte, care tocmai sosise, clătina din cap. Gura îi era plină de cîrnat cu usturoi.

— Aștept pe cineva. Să știi că sînt jos.

Se întoarse la Morosow.

Morosow juca șah și privea în jurul lui satisfăcut. Între timp femeile dispăruseră pe tăcute. Morosow sună clopoțelul de paracliser.

— Clarisse! O sticlă de *rosé*. — Finkelstein ăsta joacă întocmai ca o mașină de cusut, declară el. E dezgustător! Un matematician. Urăsc perfecțiunea. Nu este omenească. Se uită la Ravic. — Cum de ești aici într-o seară ca asta?

— Aștept o vizită.

— Iar te pregătești să omori pe cineva în mod științific?

— Am scos ieri stomacul unui om.

Morosow umplu paharele.

— Tu stai aici şi bei, spuse el pe un ton plin de reproş, şi dincolo victima ta zace în delir. Este şi în asta ceva neomenesc. Ar trebui cel puţin să te doară stomacul.

— Aşa e, replică Ravic. În asta constă mizeria omenească. Nu simţim nimic din răul pe care-l facem altora. Dar de ce vrei să porneşti reforma cu doctorii ? Ar fi mai bine să începi cu politicienii şi cu generalii. Atunci am avea pacea mondială.

Morosow se lăsă pe spate şi-l studie pe Ravic.

— N-ar trebui să-i cunoaştem pe doctori personal, declară el. Pierdem ceva din încrederea pe care ne-o punem în ei. Ne-am îmbătat împreună — cum vrei să mă las operat de tine ? Sînt convins că eşti un chirurg mai bun decît altul pe care nu-l cunosc — totuşi l-aş prefera pe acel altul. Încrederea este necunoscutul — o calitate omenească adînc înrădăcinată ,prietene ! Doctorii ar trebui să locuiască în spitale şi să nu iasă în lumea celor neiniţiaţi. Predecesorii voştri, vrăjitoarele şi vracii, ştiau lucrul acesta. Cînd sînt operat, doresc să cred într-o putere supraumană.

— Nici eu nu te-aş opera, Boris.

— De ce nu ?

— Nici unui doctor nu-i place să-şi opereze fratele.

— În nici un caz n-am să-ţi fac această favoare. Eu am să mor de apoplexie în timpul somnului. Lucrez voios în acest scop.

Morosow se uită la Ravic ca un copil fericit, apoi se ridică.

— Trebuie să plec. Mă duc să deschid uşile în cetatea culturii, Montmartre. În fond, pentru ce trăieşte omul ?

— Ca să se întrebe pentru ce. Mai ai de pus vreo întrebare ?

— Da. De ce moare omul tocmai cînd a ajuns să se întrebe pentru ce trăieşte şi a devenit ceva mai înţelegător ?

— Unii oameni mor fără să fi devenit mai înţelegători.

— Nu căuta să scapi de întrebare. Şi nu începe să vorbeşti de transmigraţiunea sufletelor.

— Mai întîi să te întreb altceva. Leii omoară antilope ; păianjenii omoară muşte ; vulpile omoară găini ; care e

singura rasă de pe pămînt, care de cînd lumea se războiește cu ea însăși și se omoară singură ?

— Astea sînt întrebări pentru copii. Bineînțeles că suprema creatură, ființa umană — care a invetat cuvintele iubire, bunătate și îndurare.

— Bun. Și care e singura ființă din natură capabilă de sinucidere ?

— Tot ființa umană — care a inventat veșnicia, pe Dumnezeu și reînvierea.

— Excelent, spuse Ravic. Vezi din cîte contradicții sîntem formați ? Și tu vrei să știi de ce murim ?

Morosow ridică ochii surprins, apoi trase o dușcă bună.

— Sofistule, declară el. Șarlatanule.

Ravic se uită la el. „Joan, gîndi ceva în el. De-ar intra acum, pe ușa aceea de colo cu geamurile murdare !"

— Boris, greșeala a fost că am început să gîndim. Dacă ne-am fi mărginit la fericirea poftelor și a mîncării, nu s-ar fi întîmplat toate astea. Cineva face experiențe cu noi — și se pare că nu a găsit încă formula. Să nu ne plîngem. Și animalele de experiență ar trebui să aibă o mîndrie profesională.

— Asta o spun măcelarii, nu și boii. Asta o spun oamenii de știință, nu și cobaii. Asta o spun doctorii, nu și șoarecii albi.

— Așa e. „Dacă ar intra acum cu pasul ei legănat, dîndu-ți totdeauna impresia că merge împotriva unui vînt ușor..." Trăiască legea rațiunii suficiente ! Hai, Boris, hai să bem un pahar în cinstea frumosului — veșnicia binecuvîntată a momentului ! Știi tu ce altceva mai poate face ființa omenească ? Să rîdă și să plîngă.

— Și să se îmbete. Cu rachiu, cu vin, cu filosofie și cu femei, să se îmbete de nădejde și de deznădejde. Ai habar care e singurul lucru pe care-l știe ? Că trebuie să moară. Ca antitoxină i-a fost dată imaginația. Piatra e reală. Planta, de asemenea. La fel și animalul. Corespund scopului lor. Nu știu că trebuie să moară. Omul o știe. Înalță-te, suflete ! Zboară ! Nu suspina, asasin legal ! N-am cîntat noi chiar acum cîntarea cîntării omenirii ?

Morosow zgîlţîi palmierul cenuşiu şi făcu să se înalţe tot praful de pe el. — Simbolul brav şi duios al unei speranţe despre sud, plantă de vis a unei proprietărese franţuzoaice, adio ! Şi ţie la fel, om fără casă, plantă agăţătoare fără sol, găinar al morţii, adio ! Fii mîndru că eşti un romantic !

Îl privi pe Ravic rînjind.

Ravic nu-i răspunse. Se uită spre uşă. Tocmai se deschidea. Portarul de noapte intră şi se apropie de masa lor. Telefonul, gîndi Ravic. În sfîrşit ! În sfîrşit ! Aşteptă fără să se ridice. Simţea cum i se încordează braţele.

— Ţigările, domnule Morosow, spuse portarul. Tocmai le-a adus băiatul.

— Mulţumesc. Morosow bagă pachetul de ţigări ruseşti în buzunar. Cu bine, Ravic. Ne vedem mai tîrziu ?.

— Poate. Cu bine, Boris.

Omul fără stomac se uita la Ravic. Îi era rău, dar nu putea să verse. Nici nu mai avea cu ce să verse. Era ca un om amputat mai sus de genunchi şi pe care-l dureau picioarele.

Era neliniştit. Ravic îi făcu o injecţie. Omul acesta nu mai avea şanse să trăiască. Inima nu se prezenta prea bine şi unul din plămîni era plin de găuri vindecate. Nu se bucurase de o sănătate bună în cei treizeci şi cinci de ani ai vieţii. De ani de zile suferise de ulcer la stomac, de tuberculoză şi acum de carcinoma. Fişa lui arăta că fusese căsătorit timp de patru ani de zile şi că soţia lui murise din cauza unei naşteri. Copilul se prăpădise şi el la trei ani, de tuberculoză. Nu avea rude. Acum zăcea aici şi se uita la el şi nu voia să moară, era răbdător şi curajos şi nu ştia că avea să fie hrănit prin intestinul gros şi că nu va mai putea să-şi satisfacă una dintre puţinele plăceri ale vieţii lui, murăturile şi rasolul de vacă. Zăcea acolo, mirosind urît şi tăiat în bucăţi şi avea ceva care-l făcea să mişte ochii şi care se numea suflet. Fii mîndru că eşti romantic ! Cîntarea cîntărilor omenirii !

Ravic agăţă la loc, în cui, fişa cu graficul temperaturii şi al pulsului. Sora se ridică şi aşteptă. Lîngă ea, pe scaun, se afla un jerseu roşu pe care începuse să-l împletească.

Andrelele erau înfipte în el şi ghemul se rostogolise pe jos. Firul subţire de lînă părea o dîră fină de sînge şi jerseul parcă sîngera.

„Omul acesta zace aici, gîndea Ravic, şi cu toate injecţiile va avea o noapte groaznică, cu dureri, cu coşmaruri, nemişcat şi cu respiraţia grea — iar eu aştept o femeie şi cred că voi avea o noapte la fel de grea dacă nu vine. Ştiu cît de caraghios este în comparaţie cu acest muribund, sau cu Gaston Perrier din camera alăturată, care şi-a zdrobit braţul, sau cu atîţia alţii, cu tot ce se întîmplă astă-seară în lume — şi totuşi nu ajută la nimic. Nu ajută la nimic, nu schimbă nimic, totul rămîne aşa cum este. Cum a spus Morosow ? De ce nu mă doare şi pe mine stomacul ? Da, de ce ?“

— Cheamă-mă în caz că se întîmplă ceva, îi spuse el surorii. Era aceea care primise pick-up-ul de la Kate Hegstroem.

— Domnul acesta e foarte resemnat, spuse ea.

— Cum este ? întrebă Ravic uimit.

— Foarte resmnat. Un bolnav foarte cumsecade.

Ravic privi în jur. Sora nu se putea aştepta să primească ceva în dar. Foarte resemnat — ce expresii mai întrebuinţează şi surorile astea ! Bietul om lupta cu toate armele corpusculelor lui sangvine şi ale celulelor lui nervoase împotriva morţii — nu era cîtuşi de puţin resemnat.

Se întoarse la hotel. Îl întîlni pe Goldberg în faţa uşii de la intrare. Un bătrînel cu barba căruntă şi cu un lanţ gros de aur petrecut peste vestă.

— Frumoasă seară, domnule Goldberg.

— Da. Ravic se gîndi la femeia din camera lui Wiesenhoff. Nu vreţi să mergeţi puţin la plimbare ? întrebă el.

— Am şi fost. Pînă la Concorde şi înapoi.

Pînă la Concorde. Acolo era Ambasada Americană, albă în lumina stelelor, tăcută şi goală, o corabie a lui Noe, în care se găseau ştampile pentru vize la care nu puteai ajunge. Goldberg stătuse în faţa ei, pe trotuarul de la Crillon, şi privise la uşa de la intrare şi la ferestrele

întunecate ca la un Rembrandt sau la diamantul Koh-i-noc

— Nu vreți să mai faceți un tur? Am putea merge pînă la Arcul de Triumf și înapoi. Ravic își zicea: „Dacă-i salvez pe cei doi, înseamnă că Joan va fi sus în cameră sau are să vină între timp".

Goldberg clătină din cap.

— Trebuie să mă duc sus, mă așteaptă nevasta. Am plecat de mai bine de două ore.

Ravic se uită la ceas. Era aproape douăsprezece și jumătate. Nu mai era nevoie să salveze pe nimeni, pentru că doamna Goldberg se întorsese probabil de mult la ea în odaie. Îl urmări pe Goldberg cum urcă încet scara, apoi se duse la portar.

— M-a căutat cineva?

— Nu.

La el în cameră lumina era aprinsă. Își aduse aminte că o lăsase aprinsă. Patul lucea ca și cum ar fi nins pe neașteptate. Luă hîrtia pe care o pusese pe masă înainte de a pleca și pe care scrisese că se va întoarce într-o jumătate de oră, și o rupse în bucăți. Căută ceva de băut și nu găsi. Se duse iar jos. Portarul nu avea calvados, ci numai coniac. Ravic luă de la el o sticlă de Hennessy și o sticlă de Vouvray. Vorbi cîtva timp cu portarul și acesta îi dovedi că Loulou II avea cele mai mari șanse în cursa cailor de doi ani de la Saint-Cloud. În momentul acela trecu pe acolo spaniolul Alvarez. Ravic observă că mai șchiopăta puțin. Își cumpără un ziar și se întoarse în camera lui. Cît putea să țină o seară ca asta! Cine nu crede în minuni în materie de dragoste e pierdut, spusese avocatul Arensen, la Berlin, în 1933. Două săptămîni mai tîrziu, fusese trimis într-un lagăr de concentrare fiindcă-l denunțase iubita. Ravic deschise sticla de Vouvray și luă de pe masă un volum de Platon. După cîteva minute îl aruncă cît colo și se așeză lîngă fereastră.

Privea țintă la telefon. Instrumentul acela negru și blestemat. Nu putea să-i telefoneze lui Joan. Nu știa ultimul ei număr. Nu știa nici măcar unde stă. El n-o întrebase și ea nu-i spusese nimic. Probabil că nu-i spusese dinadins, ca să aibă o astfel de justificare.

Bău un pahar din vinul acela ușor. „Ce prostie, gîndi el, aștept o femeie care a fost aici azi- dimineață. Timp de trei luni și jumătate n-am văzut-o și nu mi-a fost atîta dor de ea ca acum, după o zi. Ar fi fost mult mai simplu dacă n-aș mai fi văzut-o. Mă obișnuisem. Dar acum..."

Se ridică. Nici asta nu era o soluție. Îl rodea nesiguranța. Se strecura în el, ceas cu ceas, din ce în ce mai multă neîncredere.

Se duse la ușă. Știa că nu era încuiată, dar se asigură încă o dată. Începu să citească ziarul, dar citea ca printr-un văl. Tulburări în Polonia. Inevitabile ciocniri, pretențiile asupra Coridorului, tratatul Angliei și Franței cu Polonia. Războiul care se apropia. Lăsă să-i cadă ziarul din mînă și stinse lumina. Rămase pe întuneric și aștepta. Aprinse iar lumina... Sticla de Hennessy era pe masă. N-o destupă. Se sculă și se așeză din nou lîngă fereastră. Noaptea era răcoroasă și cerul plin de stele. Cîteva pisici mieunau prin curți. Un bărbat, în pantaloni scurți, stătea în balconul de vizavi și se scărpina. Căscă o dată cu zgomot și se retrase în camera lui luminată. Ravic se uită la pat. Știa că n-o să poată dormi. Nici cititul nu era o soluție. De-abia dacă-și mai amintea ce citise puțin mai înainte. Să plece — acesta ar fi fost cel mai bun lucru. Dar unde să se ducă ? Îi era indiferent. Nici să plece nu voia. Ținea să știe ceva. La naiba — gîndi el, luînd în mînă sticla de coniac și punînd-o la loc.

Căută apoi prin buzunare cîteva pastile pentru somn. Aceleași pe care le dăduse roșcatului Finkelstein și care acum dormea. Ravic le înghiți. Se îndoia că avea să doarmă. Mai luă o pastilă. Dacă ar fi venit Joan s-ar fi trezit.

Joan nu veni. Și nu veni nici în noaptea următoare.

EUGÉNIE INTRĂ ÎN ODAIA UNDE ZĂCEA OMUL fără stomac.

— Telefonul, domnule Ravic.

— Cine e ?

— Nu știu. N-am întrebat. M-a anunțat telefonista.

Ravic nu recunoscu de îndată vocea Joanei. Era neclară și părea să vină de foarte departe.

— Joan, unde ești ?

Ravic se aștepta să audă numele unei localități de pe Riviera. Joan nu-i mai telefonase pînă atunci la spital. Făcea impresia că nu vorbește din Paris. Ravic se

— Sînt în apartamentul meu, spuse ea.

— Aici, la Paris ?

— Sigur că da. Unde în altă parte ?

— Ești bolnavă ?

— Nu. De ce ?

— Fiindcă mi-ai telefonat la spital.

— Am sunat la hotel și plecaseși. De asta îți telefonez la spital.

— S-a întîmplat ceva ?

— Nu, ce să se întîmple ? Voiam să știu ce mai faci.

Vocea ei era acum mai limpede. Ravic scoase o țigară și un plic cu chibrituri. Puse plicul pe masă și-l ținu apăsat sub cot. Rupse un băț și-l aprinse.

— Din cauza spitalului, Joan. Aici te aștepți tot timpul să auzi de accidente și boli.

— Nu sînt bolnavă. Sînt în pat, dar nu sînt bolnavă.

— Foarte bine. Ravic împingea chibriturile încoace și încolo pe mușamaua albă a mesei. Aștepta să audă ce avea să urmeze.

Joan aștepta la rîndul ei. Ravic îiauz ea respirația. Ea voia ca el să înceapă. Așa i-ar fi venit mai ușor.

— Joan, nu pot să stau prea mult la telefon. Am lăsat pe cineva cu bandajul desfăcut și trebuie să mă duc înapoi.

Ea rămase tăcută o vreme.

— De ce n-ai mai dat nici un semn de viață ? spuse ea în cele din urmă.

— Fiindcă nu-ți cunosc numărul de telefon și nici nu știu unde stai acum.

— Dar ți-am spus.

— Nu, Joan.

— Ba da. Ți-am spus.

Joan se simțea acum pe un teren sigur.

— Știu precis. Poate că ai uitat.

— Fie cum zici tu. Am uitat. Mai spune-mi o dată. Uite, îmi notez.

Ea îi dădu adresa și numărul de telefon.

— Sînt sigură că ți-am spus, Ravic, absolut sigură.

—Bine, bine, dar trebuie să mă duc înapoi, Joan. Vrei să luăm masa împreună deseară?

Ea rămase un timp tăcută.

— De ce nu vii să mă vezi? întrebă ea.

— Bine. Pot s-o fac și pe-asta. Astă-seară. La opt?

— De ce nu vii acum?

— Sînt ocupat.

— Pînă cînd?

— Cam o jumătate de oră.

— Vino atunci imediat ce scapi!

„Deseară n-ai timp", zise el în gînd.

— De ce nu deseară?

— Ravic, spuse ea, uneori nu pricepi nici cele mai simple lucruri. Fiindcă vreau să vii acum. Nu vreau să aștept pînă deseară. Altfel de ce aș fi telefonat la spital la ora asta?

— Bine. Cum termin aici vin la tine.

Împături gînditor foaia de hîrtie și se întoarse la bolnavul lui.

Casa era așezată la unul din colțurile străzii Pascal. Joan stătea la ultimul etaj. Deschise ea ușa.

— Ravic, spuse ea. Ce bine e cînd te știu aici! Intră!

Era îmbrăcată într-un capod negru ,simplu, croit bărbătește. Unul din lucrurile care îi plăceau lui Ravic la ea era că nu se îmbrăca niciodată cu fanteziuri și mătăsuri. Fața-i era mai palidă decît de obicei și puțin răvășită.

— Haide, spuse ea. Te-am așteptat. Să vezi și tu cum locuiesc.

Joan păși înaintea lui. Ravic zîmbi. Ce șmecheră era! Era pregătită dinainte pentru orice întrebare. El se uită la umerii ei drepți și frumoși. Lumina îi cădea pe păr. O frîntură de clipă simți că o iubește mult.

Îl conduse într-o încăpere mare. Era un studio scăldat acum în lumina vie a după-amiezii. O fereastră largă și înaltă dădea spre grădinile dintre bulevardul Raphael și bulevardul Proudhon. Spre dreapta puteai vedea La Porte de la Muette. În spatele ei, verde și auriu, sclipea tremurător un crîmpei din Blois.

Camera era mobilată semimodern. O sofa mare, cu o cuvertură prea albastră; cîteva scaune care arătau mai comode decît erau în realitate; mese prea joase; o plantă tropicală, un patefon american și, într-un colț, unul din geamantanele Joanei. Nu era nimic țipător, dar, cu toate acestea, lui Ravic nu-i făcu o impresie prea bună. Erau lucruri sau prea bune sau rele de tot — jumătățile de măsură nu însemnau nimic pentru el. Și nu putea suferi plantele tropicale.

Ravic simți că Joan îl observă. Nu era sigură ce impresie avea să-i facă, dar riscase.

— Drăguț, spuse el, mare și drăguț.

Ridică încet capacul pick-up-ului. Era un pick-up în formă de cupă, cu un schimbător de plăci automat. Un mare număr de plăci erau așezate pe o masă alăturată. Joan luă cîteva în mînă și le așeză în dispozitiv.

— Știi cum funcționează?

— Nu, spuse el, deși știa.

Joan învîrti un buton.

— E minunat. Cîntă ore întregi fără să trebuiască să schimbi plăcile sau să învîrtești de ceva. Poți să stai culcat, să asculți, să te uiți cum se întunecă afară și să visezi.

Pick-up-ul era excelent. Ravic își dădu seama de calitate și bănui că trebuie să fi costat cam douăzeci și cinci de mii de franci. Melodia pariziană *J'attendrai* umplea camera cu sunete calde și vaporoase.

Joan stătea aplecată înainte și asculta.

— Îți place? întrebă ea.

Ravic făcu din cap că da. Nu se uita la aparat. Se uita la Joan. Se uită la fața ei ce părea încîntată și absorbită de muzică. Ce ușor îi venea ei și cît o iubise pentru ușurința aceasta pe care el n-o avea! S-a terminat, gîndi

el, fără durere, cu sentimentul unuia care pleacă din Italia ca să se întoarcă în ceața nordului.

Joan se îndreptă și zîmbi.

— Haide — nu mi-ai văzut dormitorul.

— Trebuie să-l văd?

Ea îl privi o clipă cercetător.

— Nu vrei să-l vezi? De ce nu?

— Ba da, desigur, de ce nu?

Ea îl mîngîie pe față și-l sărută. Ravic știa de ce o făcuse.

— Haidem, zise ea luîndu-l de braț.

Dormitorul era mobilat după moda franțuzească. O imitație de pat vechi stil Ludovic al XVI-lea; o toaletă în formă de rinichi, în același stil; o imitație de oglindă barocă; un covor modern Aubusson; taburete; scaune, toate în stilul unui decor de film de mîna a doua. Printre toate acestea se găsea un scrin florentin, minunat pictat, care nu se încadra în rest și-ți făcea impresia unei prințese rătăcite printre parveniți. Fusese împins neglijent într-un colț. Pe capacul lui prețios se găsea o pălărie cu violete și o pereche de pantofi argintii.

Patul nu era făcut. Ravic observă locul unde dormise Joan. Pe toaletă erau mai multe sticle de parfum. Unul din dulapurile de perete era deschis. În el atîrnau o mulțime de rochii, mai multe decît avusese înainte. Joan îl mai ținea de braț. Se sprijinea de el.

— Îți place?

— E splendid. Ți se potrivește de minune.

Ea aprobă din cap. Ravic îi simțea brațul și sînul și fără să se gîndească o trase mai aproape. Ea i se lăsă în voie. Umărul ei se atinse de al lui. Fața-i era acum calmă și nu mai păstra nimic din ușoara răvășeală pe care o avusese la început. Era sigură și senină și lui Ravic i se păru că e în ea ceva mai mult decît satisfacția înăbușită — o umbră ștearsă și aproape nevăzută, de triumf.

„Ciudat, gîndi el, josnicia stă bine acestor femei. Vrea să mă preschimbe într-un fel de gigolo de mîna a doua și cu o nerușinare naivă îmi arată pînă și locuința pe care i-a mobilat-o amantul ei."

— Păcat că nu poți avea și tu așa ceva, spuse ea. Un apartament. Te simți cu totul altfel. Altfel decît în camerele acelea mizerabile de hotel.

— Ai dreptate. Mi-a făcut plăcere să văd toate acestea. Acum plec, Joan.

— Pleci ? Așa repede ? De-abia ai venit !

El îi luă mîna.

— Plec, Joan. Pentru totdeauna. Tu trăiești cu altul și eu nu împart cu alți bărbați femeile pe care le iubesc.

Ea își smulse mîna dintr-a lui.

— Ce ? Ce spui ? Cine ți-a băgat povestea asta în cap ? Se uita țintă la el. Bineînțeles că numai Morosow putea...

— Nu Morosow. Nu era nevoie să-mi spună nimeni. Lucrurile vorbesc de la sine.

Fața ei se făcu deodată palidă de mînie. Fusese așa de sigură, și iată că acum inevitabilul se întîmplase.

— Da ! Pentru că am acest apartament și nu mai lucrez la Șeherezada ! Natural, trebuie să existe cineva care mă întreține. Natural ! Altfel nici nu se poate !

— N-am spus că te întreține.

— E același lucru ! Înțeleg ! Întîi mă bagi în nenorocitul ăla de bar, pe urmă mă lași singură și cînd cineva vorbește cu mine sau are grijă de mine înseamnă că acel cineva mă întreține ! Portarul acela are o imaginație murdară. Mintea lui de sperțar nu pricepe că o femeie poate să muncească și să ajungă cineva ! Și tocmai tu te-ai găsit să-l crezi ! Să-ți fie rușine !

Ravic se întoarse, o apucă de braț, o ridică în sus și o azvîrli pe pat.

— Așa, spuse el, și acum încetează cu prostiile !

Era atît de surprinsă încît rămase în poziția în care o aruncase el.

— Nu cumva vrei să mă și bați ? întrebă ea.

— Nu. Voiam să nu te mai aud trăncănind.

— Nu m-ar mira, spuse ea cu o voce joasă și sugrumată. Nu m-ar mira !

Rămase acolo unde-o trîntise și cîteva clipe nu mai scoase nici un cuvînt. Fața-i era albă și fără expresie,

gura palidă și ochii-i aveau o lucire de sticlă. Sînul se dezgolise pe jumătate și un picior îi atîrna gol pe marginea patului.

— Te chem fără nici o teamă, abia aștept să fiu cu tine — și uite ce se-ntîmplă! Ute! repetă ea cu dispreț. Și eu care credeam că ești altfel!

Ravic stătea în ușa dormitorului. Văzu odaia cu imitațiile de mobilă, o văzu pe Joan trîntită pe pat și văzu cît de bine se potriveau una cu alta. Era mîndros pe el însuși că spusese ceva. Trebuia să fi plecat și să fi terminat. Însă atunci ar fi venit ea la el și ar fi fost același lucru.

— Tocmai tu, repetă ea. Erai ultimul de la care m-aș fi așteptat la așa ceva. Credeam că ești altfel.

El nu răspunse. Totul era atît de ieftin încît nu mai putea să suporte. Deodată nu putu să mai înțeleagă de ce-și închipuise timp de trei zile că dacă ea nu va veni, el n-ar mai putea să doarmă. De ce-l mai interesau încă toate astea? Scoase o țigară din buzunar și o aprinse. Gura îi era uscată. Auzi patefonul care continua să cînte. Repeta aceeași placă pe care o cîntase la început. — *J'attandrai.* Se duse în camera cealaltă și-l închise.

Cînd se întoarse în dormitor o găsi pe Joan în aceeași poziție. Făcea impresia că nu se mișcase deloc, numai halatul era desfăcut mai mult decît înainte.

— Joan, cu cît vorbim mai puțin, cu atît e mai bine...

— Nu eu am început.

Lui Ravic îi venea să-i arunce cu o sticlă de parfum în cap.

— Știu, spuse el, eu am început și acum termin.

Se întoarse și plecă, dar înainte de a deschide ușa de la studio, ea se și afla în fața lui. Trînti ușa și se postă dinainte-i, cu mîinile sprijinite de canaturi.

— Așa! spuse ea. O rupi cu mine și pleci! Cît se poate de simplu! Dar eu mai am multe de spus! M-ai văzut cu ochii tăi la Cloche d'Or. m-ai văzut cu cine eram și cînd am venit la tine, în noaptea aceea, nu ți-a păsat de nimic, te-ai culcat cu mine și nici a doua zi de dimineață nu ți-a păsat, nu te săturaseși și te-ai culcat din nou cu mine, și eu te iubeam și tu nu voiai să știi

de nimic și eu te iubeam din cauza asta cum nu te iubisem niciodată ; știam că așa ești tu și nu altfel, am plîns cînd dormeai și te-am sărutat și eram fericită și m-am dus acasă și te adoram — iar acum... Acum vii și-mi reproșezi lucruri pe care le-ai dat la o parte cu un gest atît de măreț și pe care le-ai uitat în noaptea cînd ai vrut să te culci cu mine ! Acum dezgropi morții ! Îmi arunci în față acuzații ! Stai înaintea mea ca un înger rănit al virtuții și-mi faci scene ca un bărbat gelos ! La urma urmei ce vrei de la mine ?

Ce drept ai asupra mea ?

— Nici unul, spuse Ravic.

— Așa ! Cel puțin bine că recunoști. Atunci pentru ce ai venit astăzi aici, să-mi arunci învinuirile în față ? De ce n-ai făcut-o cînd am fost eu la tine, în noaptea aceea ? Sigur că atunci...

Joan tăcu. Gîfîia și-l privea țintă.

— Joan ,spuse el. În noaptea aceea, cînd ai venit, am crezut că te-ntorci la mine. Nu voiam să știu nimic de trecut. Veniseși înapoi. Era destul. Dar m-am înșelat. Tu nu te-ai întors.

— Nu m-am întors ? Atunci cine s-a întors ? Duhul sfînt.

— Ai venit la mine, dar nu te-ai întors...

— Asta-i prea complicat pentru mine. Pot să știu și eu care e deosebirea ?

— Știi foarte bine. Eu n-o știam atunci. Astăzi o știu. Trăiești cu altul.

— Așa, trăiesc cu altul ! Iar începi ! Dacă am prieteni înseamnă că trăiesc cu altul ! Vrei să stau încuiată în casă toată ziua și să nu vorbesc cu nimeni, ca să nu se poată spune că trăiesc cu cineva ?

— Joan, spuse Ravic. Nu fi ridicolă !

— Ridicolă ? Cine-i ridicol ? Tu ești ridicol !

— Fie cum zici tu. Trebuie să fac uz de forță ca să te dau la o parte din ușă ?

Joan nu se mișcă.

— Și chiar dacă aș avea pe cineva, ce te interesează ? Tu singur ai spus că nu vrei să știi.

— Așa e. Chiar n-am vrut să știu. Credeam că s-a terminat. Nu mă privea ce-a fost. M-am înșelat însă. Tre-

buia să-mi dau seama. Poate că am vrut să mă mint singur. Slăbiciune. Dar asta nu schimbă nimic.

— De ce nu schimbă nimic ? De vreme ce recunoşti că n-ai dreptate.

— Nu e vorba de dreptate sau de nedreptate. Nu numai că ai trăit cu altul, dar continui să trăieşti. Şi ai de gînd să rămîi cu el. Atunci n-am ştiut asta.

— Nu minţi ! îl întrerupse ea, recăpătîndu-şi brusc calmul. Ai ştiut-o tot timpul. Şi-atunci.

Se uită drept în ochii lui.

— Fie, spuse el. Să zicem că ştiam. Dar nu voiam să ştiu. Ştiam şi n-o credeam. Asta tu nu poţi s-o înţelegi. Unei femei nu i se întîmplă asemenea lucruri. Afară de asta, faptul nu schimbă nimic.

Faţa ei se înnoură brusc de o teamă sălbatică şi disperată.

— La urma urmei nu pot să dau cu piciorul cuiva care nu mi-a făcut nici un rău — numai pentru că ai apărut tu, din nou, aşa deodată ! Nu înţelegi ?

— Ba da, spuse Ravic.

— Joan rămase ca o pisică ghemuită într-un colţ, care vrea să sară şi căreia i-a fugit pămîntul de sub picioare.

— Da ? făcu ea plină de mirare. Încordarea din ochi îi dispăruse şi umerii i se lăsară în jos. Dacă înţelegi, atunci de ce mă chinuieşti ? spuse ea istovită.

— Nu mai sta acolo, în uşă ! Ravic se aşeză într-unul din fotoliile care păreau mai comode decît erau în realitate. Joan ezită. Hai, spuse el, n-am să fug.

Ea veni şovăind spre el şi se lăsă să cadă pe sofa. Voia să pară obosită, dar Ravic îşi dădea seama că se preface.

— Dă-mi ceva de băut, spuse ea.

Ravic înţelese că voia să cîştige timp, dar îi era indiferent.

— Unde sînt sticlele ? întrebă el.

— În dulăpiorul de colo.

Ravic deschise dulăpiorul scund. Avea în el mai multe sticle, în cea mai mare parte cu cremă de mentă. Le privi cu dezgust şi le dădu deoparte. Într-un colţ găsi o sticlă

de Martell pe jumătate plină și una de calvados. Cea de calvados nu era destupată. O puse la loc și luă coniacul.

— Bei peppermint acum ? întrebă el peste umăr.

— Nu, răspunse ea de pe sofa.

— Bine, atunci aduc coniac.

— Vezi că am și niște calvados.

— Lasă, mai bine coniac.

— Te rog eu să destupi sticla de calvados.

— Cu altă ocazie.

— Nu vreau coniac, vreau calvados, te rog destupă sticla.

Ravic se uită din nou în dulăpior. În dreapta era peppermintul pentru celălalt — și în stînga calvadosul pentru el. Totul așa de ordonat, încît aproape că te mișca. Luă Luă sticla de calvados și o destupă. La urma urmei, de ce nu ? Puțin simbolism, băutura lor preferată, degradată sentimental într-o absurdă scenă de adio. Scoase două pahare și se întoarse la masă. Joan îl privea pe cînd turna rachiul de mere.

Prin fereastră, după-amiaza aurie se pierdea în depărtare. Zarea era acum mai colorată și cerul se luminase mai tare. Ravic se uită la ceas. Era trei trecute. Privi la secundar, crezînd că-i stătuse ceasul. Dar secundarul, ca un cioc mic de aur, continua să ciugulească din punctele cadranului mic. Aceasta era realitatea — se găsea acolo numai de o jumătate de oră. Cremă de mentă, se gîndi el, ce gust !

Joan stătea trîntită pe sofaua albastră.

— Ravic, spuse ea cu voce moale, obosită și temătoare. A fost tot un truc de-al tău sau e adevărat că înțelegi ?

— Nu-i nici un truc, e adevărat !

— Înțelegi ?

— Da.

— Știam. Știam, Ravic, spuse ea zîmbindu-i.

— E cît se poate de ușor de înțeles.

Ea dădu din cap.

— Am nevoie de timp. Nu pot s-o fac imediat. El nu mi-a făcut nici un rău. Nu știam dacă ai să te mai întorci vreodată. Și el nu e cu nimic de vină.

— Sigur că nu. Ia-ți un termen cît de lung, Joan.

— Nu, am nevoie de cîtva timp. Nu chiar imediat. Se rezemă de pernă. Şi apartamentul ăsta, Ravic — nu e aşa cum îţi închipui tu, poate cîştig bani, mai mulţi decît înainte. El m-a ajutat. E actor. Am căpătat nişte roluri mici în filme. El a aranjat ca să fiu angajată.

— Mi-am închipuit.

Ea nu-i dădu atenţie.

— Nu am prea mult talent, spuse ea. Nu mă mint singură. Voiam însă să scap de cluburile de noapte. Acolo te împotmoleşti, în cinematograf, însă, ai posibilitatea să ajungi mai departe, chiar fără talent. Vreau să devin independentă. Poate că ţi se pare ridicol.

— Nu, spuse Ravic. E foarte logic.

Joan se uită la el.

— Ai venit la Paris cu intenţia asta chiar de la început ? întrebă el.

— Da.

„Biată nevinovată, cu care viaţa şi eu ne-am purtat urît, ce delicat mă dojeneşte ea ! gîndi Ravic. E liniştită, prima furtună a trecut şi ea mă va ierta, şi dacă nu plec mai repede îmi va spune povestea ultimelor două luni în toate amănuntele, această orhidee de oţel, la care am venit cu gîndul să rup orice legătură şi care a fost atît de îndemînatică încît acum sînt gata-gata să recunosc că are dreptate."

— Minunat,Joan, spuse el. Încetul cu încetul ai să ajungi departe.

Ea se aplecă înainte.

— Crezi tu aşa ceva ?

— Sigur.

— Spui drept, Ravic ?

Ravic se ridică. Peste două-trei minute avea să se trezească discutînd despre cinematograf. „Niciodată nu trebuie să intri în discuţie cu ele, gîndi el. Pînă la urmă tot tu eşti cel care pierde În mîna lor, logica e ca de ceară. Cel mai bun lucru este să termini."

— N-am vrut să spun chiar aşa, zise el. În asemenea chestiuni consultă-ţi mai bine expertul.

— Pleci aşa de repede ? întrebă ea.

— Trebuie.

— De ce nu mai stai ?

— Trebuie să mă întorc la spital.

Ea îi luă mîna și-și ridică privirea spre el.

— La telefon mi-ai spus că ai terminat la spital.

Ravic stătea și se gîndea dacă să-i spună că nu se mai întoarce, dar socoti că era de ajuns pentru ziua aceea. De ajuns și pentru ea și pentru el.

— Mai stai, Ravic.

— Nu pot.

Joan se ridică și se lipi strîns de el. „Aha, își zise el. Vechiul clișeu. Ieftin și de efect. Ființa asta nu pierde nimic din vedere. Dar cine-i cere unei pisici să mănînce iarbă ?“ Ravic se dezlipi de ea.

— Trebuie să mă întorc la spital. Mă așteaptă un muribund.

— Doctorii au totdeauna motive serioase, spuse ca rar, privindu-l în ochi.

— Ca și femeile, Joan. Noi supraveghem moartea și voi supravegheați dragostea. La asta se mărginesc toate rațiunile și toate drepturile din lume.

Ea nu răspunse.

— Avem și stomacuri tari, spuse Ravic, fără de care n-am putea să ne facem meseria. Cînd alții leșină, pe noi începe să ne intereseze. Adio, Joan.

— Ai să mai vii, Ravic ?

— Nu te mai gîndi la asta. Încearcă să te distrezi. Ai să vezi singură...

Se duse repede la ușă, fără să se întoarcă. Ea nu veni după el, dar știa că-l urmărește cu privirea. Se simți ciudat de greoi, ca și cînd ar fi umblat pe sub apă.

22

ȚIPĂTUL VENEA DE LA FEREASTRA FAMILIEI Goldberg. Ravic ascultă o clipă. I se părea aproape cu neputință că bătrînul Goldberg să-și bată nevasta sau să-i fi aruncat cu ceva în cap. Nu se mai auzea nimic,

afară de paşi grăbiţi, apoi o scurtă conversaţie aprinsă în camera refugiatului Wiesenhoff şi uşi trîntite.

Imediat după aceea cineva bătu la uşă şi proprietăreasa năvăli în cameră.

— Repede... repede... Domnul Goldberg...

— Ce ?

— S-a spînzurat de fereastră. Repede...

Ravic aruncă jos cartea.

— A venit poliţia ?

— Bineînţeles că nu, altfel nu v-aş fi chemat. Madam Goldberg l-a descoperit chiar acum.

Ravic fugi jos pe scări împreună cu ea.

— Au tăiat funia ?

— Încă nu, dar îl ţin rîdicat în sus.

În camera luminată de amurg un grup stătea lîngă fereastră : Ruth Goldberg, refugiatul Wiesenhoff şi încă cineva. Ravic aprinse lumina. Wiesenhoff şi Ruth Goldberg îl ţineau pe bătrîn în braţe ca pe o păpuşă, iar al treilea încerca nervos să desfacă nodul unei cravate al cărei capăt era legat de giurgiuvea.

— Tăiaţi cravata.

— N-avem cuţit, ţipă Ruth Goldberg.

Ravic scoase o foarfecă din trusă. Cravata era făcută din mătase moale, groasă şi grea şi trebuiră cîteva secunde pînă s-o taie. În timp ce lucra, faţa lui Goldberg se afla chiar în dreptul feţii lui Ravic. Cu ochii ieşiţi, gura căscată, barba subţire şi căruntă, limba groasă, cravata verde închis cu picăţele albe care intra adînc în gîtul uscat şi umflat — trupul se legăna în braţele lui Wiesenhoff şi ale lui Ruth Goldberg, ca şi cînd s-ar fi zguduit de un rîs îngrozitor şi înmărmurit.

Faţa lui Ruth Goldberg era roşie şi scăldată în lacrimi : lîngă ea, Wiesenhoff al ei transpira sub povara trupului care era mai greoi decît fusese vreodată în viaţă. Două feţe ude, îngrozite şi zguduite de suspine şi, deasupra lor, rînjind liniştit spre lumea de dincolo, capul care se bălăbănea uşor şi care, în momentul cînd Ravic tăie cravata, căzu peste Ruth Goldberg, făcînd-o să se dea înapoi cu un ţipăt şi să lase trupul să se aplece pe o parte, cu braţele întinse, cu o mişcare de paiaţă.

Ravic prinse corpul și-l așeză pe podea, cu ajutorul lui Wiesenhoff. Lărgi nodul de la cravată și începu să-l examineze pe bătrîn.

— La cinematograf, bolborosea Ruth Goldberg. M-a trimis la cinematograf. „Ruthy, mi-a spus el, te distrezi așa de puțin, de ce nu te duci la Théâtre Cóurcelle, joacă un film cu Greta Garbo, *Regina Cristina*, de ce nu te duci să-l vezi? Ia un loc bun, ia un fotoliu sau o lojă, du-te și vezi-l, două ore, departe de mizerie, tot e ceva... Vorbea liniștit și blînd și m-a mîngîiat pe obraz... Și după aceea, du-te și ia o ciocolată și o înghețată de vanilie la cofetăria din Parc Monceau, distrează-te și tu o dată, Ruthy", mi-a spus el și eu m-am dus și cînd m-am întors, uite...

Ravic se ridică. Ruth Goldberg tăcu.

— Probabil că a făcut-o imediat după ce-ați plecat, spuse el.

Ea își vîrî pumnul în gură. — E...

— Să mai încercăm. Mai întîi respirație artificială. Te pricepi la asta? îl întrebă Ravic pe Wiesenhoff.

— Nu, nu prea...

— Uită-te la mine.

Ravic luă brațele lui Goldberg și le întinse pe spate pînă la podea, apoi le aduse din nou în față și le apăsă pe piept, și tot așa, înainte și înapoi. Din gîtul lui Goldberg ieși un rîgîit.

— Trăiește! țipă femeia.

— Nu, asta a fost din cauza traheii comprimate. Ravic mai arătă de cîteva ori mișcările și-i spuse lui Wiesenhoff:

— Așa. Încearcă și dumneata.

Wiesenhoff îngenunchie cu teamă în spatele lui Goldberg.

— Dă-i drumul, spuse Ravic impacientat. Apucă-l de încheieturi, sau mai bine de antebrațe.

Wiesenhoff năduși.

— Mai tare, spuse Ravic. Scoate-i tot aerul din plămîni.

Se întoarse spre proprietăreasă. Între timp camera se umplu de oameni. Ravic îi făcu semn proprietăresei să iasă afară.

— E mort, spuse el pe coridor. Ce se face acum înăuntru e inutil, n-are nici un rost, un ritual care trebuie îndeplinit și nimic altceva. Ar fi un adevărat miracol dacă l-am mai fi putut salva.

— Ce facem acum ?

— Ce se face de obicei.

— Ambulanța ? Salvarea ? Asta înseamnă că peste zece minute poliția e aici.

— Pînă la urmă tot o să trebuiască să chemi poliția. Cei doi Goldberg au acte ?

— Da, veritabile. Pașapoarte și carnete de identitate.

— Wiesenhoff ?

— Permis de liberă petrecere. Și-a prelungit viza.

— Atunci sînt în regulă. Spune-le să nu pomenească nimic de mine. Madam Goldberg a venit acasă, l-a găsit, a țipat, Wiesenhoff a tăiat cravata și a început respirația artificială pînă la sosirea ambulanței. Poți să faci asta ?

Proprietăreasa se uită la el cu ochii ei de pasăre.

— Sigur că da, am eu grijă. Am să fiu de față cînd o să vină poliția.

— Bine.

Se întoarseră în cameră. Wiesenhoff era aplecat deasupra lui Goldberg și lucra de zor. La prima vedere se părea că fac amîndoi gimnastică pe podea. Proprietăreasa rămase în pragul ușii.

— *Mesdames et messieurs,* spuse ea, trebuie să chem ambulanța și poliția. Am să chem întîi ambulanța. Internul sau doctorul care o să vină o să trebuiască să anunțe poliția imediat. O să fie aici într-o jumătate de oră, cel mai tîrziu. Cei dintre dumneavoastră care n-au acte în regulă ar trebui să-și strîngă lucrurile, cel puțin cei ce sînt aici, să le ducă în catacombă și să stea acolo. E posibil ca poliția să cerceteze camerele sau să caute martori.

Odaia se goli imediat. Proprietăreasa îi făcu semn lui Ravic că are grijă să vorbească cu Ruth Goldberg și Wiesenhoff. Ravic își luă trusa și foarfecile care erau pe jos, lîngă cravata tăiată. Cravata purta pe ea eticheta

„S. Foerder, Berlin". Costase cel puțin zece mărci și data din zilele bune ale lui Goldberg. Ravic cunoștea firma. Făcuse și el cumpărături acolo.

Își puse repede lucrurile în două geamantane și le duse în camera lui Morosow. Nu era decît o precauție. Cu siguranță că poliția n-avea să-și bată capul prea mult, dar era mai bine așa. Amintirea lui Fernand stăruia încă în mintea lui Ravic. Se duse jos la catacombă.

Cîteva persoane alergau agitate încaoce și încolo. Erau refugiații fără acte. Brigada ilegală. Clarisse chelnerița și Jean chelnerul indicau locul unde trebuiau așezate bagajele, într-o cameră boltită de lîngă Catacombă. Restaurantul se pregătea pentru masa de seară. Mesele erau puse, coșurile de pîine așezate ici și colo, iar din bucătărie venea un miros de untură și de pește.

— Avem timp berechet, spunea Jean refugiaților nervoși. Poliția nu e așa de promptă.

Refuigații nu voiau să riște fiindcă nu erau obișnuiți cu norocul. Se înghesuiau grăbiți, cu puținul lor avut, la ușa pivniței. Printre ei se găsea și spaniolul Alvarez. Proprietăreasa dăduse sfoară prin tot hotelul că vine poliția. Alvarez îi zîmbea lui Ravic ca pentru a-i cere parcă scuze. Ravic nu știa de ce.

Un om firav se apropie de el. Era Ernst Seidenbahm, doctor în filologie și filozofie.

— Manevre, îi spuse el lui Ravic. Repetiții costumate. Ai de gînd să stai în Catacombă ?

— Nu.

Seidenbaum, un veteran al ultimelor șase ani, ridică din umeri. — Eu stau aici. Nu sînt dispus să fug. Nu cred că au să facă altceva decît să redacteze un proces verbal. Pe cine poate interesa un bătrîn evreu german mort ?

— Asta nu interesează pe nimeni, dar refugiații ilegali vii, cu siguranță.

Seidenbaum își potrivi pince-nez-ul. — Mi-e absolut indiferent. Știi ce am făcut la ultima razie ? Acum mai bine de doi ani ? Sergentul a controlat și Catacomba. Mi-am pus jacheta albă a lui Jean și am servit la masă coniac pentru poliție.

— Bună idee.

Seidenbaum dădu din cap.

— Fiecare ajunge într-o vreme să se satură de a mai fugi. Se îndreptă calm spre bucătărie să vadă ce era de mîncare la cină.

Ravic ieşi în curte prin uşa din dos a Catacombei. O pisică îi trecu pe dinainte şi se frecă de piciaorele lui. Ceilalţi refugiaţi mergeau înaintea lui şi se împrăştiară de cum ajunseră în stradă. Alvarez şchiopătă puţin. „Poate că o mică operaţie l-ar vindeca", se gîndi Ravic distrat.

Ravic stătea la o masă în Place de Ternes şi avu deodată presimţirea că Joan trebuia să vină în seara aceea. Nu putea spune de ce ; o simţea numai.

Făcu plata şi o porni agale spre hotel. Era cald şi pe străzile înguste, firmele hotelurilor ce închiriau camere cu ora străluceau roşiatic în primele ore ale nopţii. De după perdele ferestrelor se zăreau dîre de lumină. Nişte marinari urmăreau oîteva femei pe stradă. Erau tineri, zgomotoşi şi încinşi din pricina vinului şi a verii. Ravic îi văzu dispărînd într-un hotel. De undeva veneau sunetele unei armonici. Un gînd ca un meteor trecu prin mintea lui Ravic, se sparse şi dădu la iveală o privelişte magică ieşită din întuneric. Joan aşteptîndu-l la hotel să-i spună că a terminat cu toate şi că se întoarce la el...

Se opri în loc. „Ce-i cu mine ? gîndi el. De ce m-am oprit şi de ce mîinile mele mîngîie văzduhul ca şi cînd ar fi linia unui gît şi şuviţele unui păr ? Prea tîrziu. Nimic nu se întoarce din drum. Nimeni nu vine înapoi, după cum nici ora ce a trecut nu se mai întoarce."

Intră în hotel prin curte şi pe uşa din dos a Catacombei. Văzu din prag că restaurantul era plin de lume. Era şi Seidenbaum acolo, nu în calitate de chelner, ci de client. Se părea că primejdia trecuse. Ravic intră.

Morosow stătea la o masă.

— Tocmai mă pregăteam de ducă, spuse el. Cînd ţi-am văzut geamantanele am crezut c-ai plecat iar în Elveţia.

— S-a terminat cu balamucul ?

— Da. Poliția nu se mai întoarce. Cazul a fost cît se poate de simplu și au dat autorizație de înmormîntare.

— Bun. Atunci pot să mă sui la mine în cameră. Morosow rîse.

— Să-l fi văzut pe Seidenbaum! spuse el. A stat aici tot timpul. Avea o servietă în mînă și nelipsitul pincenez pe nas. S-a dat drept avocat și a spus că vine din partea unei societăți de asigurare. I-a luat repede pe cei de la poliție și a salvat pașaportul lui Goldberg. Spunea că are nevoie de el și că poliția n-are dreptul să-i ia decît carnetul de identitate. A șters-o cu pașaportul. El are acte?

— Da de unde!

— Strașnic, făcu Morosow. Pașaportul face o avere. E valabil pe încă un an de-acum înainte. Un om se poate folosi perfect de el, bineînțeles nu în Paris, afară de cazul că are îndrăzneala lui Seldenbaum. Fotografia se schimbă ușor. Există și experți care pentru nimica toată pot schimba și data nașterii noului Aaron Goldberg, dacă din întîmplare e mai tînăr. O metodă modernă de transmigrațiune a sufletelor — un pașaport valabil pentru mai multe vieți.

— Prin urmare pe Seidenbaum are să-l cheme de-acum înainte Goldberg?

— Nu pe Seidenbaum. Nici nu vrea să audă de așa ceva. Este mai prejos de demnitatea lui. Seidenbaum este un Don Quijote printre cetățenii ilegali ai lumii. E prea fatalist și prea curios să știe ce-o să se întîmple cu oamenii de felul lui, ca să se folosească de un pașaport falsificat. Pe tine nu te tentează?

Ravic clătină din cap. — Nu-i de mine. Eu fac parte din tagma lui Seidenbaum.

Își luă geamantanele și se duse sus. Pe coridorul unde-și aveau camera cei doi Goldberg, se întîlni cu un evreu bătrîn, îmbrăcat cu un caftan negru, cu barbă și favoriți, și care arăta ca un patriarh biblic. Bătrînul pășea fără zgomot, ca și cum ar fi avut tălpi de cauciuc și-ți făcea impresia că plutește vag și șters prin coridorul acela slab luminat. Deschise ușa de la camera lui Goldberg. Pentru o clipă se zări lumina roșiatică a lumî-

nărilor și Ravic auzi un bocet straniu, monoton, aproape sugrumat, aproape sălbatic și care putea fi melodios. Bocitoare profesionale, gîndi el. Mai putea să existe așa ceva ? Sau nu era decît Ruth Goldberg ?

Deschise ușa de la camera lui și o zări pe Joan stînd lîngă fereastră. Cînd îl văzu sări în sus — În sfîrșit ! Ce s-a întîmplat ? De ce-ți duci geamantanele cu tine ? Trebuie să pleci iar ?

Ravic puse geamantanele lîngă pat. — Nu s-a întîmplat nimic. A fost o simplă precauție. A murit un bătrîn și trebuia să vină poliția. Acum nu mai este nici un pericol.

— Ți-am telefonat. Mi-a răspuns cineva că nu mai stai aici la hotel.

— Proprietăreasa. Șmecheră și precaută ca totdeauna.

— Am venit într-un suflet. Am găsit odaia deschisă și goală. Lucrurile tale nu mai erau aici. Mi-am închipuit, Ravic... Vocea îi tremura.

Ravic făcu un efort să zîmbească.

— Vezi și tu — sînt o ființă pe care nu te poți bizui, pe care nu poți clădi nimic.

Se auzi o bătaie la ușă. Morosow intră cu două sticle în mînă.

— Ravic, ți-ai uitat muniția.

O zări pe Joan stînd în întuneric și se făcu că n-o vede. Ravic nu știa dacă a recunoscut-o. Morosow îi dădu sticlele lui Ravic și plecă fără nici o vorbă.

Ravic puse sticlele de calvados și de Vouvray pe masă. Prin fereastră auzi aceeași voce pe care o auzise pe coridor, bocetul de mort... Se făcea mai tare, se stingea și apoi creștea din nou. În noaptea aceea caldă, fereastra lui Goldberg era deschisă și trupul rigid al bătrînului Aaron începea să se descompună încet, în odaia cu mobilă de mahon.

— Ravic, zise Joan. Sînt tristă. Nu știu de ce. Așa am fost toată ziua. Lasă-mă să stau aici.

El nu răspunse imediat. Se simțea luat prin surprindere. Se așteptase să se întîmple altfel, nu așa direct.

— Pînă cînd ? întrebă el.
— Pînă mîine.
— Nu e destul.
Ea se așează pe pat.
— Nu se poate să uităm pentru o clipă ?
— Nu, Joan.
— Nu vreau nimic. Vreau doar să dorm lîngă tine. Sau lasă-mă să dorm pe sofa.
— Nu face. Afară de asta, trebuie să plec la spital.
— Nu-i nimic, te aștept. Am mai făcut-o de atîtea ori...
El nu răspunse. Se mira cît de calm era. Căldura, emoția pe care le simțise pe stradă dispăruseră.
— Și nici nu trebuie să te duci la spital, spuse Joan.
El rămase o clipă tăcut. Știa că dacă se culcă cu ea e pierdut. Era ca și cînd ai semna un cec neacoperit. Ea avea să vină iarăși și iarăși, păstrîndu-și drepturile cîștigate și cerînd de fiecare dată ceva mai mult, fără ca ea să cedeze nimic, pînă cînd ar fi ajuns o jucărie în mîinile ei și apoi ea s-ar fi plictisit și l-ar fi lăsat, o victimă a propriei lui slăbiciuni și a dorințelor spulberate, pierdut și corupt. Nu acesta îi era gîndul și ea nici nu-și dădea seama, dar așa avea să se întîmple. Era ușor să te gîndești că o noapte mai mult n-avea importanță ; dar de fiecare dată pierdea din rezistența lui și din ceea ce n-ar trebui să fie niciodată corupt în viață. Păcatele împotriva Duhului Sfînt, așa numea catehismul catolic acest lucru, ca un avertisment straniu și groaznic, și adăuga în contradicție cu întreaga lui dogmă, că ele nu vor fi niciodată iertare, nici în viața aceasta și nici în cea de apoi.
— Așa e, zise Ravic. Nu trebuie să mă duc la spital, dar nu vreau să rămîi aici.
Se aștepta ca ea să izbucnească, dar Joan îl întrebă calm :
— De ce nu ?
Să stea să-i explice ? Era în stare s-o facă ?
— Locul tău nu mai este aici, spuse el.
— Ba aici este.
— Nu.
— De ce nu ?

Ce şireată e! se gîndi el. Îl forţa prin întrebări să explice. Şi cel care explică înseamnă că este în defensivă.

— Ştii foarte bine, spuse el. Nu întreba aşa de prosteşte.

— Nu mă mai vrei?

— Nu, răspunse el şi adăugă fără voia lui. Nu în felul ăsta.

Plînsul tînguitor se auzea prin fereastra lui Goldberg. Bocetul de mort. Jalea păstorilor Libanului într-o stradă pariziană.

— Ravic, spuse Joan, trebuie să mă ajuţi.

— Nu pot să te ajut mai bine decît lăsîndu-te în pace. Şi tu pe mine.

Ea nu-i dădu atenţie.

— Trebuie să mă ajuţi. Ţi-aş putea spune minciuni, dar nu mai vreau. Da, există cineva. Dar e altfel decît cu tine. Dacă ar fi fost la fel, n-aş fi acum aici.

Ravic scoase o ţigară din buzunar. Simţi foiţa uscată. Prin urmare era adevărat. Acum ştia. Era ca un cuţit rece care nu doare. Siguranţa nu doare niciodată. Numai ce e înainte şi după.

— Niciodată nu e la fel, spuse el, şi totdeauna e la fel.

„Ce banalităţi am ajuns să debitez, se gîndi el. Paradoxuri gazetăreşti. Ce jerpelit poate să ajungă adevărul cînd îl articulezi."

Joan se îndreptă.

— Ravic, spuse ea, ştii că nu-i adevărat că nu poţi iubi decît o singură fiinţă. Sînt unii care pot. Aceia sînt fericiţi. Şi sînt ceilalţi care trăiesc în confuzie. Tu ştii asta.

Ravic îşi aprinse ţigara. Fără să se uite la Joan, ştia cum arăta ea acum. Palidă, cu ochii întunecaţi, tăcută, concentrată, aproape rugătoare, slabă şi de neînfrînt. Aşa arătase în apartamentul ei în după-amiaza aceea — ca un înger al Bunei Vestiri, plină de credinţă şi de convingere luminoasă, un înger care pretindea că vrea să te mîntuiască, dar care încearcă să te răstignească încet, ca să nu-i scapi.

— Da, spuse el, este una din scuzele noastre.

— Nu-i nici o scuză. Nu ești fericit cînd o faci. E un lucru sinistru, un labirint, un spasm — ceva prin care trebuie să treci. Nu poți să fugi de el pentru că vine după tine. Te prinde. Tu nu vrei, dar el e mai tare.

— De ce trebuie să te gîndești la lucrul acesta? Urmează-l dacă e mai tare.

— Asta și fac. Știu că nu pot face altceva. Dar — vocea ei se schimbă, — Ravic, nu trebuie să te pierd. Nu știu de ce, dar nu trebuie să te pierd.

Ravic fuma și nu simțea gustul țigării. „Nu vrei să mă pierzi, gîndea el. Și nici pe celălalt. Asta este. Ești în stare să faci așa ceva! De aceea trebuie să fug de tine. Nu e vorba de celălalt — asta s-ar putea uita ușor. Ai toate scuzele. Ci de faptul că a pus stăpînire pe tine și nu mai poți scăpa. Ai să scapi, dar are să se întîmple din nou. Are să se întîmple mereu. E în tine. Și eu puteam face așa înainte. Cu tine nu pot. De-aceea trebuie să fug de tine. Acum poate că mai sînt în stare. Data viitoare..."

— Crezi că e o situație neobișnuită, spuse el. E cea mai banală din lume. Soțul și amantul.

— Nu este adevărat.

— Ba da. Are multe variante. A ta e una din ele.

— Cum poți spune așa ceva! Joan sări în sus. Tu nu ești soțul, n-ai fost niciodată și nici n-ai să fii. Celălalt e soțul, mult mai mult decît tine. Se întrerupse. Nu, nici așa nu e bine. Nu pot să-ți explic...

— Să zicem că este siguranță și aventură. Sună mai bine. E același lucru. Vrei s-o ai pe una și nu vrei s-o scapi pe cealaltă.

Ea clătină din cap.

— Ravic, spuse ea din întuneric, cu o voce care-i mișcă inima. Putem folosi cuvinte frumoase și cuvinte urîte, asta nu schimbă nimic, te iubesc și am să te iubesc pînă la sfîrșitul vieții mele. E singurul lucru pe care-l știu. Tu ești orizontul și toate gîndurile mele sfîrșesc în tine. Tot ce se întîmplă e înlăuntrul tău. De asta vin mereu la tine și de asta nu regret și de asta nu mă simt vinovată.

— Sentimentele n-au niciodată nici o vină, Joan. Ce te-a făcut să te gîndeşti la aşa ceva ?

— Am cugetat mult, Ravic. M-am gîndit atît de mult la tine, şi la mine. Tu niciodată nu m-ai vrut cu totul. Poate că nici tu nu-ţi dai seama. A existat totdeauna ceva care pentru mine era interzis. N-am putut niciodată să pătrund complet în tine. Şi cît am vrut ! Cît am vrut ! Mi se părea tot timpul că vrei să pleci. N-am fost niciodată sigură. Faptul că poliţia te-a alungat, că a trebuit să pleci — putea tot aşa de bine să se întîmple în alt fel — să fi plecat într-o zi, de la tine, să nu te mai găsesc aici, să te fi dus în altă parte...

Ravic se străduia să-i vadă chipul în întunericul nesigur din faţa lui. Era ceva adevărat în ce spunea ea.

— Totdeauna a fost aşa, continuă Joan. Totdeauna. Şi pe urmă a apărut cineva care mă dorea, numai pe mine, cu totul şi pentru totdeauna, fără nici o complicaţie. Am rîs, nu voiam, m-am jucat, părea atît de nevinovat, atît de uşor de înlăturat şi apoi, deodată, a devenit ceva mai mult, o constrîngere, era ceva în mine care mă făcea să vreau şi eu, am rezistat, dar fără folos, nu era locul meu acolo, şi nu toată fiinţa mea dorea, numai o parte din ea, dar mă împingea, era ca un povîrniş lent de care rîzi la început şi deodată vezi că n-ai de ce să te mai ţii şi te prăvăleşti. Locul meu nu e acolo, Ravic. Eu îţi aparţin.

Ravic aruncă ţigara pe fereastră. Zbură ca un licurici şi căzu în curte.

— Joan, ce s-a întîmplat, s-a întîmplat. Nu mai putem schimba nimic.

— Nu vreau să schimb nimic. Are să treacă. Eu ţie-ţi aparţin. De ce vin mereu înapoi ? De ce stau în faţa uşii tale ? De ce te aştept aici şi tu mă arunci afară şi eu vin înapoi ? Ştiu că nu crezi, şi-ţi închipui că am alte motive. Spune-mi şi mie, ce motive ? Dacă lucrul celălalt m-ar fi satisfăcut, n-aş mai fi venit înapoi. Te-aş fi uitat. Tu spui că eu nu caut la tine decît siguranţă. Nu este adevărat. Caut iubirea.

„Vorbe, gîndi Ravic. Vorbe dulci. Balsamuri înşelătoare. Ajutor, iubire, aparţinem unul altuia, mă întorc la tine — vorbe, vorbe dulci. Nmic altceva decît vorbe. Cîte vorbe există pentru atracţia aceasta simplă, sălbatică, crudă, a două trupuri! Ce curcubeu de închipuire, minciuni, sentimente şi amăgire de sine sînt închise în ea!" Şi în noaptea asta de adio el stătea calm, în întuneric, şi lăsa ploaia aceasta de vorbe dulci să picure peste el, vorbe care nu spuneau altceva decît adio, adio, adio. Cînd vorbeşti de iubire, iubirea e pierdută. Zeul iubirii are fruntea pătată de sînge. El nu ştie nimic de vorbe.

— Trebuie să pleci acum, Joan.

Ea se ridică.

— Vreaù să stau aici. Lasă-mă să rămîn aici. Numai în noaptea asta...

El clătină din cap.

— Drept ce mă iei? Crezi că sînt un automat?

Joan se sprijini de el. O simţea cum tremură.

— Nu-i nimic. Lasă-mă să stau aici.

El o împinse cu blîndeţe.

— N-ar trebui să-l înşeli pe celălalt. Are să aibă şi-aşa destul de îndurat.

— Nu pot să mă duc acum singură acasă.

— N-ai să fii singură prea mult timp.

— Ba da, sînt singură. Cîteva zile. E plecat, nu e la Paris.

— Aşa — răspunse Ravic calm. Se uită la ea. Cel puţin eşti sinceră. Cu tine ştie omul cum stau lucrurile.

— Nu de asta am venit.

— Sigur că nu.

— N-aveam nevoie să spun.

— Just.

— Ravic, nu vreau să mă duc singură acasă.

— Atunci am să te conduc eu.

Ea se dădu un pas înapoi.

— Tu nu mă iubeşti— spuse ea încet şi aproape ameninţător.

— Ai venit aici ca să te convingi de acest lucru?

— Da — şi pentru asta. Dar nu mai pentru asta.

— Doamne, Joan, răspuse Ravic, pierzîndu-şi răbdarea. Atunci ai auzit una din cele mai candide declaraţii de dragoste.

Ea nu răspunse. Se uită la el.

— Crezi că altfel nu te-aş opri aici, indiferent cu cine a trăi ? spuse el.

Încet, Joan începu să zîmbească. Nu era chiar un zîmbet — era o iradiere înlăuntrul ei ca şi cînd cineva ar fi aprins o lampă în ea şi lumina i se ridica treptat în ochi.

— Mulţumesc, Ravic, spuse ea. Şi după cîteva clipe îl întrebă temător, uitîndu-se mereu la el.

— N-ai să mă părăseşti ?

— Pentru ce mă întrebi ?

— Ai să aştepţi ? N-ai să mă părăseşti ?

— Nu cred că există un pericol prea mare, judecînd după experienţa pe care am avut-o cu tine.

— Îţi mulţumesc. Era cu totul schimbată. „Ce repede se consolează, se gîndi el. Şi de ce nu ? Crede că a cîştigat ce a vrut şi fără să rămînă aici.“ Joan îl sărută.

— Ştiam că eşti aşa, Ravic. Trebuia să fii aşa. Acum plec. Nu mă conduce pînă acasă. Acum pot să mă duc şi singură.

Rămase în uşă.

— Nu mai veni, îi spuse Ravic. Şi nu te mai gîndi la mine. Nu te mai gîndi la mine. N-ai să mori.

— Nu. Noapte bună, Ravic.

— Noapte bună, Joan.

Se apropie de perete şi aprinse lumina. „Trebuia să fie aşa — se gîndi el cutremurîndu-se uşor. Femeile sînt făcute din lut şi aur. Din minciuni şi închipuire. Din înşelătorie şi adevăr nerușinat.“ Se aşeză lîngă fereastră. De jos se auzea tînguirea monotonă. O femeie care-şi înşelase bărbatul şi-l jeluia fiindcă murise. Sau poate numai fiindcă aşa îi prescria religia. Ravic nu înţelegea de ce nu este mai nefericit.

— Da, Ravic m-am întors, spuse Kate Hegstroem. Stătea lungită în camera ei din hotelul Lancaster. Slăbise. Carnea de sub pielea ei era parcă lăsată, ca şi cum i-ar fi fost scoasă de dinăuntru cu instrumente fine.

Trăsăturile îi erau mai proeminente și pielea ca o mătase care stă gata să se rupă.

— Credeam că ești încă la Florența, sau la Cannes, sau în America.

— Am stat tot timpul la Florența, la Fiesole, pînă cînd n-am mai putut să suport. Ți-aduci aminte cum am căutat să te conving să vii cu mine? Cărți, focul din vatră, seri, tihnă? Cărți erau — și vatra — dar tihna! Ravic, pînă și orașul lui Francisc de Assisi a devenit zgomotos. Zgomotul e neliniștitor ca toate celelalte de acolo. În locul unde el predica păsărilor iubirea, șiruri de oameni în uniformă merg, cu pas milităresc, încoace și încolo, îmbătîndu-se de lăudăroșenie, cuvinte mari și ură fără de temei.

— Dar totdeauna a fost așa, Kate.

— N-a fost așa. Acum cîțiva ani majordomul meu era încă un bărbat prietenos, în pantaloni Mancester și în pantofi de rafie. Acum este un erou cu cizme și cămașă neagră, încins cu spadă, și ține discursuri în care spune că Marea Mediterană trebuie să devină italiană, că Anglia trebuie distrusă și că Nisa, Corsica și Savoia trebuie redate Italiei. Ravic, națiunea asta blîndă, care n-a cîștigat nici un război de secole întregi, a înnebunit de cînd i s-a permis să cîștige în Etiopia și în Spania. Prieteni de-ai mei, care pînă acum cîțiva ani de zile erau oameni foarte cu scaun la cap, cred astăzi în mod serios că pot cuceri Anglia în trei luni de zile. Țara este în fierbere. Ce se întîmplă pe pămîntul acesta? Am fugit din Viena de brutalitatea cămășilor brune; acum am plecat din Italia din cauza nebuniei cămășilor negre; am auzit că în altă parte sînt cămăși verzi, în America argintii — oare lumea trece printr-un delir al cămășilor?

— Așa se pare. Dar asta are să se schimbe în curînd. Singura culoare va fi roșul.

— Roșul?

— Da. Roșul ca sîngele.

Kate Hegstroem se uită în curte. Lumina tîrzie a după-amiezii se filtra moale și verde prin frunzișul castanilor.

— Nici nu e de crezut, spuse ea. Două războaie în douăzeci de ani — asta-i prea mult. Sîntem încă prea obosiți după primul.

— Numai învingătorii, nu și învinșii. Victoria te face nepăsător.

— Da, poate. Se uită la el. Atunci n-a mai rămas mult timp, nu ?

— Mă tem că nu.

— Crezi că eu voi mai avea timp ?

— De ce nu ? Ravic ridică ochii și ea nu-i ocoli privirea. L-ai văzut pe Fiola ? întrebă ea.

— Da, de vreo două ori. E unul din puținii care nu s-au molipsit de ciuma neagră.

Ravic nu răspunse. Aștepta.

Kate Hegstroem luă un șirag de perle de pe masă și le prefiră printre degete. Între degetele ei lungi și subțiri păreau niște mătănii scumpe.

— Mă simt ca Jidovul Rătăcitor, spuse ea, în căutare de tihnă. Se pare însă că am pornit cînd nu trebuia. N-o mai pot găsi nicăieri. Doar aici — a mai rămas ceva din ea.

Ravic se uită la perle. Erau fabricate de moluște cenușii și fără formă, iritate de o substanță străină, un grăunte de nisip între valvele lor. O frumusețe care strălucea atît de molcom, ieșea dintr-o iritație accidentală. Ar trebui notat acest lucru, gîndi el.

N-aveai de gînd să pleci în America, Kate ? Toți care pot părăsi Europa ar trebui s-o facă. E prea tîrziu pentru altceva.

— Vrei să mă trimiți departe ?

— Nu. Dar n-ai spus tu data trecută că vrei să-ți aranjezi afacerile și să te întorci în America ?

— Ba da, dar acum nu mai vreau. Adică nu încă. Am să mai stau aici cîtva timp.

— Parisul vara este încins și antipatic.

Kate puse perlele la loc.

— Nu, Ravic, fiindcă e ultima vară.

— Ultima ?

— Da, ultima înainte de a pleca înapoi.

Ravic tăcea. „Cît de mult știe ? se întrebă el. Ce i-o fi spus Fiola ?"

— Ce mai e pe la Șeherezada ? spuse ea.

— N-am mai fost de mult pe acolo. Morosow spune că în fiecare seară e lume multă. Dealtfel, ca în celelalte localuri.

— În timpul verii ?

— Da, în timpul verii cînd te obicei mai toate erau închise. Te surprinde ?

— Nu. Fiecare apucă ce poate înainte de sfîrșit.

— Da, spuse Ravic.

— Vrei să mă duci odată acolo ?

— Desigur, Kate, cînd dorești. Credeam că nu mai vrei să mergi acolo.

— Așa credeam și eu, dar m-am răzgîndit. Am și eu de gînd să apuc ce mai pot.

Se uită la ea.

— Bine, Kate, spuse el în cele din urmă. Cînd dorești.

Se ridică să plece și ea îl conduse pînă la ușă. Kate se rezemă de canatul ușii, firavă, cu pielea ei mătăsoasă și uscată, care parcă ar fi fosnit dacă ai fi atins-o. Ochii ei erau limpezi de tot și mai mari decît înainte. Îi întinse mîna lui Ravic. Era fierbinte și uscată.

— De ce nu mi-ai spus ce am ? zise ea ușor, ca și cînd ar fi întrebat ce vreme era afară.

Ravic rămase cu ochii ațintiți în ai ei și nu răspunse.

— Puteam suporta, spuse ea, și umbra unui zîmbet ironic, care nu avea nici o urmă de reproș în el, îi trecu peste față. Adio, Ravic.

Omul fără stomac murise. Gemuse timp de trei zile și la capătul lor nici morfina nu-l mai putu ajuta. Ravic și Veber știuseră că avea să moară. Puteau să-l scutească de aceste ultime trei zile. N-o făcuseră pentru că există o religie care propovăduiește iubirea de aproape și interzice scurtarea suferințelor lui. Exista și o lege care s-o sprijine.

— Ai trimis o telegramă familiei ? întrebă Ravic.

— Nu are pe nimeni, spuse Veber.

— Sau vreunei cunoștințe ?

— Nu cunoaște pe nimeni.

— Pe nimeni ?

— Pe nimeni. A fost aici portăreasa apartamentului său. Nu primea nici un fel de scrisori, decît cataloage de la firme care-şi expediază mărfurile contra taxă şi broşuri despre alcoolism, tuberculoză, boli venerice şi altele de soiul ăsta. Nu primea nici un fel de vizite. A plătit dinainte pentru operaţie şi pentru patru săptămîni la spital, deci două în plus. Portăreasa pretinde că el i-a promis că-i lasă tot avutul lui, fiindcă a avut grijă de el. Mi-a cerut să-i restitui costul celor două săptămîni. Zicea că a fost ca o mamă pentru el. Îmi pare rău că n-ai văzut şi tu cum arăta mama asta. Mai zicea că a făcut tot felul de cheltuieli pentru dînsul. I-a plătit şi chiria din banii ei. I-am spus că plătise aici anticipat şi existau toate motivele să credem că făcuse acelaşi lucru şi cu locuinţa lui. Dealtfel, era un caz care trebuia reclamat la poliţie. În consecinţă m-a blestemat şi a plecat.

— Banul, zise Ravic. Ce inventiv îl face pe om!

Veber rîse.

— Trebuie să înştiinţăm autorităţile. Să se ocupe ele de tot şi de înmormîntare.

Ravic mai aruncă o privire omului fără rude şi fără stomac. Stătea întins acolo şi faţa i se schimbase într-o oră cum nu se schimbase în cei treizeci şi cinci de ani ai vieţii lui. Din spasmul înmărmurit al ultimei suflări se năştea treptat faţa rigidă a morţii. Tot ce era trecător se topea, urmele agoniei dispăreau şi din faţa aceasta contractată şi comună, se alcătui, austeră şi tăcută, masca eternă.

Ravic ieşi şi se întîlni pe coridor cu sora de noapte care tocmai sosise.

— Omul de la camera doisprezece a murit, spuse el. A murit acum o jumătate de oră. Nu mai trebuie să stai de veghe. Cînd îi văzu expresia de pe faţă o întrebă:

— Ţi-a lăsat ceva?

Sora ezită.

— Nu. Era o persoană foarte rece şi în ultimele zile aproape că nu mai vorbea deloc.

— Da, nu mai vorbea.

Sora se uită la Ravic şi-i spuse:

— Avea o trusă de voiaj minunată. Toată din argint. De fapt cam prea elegantă pentru un bărbat. Se potrivea mai degrabă unei femei.

— Nu i-ai spus ?

— Am vorbit odată despre asta, marți noaptea ; pe atunci era mai calm. Mi-a spus însă că argintul se potrivește și unui bărbat. Și ce perii ! Azi nu se mai găsește așa ceva. Dealtfel n-a vorbit prea mult.

— Tot argintul îl vor lua autoritățile. Omul n-avea rude.

Sora dădu din cap cu înțeles.

— Ce păcat ! Are să se înnegrească. Și periile se strică, atunci cînd sînt noi și nu le întrebuințezi. Ar trebui mai întîi spălate.

— Da,e păcat, zise Ravic. Era mai bine dacă le luai dumneata. Așa, cel puțin se bucură cineva de ele.

Sora zîmbi recunoscător.

— Nu-i nimic. Nici nu mă așteptam să-mi dea ceva. Muribunzii foarte rar fac cadouri. Numai cei care se însănătoșesc. Muribunzii nu vor să creadă că au să moară și din cauza asta nu dau. Și-apoi, sînt unii care nu dau de ciudă. Nici nu vă închipuiți, domnule doctor, ce groaznici sînt muribunzii ! Să-i auziți ce vorbesc înainte de a muri !

Fața ei rumenă de copil era deschisă și senină. Nu dădea nici o atenție celor ce se întîmplau în jurul ei, atîta timp cît nu afectau mica ei lume. Muribunzii erau copii răi sau neputincioși. Aveai grijă de ei pînă mureau, apoi veneau alții, unii se însănătoșeau și erau recunoscători, alții nu erau, și unii pur și simplu mureau. Asta era ! Nimic care să te tulbure. Era mult mai important dacă prețurile de la „Bon Marché scăzuseră sau dacă vărul JeJan trebuia să se căsătorească cu Ana croitoreasa.

„De fapt, chiar era mai important, se gîndi Ravic. Cercul strîns care te apără de haos. Altfel unde am ajunge ?"

RAVIC STĂTEA PE TERASA CAFENELEI Triomphe. Noaptea era palidă și înnourată. Era cald și în depărtare fulgerele brăzdau, mute, orizontul. Pe trotuare viața se îmbulzea din ce în ce mai densă. O femeie cu bluză albastră de satin se așeză la masa lui.

— Îmi plătești un vermut ? întrebă ea.

— Da, dar lasă-mă în pace. Aștept pe cineva.

— Putem aștepta împreună.

— Prefer singur. Aștept o luptătoare de la Palais du Sport.

Femeia zîmbi. Era atît de gros fardată încît surîsul nu i se vedea decît pe buze. Restul era o mască albă.

— Vino cu mine, spuse ea. Am un apartament dulce și n-are să-ți pară rău.

Ravic clătină din cap. Puse o bancnotă de cinci franci pe masă și spuse :

— Uite... Adio și noroc bun.

Femeia luă bancnota, o împături și o vîrî sub jartieră.

— Amărît ? întrebă ea.

— Nu.

— Sînt un bun leac contra amărelii. Am o prietenă foarte drăguță. Tînără, adăugă ea după o pauză. Are niște sîni ca Turnul Eiffel.

— Altă dată.

— Bine. Femeia se ridică și se așeză la altă masă, ceva mai încolo. Se mai uită la el de cîteva ori, apoi cumpără o gazetă sportivă și începu să citească rezultatele de la curse.

Ravic privea la mulțimea nesfîrșită care trecea pe la marginea meselor. Orchestra dinăuntru cînta valsuri vieneze. Fulgerele se întețiră. Un grup de tineri pervertiți, cocheți și zgomotoși, se așezară în jurul mesei de alături, ca un stol de papagali. Purtau bărbi, ultima modă, și haine prea late în umeri și prea strîmte în talie.

O fată se opri la masa lui Ravic și se uită la el. I se păru cunoscută, dar erau atîtea pe care le știa din vedere...

— Nu mă recunoașteți ? întrebă ea.

— Cum de nu, spuse Ravic. De fapt n-avea habar cine este. Ce mai faci ?

— Mulţumesc bine, dar serios nu mă recunoaşteţi ?

— Nu am memoria numelor. De cunoscut te cunosc. A trecut multă vreme de cînd nu ne-am mai văzut.

— Da. Ce sperietură i-aţi tras atunci lui Bobo ! Fata zîmbi. Mi-aţi salvat viaţa şi acum nu mă mai recunoaşteţi.

Bobo. I-a salvat viaţa. Moaşa. Acum îşi amintea.

— Dumnezeule eşti Lucienne, spuse el. Sigur că da. Erai bolnavă atunci. Astăzi eşti sănătoasă. Asta este. De aceea nu te-am recunoscut de îndată.

Lucienne clipea veselă.

— Zău ! Vă aduceţi aminte ! Mii de mulţumiri pentru cei o sută de franci pe care i-aţi scos de la moaşă.

— A, da. După nereuşita de la madame Boucher, îi trimisese nişte bani din buzunarul lui. Îmi pare rău că n-am putut scoate toată suma.

— A fost destul şi-aşa. Nu speram să mai capăt ceva înapoi.

— Iei un pahar cu mine, Lucienne ?

Încuviinţă din cap şi se aşeză, sfioasă, alături de el.

— Un Cinzano cu sifon.

— Cum îţi merge, Lucienne ?

— Foarte bine.

— Tot cu Bobo eşti ?

— Da, desigur. Dar s-a schimbat ! În bine.

— Bravo.

Nu avea prea multe lucruri de întrebat. O umilă croitoreasă devenise o umilă femeie de stradă. Pentru asta o cususe el la loc. Bobo se ocupase de rest. Ei nu mai trebuia să-i fie teamă de copii. Un motiv în plus. Era abia la început ; înfăţişarea ei de copilă atrăgea încă pe craii în vîrstă — un obiect de porţelan care nu-şi pierduse încă lustrul, prin prea multă întrebuinţare. Lucienne bea cu grijă, ca o păsărică, dar ochii ei şi începuseră să se uite la unul şi la altul. Situaţia ei nici nu te înveselea, nici nu te umplea de regret.

Se uită la el timidă şi zîmbi.

— Eşti mulţumită ? întrebă el.

Ea făcu din cap că da. Ravic văzu că, într-adevăr, părea mulțumită. Pentru ea totul era în ordine. Nimic dramatic.

— Sînteți singur ? întrebă ea.

— Da, Lucienne.

— Într-o seară ca asta ?

— Da.

— Am timp, spuse ea.

„Ce-i cu mine ? se întrebă Ravic. Arăt oare atît de flămînd, încît orice prostituată îmi oferă un pic de dragoste comercializată ?"

— E prea departe ca să merg pînă la dumneata, Lucienne. Nu am chiar atîta timp.

— Nici n-am putea să mergem la mine. Bobo nu trebuie să afle nimic.

Ravic se uită la ea.

— Cum, Bobo nu știe nimic din ce se întîmplă ?

— Ba da, știe de alții. Se ține tot timpul după mine. E încă atît de tînăr, zise ea zîmbind. Își închipuie că altfel n-am să-i dau banii.

— De asta nu trebuie să știe Bobo nimic ?

— Nu din cauza asta. Ar fi gelos și cînd e gelos devine sălbatic.

— Totdeauna e gelos ?

Lucienne ridică privirile mirată.

— Bineînțeles că nu. Ceilalți fac parte din meserie.

— Prin urmare numai cînd nu e vorba de bani ?

Lucienne ezită, apoi roși.

— Nu din cauza asta. Numai atunci cînd crede că este altceva la mijloc. Șovăi din nou. Cînd crede că este și sentimentul în joc...

Se uita mereu în jos. Ravic îi luă mîna, care stătea uitată pe masă.

— Lucienne, spuse el, e foarte drăguț că ți-ai amintit și că vrei să mergi cu mine, dar nu pot să mă culc cu femeile pe care le-am operat. Înțelegi ?

Își ridică genele lungi și negre și dădu repede din cap.

— Da. Se ridică. Atunci, mă duc...

— Bine. Adio, Lucienne, și noroc. Ai grijă să nu te îmbolnăvești.

— Da.

Ravic scrise ceva pe o bucățită de hîrtie:

— Ia asta în caz că nu ți-ai cumpărat încă. Este cea mai bună. Și nu-i da toții banii lui Bobo.

Lucienne zîmbi și făcu din cap că nu. Știa și ea și știa și el, că nu putea face altfel. Ravic o urmări cu privirea pînă cînd dispăru în mulțime; apoi chemă chelnerul.

Femeia cu bluza albastră trecu pe lîngă el. Urmărise scena tot timpul. Își făcea vînt cu ziarul împăturit, și-și arăta gura plină de dinți falși.

— Dragul meu, sau ești impotent, sau faci pe cocota masculină, spuse ea în glumă, trecînd. Succes, și multe mulțumiri.

Ravic umbla prin noaptea caldă. Fulgerele brăzdau cerul pe deasupra acoperișurilor. Nu se simțea nici o adiere. Găsi intrarea de la Luvru luminată. Ușile erau deschise și el intră.

Era una din expozițiile de noapte. O parte din săli erau iluminate. Trecu prin sala egipteană, care arăta ca un cavou uriaș de lumină. Regii de piatră de acum trei mii de ani stăteau vîrîți unul într-altul și priveau nemișcați, cu ochi de granit, la grupurile de studenți care se învîrteau pe acolo, la femeile cu pălării din anul trecut și la bătrîneii plictisiți. Se simțea un miros de praf, aer închis și imortalitate.

În sala greacă, în fața lui Venus din Milo, stăteau niște fete care șușoteau și nu-i semănau deloc. Ravic se opri. După granitul și sienitul verde el egiptenilor, marmura părea decadentă și slabă. Venus, cea cu trupul moale și bine modulat, era o mică gospodină care-și făcea baia, mulțumită; frumoasă și fără gînduri. Apollo, omorîtorul de șopîrle, era un homosexual, care avea nevoie de mai mult exercițiu fizic. Stăteau în săli; asta îi omora. Pe egipteni nu-i omora; ei erau făcuți pentru cavouri și temple. Grecii aveau nevoie de soare, de aer și de coloanele prin care străluceа lumina aurie a Atenei.

Ravic trecu mai departe. Sala cea mare cu scara ei se apropia într-una de el. Și, deodată, cu mult deasupra tuturor, se ridică Nike din Samotrace.

N-o văzuse de mult. Ultima oară fusese o zi cenușie. Marmura i se păruse întunecată și, în lumina murdară de iarnă, a muzeului, prințesa victoriei arătase șovăitoare și înghețată. Dar acum stătea sus, luminată de reflectoare, străluminată, cu aripile întinse, cu veșmîntul lipit strîns, din pricina vîntului, dar trupul ei în mers, ușoară și gata de zbor. În spatele ei Marea de la Salamina, de culoarea vinului, parcă mugea, și cerul era întunecat de catifeaua așteptării.

Ea nu știa nimic despre morală. Nu știa nimic despre probleme. Ea nu știa nimic de furtunile și ascunzătorile întunecate. Ea cunoștea victoria și înfrîngerea, și amîndouă erau aproape la fel. Ea nu era tentație, ci fugă. Nu era chemare, era indiferentă. Nu avea nici un secret ; și totuși era mai excitantă decît Venus, fiindcă ascunzîndu-și sexul, îl reliefa și mai mult. Era asemenea păsărilor și corăbiilor, asemenea vîntului, valurilor și orizontului. Ea nu avea țară.

Ea nu avea țară, gîndi Ravic. Dar nici nu avea nevoie. Era la ea acasă pe orice corabie. Era la ea acasă oriunde exista curaj, luptă și chiar înfrîngere, dacă înfrîngerea nu cunoștea disperare. Ea era nu numai zeița victoriei. Era și zeița tuturor aventurierilor și a refugiaților, atîta timp cît nu abandonau.

Se uită în jurul lui. Nu mai era nimeni în sală. Studenții și oamenii cu *Baedeckere* plecaseră acasă. Acasă — ce altă casă putea să aibă cineva fără de patrie, decît casa neliniștită și de scurtă durată din țara altuia ? Nu era oare acesta motivul pentru care dragostea, atunci cînd lovea inimile celor fără de cămin, îi zguduia și punea totul sub stăpînirea ei — pentru că nu aveau altceva ? Nu încercase el, tocmai de aceea, s-o evite ? Și nu-l urmărise dragostea, nu-l prinsese și-l trîntise la pămînt ? Era mai greu să te ridici pe gheața alunecoasă a unui pămînt străin, decît pe terenul care ți-e familiar și cu care ești obișnuit.

Văzu că se mișcă ceva. Ceva mic, alb, tremurător. Era un fluture care probabil că intrase pe ușa deschisă, din față. Venise din straturile calde de trandafiri ale Tuileriilor, se trezse din somnul lui, parfumat de petalele unui trandafir, apoi, orbit de luminile care erau tot

atîția sori necunoscuți — mulți și amenințători — se refugiase în muzeu, în adăpostul întunecat dindărătul ușilor mari, și acum zbura încoace și încolo, pierdut și curajos, prin sala spațioasă unde avea să moară, sfîrșit de oboseală și adormit pe o cornișă de marmură, pe marginea unei ferestre, sau pe umărul unei zeițe radioase, de sus. A doua zi de dimineață va căuta trandafirii, viața și mierea albă a florilor de pom și nu le va găsi, și într-un tîrziu avea să adoarmă iarăși pe o marmură milenară, slăbit, pînă cînd puterea picioarelor delicate și tenace se va fi sfîrșit și el avea să cadă, o frunză subțire de toamnă prematură.

„Sentimentalism, se gîndi Ravic. Zeița victoriei și fluturele refugiat. Ce simbol ieftin. Dar ce te mișcă mai mult decît lucrurile ieftine, simbolurile ieftine, sentimentele ieftine, sentimentalismul ieftin ? Ce le-a făcut să fie atît de ieftine ? Adevărul lor prea limpede. Snobismul dispare cînd lucrurile devin o chestiune de viață și de moarte."

Fluturele dispăruse în semiobscuritatea domului. Ravic plecă de la Luvru. Afară îl întîmpină aerul cald, încropit ca o baie. Se opri. Sentimentele ieftine ! Nu era el însuși la discreția celui mai ieftin dintre ele ? Privi curtea largă unde zăceau umbrele veacurilor și simți deodată, ca și cînd l-ar fi lovit pumni nenumărați. Aproape că se clătina sub lovituri. Spectrul albei Nike, gata de zbor, întîrzia încă în fața ochilor lui ; dar îndărătul ei ieșea din umbră o altă față, o față ieftină, o față care nu era de preț, dar în care închipuirea lui se încurcase, așa cum se prinde un văl indian de ghimpii unui boschet de trandafiri. Trăgea de el, dar ghimpii țineau strîne, țineau mătasea, și firele de aur se întrețesuseră în așa fel, încît ochiul nu mai putea deosebi limpede ramura plină de ghimpi, de pînza sclipitoare.

Chip ! Chip ! Cine întreabă dacă ești ieftin sau de preț ? Unic sau în mii de exemplare ? Poți pune întrebări înainte, dar cînd ești prins nu mai știi. Ești prizonierul dragostei — nu al ființei care din întîmplare îi poartă numele. Cine mai poate să judece, orbit de focul închipuirii ? Dragostea nu cunoaște valori.

Cerul coborîse mai jos. Din cînd în cînd, fulgerele mute sfîşiau noaptea de pe norii ca de pucioasă. Pîcla fără formă şi cu mii de ochi apăsa acoperişurile. Ravic mergea pe strada Rivoli. Vitrinele luminau printre arcade. O mulţime densă de oameni îşi croia drum înainte. Automobilele erau un şir de răsfrîngeri sclipitoare. „Mă plimb, se gîndi Ravic, fiinţă printre altele, mii la fel ca mine, şi trec încet pe lîngă aceste vitrine pline de lucruri preţioase şi sclipitoare, cu mîinile în buzunar, un pelerin al serii — şi sîngele tremură în mine, şi în labirintele în care zvîcnesc doi pumni de materie cenuşie şi albă, ca nişte moluşte, ce se numeşte creier, se dă o bătălie nevăzută ce face adevărul să devină închipuire şi închipuirea adevăr. Simt braţe care mă ating, trupuri care se freacă de mine, ochi care mă privesc scrutător, aud maşinile, vocile, vîrtejul realităţii palpabile, sînt în mijlocul ei şi totuşi mai departe decît luna — pe o planetă, dincolo de logică şi de fapte, ceva înlăuntrul meu cheamă un nume, ştiind că nu acela este numele şi totuşi îl strigă tare; îl strigă într-o tăcere care a existat totdeauna şi în care multe strigăte s-au pierdut şi de la care nu a venit niciodată răspuns; ştiind aceasta el strigă totuşi, strigătul din noaptea iubirii şi din noaptea morţii, strigătul de extaz şi strigătul conştientului în descompunere, al junglei şi al deşertului şi pot să cunosc o mie de răspunsuri, dar cel căutat este dincolo de mine şi nu-l pot atinge niciodată.

Dragoste! Cîte lucruri cuprinde acest cuvînt! De la cea mai uşoară mîngîiere a trupului, pînă la cea mai subtilă emoţie a spiritului, de la simpla dorinţă de a avea o familie, pînă la convulsiile morţii, de la pasiunea nesecătuită, pînă la lupta lui Iacob cu îngerul. Eu, gîndi Ravic, eu omul de peste patruzeci de ani, trecut prin multe şcoli, cu experienţa şi ştiinţa mea, eu care am fost doborît la pămînt şi m-am ridicat iarăşi, care am trecut prin filtrul atîtor ani, devenind mai călit, mai rece, mai sceptic — n-am vrut-o şi n-am crezut în ea, nu mi-am închipuit că are să mai vină — şi acum iat-o stăpînă pe mine, făcînd ca toată experienţa mea să nu-mi folosească la nimic, ca toată ştiinţa mea s-o facă şi mai

arzătoare — căci ce arde mai bine în focul emoţiilor decît cinismul sec şi grămada de lemne a anilor critici ?"

Mergea mereu, iar noaptea era vastă şi răsunătoare ; mergea nepăsător, neştiind dacă ceasurile sau minutele treceau şi nu se miră cînd se trezi în grădina de dincolo de aleea Raphael.

Casa din strada Pascal. Contururile vagi ale etajelor, sus de tot, camerele cu ferestre mari, unele luminate. Găsi ferestrele de la studioul Joanei. Erau luminate. Joan era acasă, sau poate că nu era şi lăsase numai luminile aprinse. Nu-i plăcea să se întoarcă într-o casă întunecată, întocmai ca şi lui. Ravic traversă strada. Cîteva maşini erau trase în faţa casei. Printre ele şi un turism, o maşină obişnuită, cu caroseria de automobil de curse. Poate că aparţinea celuilalt. Maşina unui actor. Scaune de piele roşie, tablou de comandă ca cel al unui avion, cu o mulţime de instrumente inutile — cu siguranţă că era a lui. „Sînt gelos ? se întrebă mirat. Gelos pe fiinţa aceasta oarecare, de care s-a ataşat ea ? Gelos pe ceva care nu mă priveşte ? Poţi să fii gelos pe o dragoste care s-a îndreptat în altă parte, dar nu pe aceea către care s-a îndreptat."

Se întoarse în grădină. Mireasma pomilor în floare ieşea din întuneric, dulce, amestecată cu mirosul pămîntului şi al verdeţii reci. Parfumul era puternic ca înainte de furtună. Găsi o bancă şi se aşeză. „Nu sînt eu, gîndi, îndrăgostitul acesta întîrziat, care stă aici, pe o bancă în faţa casei femeii care l-a părăsit. Nu sînt eu acela care priveşte spre ferestrele ei ! Nu sînt eu zguduit de o dorinţă pe care o pot diseca în întregime şi pe care totuşi n-o pot stăpîni. Nu eu sînt nebunul care şi-ar da ani din viaţă ca să poată întoarce timpul înapoi şi să recîştige nimicul acela blond, care trăncănea prostii dulci la urechea mea ! Nu eu sînt acela care — la naiba cu orice prefăcătorie — stă aici gelos, zdrobit şi nenorocit şi căruia îi vine să dea foc automobilului de colo..."

Îşi aprinse o ţigară. Licărire molcomă. Fum nevăzut. Traiectoria scurtă a chibritului, ca o cometă. De ce nu s-a urcat pînă sus, la ea ? Ce putea să se întîmple ? Încă

nu era prea tîrziu. Lumina mai era aprinsă. Ar fi fost în stare să stăpînească situația. De ce n-a scos-o din casa aceea ? Acum, cînd știa totul ? S-o fi luat cu el și să n-ui mai fi dat drumul niciodată !

Privi în obscuritate. La ce bun ? Ce s-ar fi întîmplat ? Pe celălalt nu putea să-l dea afară. Nu poți scoate nimic și pe nimeni din inima altuia. Nu putuse s-o oprească atunci cînd venise ea la el ? De ce n-o făcuse ?

Aruncă țigara. Fiindcă nu era de ajuns. Asta era. Voia mai mult. N-ar fi fost de ajuns chiar dacă ea ar fi venit, chiar dacă s-ar fi întors și toate celelalte ar fi fost uitate și îngropate ; n-avea să mai fie niciodată de ajuns, simțea într-un chip ciudat și înfricoșător că n-avea să mai fie niciodată de ajuns. Se stricase ceva, într-un anumit punct raza imaginației lui nu mai ajunsese oglinda, oglinda care o prindea și-o trimitea înapoi, intensificată în ea însăși și acum raza se proiectase dincolo în sfera neagră a golului și nimic n-o mai putea aduce înapoi, nici o oglindă și nici chiar o mie de oglinzi. Puteau să prindă numai o parte din rază, dar niciodată s-o mai aducă înapoi, acum spectrul ei se mișca stingher prin cercurile goale ale dragostei și le umplea doar cu o ceață luminoasă, care nu mai avea formă și care nu mai putea niciodată să devină un curcubeu în jurul unui cap iubit. Cercul magic se frînsese, rămăsese jalea, iar speranța era zdrobită.

Un bărbat ieși din casă. Ravic se îndreptă. După el urmă o femeie. Rîdeau. Nu erau ei. Una din mașini porni și se depărtă. Ravic își scoase iar o țigară. Ar fi putut-o păstra ? Ar fi putut-o păstra, dacă el ar fi fost altfel ? Dar ce putea să păstreze ? Doar o iluzie nu era de ajuns. Doar o iluzie, aproape nimic altceva. Puteai, vreodată, să atingi ceva mai mult ? Cine știa ceva de vîrtejul negru al vieții, fierbînd sub simțurile noastre care, prefăcea mugetul gol în lucruri, o masă, o lampă, cămin. Tu ai dragoste ? Era numai o prevestire și un amurg înspăimîntător. Nu era de ajuns ?

Nu era de ajuns. Ar fi fost de ajuns numai dacă ai fi crezut în ea. Odată ce cristalul este sfărîmat sub ciocanul îndoielii poți să-l lipești la loc, dar nimic mai mult. Să-l lipești, să minți și să privești lumina frîntă care

fusese odată o minunăție albă ! Nimic nu se-ntoarce. Nimic nu-și recapătă forma. Nimic. Chiar dacă Joan s-ar fi întors, n-ar mai fi fost același lucru. Un cristal lipit la loc. Ceasul trecuse. Nimic nu-l mai putea aduce înapoi.

Simți o durere vie, de neîndurat. Ceva îl sfîșia, sfîșia lăuntrul lui. „Doamne, gîndi el, lucrul acesta poate să mă facă să sufăr atîta ! Mă observ pe mine însumi de la distanță și asta nu schimbă nimic. Știu că dacă aș căpăta din nou ce am avut, i-aș da iarăși drumul să plece, dar asta nu-mi potolește dorul. Îl disec ca pe un cadavru, pe o masă de la morgă, dar el devine de o mie de ori mai viu. Știu că odată și odată are să treacă, dar asta nu mă ajută." Se uită cu ochii încordați la ferestre și se simți orbit de ridicol, dar nici asta nu schimba nimic.

Deodată tunetul bubui peste oraș. Picături de ploaie pocneau pe frunzele boschetelor. Ravic se ridică. Văzu strada presărată cu picățele de argint negru. Ploaia începu să cînte. Picăturile grele izbeau calde în obrazul lui. Și, deodată, el nu mai știu dacă este ridicol sau nefericit, dacă suferă sau nu — știa numai că trăia. Era viu. Viața îl cuprindea din nou. Îl zgîlțîia, nu mai era pentru el o priveliște, la care te uiți din afară, splendoarea măreață a sentimentului nestăpînit îi năvălea iar în vine, ca focul într-un furnal. Nu mai avea importanță dacă era fericit sau nefericit, era viu și-și dădea perfect seama că e viu și asta era de ajuns.

Rămase în ploaia care se revărsa asupra lui ca focul unei mitraliere cerești. Rămase acolo și se simți ploaie, furtună, ființă, element ; nimic nu mai avea nume și totul era la fel, dragostea, ploaia care se revărsa, focurile palide de deasupra acoperișurilor, pămîntul care parcă se umfla, nu mai existau frontiere și el aparținea tuturor acestora ; fericirea și nefericirea erau butoaie goale aruncate de senzația covîrșitoare de a fi în viață și de a o simți.

— Tu, de colo, spuse el către fereastra aprinsă, rîzînd fără să-și dea seama că rîde. Tu luminiță, Fata Morgana, chip ce exerciți o putere stranie asupra mea, pe planeta aceasta unde sînt sute de mii de alte chi-

puri, mai bune, mai frumoase, mai inteligente, mai duioase, mai credincioase și mai înțelegătoare — tu, întîmplare, ieșită noaptea în calea mea, căzută în viața mea, tu, simțămînt necugetat și posedant care ai fost aruncat la mal și mi te-ai vîrît sub piele pe cînd dormeam, tu, care nu știi despre mine aproape nimic altceva decît că am rezistat, tu care te-ai aruncat în mine pînă cînd n-am mai rezistat și apoi ai trecut mai departe, te salut! Stau aici, și nu credeam niciodată că am să mai pot sta așa. Ploaia îmi curge prin cămașă și este mai caldă și mai răcoroasă și mai moale decît mîinile și pielea ta, stau aici, nefericit și cu dinții ascuțiți ai geloziei înfipți în stomacul meu, dorindu-te, disprețuindu-te, admirîndu-te și divinizîndu-te, fiindcă tu ai trimis fulgerul care m-a aprins, fulgerul ascuns în fiecare pîntec de femeie, scînteia vieții, focul negru, stau aici, nu ca un mort în permisie ca pînă acum, cu cinismul și cu sarcasmul meu minor și cu bruma de curaj pe care-o aveam, nu rece ca pînă acum; un om viu, care suferă dacă vrei, dar cu pieptul iarăși deschis în fața trăsnetelor vieții, renăscut în forța mea simplă! Fii binevenită, Madonă cu inima schimbătoare, Nike cu accent românesc, vis și înșelăciune, oglindă sfărîmată a unui zeu întunecat, fii fericită, tu, cea care nu bănuiești nimic, căreia n-am să-i spun niciodată, pentru că ai profita fără milă. Mi-ai redat ceea ce nici Platon și nici crizantemele, nici fuga și nici libertatea, nici toată poezia și nici toată îndurarea, nici deznădejdea și nici speranța aprinsă și răbdătoare nu-mi puteau reda, viața simplă, puternică, imediată, care îmi părea ca o crimă în răstimpul acesta dintre două catastrofe! Te salut! Fii binevenită! A trebuit să te pierd ca să învăț acest lucru! Te salut!

Ploaia se prefăcuse într-o perdea de argint. Boschetele își răspîndeau miresmele. Mirosul pămîntului era puternic și binefăcător. Cineva se repezi afară din casa de vizavi și trase capota turismului galben. N-avea nici o importanță. Nimic nu conta. Noaptea scutura ploaia din stele; tainică și rodnică, ea se revărsa peste orașul de piatră cu aleile și grădinile lui, milioane de flori își întindeau sexele lor multicolore și concepeau; se arun-

cau în milioanele de brațe deschise ale copacilor și pătrundeau în pămînt ca să-i înlesnească nunta cu milioanele de rădăcini care-l așteptau, ploaia, noaptea, natura, erau acolo fără să le pese de distrugere, moarte, criminali, falși sfinți, victorie sau înfrîngere, erau acolo ca în fiecare an și în noaptea aceasta el le aparținea ; găoacea se spărsese, viața ieșea afară, viața, viața, viața binevenită și binecuvîntată.

Colindă cu pas iute prin parcuri și pe străzi. Nu se uita înapoi, mergea înainte, mereu înainte, și vîrfurile pomilor din Bois îl primîră ca un uriaș stup de albine, răpăia deasupra lor, ele se aplecau și răspundeau, și el se simțea din nou tînăr, ca și cum s-ar fi dus să se întîlnească pentru întîia oară cu o femeie.

24

— CE SĂ FIE ? ÎL ÎNTREBA CHELNERUL pe Ravic.

— Adu-mi un...

— Poftim ?

Ravic nu răspunse.

— N-am înțeles ce-ați spus, zise chelnerul.

— Orice. Adu-mi ceva.

— Pernod ?

— Da.

Ravic închise ochii. Îi redeschise încet. Omul era încă acolo. De data aceasta nu mai exista nici o posibilitate de îndoială.

Haake stătea la o masă de lîngă ușă. Era singur și mînca. Pe masă se găsea o tavă de argint cu cele două jumătăți ale unei languste și o sticlă de șampanie într-o frapieră. Chelnerul stătea în picioare, lîngă masă, preparînd langusta și o salată de roșii. Ravic vedea toate acestea atît de limpede de parcă ar fi fost o scenă mulată în ceară. Cînd Haake scoase sticla din frapieră, îi zări inelul pe a cărui piatră roșie era încrustat un blazon. Recunoscu inelul și mîna albă și durdulie. Îl vă-

zuse în coşmarul confuz de violenţă metodică, după ce, prăbuşit lîngă masa pe care îl biciuiseră, fusese smuls din inconştienţă şi readus în lumina aceea orbitoare, în timp ce Haake — care se dăduse cu grijă cîţiva paşi înapoi ca să-şi ferească uniforma impecabilă de apa care curgea peste capul lui Ravic — îi spusese, cu vocea lui catifelată şi cu degetul întins spre el : — Asta n-a fost decît începutul. Pînă acum n-ai văzut nimic. Vrei să ne spui numele celorlalţi ? Sau să continuăm ? Mai avem încă multe posibilităţi. După cîte văd, unghiile-ţi sînt intacte !

Haake ridică privirea şi se uită drept în ochii lui Ravic. Lui Ravic îi trebui toată tăria ca să rămînă pe scaun. Luă paharul de Pernod, sorbi o înghiţitură şi se sili să privească la farfuria cu salată ca şi cum l-ar fi interesat prepararea ei. Nu ştia dacă Haake îl recunoscuse. Într-o secundă, îşi simţi spatele leoarcă de sudoare.

După un timp se uită din nou spre masă. Haake mînca langusta şi se uita la farfurie. Chelia lui reflecta lumina. Ravic privi împrejur. Localul era plin de lume. Cu neputinţă să facă ceva. Nu avea nici o armă la el şi dacă s-ar fi năpustit asupra lui Haake, într-o clipă ar fi sărit zece oameni să-l potolească. După două minute ar fi venit poliţia. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să aştepte şi să-l urmărească pe Haake, ca să afle unde stă.

Se hotărî să fumeze o ţigară şi să nu se uite la Haake pînă n-o va termina. Încet, ca şi cînd ar fi căutat pe cineva, Ravic privi în jur. Haake tocmai îşi terminase langusta. Ţinea şervetul în mînă şi-şi ştergea buzele. Operaţia aceasta n-o executa cu o singură mînă, ci cu amîndouă. Făcuse şervetul ghemotoc şi şi-l trecea uşor peste buze ; întîi una, apoi cealaltă, ca o femeie care îşi şterge rujul. În clipa aceea se uită ţintă la Ravic.

Ravic îşi fixă privirea în altă parte. Simţind că Haake continuă să-l privească, chemă chelnerul şi mai comandă un Pernod. La masa lui Haake apăruse un al doilea chelner. Strînse resturile langustei, umplu paharul gol şi aduse un serviciu cu brînzeturi. Haake indică o bucată de cremă de Brie, care era aşezată pe o împletitură de paie.

Ravic mai aprinse o țigară. După un timp văzu cu coada ochiului că Haake se uita din nou la el. Asta nu mai era întîmplare. Simți cum i se încrețește pielea. Dacă Haake îl recunoscuse ? Opri chelnerul care tocmai trecea pe acolo.

— Poți să-mi aduci Perodoul afară ? Aș vrea să stau pe terasă.

Chelnerul șovăi.

— Ar fi mai ușor dacă ați plăti aici. Afară servește alt chelner. Paharul pot să vi-l duc pe terasă.

Ravic făcu semn că nu și scoase o bancnotă din buzunar. — Pot să-l beau aici și să comand altul afară. Așa n-are să mai fie nici o încurcătură.

— Prea bine, domnule. Mulțumesc.

Ravic își goli paharul fără grabă. Haake ascultase, de asta era sigur. Se oprise din mîncat cît vorbise Ravic. Acum își vedea mai departe de masă. Ravic mai rămase cîtva timp la locul lui. Dacă Haake îl recunoscuse, n-avea decît un singur lucru de făcut : să simuleze că el nu-l recunoscuse și să-l supravegheze mai departe din ascunzătoare.

După cîteva minute se ridică și ieși agale. Afară aproape toate mesele erau ocupate. Ravic rămase în picioare pînă cînd găsi o masă de unde putea zări o parte din masa lui Haake. Haake n-avea cum să-l vadă, dar Ravic l-ar fi observat cînd s-ar fi ridicat. Comandă un Pernod și plăti imediat. Voia să fie liber, să-l urmărească fără întîrziere.

— Ravic, spuse o voce lîngă el.

Tresări, ca și cînd l-ar fi izbit cineva. Joan era lîngă el. Rămase cu ochii ficși la ea.

— Ravic, repetă Joan. Nu mă mai recunoști ?

— Ba da, desigur. Privirea îi era ațintită spre masa lui Haake. Chelnerul adusese cafeaua. Răsuflă ușurat. Mai avea încă timp. — Joan, spuse el cu greutate, cum de ești aici ?

— Ce întrebare ! Toată lumea vine la Fouquet în fiecare zi.

— Ești singură ?

— Da.

Își dădu seama că el stă jos și ea în picioare. Se ridică în așa fel încît să poată vedea cu coada ochiului masa lui Haake.

— Am puțină treabă aici, Joan, spuse el grăbit, fără să se uite la ea. Nu pot să-ți explic ce. Trebuie să mă lași singur.

— Aștept, zise Joan, așezîndu-se. Vreau să văd cum arată femeia.

— Care femeie ? întrebă Ravic, fără să înțeleagă.

— Femeia pe care o aștepți.

— Nu-i nici o femeie.

— Atunci cine ?

Se uită la ea.

— Nu m-ai recunoscut, spuse ea. Vrei să mă gonești, ești agitat, știu că este cineva și am de gînd să văd cine este.

„Cinci minute, se gîndi Ravic. Poate chiar zece sau cincisprezece pentru cafea. Haake o să mai fumeze o țigară. Sau chiar un trabuc. Trebuie ca pînă atunci să scap de Joan..."

— Bine, zise el, n-am ce să-ți fac. Dar așează-te în altă parte.

Ea nu răspunse. Ochii i se făcură mai mici și fața i se contractă.

— Nu e nici o femeie, spuse el. Și chiar dacă ar fi, ce dracu te interesează ? Nu vezi că ești caraghioasă ? Faci pe geloasa și te ții cu actorul tău...

Joan nu răspunse. Se întoarse în direcția în care privise el și încercă să descopere la cine se uitase.

— Nu face asta, spuse el.

— Femeia e cu altul ?

Ravic se așeză brusc jos. Haake auzise că Ravic are de gînd să se ducă pe terasă. Dacă-l recunoscuse, avea să fie bănuitor și să vadă unde este. În cazul acesta părea mai natural și mai puțin primejdios, dacă stătea împreună cu o femeie.

— Fie, spuse el, poți să stai. Ce crezi tu, e o prostie. Eu am să mă ridic la un moment dat și am să plec. Tu ai să vii cu mine și o să luăm un taxi. Vrei să faci asta ?

— De ce eşti atît de misterios?

— Nu sînt misterios. E un om pe care nu l-am văzut de mult timp. Vreau să ştiu unde stă. Asta-i tot.

— Nu e vorba de o femeie?

— Nu, e bărbat şi nu pot să-ţi spun mai mult.

Chelnerul veni la masă. — Ce vrei să bei? o întrebă Ravic.

— Calvados.

— Un calvados. Chelnerul se îndepărtă.

— Tu nu iei unul?

— Nu, eu beau Pernod.

Joan îl studia. — Dacă ai şti cît te urăsc uneori!

— Se poate. Ravic aruncă o privire spre masa lui Haake.

— Eşti rece, plin numai de tine.

— Joan, zise Ravic, vorbim de asta altă dată.

Joan tăcu atunci cînd chelnerul îi puse paharul dinainte. Ravic plăti imediat.

— Tu m-ai adus în situaţia asta, spuse ea provocatoare.

— Ştiu. O clipă văzu mîna lui Haake, mîna acea albă şi dolofană, întinzîndu-se peste masă ca să ia zahăr.

— Tu! Numai tu! Nu m-ai iubit niciodată, te-ai jucat cu mine, ai văzut că eu te iubesc şi nu m-ai luat în serios.

— Asta aşa e.

— Ce?

— Aşa e, spuse Ravic fără să se uite la ea, dar pe urmă lucrurile s-au schimbat.

— Da, mai tîrziu! Mai tîrziu! Atunci toate s-au întors pe dos. Atunci a fost prea tîrziu. Din vina ta.

— Ştiu.

— Nu-mi vorbi în felul ăsta! Faţa ei era albă şi mînioasă. Nici măcar nu asculţi ce spun!

— Ba da. Se uită la ea.

„Vorbeşte, spune ceva, indiferent ce", îşi zise el.

— Te-ai bătut cu artistul tău?

— Da.

— Lasă că trece.

Urmări fumul albăstrui din colţ... Chelnerul turnă din nou cafea. Haake părea să-şi trăiască viaţa din plin.

— Aș fi putut să neg, spuse Joan. Aș fi putut să spun că am venit aici din întîmplare, dar n-am făcut-o. Te căutam pe tine. Am de gînd să-l părăsesc.

— Voi totdeauna aveți de gînd. Face parte din repertoriu.

— Mi-e frică de el. Mă amenință. Vrea să mă împuște.

— Ce? Ravic se uită deodată la ea. Ce-ai spus?

— Zice c-o să mă împuște.

— Cine? Nu ascultase decît pe jumătate. Acum înțelese. A, da! Dar nu-l crezi, nu-i așa?

— Are un temperament îngrozitor.

— Prostii! Cine vorbește de asemenea lucruri nu le face. Cu atît mai puțin un actor.

„Ce tot vorbesc? gîndi el. Ce înseamnă toate astea? Ce caută ea aici? O voce, o față deasupra mugetului din urechile mele. Ce importanță are pentru mine?"

— De ce-mi spui toate astea? întrebă el.

— Am de gînd să-l părăsesc. Vreau să mă întorc la tine.

„Dacă ia un taxi o să-mi trebuiască cel puțin cîteva secunde pînă să pot opri altul, gîndi Ravic. Pînă pornește mașina, poate să fie prea tîrziu." Se ridică.

— Așteaptă aici. Mă întorc numaidecît...

— Ce vrei să...

El nu răspunse.

Traversă strada repede și chemă un taxi.

— Uite zece franci. Poți să mă aștepți cîteva minute? Mai am puțină treabă.

Șoferul se uită la bani, apoi la Ravic. Ravic făcu cu ochiul. Șoferul îi răspunse la fel. Se uită la bancnotă.

— Asta-i în plus, spuse Ravic. Știi de ce...

— Înțeleg. Șoferul rînji. Bine, trag aici, lîngă trotuar.

— Așează-te în așa fel, încît să poți porni imediat.

— E-n regulă, dom'șef.

Ravic își croi din nou drum prin mulțime și se întoarse la masă. Deodată simți cum i se încordează gîtul. Îl văzu pe Haake stînd în pragul ușii. Nu auzea ce-i spune Joan.

— Stai! spuse el. Așteaptă-mă o clipă! O secundă!

— Nu. Joan se ridică. — Are să-ţi pară rău ! spuse ea, gata să plîngă. Ravic se căzni să zîmbească. O ţinea strîns de mînă. Haake stătea tot acolo.

— Stai jos, spuse Ravic. Numai o secundă.

— Nu !

Mîna ei se luptă să se elibereze din strînsoare. Ravic îi dădu drumul. Nu ţinea să aibă o scenă. Joan plecă repede, făcîndu-şi drum printre şirurile de mese de lîngă uşă. Haake o urmări cu ochii, îşi întoarse încet privirea spre Ravic, apoi din nou în direcţia în care plecase Joan. Ravic se aşeză. Sîngele începu să-i zvîcnească în tîmple. Îşi scoase portofelul şi simulă că se uită la ceva. Observă că Haake mergea încet printre mese. Ravic se uită indiferent în direcţie opusă. Haake trebuia să treacă neapărat prin punctul la care privea el.

Aşteaptă. Părea că durează la nesfîrşit. Frica puse brusc stăpînire pe el. Dacă Haake se întoarse din drum ? Îşi suci iute capul. Haake nu mai era acolo. Nu mai era acolo. Pămîntul începu să se învîrtească.

— Îmi daţi voie ? întrebă cineva lîngă el.

Ravic nu auzi. Privea spre uşă. Haake nu se întoarse în restaurant. „Sări, gîndi el, şi du-te după el." Vocea se auzi din nou în spatele lui. Îşi întoarse capul şi se uită. Haake se apropiase de el, prin spate, şi acum stătea lîngă el. Arăta spre scaunul pe care stătuse Joan.

— Îmi daţi voie ? Nu mai este nici o altă masă liberă.

Ravic încuviinţă din cap. Nu era în stare să scoată nici un cuvînt. Sîngele i se scursese din cap. Îl simţea cum gîlgîie, ca şi cînd ar fi vrut să se adune sub piele şi să-i lase corpul ca pe un sac gol. Îşi lipi spatele de spătarul scaunului. Paharul era încă plin în faţa lui. Lichidul lăptos. Îl ridică în sus şi bău. Era greu. Se uită la pahar. Îl ţinea fără să-i tremure mîna. Tremuratul era în vine.

Haake comandă o şampanie fină. Şampanie fină şi veche. Vorbea franţuzeşte, cu un puternic accent german. Ravic chemă un băiat cu ziare. — „*Paris Soir.*"

Băiatul se uită precaut spre intrare. Ştia că bătrîna vînzătoare de ziare stătea acolo. Îi întinse lui Ravic, ca din întîmplare, ziarul împăturit, apucă moneda şi dispăru iute.

„Cu siguranță că m-a recunoscut, gîndi Ravic. Altfel de ce-ar fi venit?“ Ravic nu se așteptase la asta. Acum nu avea altceva de făcut decît să stea și să vadă ce voia Haake, ca să poată proceda în consecință.

Luă ziarul, citi titlurile și-l puse la loc pe masă. Haake îl privea.

— Frumoasă seară, spuse el în nemțește.

Ravic dădu din cap.

Haake zîmbi. — Buni ochi, nu?

— Așa se pare.

— V-am văzut de cînd eram înăuntru...

Ravic dădu din cap, atent și indiferent. Era încordat la culme. Nu putea să-și închipuie ce intenții avea Haake. El n-avea de unde să știe că Ravic trăia în Franța ilegal. Dar poate că Gestapoul știa asta. Mai avea timp să afle.

— V-am recunoscut imediat, spuse Haake.

Ravic se uită la el. — Cicatricea aceea, zise Haake arătînd spre fruntea lui Ravic. Sînteți membru al unei asociații studențești, prin urmare trebuie să fiți german sau să fi studiat în Germania.

Rîse. Ravic continua să-l privească. Nu! Nu era cu putință! Era prea ridicol! Respiră adînc, simțindu-se deodată ușurat. Haake habar n-avea cine era el. Credea că cicatricea de pe frunte era consecința unui duel. Ravic rîse. Rîse împreună cu Haake. Trebui să-și înfigă unghiile în podul palmei ca să se oprească din rîs.

— Nu este exact? întrebă Haake, mîndru și jovial.

— Ba da, exact.

Cicatricea de pe frunte... O căpătase în pivnița Gestapoului, cînd îl bătuseră chiar în fața lui Haake. Sîngele îi intrase în ochi și în gură. Și acum Haake o confunda cu o cicatrice primită într-un duel și era mîndru de sine.

Chelnerul îi aduse lui Haake șampania. Haake o mirosi ca un cunoscător.

— Singurul lucru pe care-l au bun aici! declară el. Băuturi strașnice! Încolo... îi făcu cu ochiul lui Ravic. Totul e putred. Un popor de rentieri. Nu vor altceva decît securitate și trai bun. Sînt neputincioși împotriva noastră.

Ravic nu era în stare să vorbească. Simțea că dacă

ar fi vorbit, ar fi apucat paharul, l-ar fi sfărîmat de marginea mesei și ar fi răsucit ciobul în ochii lui Haake. Luă paharul, cu mare grijă și cu mare greutate, îl goli și-l puse liniștit la loc.

— Ce e asta ? întrebă Haake.

— Pernod. Un surogat de absint.

— A, absint. Băutura care-i face pe francezi impotenți, nu ? Haake zîmbi. Iertați-mă ! Nu a fost nici o aluzie personală.

— Absintul este prohibit, zise Ravic. Acesta este un înlocuitor nenociv. Se spune că absintul te face steril, nu impotent. Pentru asta e interzis. Pernodul e făcut din anis și are gust de lichiriță.

„Merge, se gîndi el. Merge și încă fără prea mare emoție." Putea să răspundă ușor și liniștit. Înlăuntrul lui era un vîrtej negru, care mugea— dar suprafața părea calmă.

— Locuiți aici ? întrebă Haake.

— Da.

— De mult timp ?

— Dintotdeauna.

— Înțeleg, spuse Haake. Un Volksdeutscher. Născut aici, nu ?

Ravic dădu din cap că da.

Haake își bău șampania.

— Cei mai buni dintre oamenii noștri sînt germanii născuți în țări străine. Locțiitorul Führerului nostru e născut în Egipt. Rosenberg, în Rusia. Darré e din Argentina. Convingerea politică contează, nu ?

— Absolut, răspunse Ravic.

— Asta zic și eu. Fața lui Haake radia de satisfacție. Se aplecă ușor înainte și lui Ravic îi făcu impresia că în același timp își lipise călcîiele sub masă. — Îmi dați voie — von Haake.

Ravic imită gestul. — Horn. Era unul din fostele lui pseudonime.

— Von Horn ? întrebă Haake.

— Da.

Haake dădu din cap. Deveni deodată mai intim. Întîlnise un om de același rang cu el. — Cunoașteți, desigur, foarte bine Parisul, nu ?

— Binișor.

— Nu mă refer la muzee. Haake rînji ca un om de lume.

— Înțeleg ce vreți să spuneți.

„Supraomul de rasă ariană vrea să cutreiere lupanarele și nu știe unde să se ducă, își zise Ravic. Dacă l-aș putea prinde în vreun colț retras, în vreun bistro singuratic sau într-un bordel de pe o stradă pustie — își făcu el iute socoteala. Undeva unde să nu mă stingherească și să nu mă încurce nimeni..."

— Sînt o mulțime de lucruri interesante de văzut, nu ? întrebă Haake.

— Nu sînteți de mult la Paris ?

— Vin o dată la două săptămîni pentru două-trei zile. Un fel de inspecție, foarte important... Am realizat cîteva lucruri frumoase în ultimul an. Merge stună, nu pot vorbi prea mult, dar — Haake rîse — aici poți cumpăra aproape tot ce vrei. Popor corupt. Știm aproape tot ce ne interesează. Nici măcar nu trebuie să alergăm mult după informații. Ni se oferă singure. Trădarea ca o formă a patriotismului. Un rezultat al politicii de partid. Fiecare partid îl trădează pe celălalt și țara întreagă pentru profitul personal. E în avantajul nostru. Avem aici o mulțime de prieteni cu aceleași vederi ca ale noastre, chiar în cercurile cele mai influente.

Ridică paharul, se uită la el, văzu că e gol și-l puse la loc pe masă. — Nici măcar nu se înarmează. Își închipuie că n-o să le cerem nimic dacă sînt neînarmați. Dacă ați cunoaște numărul de avioane și de tancuri pe care le au, ați rîde cu hohote de acești candidați la sinucidere.

Ravic asculta. Toată atenția lui era încordată și totuși lucrurile pluteau în jurul lui ca într-un vis înainte de deșteptare. Mesele, chelnerii, fluxul vieții de noapte, șirurile line de automobile, luna de deasupra caselor, firmele luminoase, multicolore, din fața magazinelor — și înrăitul criminal vorbăreț care-i ruinase viața și cu care stătea acum la aceeași masă.

Două femei, în taioare scurte, trecură pe lîngă ei și-i zîmbiră lui Ravic. Yvette și Marthe de la „*Osiris*". Era ziua lor liberă.

— Strașnice, *Donnerwetter !* zise Haake.

„O stradă lăuntrică, gîndea Ravic. O stradă lăuntrică, îngustă și pustie — dacă l-aș putea duce într-un asemenea loc... Sau în Bois..."

— Acestea sînt două doamne care trăiesc din dragoste, spuse el.

Haake se uită după ele.

— Foarte drăguțe. Oamenii de aici se pricep la femei, nu-i așa ? Comandă încă un pahar. Îmi faceți plăcerea să beți ceva cu mine ?

— Mulțumesc, n-aș vrea să schimb...

— Se zice că există niște bordeluri fantastice pe aici. Localuri cu numere de atracție și tot felul de chestii. Ochii lui Haake sclipeau. Așa cum sclipiseră cu mulți ani în urmă în lumina celulei.

„Nu trebuie să mă gîndesc la asta, își zise Ravic. Nu e momentul."

— Ați fost la vreun bordel ? întrebă el.

— Am fost la mai multe. Natural, ca să mă informez. Să văd cît de jos poate să decadă un popor. N-am fost încă în acelea de lux. Trebuie să fiu atent, fiindcă altfel s-ar putea interpreta greșit.

Ravic dădu din cap.

— Nu trebuie să vă temeți. Sînt case pe unde nu calcă turiștii.

— Cunoașteți vreuna ?

— Desigur, chiar mai multe...

Haake bău al doilea pahar și deveni mai prietenos. Rigiditatea pe care o avea în Germania îl părăsi. Ravic simți că nu bănuia absolut nimic.

— Am de gînd să dau o raită prin localuri în noaptea asta, îi spuse el lui Haake.

— Zău ?

— Da. Mă distrez și eu din cînd în cînd. Omul trebuie să știe de toate.

— Aveți dreptate ! Aveți absolută dreptate !

Haake îl privi o clipă țintă. „Să-l îmbăt, își zise Ravic. Dacă nu merge altfel, am să-l îmbăt și am să-l tîrăsc cu forța undeva."

Expresia lui Haake se schimbase. Nu era amețit, era numai cufundat în gînduri.

— Păcat, spuse el în cele din urmă. Mi-ar fi plăcut să vin cu dumneavoastră.

Ravic nu răspunse. Voia să evite orice lucru care l-ar fi făcut pe Haake bănuitor.

— Sînt nevoit să mă întorc la Berlin în noaptea asta. Haake se uită la ceas. Peste o oră și jumătate...

Ravic rămase complet calm. „Trebuie să mă duc cu el. Cu siguranță că stă la un hotel și nu într-un apartament. Trebuie să mă duc cu el în camera lui și să termin odată..."

— Aștept doi cunoscuți de-ai mei, spuse Haake. Trebuie să sosească dintr-un moment în altul. Călătorim împreună. Bagajele mele sînt la gară, așa că de aici ne ducem direct la tren.

„Am pierdut, gîndi Ravic. De ce n-am un revolver la mine ? De ce am crezut, idiot ce sînt, că cele întîmplate în ultimele luni n-au fost decît o halucinație ? Aș putea să-l împușc pe stradă și să încerc să scap într-o intrare a metroului..."

— Păcat, zise Haake. Dar poate că o facem data viitoare. În două săptămîni sînt înapoi.

Ravic își recăpătă răsuflarea.

— De acord, spuse el.

— Unde locuiți ? Pot să vă telefonez cînd mă întorc.

— La Prince-de-Galles. Chiar vizavi.

Haake scoase o agendă din buzunar și-și notă adresa. Ravic se uită la scoarțele elegante de piele roșie, rusească, flexibilă. Creionul era subțire, de aur. Ce însemnări trebuie să aibă acolo, gîndi el. Probabil informații care aveau să ducă la tortură și la moarte.

Haake își puse agenda la loc în buzunar.

— Ați vorbit adineauri cu o doamnă foarte șic, spuse el.

Ravic trebui să se gîndească o clipă.

— A, da — foarte.

— Artistă de cinema ?

— Cam așa ceva.

— O cunoștință apropiată ?

— Da.

Haake privi înaintea lui, gînditor.

— Asta-i marea greutate aici — să faci cunoștință

cu o persoană drăguță. Timpul nu e suficient și nici n-ai ocazii potrivite.

— Asta se poate aranja, spuse Ravic.

— Serios ? Pe dumneavoastră nu vă interesează ?

— Ce anume ?

Haake rîse încurcat.

— De pildă, doamna cu care ați vorbit ?

— Cîtuși de puțin.

— *Donnerwetter*, nu-i rău. E franțuzoaică ?

— Cred că e italiancă și o amestecătură de alte cîteva neamuri.

Haake rînji.

— Nu-i rău. Natural că acasă nu putem avea așa ceva. Dar aici sîntem incognito, într-o oarecare măsură.

— Da ? întrebă Ravic.

Haake tresări, apoi spuse rînjind :

— Bineînțeles nu pentru oamenii noștri — dar altfel, strict incognito. Afară de asta, bine că m-am gîndit — aveți legături printre refugiați ?

— Prea puțin, spuse Ravic prudent.

— Păcat. Am dori să avem anumite — înțelegeți — informații — chiar plătim pentru ele.

Haake ridică mîna. — Natural, nu e cazul pentru dumneavoastră ! Totuși, cel mai mic indiciu...

Ravic observă că Haake continuă să-l privească.

— E posibil, spuse el. Nu poți să știi — uneori se întîmplă.

Haake își trase scaunul mai aproape.

— Știți, asta este una din atribuțiile mele, să stabilesc legăturile ce există între interior și exterior. Cîteodată e foarte greu să ajungi la ele. Avem aici o mulțime de oameni capabili. Ridică din sprîncene cu înțeles. La noi e altceva, natural... E o chestiune de onoare. E Patria, nu-i așa ?

— Desigur.

Haake își ridică ochii.

— Văd că-mi vin cunoștințele. Puse cîteva bancnote pe farfuria de porțelan, după ce adună cifrele de pe notă. E foarte practic să ai nota de prețuri pe farfurie. Trebuie să introducem sistemul acesta și la noi în țară. Se ridică în picioare și-i întinse mîna lui Ravic. — *Auf Wieder-*

seben, Herr von Horn. Mi-a făcut mare plăcere să vă cunosc. Am să vă telefonez peste două săptămîni. Discreție totală, spuse el zîmbind.

— Nici o grijă, și nu uitați...

— Nu uit niciodată nimic. Nici o față și nici o întîlnire. Nu-mi pot permite să uit; asta mi-e meseria.

Ravic stătea înaintea lui. Simțea că trebuie să-și împingă mîna printr-un zid de ciment. Apoi simți mîna lui Haake într-a lui. Era mică și surprinzător de moale.

Rămase pe loc, nehotărît, încă o clipă și apoi îl urmări pe Haake din ochi. După aceea se așeză pe scaun. Simți deodată că începe să tremure. Mai stătu puțin, plăti și plecă în direcția în care o luase Haake. Își aminti apoi că-l văzuse pe el și pe ceilalți doi urcîndu-se într-o mașină. N-avea nici un rost să se ia după ei. Haake își notase numele hotelului. Dacă l-ar fi zărit în acel moment pe Ravic în altă parte, ar fi devenit bănuitor. Se întoarse din drum și o porni spre Internațional.

— Ai procedat cît se poate de înțelept, îi spunea Morosow. Stăteau amîndoi pe terasa cafenelei din Rond Pont.

Ravic se uită la mîna lui dreaptă. Și-o spălase cu alcool de nenumărate ori. Își dăduse seama că era o prostie, dar nu se putuse reține. Pielea îi era acum uscată ca un pergament.

— Ar fi fost o nebunie să încerci ceva, spuse Morosow. Noroc că nu erai înarmat.

— Da, zise Ravic fără convingere.

Morosow se uită la el.

— Nu ești atît de imbecil încît să vrei să fii judecat pentru asasinat sau pentru încercare de asasinat!

Ravic nu răspunse.

— Ravic! Morosow trînti sticla de masă. Nu fi aiurit!

— Nu sînt. Dar nu înțelegi că-mi vine să turbez? Auzi, să scap o asemenea ocazie! Dacă ar fi fost cu două ore mai devreme, puteam să-l duc undeva, sau aș fi găsit eu ce să fac.

Morosow umplu paharele.

— Bea asta! Vodcă. Lasă că pui mîna pe el altădată.

— Sau deloc.

— N-avea grijă, are să se întoarcă. Un tip ca el se întoarce cu siguranţă. I-ai sucit complet capul. Prosit!

Ravic îşi goli paharul.

— Aş mai avea timp să mă duc la gară, să văd dacă pleacă.

— Sigur că da. Ai putea chiar încerca să-l împuşti acolo. Douăzeci de ani de penitenciar, cel puţin. Mai ai şi alte idei ca asta?

— Da, aş putea să mă conving dacă pleacă sau nu.

— Ca să te vadă şi să strici totul.

— Trebuia să-l întreb la ce hotel trage de obicei.

— Ca să-i dai de bănuit. Morosow umplu iar paharele. Ascultă Ravic. Ştiu că acum te frămînţi că n-ai procedat cum trebuia. Mută-ţi gîndul! N-ai decît să spargi ceva, dacă ai poftă. Ceva mare şi nu prea scump. Distruge colecţia de palmieri de la Internaţional.

— N-are nici un rost.

— Atunci vorbeşte. Vorbeşte despre ce ai pe suflet pînă ţi se face silă. Vorbeşte pînă-ţi iese gîndul ăsta din tine. Vorbeşte pînă te linişteşti. Nu eşti rus, altfel ai înţelege asta.

Ravic se îndreptă.

— Boris, eu ştiu că şobolanii trebuie exterminaţi şi că nu e cazul să-ţi faci prea mult sînge rău din cauza lor. Dar nu pot să vorbesc despre asta. Pot numai să mă gîndesc. Am să mă gîndesc cum trebuie să procedez. Am să mă pregătesc ca pentru o operaţie, în măsura în care se poate pregăti ceva. Am să mă obişnuiesc cu gîndul acesta. Am timp două săptămîni. Asta-i minunat, e superb. Pot să mă obişnuiesc să fiu calm. Ai dreptate, poţi să vorbeşti şi astfel să devii calm şi calculat. Dar poţi în acelaşi timp să te gîndeşti la moarte şi să atingi acelaşi scop. Ura! Să te gîndeşti la rece, cumpănit. Am să ucid de atîtea ori în gînd, încît are să devină un obicei pînă în ziua cînd are să se întoarcă el. Lucrezi mai calculat şi mai calm a mia oară decît prima oară. Şi-acum hai să vorbim. Dar despre altceva. Despre trandafirii de colo, dacă poftesti! Uită-te la ei! Arată ca zăpada în noaptea asta îmbîcsită. Ca o spumă albă pe valurile agitate ale nopţii. Acum eşti mulţumit?

— Nu, zise Morosow.

Ravic rămase tăcut.

— Am să fiu mulțumit după ce ai să vorbești de o sută de ori despre asta.

— Fie. Uită-te bine la vara asta. Vara lui 1939. Miroase a pucioasă. Trandafirii arată ca zăpada de pe un mormînt în iarna ce vine. Cu toate acestea sîntem niște oameni veseli, nu-i așa ? Trăiască secolul neinterveționismului ! Al pietrificării instinctelor morale ! Multe omoruri se întîmplă în noaptea asta, Boris. În fiecare noapte ! Multe omoruri ! Ard orașe, oameni muribunzi gem pe undeva, alții pier prin păduri, biciul morții se strecoară printre lagărele de concentrare, — putem noi să fim ca două femei sentimentale cînd e vorba de exterminarea unui asasin ? Îl vom găsi și-l vom extermina, asta-i tot, așa cum a trebuit s-o facem de atîtea ori cu oameni nevinovați care nu se deosebeau de noi decît prin uniforma pe care o purtau.

— Bun, zise Morosow. În orice caz, mai bine. Ai aflat vreodată ce se poate face cu un cuțit ? Cuțitul nu face zgomot.

— Nu-mi bate capul cu asta acum. Trebuie să dorm. Dracul știe dacă am să pot să dorm, cu toate că mă prefac atît de calm. Pe asta o înțelegi ?

— Da.

— În noaptea asta am să omor și iar am să omor. În două săptămîni am să devin un automat. Problema este cum or să treacă aceste două săptămîni. Ce-am să fac pînă în noaptea cînd am să pot dormi ? Nu-mi ajută la nimic că beau. Și nici injecțiile. Trebuie să adorm epuizat. Numai așa am să mă simt bine a doua zi. Înțelegi ?

Morosow rămase cîteva clipe tăcut.

— Caută-ți o femeie, spuse el în cele din urmă.

— La ce poate să-mi ajute ?

— Totdeauna e bine să dormi cu o femeie. Caut-o pe Joan. Are să vină.

Joan. Da, o văzuse adineauri. Îi spusese ceva. Uitase ce.

— Eu nu sînt rus, zise Ravic. Mai ai și alte propuneri ?

— Simple. Numai propuneri din cele mai simple.

— Ultima n-a fost simplă.

— Dumnezule ! Nu fi complicat ! Metoda cea mai simplă de a te detaşa de o femeie este să te culci cu ea din cînd în cînd. Să nu-ţi laşi fantezia s-o ia razna. Ce nevoie ai să dramatizezi un act natural ?

— Da, spuse Ravic. Ce nevoie ai ?

— Atunci mă duc să telefonez, îl întrerupse Morosow. Îţi fac eu rost de ceva. Nu degeaba sînt portar.

— Rămîi aici. E mai bine aşa. Hai să bem şi să ne uităm la trandafiri. Feţele moarte în lumina lunii pline, după focul de mitralieră, arată tot atît de albe. Am văzut odată asta, în Spania. Cerul este o invenţie a fasciştilor, spunea pe acea vreme luptătorul metalurgist Pablo Nonas. Avea un singur picior. Se supărase întrucîtva pe mine, fiindcă nu-i păstrasem piciorul tăiat în alcool. Se simţea ea şi cum ar fi fost îngropat pe un sfert. Nu ştia însă că sfertul acesta i-l furaseră cîinii şi-l mîncaseră.

25

VEBER INTRĂ ÎN ANTICAMERA SĂLII de operaţie şi-i făcu semn lui Ravic. Ieşiră apoi împreună.

— Te caută Durant la telefon. Vrea să iei o maşină şi să te duci imediat la el. Mi-a spus ceva de un caz special şi de împrejurări neobişnuite.

Ravic se uită la el.

— Asta înseamnă că a greşit o operaţie şi că vrea să-mi arunce mie în spinare răspunderea, nu ?

— Nu cred. Era foarte agitat. Am impresia că nu ştie ce să facă.

Ravic clătină din cap. Veber tăcea.

— Cum de ştie că m-am întors ? întrebă Ravic.

Veber ridică din umeri.

— Habar n-am. Probabil că de la una dintre surori.

— De ce nu-i telefonează lui Binot ? Binot e foarte capabil.

— Asta i-am spus şi eu. Mi-a explicat că e vorba de un caz deosebit de complicat, de specialitatea ta.

— Fleacuri. Există doctori excelenţi în Paris pentru orice specialitate. De ce nu-l cheamă pe Marteau ? E

unul din cei mai buni chirurgi din lume.

— Nu-ți închipui de ce ?

— Cum de nu. Nu vrea să se discrediteze în fața colegilor lui. E altceva un doctor refugiat, care lucrează ilegal. Asta trebuie să tacă.

Veber se uită la el.

— E urgent, te duci ?

Ravic își smulse cordonul de la halat.

— Sigur că da, spuse el. Ce altceva pot face ? Cu condiția însă să vii și tu cu mine.

— Bine. Mergem cu mașina mea.

Coborî scările. Automobilul lui Veber lucea în soare, în fața spitalului. Se urcară.

— Nu lucrez decît dacă ești și tu de față, spuse Ravic. De unde știu eu că individul nu vrea să mă atragă într-o cursă ?

— Nu cred că se gîndește la așa ceva în clipa de față.

Mașina porni.

— Am văzut tot felul de întîmplări, spuse Ravic. Cunoșteam, la Berlin, un tînăr asistent care avea toate calitățile pentru a ajunge un bun chirurg. Profesorul lui opera ; era pe jumătate beat ; a făcut o incizie greșită ; n-a spus nimic, l-a lăsat pe asistent să continue ; după un minut profesorul a început să țipe și l-a făcut pe tînărul doctor responsabil de incizia greșită. Pacientul a murit în timpul operației. Asistentul în ziua următoare. Sinucidere. Profesorul a continuat să opereze și să bea.

Trebuiră să se oprească în aleea Marceau ; un șir de camioane treceau pe strada Galilllée cu un zgomot asurzitor. Veber apăsă pe un buton de pe tabloul de comandă. Acoperișul mașinii alunecă încet spre spate. Veber se uită mîndru la Ravic.

— Mi l-am instalat de curînd. E automat. Extraordinar, la cîte lucruri se pot gîndi oamenii, nu ?

Vîntul adia prin acoperișul deschis. Ravic dădu din cap.

— Da, extraordinar. Ultima invenție sînt minele și torpilloarele magnetice. Am citit despre asta ieri, într-un ziar. Cînd nu nimeresc ținta, se rotesc pînă o ating. Sîntem o rasă fabulos de constructivă.

Veber își întoarse fața lui roșcovană spre Ravic. Strălucea de bunăvoie.

— Îi dai zor cu războiul, Ravic! Sîntem tot atît de departe de el ca de lună. Tot ce se vorbește nu este altceva decît politică de presiune, atîta tot, ascultă-mă pe mine.

Pielea ei avea culoarea fildeșului. Fața îi era lividă. În jurul feței, înflăcărat de lumina albă a lămpilor de operație, un val de păr roșu-auriu. Ardea împrejurul feței de culoarea scrumului cu atîta intensitate, încît părea aproape indecent. Era singurul lucru viu, scînteietor de viu, zgomotos de viu — ca și cum viața părăsise trupul și mai zăbovea încă în păr.

Tînăra întinsă pe masa de operație era nespus de frumoasă. Subțire, înaltă, cu chip pe care nici starea adîncă de inconștiență nu-l putea adormi — o femeie făcută pentru lux și pentru dragoste.

Nu curgea decît puțin sînge. Prea puțin.

— Ai deschis uterul? îl întrebă Ravic pe Durant.

— Da.

— Și?

Durant nu răspunse. Ravic își ridică privirea. Durant se uită cu ochii pironiți la el.

— Bine, spuse Ravic. Nu avem nevoie de surori. Sîntem trei doctori și e destul.

Durant încuviință din cap și le făcu semn.

Surorile și asistentul se retraseră.

— Și? întrebă Ravic după ce ieșiră pe ușă.

— Vezi foarte bine, răspunse Durant.

— Nu.

Ravic vedea, dar voia ca Durant s-o spună în fața lui Veber. Era mai ușor.

— Sarcină în a treia lună. Hemoragii. Era nevoie de chiuretă. Chiuretaj. Rană aparentă la peretele exterior.

— Aparentă?

— Vezi foarte bine. Fie, rană la peretele exterior.

— Și? continuă Ravic să întrebe.

Se uită în ochii lui Durant. Erau plini de o ură neputincioasă. „Are să mă urască toată viața pentru asta,

își zise el. Mai cu seamă pentru că aude și Veber."

— Perforare, spuse Durant.

— Cu chiureta ?

— Natural, spuse Durant după un timp, cu ce altceva ?

Hemoragia se oprise complet. Ravic examină mai departe în tăcere, apoi se îndreptă.

— Dumneata ai făcut perforația. N-ai observat. Odată cu ea ai tras și o ansă intenstinală prin deschizătură. Nu ți-ai dat seama ce este. Probabil că ai confundat-o cu o membrană foetală. Ai raclat și s-a rupt. Este exact ?

Fruntea lui Durant se acoperi brusc de sudoare. Barba de sub mască se agita ca și cînd maxilarele lui mestecau o îmbucătură prea mare.

— Se poate.

— Cît timp ai lucrat ?

— Trei sferturi de oră, în total.

— Hemoragie internă. Rană la intestinul subțire. Pericol extrem de mare de infecție. Intestinul trebuie cusut și uterul scos. Imediat.

— Ce ? întrebă Durant.

— Asta o știi și dumneata, spuse Ravic.

Ochii lui Durant fulgerară.

— Da, știu. Nu te-am chemat ca să mi-o spui dumneata.

— Asta-i tot ce pot face. Cheamă-ți oamenii înăuntru, și continuă operația. Te sfătuiesc s-o faci repede.

Durant mestecă.

— Sînt prea tulburat. Nu vrei să operezi în locul meu ?

— Nu. După cum știi, trăiesc ilegal în Franța și n-am voie să operez.

— Ești... Durant începu și se opri.

„Lachei, studenți care nu și-au terminat studiile, maseori, asistenți, toți pretind aici că în Germania au fost mari medici." Ravic nu uitase cele ce-i spusese Durant lui Leval.

— Monsieur Leval mi-a explicat lucrul acesta, spuse el, înainte de a mă deporta.

Îl văzu pe Veber că tresare. Durant nu răspunse.

— Doctorul Veber poate face această operație în locul dumitale, spuse Ravic.

— Ai operat de atîtea ori pentru mine. Dacă prețul...

— Prețul nu schimbă nimic. De cînd m-am înapoiat nu mai operez. Și nu operez în special pacienți care nu și-au dat consimțămîntul pentru o operație de acest gen.

Durant îl privi. — Nu poți să trezești pacienta din anestezie, ca s-o întrebi.

— Ba poți. Dar riști o infecție.

Fața lui Durant era leoarcă. Veber se uita la Ravic. Ravic încuviință din cap.

— Ai deplină încredere în surorile dumitale? îl întrebă Ravic pe Durant.

— Da.

— N-o să avem nevoie de asistent, îi spuse Veber lui Ravic. Sîntem trei doctori și două surori.

— Ravic... Durant tăcu.

— Trebuia să-l chemi pe Binot, declară Ravic. Sau pe Mallon. Sau pe Martel. Toți sînt chirurgi de prima mînă.

Durant nu răspunse.

— Ești dispus să declari față de Veber că ai făcut o perforație și că ai rănit parte din intestin, pe care l-ai confundat cu o membrană foetală?

Cîteva clipe de tăcere.

— Da, spuse Durant cu vocea răgușită.

— Ești dispus să declari că l-ai rugat pe Veber să opereze o histectomie și o anastomoză, avîndu-mă pe mine ca asistent, numai pentru că mă aflam din întîmplare aici?

— Da.

— Îți asumi deplina responsabilitate pentru operație și rezultatul ei, cît și pentru faptul că pacienta nu a fost înștiințată și nu și-a dat consimțămîntul?

— Da, desigur, cîrîi Durant.

— E-n regulă. Cheamă surorile. N-avem nevoie de asistentul dumitale. Explică-i că i-ai promis lui Veber și mie să te asistăm într-un caz special și complicat. O veche promisiune, sau așa ceva. E nevoie ca surorile să pregătească sterilizarea?

— Nu-i nevoie. Sala de alături e sterilă.

— Cu atît mai bine.

Cavitatea abdominală stătea deschisă. Începe şi cu cea mai mare grijă Ravic trase afară ansa intestinală din gaura făcută în uter şi o înfăşură, bucată cu bucată, în pansamente sterilizate pentru a o ţine departe de peritoneu, pînă cînd locul rănit avea să fie liber. După aceea acoperi complet uterul cu pansamente.

— Sarcină ectopică, extrauterină, murmură el în direcţia lui Veber. Uite aici, e jumătate în uter şi jumătate în tub. Nici nu i se poate face o vină prea mare lui Durant. E un caz destul de rar. Totuşi...

— Ce ? întrebă Durant dinăpoia scutului de la capătul mesei. Ce-ai spus ?

— Nimic.

Ravic tăie intestinul şi făcu rezecţia, după care începu să coase repede capetele deschise.

Simţea intensitatea operaţiei. Îl uitase pe Durant. Înnodă tubul şi canalul de sînge şi tăie capătul tubului. Începu apoi să scoată uterul. „De ce nu curge mai mult sînge ? se întrebă el. De ce nu sîngerează un organ ca acesta mai mult decît inima ? Atunci cînd extirpezi miracolul vieţii şi puterea de a trece mai departe..."

Femeia aceea frumoasă, care sta acolo întinsă pe masa de operaţie, era ca şi moartă. Ea putea să trăiască înainte. dar de-acum era ca şi moartă. O ramură moartă din arborele genealogic. În plină floare, dar fără taina fructului. Din pădurile care de-atunci s-au prefăcut în cărbune, oameni uriaşi, pe jumătate maimuţe, şi-au croit drum luptînd, prin mii de generaţii, egiptenii au ridicat temple, Hellada a înflorit ; în chip tainic, sîngele a continuat să curgă în sus, în sus şi să creeze în cele din urmă această fiinţă umană, care acum era seacă precum un spic scuturat şi care n-avea să-şi treacă sîngele mai departe unui fiu sau unei fiice. Lanţul se rupsese din cauza mîinii stîngace a lui Durant. Dar nu lucraseră mii de generaţii şi pentru Durant, Hellada şi Renaşterea nu înfloriseră ca să producă barba lui ascuţită şi muiată acum de sudoare ?

— E revoltător, spuse Ravic.

— Ce anume ? întrebă Veber.

— Multe lucruri.

Ravic se îndreptă.

— Gata. Se uită la chipul frumos și palid, cu părul lui luminos, dinapoia scutului de anestezie. Se uită la găleată, la organul mînjit de sînge care făcuse chipul acela atît de frumos. Se uită apoi la Durant. Gata, repetă el.

Durant opri anestezia. Nu-și ridică ochii spre Ravic. Așteptă ca surorile să împingă căruciorul și le urmă fără să scoată un cuvînt.

— Mîine are să-i explice că i-a salvat viața, spuse Ravic. Și are să-i ceară cinci mii de franci în plus.

— Nu-mi face impresia, în momentul de față.

— O zi înseamnă mult. Și căința e un lucru de scurtă durată. Mai ales cînd poate aduce un profit.

Ravic se spălă. La o fereastră de peste drum văzu niște bujori roșii, pe pervaz. Sub ei stătea tolănită o pisică.

Telefonă la spitalul lui Durant la ora unu noaptea. Vorbea de la Șeherezada. Sora de noapte îi spuse că doamna dormea. Cu două ore înainte fusese neliniștită. Veber era acolo și-i dăduse un sedativ ușor. Totul părea să fie în ordine.

Ravic deschise ușa de la cabina telefonică. Îl izbi un miros puternic de parfum. O femeie cu părul blond, oxigenat, se îndrepta, mîndră și provocatoare, spre toaletă. Părul pacientei de la spital era blond natural. Un blond roșcat, luminos! Își aprinse o țigară și intră în local. Eternul cor rusesc cînta eternul *Doi ochi negri*. O tragedie care ține de douăzeci de ani riscă să devină ridicolă. Orice tragedie trebuie să fie scurtă.

— Iartă-mă, îi spuse Katei Hegstroem, dar a trebuit să dau un telefon.

— E totul în regulă?

— Pînă acum da.

„De ce mă întrebă, se gîndi Ravic. Cu ea lucrurile nu sînt deloc în regulă."

— Îți place aici? o întrebă el, arătînd spre sticla de vodcă.

— Nu.

— Nu?

Kate Hegstroem clătină din cap.

— Acum e vară, spuse Ravic. Vara n-ar trebui să stăm în cabarete de noapte. Vara se stă pe stradă. Lîngă un copac, oricît de sfrijit ar fi, și chiar dacă ar fi împrejmuit cu sîrmă.

Ridică privirea și dădu de ochii Joanei. Intrase probabil în timp ce telefona. Înainte nu fusese acolo. Stătea la o masă în colțul opus.

— Vrei să mergem în altă parte? o întrebă el pe Kate Hegstroem.

— Nu, dar tu? Ții să ne așezăm sub un copac sfrijit?

— Nu, fiindcă acolo nu găsim vodcă bună.

Corul încetă. Orchestra începu să cînte un blues. Joan se ridică și se duse pe parchetul de dans. Ravic n-o vedea prea bine. Și nici cu cine era. Reflectorul mătura parchetul cu o lumină albăstruie, palidă și o prindea în lumină, ca apoi s-o lase iarăși în semiobscuritate.

— Ai avut astăzi o operație? întrebă Kate Hegstroem.

— Da.

— Cum te simți, stînd după aceea într-un cabaret? Ca și cum te-ai fi întors dintr-o bătălie? Sau de la boală la viață?

— Uneori te simți pur și simplu searbăd.

Ochii Joanei erau străvezii în lumina aceea palidă. Se uita la el. „Nu inima se contractă, își zise Ravic, ci stomacul. Comoția se produce în plexul solar. S-au scris mii de poezii despre asta. Și comoția nu vine de la tine, formă frumoasă de carne, care acum dansezi și transpiri ușor — vine din colțurile întunecate ale creierului — este numai un contact accidental care face comoția și mai puternică atunci cînd aluneci prin fîșia de lumină."

— Femeia aceasta cînta înainte aici, nu? întrebă Kate Hegstroem.

— Da.

— Acuma nu mai cîntă?

— Nu cred.

— E frumoasă.

— Găsești?

— Da. E chiar mai mult decît frumoasă. E un chip pe care scrie viață, ca s-o vadă toți.

— Poate.

Kate Hegstroem îl studia pe Ravic, cu ochii strînşi, şi zîmbea. Era un zîmbet care putea sfîrşi cu lacrimi.

— Mai toarnă-mi un pahar de vodcă şi hai să plecăm, spuse ea.

Cînd se ridică, Ravic simţi ochii Joanei. O luă pe Kate de braţ. Nu era necesar ; ar fi putut merge şi singură ; dar se gîndi că nu-i strica Joanei să-i vadă.

— Vrei să-mi faci o favoare ? îl întrebă Kate Hegstroem cînd ajunse în camera ei de la Hotel Lancaster.

— Desigur, Kate, răspunse Ravic preocupat. Dacă pot...

— Vrei să vii cu mine la balul Monfort ?

Ravic se uită la ea.

— Ce e asta ? E prima oară că aud de aşa ceva.

Kate se aşeză pe un scaun lîngă imitaţia de cămin. Scaunul era parcă mult prea mare pentru ea. Arăta fragilă ca o figurină chinezească. Tenul ei era mai curat ca oricînd.

— Balul Monfort este cel mai mare eveniment mondan al verii, la Paris, spuse ea. Are loc vinerea aceasta în locuinţa şi grădina lui Louis Monfort. Asta nu-ţi spune nimic, nu ?

— Nu.

— Vrei să mergi cu mine ?

— Dar mai întîi, pot ?

— Am să-ţi fac rost de o invitaţie.

Ravic se uită la ea.

— Pentru ce, Kate ?

— Eu ţin să mă duc. Şi nu vreau să mă duc singură.

— Altfel ar trebui să te duci singură ?

— Da. Nu vreau să fiu însoţită de nici unul dintre oamenii pe care i-am cunoscut. Nu pot să-i mai sufăr. Înţelegi ?

— Da.

Kate zîmbi. „Nici zîmbetul nu-i mai este acelaşi, se gîndi Ravic. Este ca o plasă subţire şi luminoasă. Îndărătul căreia faţa aproape că nu se schimbă."

— Ultimul şi cel mai frumos *garden-party* din Paris, spuse ea. În ultimii patru ani n-am lipsit niciodată. Vrei să-mi faci favoarea să vii ?

Ravic știa de ce ține să meargă cu el. S-ar fi simțit mai sigură. Nu putea s-o refuze.

— Bine, Kate. Nu e nevoie să-i rogi să-mi trimită o invitație specială. Presupun că e destul să-i anunți că vii cu cineva.

Ea aprobă din cap.

— Desigur. Îți mulțumesc, Ravic. Am să-i telefonez mîine Sofiei Monfort.

Ravic se ridică.

— Atunci vin vineri să te iau. Cum te îmbraci?

Kate îl privi în ochi. Părul ei pieptănat strîns reflecta viu lumina. „Cap de șopîrlă", se gîndi Ravic. Eleganță suplă, seacă, formă a perfecțiunii necarnale pe care sănătatea n-o poate niciodată atinge."

— Iată un lucru pe care nu ți l-am spus, zise ea cu o oarecare șovăire. E un bal costumat, Ravic. Un festival de grădină la Curtea lui Ludovic al XIV-lea.

— Dumnezeule! Ravic se așeză pe scaun.

Kate Hegstroem rîdea. Un rîs spontan, de copil.

— Am niște coniac vechi, bun, spuse ea. Simți nevoia să bei ceva?

Ravic clătină din cap.

— Ce poate să le treacă oamenilor prin cap!

— În fiecare an organizează ceva asemănător.

— Asta înseamnă că trebuie să...

— Lasă totul în seama mea, îl întrerupse ea repede. Nu trebuie să te îngrijești de nimic. Îți fac eu rost de costum. Ceva simplu. Nici nu e nevoie să-l încerci. Să-mi spui ce măsură ai.

— Cred totuși că nu mi-ar strica puțin coniac, spuse Ravic.

Kate Hegstroem împinse sticla spre el.

— Acum nu care cumva să spui nu.

Ravic bău coniacul. Încă douăsprezece zile, se gîndi el. Mai sînt douăsprezece zile pînă la întoarcerea lui Haake la Paris. Douăsprezece zile prin care trebuia să treacă. Douăsprezece zile, viața lui nu avea mai mult decît douăsprezece zile, dincolo de care nu se putea gîndi la nimic. Douăsprezece zile, la capătul lor se căsca o prăpastie. Nu conta cum avea să-și omoare timpul. Un fes-

tival costumat — în definitiv ce conta grotescul în aceste două săptămîni de nesiguranţă?

— Bine, Kate, merg.

Se duse iar la spitalul lui Durant. Doamna cu părul roşu-auriu dormea. Fruntea ei era plină de broboane de sudoare. Obrajii îi erau coloraţi şi ţinea gura puţin întredeschisă.

— Temperatura? o întrebă el pe soră.

— Treizeci şi şapte cu cinci.

— Bun. Se aplecă mai tare peste faţa transpirată. Îi simţea răsuflarea. Nu mai avea miros de eter. Era o răsuflare proaspătă ca cimbrul. Cimbrul. Îşi aduse aminte. O poiană în munţii Pădurea Neagră şi el tîrîndu-se pe brînci, gîfîind sub soarele arzător, iar undeva, mai jos, strigătele celor care îl urmăreau — şi mirosul îmbătător de cimbru. E ciudat, cum uităm totul afară de mirosuri. Douăzeci de ani de acum încolo mirosul cimbrului avea să smulgă din colţurile prăfuite ale amintirii lui viziunea acelei zile de fugă prin Pădurea Neagră. Nu douăzeci de ani, se gîndi el — ci douăsprezece zile.

Mergea prin oraşul încins, către hotel. Cînd ajunse, era ora trei. Urcă scările. Cînd deschise uşa zări un plic alb. Îl luă de jos. Îi era adresat lui, dar nu purta nici o marcă şi nici o ştampilă. Joan, îşi zise el, şi-l deschise. Din el căzu un cec. Era de la Durant. Ravic se uită la cifră cu indiferenţă. Apoi se mai uită o dată. Nu-i venea să creadă. Nu erau obişnuitele două sute de franci, ci două mii. Probabil că bătrînul se speriase rău. Două mii de franci, de bunăvoie, de la Durant — aceasta era a opta minune a lumii.

Puse cecul în portofel şi aşeză un teanc de cărţi pe masa de lîngă pat. Le cumpărase cu două zile în urmă, ca să aibă ce citi în caz de insomnie. Era ceva ciudat cu cărţile — simţea nevoia lor din ce în ce mai mult. Nu putea înlocui orice, dar atingeau sfere pe care nimic altceva nu le putea atinge. În primii ani nu pusese mîna pe nici o carte; păreau lipsite de viaţă în comparaţie cu cele întîmplate. Acum însă deveniseră un zid; chiar dacă nu te apăra, puteai măcar să te reazimi de

el. Nu erau de mare ajutor ; dar te păzeau de disperarea cea de pe urmă, într-un moment cînd timpul fugea înapoi, în întuneric. Era destul. Gîndurile care au fost odată gîndite sînt astăzi disprețuite și ridicole ; dar fuseseră gîndite și aveau să rămînă vii, și asta era destul.

Înainte de a începe să citească, sună telefonul. Nu ridică receptorul. Îl lăsă să sune mult timp. După cîteva minute încetă. Ravic ridică receptorul și-l întrebă pe portar cine telefonase.

— Nu și-a dat numele, declară omul. Ravic îl auzea cum mănîncă.

— Era o voce de femeie ?

— Da.

— Cu accent străin ?

— Asta nu știu. Omul continuă să. mănînce. Ravic sună la spitalul lui Veber. Nu-i telefonase nimeni de acolo. Nici de la spitalul lui Durant. Chemă hotelul Lancaster. Telefonista îi spuse că nimeni de acolo nu ceruse numărul lui. Prin urmare fusese Joan. Probabil că telefonase de la Șeherezada.

Peste o oră telefonul sună din nou. Ravic puse cartea pe masă, se sculă și se duse la fereastră. Se sprijini cu coatele de pervaz și aștepta. Vîntul ușor al nopții îi aducea miros de crini. Refugiatul Wiesenhoff înlocuise garoafele veștede de la fereastră, cu crini. Hotelul mirosea acum ca o capelă funerară sau ca o grădină de mănăstire în nopțile calde. Ravic nu știa dacă Wiesenhoff făcuse schimbarea ca un act de pietate pentru bătrînul Goldberg, sau numai pentru că crinii creșteau mai bine în lădițe de lemn. Telefonul încetă să mai sune. „Poate că în noaptea asta am să dorm", se gîndi el, și se urcă în pat.

Joan veni în timp ce el dormea. Aprinse imediat lumina din tavan și rămase în picioare în dreptul ușii. Ravic deschise ochii.

— Ești singur ? întrebă ea.

— Nu, stinge lampa și pleacă.

Joan șovăi o clipă. Se duse apoi și deschise ușa de la baie. — M-ai păcălit, zîmbi ea.

— Du-te dracului. Sînt obosit.

— Obosit ? De ce ?

— Sînt obosit. Adio.

Joan se apropie. — Acuma ai venit acasă. Ți-am telefonat din zece în zece minute.

Se uită la el. Ravic nu-i spuse că minte. Își schimbase rochia. „S-a culcat cu tipul celălalt, l-a trimis acasă și acuma a venit să mă surprindă și să-i arate Katei Hegstroem, pe care o credea aici, că sînt un pește ordinar pe care-l caută femeile noaptea și pe care e mai bine să-l eviți", se gîndi el. Zîmbi fără să vrea. Din nefericire orice acțiune perfectă îi atrăgea admirația, chiar dacă acțiunea era îndreptată împotriva lui.

— De ce rîzi ? îl întrebă Joan înțepat.

— Rîd, și gata. Stinge lumina. Arăți ca o stafie. Și pleacă.

Ea nu-i dădu atenție.

— Cine era cocota cu care te-am văzut ?

Ravic se ridică pe jumătate.

— Ieși afară, sau îți arunc cu ceva în cap.

— Hm ! Îl studie atent. — Va să zică așa stau lucrurile ! Ați ajuns atît de departe...

Ravic întinse mîna să ia o țigară.

— Nu fi ridicolă. Trăiești cu altul și vii aici să faci pe geloasa. Du-te înapoi la artistul tău și lasă-mă-n pace !

— Asta e cu totul altceva.

— Sigur că da.

— Sigur că e altceva ! izbucni ea deodată. Nu sînt eu răspunzătoare. Nu-mi aduce nici o fericire. S-a întîmplat, nu știu cum...

— Totdeauna se întîmplă fără să știe omul cum... Joan îl privea țintă.

— Tu — tu ai fost atît de sigur de tine tot timpul. Înnebunea omul cînd te vedea așa de satisfăcut de tine ! Nimic nu te putea face să-ți pierzi controlul ! Îți uram superioritatea ! Cît o uram ! Aveam nevoie de entuziasm ! Aveam nevoie de cineva nebun după mine ! Aveam nevoie de cineva care nu poate să trăiască fără mine ! Tu poți să trăiești fără mine. Totdeauna ai putut ! N-ai avut nevoie de mine. N-ai fost niciodată al meu, tot ! Te-am mințit cînd ți-am spus că s-a întîmplat ce s-a

întîmplat, fiindcă ai fost plecat două luni! S-ar fi întîmplat așa chiar dacă stăteai aici! Nu rîde! Văd deosebirea, știu tot, știu că celălalt nu e inteligent și nu e ca tine, dar mi se dă, nimic afară de mine nu are însemnătate pentru el, nu se gîndește la nimic altceva decît la mine, de asta am eu nevoie!

Stătea în fața patului, răsuflînd din greu. Ravic întinse mîna după sticla de calvados.

— Atunci de ce ai venit încoace? întrebă el.

Ea nu răspunse imediat.

— Știi de ce, spuse ea încet, de ce mă mai întrebi?

Ravic umplu un pahar și i-l întinse.

— Nu vreau să beau, declară ea. Cine era femeia aceea?

— O pacientă. Ravic n-avea de gînd deloc să mintă. O doamnă foarte bolnavă.

— Nu-i adevărat. Găsește o minciună mai bună. Femeile bolnave stau la spital, nu în baruri de noapte.

Ravic puse paharul la loc. Adevărul pare adesea atît de neverosimil.

— Așa-i adevărul, spuse el.

— O iubești?

— Ce te interesează pe tine?

— O iubești?

— În definitiv ce te interesează pe tine, Joan?

— Mă interesează! Atîta timp cît nu iubești pe altcineva. Șovăia.

— Adineaori i-ai spus cocotă. Cum poate fi vorba de dragoste, atunci?

— Am spus numai așa. Mi-am dat seama imediat că nu este. De asta am și spus. N-aș fi venit încoace pentru o cocotă. O iubești?

— Stinge lumina și pleacă.

Joan veni mai aproape. — Mi-am închipuit. Am văzut.

— Du-te dracului, spuse Ravic. Sînt obosit. Du-te dracului cu complexul tău ieftin cu tot. Crezi că n-a mai existat așa ceva niciodată pînă acum — un bărbat pentru beție, dragoste subită, carieră — și celălalt, pe care declari că-l iubești mai profund și în alt fel, ca un eden în pauze, în caz că dobitocului îi convine situația. Du-te dracului; ai prea multe feluri de iubiri.

— Nu-i adevărat, lucrurile nu sînt așa cum le spui tu. E altfel. Nu-i aadevărat. Vreau să mă întorc la tine. Am de gînd să mă întorc la tine.

Raviç își umplu din nou paharul.

— Poate că într-adevăr ai vrea. Dar nu este decît o iluzie. O iluzie pe care ți-ai făcut-o ca să-ți fie mai ușor. N-ai să te întorci niciodată.

— Ba da!

— Ba nu. În cel mai bun caz, pentru scurt timp. Apoi are să apară unul care să nu vrea altceva decît pe tine, numai pe tine, și-așa mai departe, tot timpul. Frumoase perspective de viitor mi se deschid.

— Nu, nu! Am să stau cu tine.

Ravic rîse. — Joan, spuse el aproape duios, n-ai să stai cu mine. Vîntul nu se poate încuia. Nici apa. Dacă încerci să le închizi, fac ravagii. Aerul închis se mucegăiește. Tu nu ești făcută să stai într-un loc.

— Nici tu.

— Eu? Ravic își goli paharul. De dimineață femeia cu părul auriu; apoi Kate Hegstroem, cu moartea în pîntece și cu pielea ca de mătase, gata să se destrame; și acum ceastălaltă, nesocotită, plină de poftă de viață, încă străină ei însăși și totuși mai familiară cu ea însăși decît putea fi vreodată un bărbat, naivă și pătrunzătoare, credincioasă într-un fel ciudat și necredincioasă ca mama ei. Natura, mînînd și fiind mînată, voind să țină strîns și dînd drumul în același timp.

— Eu? repetă Ravic. Ce știi tu despre mine? Ce știi tu despre dragostea care intră într-o viață în care totul a devenit problematic? Ce înseamnă beția ta ieftină față de asta? Cînd căderile nenumărate se schimbă deodată, cînd nesfîrșitul De ce? devine finalul Tu, cînd, ca o Fata Morgana deasupra deșertului tăcerii, apare deodată simțămîntul, prinde formă și halucinația sîngelui devine un peisaj față de care toate visurile par palide și banale? Un peisaj de argint, o cetate în filigran și cuart trandafiriu, strălucind ca răsfrîngerea vie a sîngelui aprins — ce știi tu de asta? Crezi că se poate vorbi atît de ușor? Că o limbă volubilă poate s-o toarne într-un clișeu sau chiar în simțăminte? Ce știi tu de mormintele care se deschid și de groaza nenumăratelor

culori ale nopților goale de ieri — și totuși mormintele se deschid, fără să vezi lucirea albă a scheletelor, ci numai pămînt, pămînt, semințe purtătoare de rod și tremuratul celui dintîi verde. Ce știi tu de asta ? Tu iubești beția, cucerirea, pe Celălalt Tu care vrea să moară în tine și care nu va muri niciodată, iubești furtuna sîngelui înșelător, dar inima ta va rămîne goală — fiindcă omul nu poate păstra nimic din ceea ce nu crește dinlăuntrul lui. Și-n furtună nu se poate crește nimic. Cresc doar nopțile goale ale singurătății. Ce știi tu ?

Vorbise rar, fără să privească la Joan, ca și cînd ar fi uitat de ea. Acum își ridică ochii spre ea. — Ce tot vorbesc eu ? spuse el. Prostii vechi. Am băut prea mult astăzi. Hai, bea și tu un pahar și pe urmă pleacă.

Joan se așeză pe marginea patului și luă paharul.

— Am înțeles, spuse ea. Fața i se schimbase. Ca o oglindă, își zise el. Reflecta mereu ceea ce țineai înaintea ei. Acum era liniștită și frumoasă. — Înțeleg, spuse ea. De multe ori am simțit la fel. Dar tu, Ravic, ai uitat adesea că eu sînt iubirea vieții tale. Eu am fost punctul de plecare de la care ai pornit spre cetățile tale de argint, fără să te mai gîndești la mine.

Ravic o privi îndelung. — Se poate, spuse el.

— Ai fost atît de ocupat cu tine însuți, ai descoperit atîtea lucruri în tine, încît eu am rămas la periferia vieții tale.

— Se poate. Dar tu nu ești ființa pe care să poți clădi ceva, Joan. Asta o știi și tu.

— Voiai să clădești ?

— Nu, spuse Ravic după un timp de gîndire. Apoi zîmbi. Cînd ești un refugiat, plecat de la tot ce este permanent, te găsești uneori în situații foarte ciudate. Și însăși acțiunile tale par ciudate. Nu, sigur că n-am vrut asta. Dar cine nu are decît un miel vrea să facă atîtea lucruri cu el...

Noaptea se umplu deodată de liniște. Semăna iarăși cu una din acele nopți, pierdută în eternitate, cînd Joan stătuse culcată lîngă el. Orașul era departe, un simplu zumzet la orizont ; lanțul orelor se rupsese și timpul era atît de tăcut de parcă se oprise în loc. Lucrul cel mai simplu și cel mai de necrezut din lume se adeverise ia-

rășî : două ființe care-și vorbeau una alteia, fiecare pentru ea ; și sunetele, cuvintele, făureau aceleași imagini și simțăminte în masa aceea cenușie și agitată dinăuntrul craniului, și din vibrațiile fără de înțeles ale coardelor vocale și din reacțiile inexplicabile ale circumvoluțiunilor vîscoase și cenușii, creșteau iarăși ceruri în care se oglindeau nouri, pîraie, clipe trecute, creșterea și decăderea înțelepciunii atît de greu cîștigate.

— Mă iubești, Ravic — spuse Joan, și era numai pe jumătate întrebare.

— Da. Dar am să fac tot ce-mi stă în putință să te smulg din mine.

O spusese calm, ca și cînd nu i-ar fi privit pe nici unul din ei. Ea nu-i dădu atenție.

— Nu pot înțelege ca noi doi să nu fim împreună. Pentru un timp da. Dar nu pentru totdeauna. Nu pentru totdeauna, repetă ea, scuturată de un fior. — Niciodată e un cuvînt îngrozitor, Ravic. Nu pot concepe să nu mai fiu niciodată cu tine.

El nu răspunse. — Lasă-mă să stau aici, spuse ea. Nu vreau să mai plec niciodată. Niciodată.

— Ai să pleci mîine. Asta o știi foarte bine.

— Cînd sînt aici nu pot concepe că aș putea fi și în altă parte.

— E același lucru. Și pe asta o știi.

Golul din inima timpului. Aceeași cameră, luminată ca și mai înainte, cu aceeași ființă pe care o iubești, și, totuși, ciudat nu mai era aceeași ființă, puteai să-ntinzi mîna și s-o atingi, dar mîna nu mai putea niciodată s-o prindă.

Ravic puse paharul pe masă. — Tu știi că ai să mă părăsești mîine, poimîine, într-o zi — spuse el.

Joan își plecă încet capul. — Da.

— Și chiar dacă te-ai întoarce — știi că m-ai părăsi iar...

— Da. Își înălță privirile. Ochii îi erau scăldați în lacrimi. — De ce, Ravic ? De ce ?

— Nici eu nu știu. Zîmbi scurt. Uneori dragostea nu e atît de veselă, nu-i așa ?

— Nu, spuse ea uitîndu-se la el. De ce dragostea noastră nu e veselă, Ravic?

Ravic dădu din umeri. — Nici asta nu știu, Joan. Poate fiindcă nu ne-a mai rămas nimic de ce să ne agățăm. Înainte aveam multe — siguranță, temei, credință, țeluri, — balustrade solide de care ne puteam sprijini atunci cînd ne zguduia dragostea. Astăzi nu avem nimic — în cel mai bun caz puțină disperare, puțin curaj, iar încolo lucruri străine înăuntru și în afară. Apoi, cînd dragostea ne aprinde, sîntem ca niște torțe de paie uscate. Nu mai avem altceva decît dragostea — și dragostea schimbă totul — ea face viața mai sălbatică, mai importantă, mai destructivă.

Ravic își umplu paharul.

— N-ar trebui să ne gîndim prea mult la lucruri de felul acesta, continuă el. Nu sîntem în situația de a gîndi prea mult. Gîndurile te fac să devii inutil. Și noi nu vrem să devenim inutili, nu-i așa?

Joan scuturâ din cap. — Ba da. Cine era femeia aceea, Ravic?

— O pacientă. Am fost odată cu ea la Șeherezada, pe vremea cînd cîntai acolo. Acum o sută de ani. Te ocupi cu ceva în prezent?

— Joc în niște roluri mici. Nu cred că e ceva de capul meu. Dar cîștig destul ca să fiu independentă. Vreau să am posibilitatea să-mi dau demisia în orice moment. Nu am nici un fel de ambiție.

Ochii-i erau uscați. Goli un pahar de calvados și se ridică. Părea obosită. — De ce toate astea, Ravic? De ce? Trebuie să existe un motiv. Altfel nu ne-am întreba.

Ravic zîmbi gînditor. — E cea mai veche întrebare a omenirii, Joan. De ce — întrebarea de care s-a sfărîmat pînă acum orice logică, orice filozofie, orice știință.

— Acuma plec, spuse ea fără să-l privească. Își luă lucrurile de pe pat și se îndreptă spre ușă.

Pleca. Pleca. Era la ușă. Ceva străfulgeră in Ravic. Pleca. Pleca. Se îndreptă în pat. Deodată i se păru cu neputință, totul era cu neputință, încă o noapte, numai noaptea aceasta, să-i mai simtă tîmpla adormită pe umărul lui, mîine putea să lupte, să-i mai simtă o dată răsuflarea într-a lui, să mai trăiască o dată iluzia duioasă

și decepția dulce. „Nu pleca, nu pleca, ce altceva îmi rămine mie? Ce-mi folosește curajul meu rece? Încotro sîntem mînați? Numai tu ești reală! Vis luminos! Pajiște de asfodele a uitării! Încă o dată, încă o dată, scînteie a veșniciei! Pentru cine mă păstrez? Pentru ce tristețe? Pentru ce atîta nesiguranță întunecată? Îngropată, piedută, viața mea nu mai are decît douăsprezece zile, douăsprezece, și la capătul lor nimic, douăsprezece zile și noaptea aceasta, piele strălucitoare, de ce ai venit în noaptea asta, smulsă din stele, plutind, înnourată de vise vechi, de ce ai străpuns forturile și baricadele acestei nopți în care numai noi sîntem vii? — Joan! strigă el.

Joan se întoarse. Fața i se lumină brusc de o iradiere sălbatică, fără suflare. Scăpă lucrurile din mînă și se aruncă spre el.

26

AUTOMOBILUL SE OPRI ÎN COLȚUL STRĂZII Vaugirard.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Ravic.

— O manifestație. Șoferul nu întoarse capul. Comuniști, de data asta.

Ravic se uită la Kate Hegstroem. Mică și firavă, stătea ghemuită în colțul mașinii, în costumul ei de doamnă de onare de la Curtea lui Ludovic al XIV-lea. Era foarte pudrată pe față. Cu toate acestea, se vedea că este palidă. Oasele tîmplelor și ale obrajilor erau proeminente.

— Nu-i rău, spuse el, iulie, 1939, o manifestație fascistă a Crucilor de Foc acum cinci minute, acum una comunistă — și noi îmbrăcați în costume din secolul al XVII-lea. Nu-i rău, Kate.

— Ce importanță are, spuse Kate zîmbind.

Ravic se uită la pantofii ei esecarpin. Situația era impresionant de ironică. Nu trebuia să mai adauge și reflecția că orice polițist putea să-l aresteze.

— Să încerc să ies pe altă stradă? întrebă șoferul Katei Hegstroem.

— N-ai să poți întoarce, spuse Ravic. Sînt prea multe mașini în urma noastră.

Manifestanții treceau liniștiți pe dinaintea lor. Purtau steaguri și pancarde. Nu cînta nimeni. Un mare număr de polițiști escorta demonstrația. Într-alt colț al străzii Vaugirard stătea, neobservat, alt grup de polițiști, cu biciclete. Unul din ei patrula pe stradă. Se uită în automobilul Katei Hegstroem. Trecu mai departe fără să dea vreun semn de uimire.

Kate Hegstroem văzu expresia lui Ravic. — Nu l-a surprins cîtuși de puțin. Știe despre ce este vorba. Poliția știe tot. Balul de la Monfort este evenimentul verii. Casa și grădina vor fi înconjurate de poliție.

— Asta mă face să fiu complet liniștit.

Kate Hegstroem zîmbi. Nu cunoaște nimic din situația lui Ravic.

Atîtea bijuterii cîte ai să vezi astăzi n-au să se mai adune curînd în Paris. Costume veritabile cu bijuterii veritabile. Poliția nu vrea să riște. Și printre oaspeți vor fi și detectivi.

— Costumați ?

— Posibil. De ce ?

— E bine de știut. Îmi pusesem în gînd să fur smaraldele Rothschild.

Kate Hegstroem lăsă geamul în jos. — Are să te plictisească, știu. Dar de data aceasta nu ai ce face.

— N-am să mă plictisesc, Kate. Dimpotrivă. N-aș fi avut nimic altceva de făcut. Are să fie băutură destulă ?

— Cred că da. Dar pot să-i arunc o vorbă lacheului. Îl cunosc destul de bine.

Se auzeau pașii manifestanților pe pavaj. Nu mergeau în cadență. Înaintau în dezordine. Îți făceau impresia unei turme.

— În ce secol ți-ar plăcea să trăiești, Ravic, dacă ai putea alege ?

— În cel prezent. Altfel aș fi mort și un idiot mi-ar purta costumul la balul acesta.

— Nu asta voiam să spun. În care secol ai vrea să-ți trăiești din nou viața ?

Ravic se uită la mîneca hainei lui. — Tot într-acesta, spuse el. În secolul nostru. E cel mai zgomotos, mai

sîngeros, mai corupt, mai lipsit de culoare, mai las, mai murdar — şi totuşi...

— Eu nu. Kate Hegstroem îşi frecă mîinile de parcă i-ar fi fost frig. Brocardul fin strălucea la încheieturile ei subţiri.

— Mie mi-ar plăcea secolul acesta, al XVII-lea. Sau şi mai înainte. În oricare — numai într-al nostru nu. N-am ajuns la sentimentul acesta decît de cîteva luni. Înainte nici nu mă gîndeam la aşa ceva.

Kate Hegstroem lăsă geamul în jos de tot. — Ce căldură! Şi ce umezeală! Nu s-a terminat încă manifestaţia?

— Ba da, spuse Ravic, trec ultimele grupuri.

Se auzi o împuşcătură; venea din direcţia străzii Cambronne. Poliţiştii din colţ se suiră imediat pe biciclete. O femeie dădu un ţipăt. Mulţimea răspunse cu un vaiet spontan. Oamenii o luau la fugă. Poliţiştii apăsară pe pedale şi se avîntară în gloată, rotind bastoanele de cauciuc.

— Ce-a fost asta? întrebă Kate Hegstroem, speriată.

— Nimic. A explodat un pneu.

Şoferul viră. Faţa i se schimbase. — Dacă...

— Mînă înainte, îl întrerupse Ravic. Acuma poţi să treci. Răspîntia era pustie, de parcă ar fi măturat-o o rafală de vînt.

— Dă-i drumul! spuse Ravic.

Dinspre strada Cambronne se auzeau ţipete. A doua împuşcătură. Şoferul îşi văzu de drum.

Stăteau pe terasa care dădea spre grădină. Peste tot se vedeau costume. În umbra deasă a pomilor, trandafirii erau în floare. Luminările apărate de lampioane răspîndeau o lumină caldă şi tremurătoare. Într-un pavilion, cîţiva instrumentişti executau un menuet. Tot tabloul părea un Watteau viu.

— Simpatici? întrebă Kate Hegstroem.

— Da.

— Serios?

— Da, Kate. Cel puțin de la distanță.

— Haide să ne plimbăm prin grădină.

Sub copacii bătrîni și înalți se desfășura un tablou ireal. Lumina incertă a lumînărilor tremura pe argintul și aurul brocardelor, pe catifelele bleu-pal, roz și verzi ca marea, lucirea lor slabă cădea pe perucile bogate și pe umerii goi și pudrați, în jurul cărora vibrau acordurile delicate ale viorilor. Perechi și grupuri se plimbau agale pe alei, mînerele spadelor sclipeau, un havuz arunca apa în sus, iar gardurile vii de glădice formau un decor întunecat, stilizat.

Ravic observă că servitorii erau în costume. Își zise că și detectivii trebuiau să fie la fel. Nu i-ar fi făcut nici o plăcere să fie arestat de Molière sau de Racine. Sau de un pitic de la Curte, de pildă.

Se uită la cer. O pictăură caldă și grea îi căzuse pe mînă. Cerul roșu se întunecase.

— Are să plouă, Kate, spuse el.

— Nu. Imposibil. Grădina...

— Plouă ! Fuga !

O luă de braț și o trase pe terasă. De abia ajunseră, cînd începu să toarne cu găleata. Ploaia se revărsa, lumînările se stinseră în sfeșnice, după cîteva secunde fețele de masă atîrnau ca niște cîrpe fără culoare, și izbucni panica. Marchize, ducese și doamne de onoare se îmbulziră spre terasă cu poalele rochiilor lor de brocard ridicate ; duci, excelențe și mareșali încercau să-și apere perucile și se ciocneau unul de altul ca niște pui multicolori, speriați. Apa curgea prin gulere și decolteuri, spălînd pudra și rujul, și un fulger palid inundă grădina cu o lumină imaterială, urmat de bubuitul puternic al tunetului.

Kate Hegstroem stătea nemișcată sub storurile terasei, lipită de Ravic. — Asta nu s-a mai întîmplat pînă acum, spuse ea, contrariată. Nu s-a mai întîmplat în nici un an.

— O ocazie minunată să pui mîna pe smaralde.

— Da. Doamne, Doamne...

Servitori în impermeabile fugeau prin grădină cu umbrele în mînă. Ciorapii lor de satin contrastau izbitor cu cauciucul hainelor de ploaie. Însoțiră pînă la terasă pe

ultimele doamne de onoare rătăcite și apoi se duseră să adune lucrurile pierdute de invitați. Unul din ei aducea o pereche de pantofi de aur. Ploaia se revărsa pe mesele goale. Răpăia pe storul întins ca și cum cerul bătea toba deșteptării cu niște bețe de cristal.

— Să intrăm înăuntru, spuse Kate Hegstroem.

Încăperile erau mult prea mici pentru numărul de oaspeți. Nimeni nu se așteptase la vreme rea. Zăpușeala zilei întîrzia încă prin camere. Aglomerația de oameni făcea căldura și mai insuportabilă. Toaletele bogate ale doamnelor erau în dezordine. Trenele de mătase fuseseră rupte de picioarele care călcaseră pe ele. De abia te puteai mișca.

Ravic stătea lîngă ușă cu Kate Hegstroem. În fața lui, o veselă marchiză de Montespan, cu cozi, își recăpăta răsuflarea. În jurul gîtului cu porii măriți, purta un pandantiv cu diamantul în formă de pară. Semăna acum cu o nevastă de băcan la carnaval. Lîngă ea tușea un bărbat chel, fără bărbie. Ravic îl recunoscu. Era Blancher, de la Ministerul de Externe, în costumul lui Colbert. Două doamne frumoase și suple, cu profiluri de prepelicari, stăteau în fața lor lîngă un baron evreu, cu o pălărie brodată cu pietre prețioase, gras și zgomotos, care le mîngîia umerii plin de apreciere. Cîțiva sud-americani, îmbrăcați în paji, îl observau atenți și uimiți. Între ei stătea contesa Bellin, deghizată în La Vallière, cu chip de înger decăzut și cu multe rubine. Ravic își aminti că-i scosese ovarele cu doi ani în urmă, după diagnosticul lui Durant.

Miros de ploaie. Îmbîcseală apăsătoare datorată amestecului mirosurilor de parfum, de piele și de păr ud. Fețele, spălate de ploaie, erau goale sub peruci, mai mult decît dacă purtătorii lor ar fi fost dezbrăcați de costume. Ravic privi în jur. Văzu multă frumusețe ; văzu și spirit și pătrundere sceptică ; dar ochii lui erau obișnuiți să recunoască și cel mai mic semn de boală. Aparența perfecțiunii nu-l putea înșela ușor. Știa că o anumită clasă rămăsese aceeași de-a lungul secolelor ; dar mai știa ce înseamnă febra și decadența și cunoștea simptomele. Promiscuitate rafinată ; toleranță a slăbiciunii ; ironie ne-

putincioasă ; inteligență fără discreție ; spirit de dragul spiritului ; sînge obosit, a cărui scînteie se irosea în ironii, în aventuri minore, în pofte meschine, în fatalism rafinat și într-o tristă lipsă de scop. Lumea nu va fi mîntuită de oamenii aceștia, se gîndi el. Dar de cine ?

Se uită la Kate Hegstroem. — N-ai să poți bea nimic, spuse ea. Servitorii n-au cum să străbată prin mulțime.

— Nu face nimic.

Fuseseră împinși treptat în camera cealaltă. De-a lungul pereților se găseau mese cu șampanie, aduse în grabă.

Într-un colț mai ardeau cîteva lumînări în sfeșnice. Peste licărirea lor palidă luminau fulgerele de afară, dînd chipurilor o înfățișare lividă, spectrală, de moarte. Tunetul bubuia, înecа vocile, domnea și amenința, pînă cînd lumina molcomă a lumînărilor apărea iarăși, și, odată cu ea, viața și zăpușeala înăbușitoare.

Ravic arătă spre mesele cu șampanie. — Să-ți aduc un pahar ?

— Nu, e prea cald. Poftim, acesta este balul la care te-am invitat, spuse ea uitîndu-se la Ravic.

— Poate că are să se oprească ploaia.

— Nu. Și chiar dacă încetează — serbarea e ratată. Știi ce-aș vrea ? Să plecăm...

— Și eu la fel. Asta seamănă cu epoca dinainte de Revoluția Franceză. Te aștepți să apară din moment în moment sans-culoții.

Le trebuie mult timp ca să ajungă la ieșire. Costumul Katei Hestroem arăta de parcă ar fi dormit în el ore întregi. Afară, ploaia cădea multă și dreaptă. Casele de peste drum erau parcă văzute dindărătul vitrinei udată de apă a unei florării.

Automobilul porni.

Unde vrei să mergi ? întrebă Ravic. Înapoi la hotel ?

— Încă nu. Dar nu putem merge nicăieri în costumele acestea. Să nennvîrtim puțin pe străzi.

— Bine.

Mașina aluneca încet prin noaptea pariziană. Ploaia bătea în acoperiș și acoperea aproape toate celelalte sunete. Arcul de Triumf se înălță cenușiu, în ploaia argintie,

apoi dispăru. Champs Elysées, cu ferstrele lui luminate, trecu în goană înapoi. Rond Point mirosea a flori și a prospețime, un val de culori vii deasupra tumultului, Place de la Concorde se deschidea întinsă ca un ocean, cu Tritonii și monștrii ei marini. Strada Rivoli se apropie înot, cu arcadele ei luminoase, un crîmpei din Veneția, după care venea Luvru, cenușiu și tern, cu curtea lui nesfîrșită, cu ferestrele în întuneric. Apoi cheiurile, podurile, tremurate, ireale, în ploaia măruntă. Apoi o șalupă, cu o lumină caldă, ce ascundea parcă în ea o mie de cămine. Sena, bulevardele, cu autobuze, zgomot, oameni și prăvălii. Gardul de fier de la Luxembourg, grădina dindărătul lui, ca o poezie de Rilke. Cimitirul Montparnasse, tăcut, uitat. Străzi vechi și înguste, vîrîte una într-alta, case, piețe tăcute se deschideau surprinzător, cu pomi, cu fațade strîmbe, biserici, monumente roase de vreme. Felinare care pîlpîiau în întuneric, pisoare care se înălțau din pămînt ca niște forturi în miniatură, străzi lăturalnice cu hoteluri unde puteai închiria camere sau baroc, cu fațade surîzătoare, cu uși adumbrite, ca în romanele lui Proust.

Kate Hegstroem stătea în colțul ei și nu scotea o vorbă. Ravic fuma. Vedea focul țigării, dar nu-i simțea gustul. Fuma parcă o țigară imaterială în întunecimea mașinii, și treptat, toate celelalte lucruri deveniră ireale — plimbarea cu automobilul, automobilul acesta care înainta fără zgomot prin ploaie, străzile care treceau pe lîngă ei, femeia tăcută din colțul canapelei, femeia aceasta al cărei costum sclipea în întuneric, mîinile acestea pe care moartea își pusese pecetea și care se odihneau nemișcate pe rochia de brocard ca pentru a nu se mai ridica nicodată — era o plimbare fantomatică prin fantomaticul Paris, ciudat transfigurat de gînduri nedeterminate și de un adio negrăit și fără de înțeles.

Se gîndi la Haake. Încercă să-și facă un plan. Se gîndi. la femeia cu părul roșu-auriu pe care o operase. Se gîndi la o seară ploioasă din Rothenburg ob der Tauber cu o femeie pe care o uitase, la hotelul Eisenhut, și la o vioară ce se auzea printr-o fereastră necunoscută. Își adu-

cea aminte de Rosenberg, care fusese împușcat în timpul unei furtuni, pe un cîmp plin de maci din Flandra — o furtună care se amestecase sinistru cu focul de mitralieră, de parcă Dumnezeu se săturase de om și ploua cu gloanțe de pămînt. Se gîndea la un acordeon jalnic și ca o tînguire de dor, la care cînta un soldat din batalionul de marină de la Houthoulst ; Roma pe ploaie, o șosea udă de dincolo de Rouen ; nesfîrșita ploaie de noiembrie pe acoperișurile barăcilor din lagărul de concentrare ; țărani spanioli morți, în ale căror guri deschise se adunase apa de ploaie ; fața umedă a Clairei, înainte de a muri ; drumul spre universitatea din Heidelberg, cu parfumul pătrunzător al liliacului — o lanternă magică a trecutului ; o procesiune nesfîrșită de scene ale trecutului, care trecea pe lîngă el ca strada de afară, în același timp otravă și alinare.

Își stinse țigara și se îndreptă. Destul. Cine se uită prea mult îndărăt poate să se împiedice de ceva sau să cadă de pe o stîncă.

Automobilul urca acum străzile din Montmartre. Ploaia încetă. Nori argintii pluteau pe cer, grei și grăbiți, ca niște femei însărcinate care se zoreau să dea naștere unui strop de lună. Kate Hegstroem spuse șoferului să oprească. Coborîră din mașină și colindară multe străzi pe jos.

Parisul se desfășura în fața ochilor lor. Parisul întins, sclipitor, ud. Parisul cu străzi, cu piețe, cu nori și cu lună. Parisul cu jerba de bulevarde, cu palida licărire a turnurilor și a acoperișurilor. Parisul, cu vînturile de la orizont, cu șesul de la picioarele lui, cu poduri sculptate în întuneric și lumină, cu o perdea de ploaie dincolo de Sena, în depărtare, cu nenumăratele faruri ale automobilelor. Parisul, smulgîndu-se semeț din noapte, un stup uriaș de viață tumultuoasă, cancer și *Mona Lisa*. Parisul.

— Așteaptă-mă un moment, Kate, spuse Ravic. Vreau să iau ceva.

Intră în cel mai apropiat bistro. Îl izbi un miros cald de cîrnați cu sînge și de leberwurst. Nimeni nu dădu atenție costumului lui. Luă o sticlă de coniac și două

pahare. Cîrciumarul destupă dopul de la sticlă și-l puse la loc în așa fel, încît să poată fi scos ușor.

Kate Hegstroem stătea afară așa cum o lăsase Ravic. Silueta ei firavă se profila pe cerul tulbure, în costumul acela vechi, ca și cînd unul din secolele trecute o uitase în viață și nu era o americană de origine suedeză, din Boston.

— Uite, Kate. Cel mai bun apărător împotriva frigului, a ploii și a vuietului prea marei tăceri. Să bem în cinstea orașului de la picioarele noastre.

— Da, spuse ea luînd paharul. Bine am făcut că am venit încoace. E mai plăcut decît la toate balurile din lume.

Își goli paharul. Luna îi cădea pe umeri, pe rochie și pe față.

— Coniac, spuse ea. Și încă din cel bun.

— Așa e. Atît timp cît recunoști acest lucru, totul este în ordine.

— Mai toarnă-mi. După aceea o să ne întoarcem, eu am să-mi schimb rochia, și-ai să te schimbi și tu, și-o să mergem la Șeherezada, și-am să fac o orgie de sentimentalism, și-are să-mi fie milă de mine și-am să-mi iau rămas bun de la toate minunatele nimicuri ale vieții, și începînd de mîine, am să-i citesc pe filozofi, am să-mi fac testamentul și-am să mă comport așa cum îi stă bine unei persoane de condiția mea.

Ravic se întîlni cu proprietăreasa pe scara hotelului. Îl opri și-i spuse :

— Aveți un moment liber ?

— Desigur.

Îl conduse pînă la etajul al doilea și deschise o ușă cu un speraclu. Ravic văzu că odaia era încă ocupată.

— Ce-nseamnă asta ? întrebă el. De ce intrați aici ?

— E camera lui Rosenfeld, spuse ea. Vrea să se mute.

— Nu vreau să fac schimb...

— Vrea să se mute și nu mi-a plătit chiria pe ultimele trei luni.

— Văd că bagajele lui sînt aici. Puteți să le rețineți.

Proprietăreasa lovi disprețuitor cu piciorul un geamantan rupt, care stătea deschi lîngă pat. — Ce are aici ?

Lucruri fără valoare. Fibre vulcanizate. Cămăşi uzate. Un rînd de haine — vedeţi şi dumneavoastră. N-are decît două. Pe toate astea nu iei nici măcar o sută de franci.

Ravic dădu din umeri. — A anunţat că vrea să plece ?

— Nu, dar asta se vede de la sine. I-am spus-o în faţă şi a recunoscut. L-am avertizat că pînă mîine trebuie să-mi plătească. N-o pot duce la infinit cu chiriaşi care nu plătesc.

— Mă rog. Şi ce amestec am eu în toate acestea ?

— Tablourile. Sînt ale lui. Zice că sînt de valoare. Pretinde că poate să plătească zece chirii cu ele. Uitaţi-vă şi dumneavoastră !

Ravic nu dăduse atenţei pereţilor. Îşi ridică ochii şi în faţa lui, deasupra patului, văzu atîrnat un peisaj din Arles, de van Gogh, din cea mai bună epocă a lui. Se apropie un pas. Nu putea exista nici o îndoială, tabloul era autentic.

— Îngrozitor, nu ? întrebă proprietăreasa. Cică strîmbăturile astea sînt copaci ! Dar aştălaltă !

Celălalt era atîrnat deasupra lavoarului şi era un Gauguin. O fată goală din mările Sudului, în faţa unui peisaj de la tropice.

— Uite ce picioare, spuse proprietăreasa. Glezne ca de elefant. Şi faţă tuciurie. Uită-te la ea cum stă ! Mai are unul care nu e terminat.

Cel neterminat era un portret al doamnei Cézanne, de Cézanne.

— Ce gură ! Strîmbă. A ui at să-i pună culoare în obraz. Cu astea vrea el să mă înşele ! Mi-aţi văzut tablourile mele ! Alea zic şi eu tablouri ! După natură, exacte şi corecte. Peisajul de iarnă cu cerbul, din sufragerie. Dar fleacurile astea — parcă le-ar fi făcut el singur. Nu sînteţi de aceeaşi părere ?

— Da, aproximativ...

— Asta am vrut să ştiu. Sînteţi om cult şi vă pricepeţi la asemenea lucruri. N-au nici măcar rame.

Cele trei tablouri nu aveau rame. Străluceau pe tapetul murdar ca nişte ferestre care dădeau într-altă lume.

— Dacă ar avea măcar rame bune, aurite! Așa le-aș lua. Mi-e teamă că am să rămîn cu ele și-am să fiu iar păcălită. Așa pățești cînd ești prea bun!

— Nu cred că veți rămîne cu tablourile, spuse Ravic.

— Ce altceva pot să fac?

— Rosenfeld are să facă rost de bani.

— De unde? Se uită repede la el și fața i se schimbă. — Te pomenești că sînt de valoare? Cîteodată tocmai fleacurile astea fac parale!

Se vede că îndărătul frunții ei gîndurile se băteau cap în cap:

— Pot să-mi iau unui de ăsta fără multă vorbă, în contul chiriei pe ultima lună! Dumnevoastră care ziceți? Cel mare de deasupra patului?

— Pe nici unul. Așteptați pînă se întoarce Rosenfeld. Sînt sigur că are să vină cu bani.

— Eu nu. Eu sînt proprietăreasă de hotel.

— Atunci de ce-ați așteptat atîta timp? De obicei sînteți mai strictă.

— Promisiuni! Ce de promisiuni mi-a făcut! Știți cum merg lucrurile pe-aici.

Rosenfeld apăru deodată în pragul ușii. Tăcut, sound și calm. Înainte ca proprietăreasa să poată deschide gura el scoase niște bani din buzunar.

— Poftim — și uite nota. Fii bună, te rog, și scrie pe ea achitat.

Proprietăreasa se uită mirată la bancnote. Se uită apoi la tablouri și iar la bani. Voia să spună multe lucruri, dar îi pierise graiul. — Să vă dau restul, spuse ea în cele din urmă.

— Da, poți să mi-l dai acum?

— Imediat, n-am caseta la mine. Vă schimb numai-decît.

Ieși pe ușă ca și cum s-ar fi simțit porfund jignită. Rosenfeld se uită la Ravic.

— Te rog să mă ierți, spuse Ravic. Bătrîna m-a vîrît cu forța aici în cameră. N-am știut ce are de gînd. Voia să afle ce valoare au tablourile.

— I-ai spus?

— Nu.

— Bun. Rosenfeld se uită la Ravic cu un zîmbet ciudat.

— De ce ții asemenea tablouri aici ? întrebă Ravic. Sînt asigurate ?

— Nu. Nimeni nu fură tablouri. Asta se întîmplă o dată la douăzeci de ani, la cîte un muzeu.

— Putea să ardă casa.

Rosenfeld dădu din umeri. — Trebuie să riști. Asigurarea e prea scumpă pentru mine.

Ravic studie pictura lui van Gogh. Făcea cel puțin un milion de franci. Rosenfeld îi urmări privirea.

— Știu la ce te gîndești. Cine are așa ceva, trebuie să aibă și bani s-o asigure. Dar eu n-am, trăiesc numai din tablouri. Le vînd unul cîte unul. Și nu-mi place să le vînd.

Sub Cézanne, pe o măsuță, se găsea o spirtieră. Lîngă ea, o cutie de cafea, un colț de pîine, o farfurie cu unt și cîteva pungi. Camera era mică și sărăcăcioasă, dar pe pereții ei strălucea splendoarea lumii.

— Înțeleg foarte bine, spuse Ravic.

— M-am gîndit că am s-o pot scoate la capăt, zise Rosenfeld. Pînă acum am plătit tot cu banii ăștia. Călătoria cu trenul, biletul de vapor, absolut tot, afară de chiria de pe ultimele trei luni. Am mîncat prost, dar n-am avut încotro. Obținerea vizei durează prea mult. Astă-seară am fost nevoit să vînd un Monet. Un peisaj de la Vertheuil. Credeam c-o să-l pot lua cu mine.

— Nu tot trebuia să-l vinzi în altă parte ?

— Ba da, dar pe dolari. Aș fi luat de două ori pe-atîta.

— Pleci în America ?

Rosenfeld făcu din cap că da. — E timpul s-o ștergem de-aici. Ravic se uită la el. — Pleacă și Pasărea Morții, spuse Rosenfeld.

— Care pasăre ?

— A, nu știi ? Markus Meyer. L-am botezat Pasărea Morții. Știe după miros cînd trebuie să-ți iei tălpășița.

— Meyer ? făcu Ravic. Tipul acela chel, care cîntă din cînd în cînd la pian, jos, la Catacombă ?

— Da. Îi spuneam Pasărea Morții încă de la Praga.

— Bună poreclă.

— Totdeauna simte dinainte. A plecat din Germania cu două luni înainte de a veni Hitler. Din Viena cu trei luni înainte de Anschlusss. Din Praga cu șase săptămîni înainte de ocupație. Eu mă țin tot timpul după el. Totdeauna miroase. Așa am și reușit să-mi salvez tablourile. Nu se mai putea scoate bani din Germania. Marca era blocată. Aveam un milion și jumătate în investiții. Am încercat să lichidez, dar au venit naziștii și a fost prea tîrziu. Meyer a fost mai șmecher. Și-a trecut, prin contrabandă, o parte din avere peste graniță. Eu n-am avut curajul. Acum pleacă în Amercia și eu mă țin după el. Păcat de Monet.

— Poți să pleci cu restul banilor pe care i-ai luat pe el. Francul nu este încă blocat.

— Da, dar aș fi trăit mai mult timp din el dacă l-aș fi vîndut acolo. Probabil că în curînd are să trebuiască să-l sacrific pe Gaugun.

Rosenfeld se juca cu spirtiera. — Astea sînt ultimele, spuse el. Doar astea trei. Trebuie să trăiesc din ele. Pe o slujbă nu pot conta. Ar fi o adevărată minune. Astea trei au mai rămas. Unul mai puțin înseamnă o bucată de viață mai puțin.

Stătea abătut în fața geamantanului. — La Viena — cinci ani n-a fost scump, am trăit cu puțini bani; dar m-a costat doi Renoir și un pastel de Degas. La Praga am mîncat un Sisley și cinci gravuri. Nu voia să dea nimeni nimic pe gravuri — două erau de Degas, un creion de Renoir și două sepia de Delacroix. În America aș fi trăit cu ele un an întreg. Vezi, spuse el trist, acum nu mi-au mai rămas decît aceste trei tablouri. Ieri încă mai aveam patru. Viza asta mă costă cel puțin doi ani de trai. Dacă nu trei.

— Sînt o mulțime de oameni care nu au tablouri din care să trăiască.

Rosenfeld ridică din umerii lui osoși. — Asta nu e o consolare.

— Nu, e drept, spuse Ravic.

— Cu tablourile astea trebuie să ies din război. Și războiul are să țină mult timp.

Ravic nu răspunse. — Așa spune Pasărea Morții, zise Rosenfeld. Și nici măcar nu e sigur că America va fi ferită.

— De-acolo unde o să se mai ducă ? întrebă Ravic. N-au mai rămas multe locuri de refugiu.

— Nu știe nici el precis. Se gîndea la Haiti. Nu crede că o republică de negri are să intre în război.

Rosenfeld vorbea cît se poate de serios. — Sau Honduras. O mică republică din America Centrală. San Salvador. Poate chiar Noua Zeelandă.

— Noua Zeelandă ? Cam departe, nu ?

— Departe ? Rosenfeld surise trist. — Departe de ce ?

27

O MARE, O MARE ÎNTUNECATĂ ȘI PLINĂ DE tunete, care izbea în urechile lui. Apoi un sunet strident pe coridoare, un vapor pregătit pentru a fi distrus — și noapte, obișnuita fereastră palidă care apare la sfîrșitul somnului, iarăși sunetul — telefonul.

— Ravic ridică receptorul. — Alo...

— Ravic...

— Ce e ? Cine e ?

— Eu. Nu mă recunoști ?

— Ba da. Acum da. Ce s-a întîmplat ?

— Trebuie să vii ! Repede ! Numaidecît !

— Dar ce este ?

— Vino, Ravic ! S-a întîmplat ceva.

— Ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat ceva. Mi-e teamă ! Vino ! Vino imediat ! Ajută-mă ! Ravic ! Vino !

Telefonul se întrerupse. Ravic așteptă. Veni tonul. Joan închisese telefonul. Puse receptorul la loc și privi înainte în noaptea palidă. Somnul provocat de narcotic atîrna încă greu îndărătul frunții lui. Haake, acesta fusese primul lui gînd. Haake — pînă ce recunoscuse fereastra și-și dăduse seama că era la Internațional și nu la Prince-de-Galles. Se uită la ceas. Limbile fosforescente arătau

patru și douăzeci. Sări brusc din pat. În seara în care se întîlnise cu Haake, Joan îi spusese ceva de o primejdie, o teamă. Dacă... orice era posibil! Văzuse cele mai ciudate întîmplări. Își pregăti în grabă trusa și se îmbrăcă.

Găsi un taxi la colțul străzii. Șoferul avea cu el un mic griffon. Cîinele stătea pe gîtul lui ca un guler de blană. Cînd vira mașina se legăna și el. Ravic simțea că înnebunește. Îi venea să trîntească animalul pe canapeaua mașinii, dar îi cunoștea pe șoferii parizieni.

Mașina duduia prin noaptea caldă de iulie. Parfumul fin al frunzișului care respira timid. Florile ramurilor, pe alocuri tei, umbre, un cer de iasomie brodat cu stele, printre ele un aeroplan, cu lumini intermitente, roșii și verzi, ca un bărzăune sinistru și amenințător printre licurici, străzi decolorate, zumzetul pustiului, cîntecul a doi beți, sunetele unui acordeon într-un subsol și, deodată, șovăiala, teama, graba: poate că era prea tîrziu.

Casa. Întunericul călduț și somnoros. Ascensorul cobora ca insectă greoaie, luminată. Ravic ajunsese la primul etaj, se răzgîndi și coborî iar la parter. Ascensorul urca mai repede, cît era el de încet.

Ascensoarele Parisului ca niște jucării! Celule șubrede, scîrțîietoare, răgușite, deschise în partea de sus, deschise în lături, nimic altceva decît un fund cu cîteva bare de fier, cu un bec ars, cu celălalt slab înșurubat și tremurînd trist — în sfîrșit, ultimul etaj. Împinse grilajul și sună la ușă.

Îi deschise Joan. Se uită la ea. Nici o urmă de sînge — fața îi era normală, nimic. — Ce este? întrebă el. Unde e...

— Ravic. Ai venit!

— Unde e — ai făcut ceva?

Joan se dădu înapoi. El intră în cameră și privi împrejur. Nu era nimeni. — Unde? În dormitor?

— Ce să fie? întrebă ea.

— E cineva în dormitor? E cineva la tine?

— Nu. De ce?

Ravic se uită la ea. — Nu e nimeni la mine cînd vii tu, spuse ea.

El privea mai departe. Era sănătoasă și-i zîmbea. — Cum de-ți vin asemenea idei?

Zîmbetul ei se accentuă. — Ravic, spuse ea și el își dădu seama, ca și cum o ploaie de grindină i-ar fi biciuit fața, că Joan îl crede gelos și se bucură. Trusa cu instrumente atîrnă, deodată, ca o tonă în mîna lui. O puse pe scaun. — Mincinoasă afurisită, spuse el.

— Ce? Ce te-a apucat?

— Mincinoasă afurisită, repetă le. Și eu, imbecil, că mă las păcălit.

Își luă trusa și se îndreptă spre ușă. Ea i se așeză numaidecît în cale. — Ce vrei să faci? Nu pleca! Nu poți să mă lași singură! Nu știu ce se întîmplă dacă mă lași singură!

— Mincinoaso! spuse el. Puțin îmi pasă că minți, dar mă dezgustă cînd văd că folosești minciuni atît de ieftine. Cu așa ceva nu se joacă!

Joan îl împinse din dreptul ușii. — De ce nu te uiți în jurul tău? Nu vezi că s-a întîmplat ceva? Uite ce-a făcut în furia lui! Mi-e frică să nu se-ntoarcă! Nici nu-ți închipui de ce e în stare.

Un scaun era răsturnat pe jos. O lampă. Cîteva cioburi de geam.

— Puneți pantofi cînd umbli prin casă, spuse Ravic, ca să nu te tai. E singurul sfat pe care ți-l pot da.

Printre cioburi era o fotografie. Împinse bucățile de geam cu piciorul și ridică fotografia.

— Poftim — o aruncă pe masă. Și acum lasă-mă în pace.

Joan stătea înaintea lui și-l fixa. Fața i se schimbase.

— Ravic, spuse ea cu o voce reținută. Puțin îmi pasă cum mă numești. Am mințit de multe ori, și am să mai mint. Toți vreți asta.

Împinse fotografia, care alunecă pe masă și căzu în așa fel încît Ravic putea să vadă a cui era. Nu era fotografia bărbatului cu care o văzuse pe Joan la Cloche d'Or.

— Toți vreți să fiți mințiți, spuse ea plină de dispreț. „Să nu mă minți! să nu mă minți! Spune-mi numai adevărul! Și cînd spun adevărul, nu-l puteți suporta. Nici unul din voi! Pe tine însă nu te-am mințit de multe ori. Pe tine nu. Cu tine n-am vrut să..

— Bine, bine, spuse Ravic. Nu-i nevoie să vorbim despre asta. Se simțea mișcat. Ceva îl atinsese și îl supărase. Nu mai voia să fie atins.

— Nu, cu tine nu este nevoie, spuse ea, și-l privi aproape rugător.

— Joan...

— Nici acum nu mint. Nu mint complet, Ravic. Te-am chemat fiindcă, într-adevăr, mi-era frică. Noroc că am putut să-l scot pe ușă. Am încuiat-o și el a urlat afară — și, între timp, ți-am telefonat. A fost primul meu gînd. Sînt chiar atît de vinovată ?

— Erai grozav de calmă și de netulburată cînd am venit.

— Fiindcă plecase și fiindcă știam că ai să vii să mă ajuți.

— Bun Atunci totul e în ordine și pot să plec.

— Are să vină înapoi. A strigat că are să se întoarcă. Acum s-a dus undeva și bea. Știu precis. Și cînd se întoarce beat, nu e ca tine — el nu știe să bea.

— Destul ! spuse Ravic. Încetează ! E prea absurd. N-ai decît să încui ușa. Și să nu mai faci una ca asta.

Ea rămase pe loc.

— Ce să fac ? izbucni ea.

— Nimic.

— Te sun — de trei ori, de patru ori — și tu nu răspunzi, îmi spui să te lase în pace. Ce înseamnă asta ?

Exact ce-am spus.

— Exact ce-ai spus ? Cum exact ce-ai spus ? Ce sîntem noi, niște automate pe care le poți închide și deschide ? Într-o seară totul este minunat și plin de iubire, și — apoi, deodată...

Tăcu și se uită în ochii lui Ravic.

— Eram sigur că o să urmeze asta, spuse el încet. Eram sigur că ai să profiți cum știi mai bine. Așa ești tu ! Ai știut atunci că era pentru ultima oară și trebuia să te oprești acolo. Ai fost cu mine și pentru că era ultima oară a fost așa cum a fost și a fost bine. Ne-am luat rămas bun și eram plini unul de altul și noaptea aceea ne-ar fi rămas în amintire ; dar tu n-ai putut rezista să n-o exploatezi ca o afaceristă, să n-o transformi într-o nouă cerere, să nu faci din ceva unic, înaripat, o prelungire

grotească. Și fiindcă eu n-am vrut, te-ai folosit de acest truc dezgustător și acum trebuie să rumegăm un lucru despre care e o nerușinare chiar să vorbim.

— N-am...

— Ai știut ! o întrerupse el. Nu minți iar ! Nu vreau să repet ce-ai spus. Mi-e cu neputință ! Ai știut ! Amîndoi am știut. Nu voiai să mai vii.

— Dar nici n-am venit !

Ravic se uită țintă la ea și de abia se putea stăpîni.

— N-ai venit, dar ai telefonat.

— Ți-am telefonat fiindcă mi-era frică !

— O, Doamne, spuse Ravic. E prea stupid ! Renunț.

Joan zîmbi ușor.

— Și eu, Ravic. Nu vezi că nu vreau altceva, decît să stai aici ?

— Tocmai ce nu vreau eu.

— De ce ? Joan continuă să zîmbească.

Ravic se dădu bătut. Joan refuza pur și simplu să-l înțeleagă și dacă ar fi stat să-i explice, cine știe cum avea să se sfîrșească ?

— Asta e o corupție, spuse el în cele din urmă. Ceva ce tu nu poți înțelege.

— Ba pot, răspunse ea încet. Poate că ai dreptate. Dar de ce e altfel decît săptămîna trecută ?

— Era la fel și atunci.

Joan se uită la el.

— Puțin îmi pasă de definiții.

El nu răspunse Simțea cum Joan îl învinge.

— Ravic, spuse ea venind mai aproape. Da, am spus atunci că s-a sfîrșit. Am spus că n-ai să mai auzi de mine. Am spus fiindcă așa ai vrut tu. Nu poți să înțelegi ?

— Nu, replică el aspru. Tot ce înțeleg e că vrei să te culci cu doi bărbați.

Ea nu se mișcă — Nu, spuse ea apoi. Dar chiar dacă ar fi așa, ce te interesează pe tine ?

Ravic rămase cu ochii la ea.

— În definitiv, ce te interesează pe tine ? repetă ea. Te iubesc. Nu e destul ?

— Nu.

— Tu n-ai nevoie să fii gelos. Ceilalţi n-au decît. Tu nu. Şi tu niciodată n-ai fost...

— Serios ?

— Da, nici măcar nu ştii ce înseamnă asta.

— Sigur că nu. Fiindcă nu fac scene dramatice ca tînărul tău...

Joan zîmbi.

— Ravic, spuse ea, gelozia începe cu aerul pe care-l respiră celălalt.

Ravic nu răspunse. Joan stătea în faţa lui şi-l privea. Îl privea şi tăcea. Aerul, coridorul îngust, lumina palidă — toate se umplură deodată de ea. Plină de aşteptare, de o forţă gingaşă, dar în acelaşi timp imperioasă, ca atracţia pămîntului pentru cel ce se reazimă, ameţit, de balustrada unui turn.

Ravic o simţea şi-i rezista. Nu voia să se lase prins de ea. Acum nu se mai gnîdea să plece. Dacă ar fi plecat, forţa l-ar fi urmărit. Voia ca sfîrşitul să fie precis. A doua zi avea nevoie de limpezime.

— Ai ceva de băut ? întrebă el.

— Da. Ce vrei ? Calvados ?

— Coniac, dacă ai. Sau fie şi calvados. Mi-e totuna.

Joan se duse repede la dulăpior. Ravic o urmări cu privirile. Mişcările suple, iradierea invizibilă, alura, totul în ea care spunea „aici să ne ridicăm colibele", vechea şi eterna dezamăgire — ca şi cum sîngele poate aduce o pace care să ţină mai mult de-o noapte.

Gelozie. El nu ştia ce-i aceea ? Dar era oare ceva ce nu ştia el din imperfecţiunea dragostei ? Nu era aceasta o durere mai veche, mai nealinată decît mica supărare personală, gelozia ? Nu începea cu sentimentul că trebuie să mori primul, înaintea celuilalt ?

Joan nu aduse calvados. Aduse o sticlă de coniac. Bun, se gîndi el. Uneori dă dovadă de percepţie. Dădu fotografia la o parte ca să-şi pună paharul pe jos. Apoi o ridică s-o privească. Era metoda cea mai simplă de a strica efectul unei femei — să te uiţi la urmaşul tău.

— Ce memorie slabă am, spuse el, credeam că arată cu totul altfel.

Joan puse sticla jos.

— Dar nu e el.

— Va să zică — altul la rînd.

— Da. Asta a fost cauza scandalului.

Ravic mai bău o înghiţitură de coniac.

— Eşti complet lipsită de tact. Nu e bine să ţii fotografiile la vedere cînd îţi vine fostul amant. Fotografiile trebuiesc ţinute ascunse. Altfel e de prost gust.

— Asta nu era la vedere. A găsit-o el. Ai scotocit peste tot. Şi-apoi, nu se poate fără fotografii. Tu nu înţelegi asta. O femeie ar înţelege. Nu voiam ca el s-o vadă.

— Şi-acum v-aţi certat. Depinzi de el ?

— Nu. Am un contract pe doi ani.

— El ţi-a înlesnit să-l obţii ?

— De ce nu ? Era sincer mirată. Are vreo importanţă ?

— Nu, dar sînt oameni care pun la inimă asemenea lucruri.

Joan ridică din umeri. Ravic îşi dădea seama. O amintire.. O nostalgie. Umeri care nu de mult se ridicau lîngă el, încet, regulat, în somn. Un nour fugar de păsări sclipitoare pe cerul roşcat al nopţii. Departe ? Cît de departe ? Vorbeşte, contabil nevăzut ! Este numai îngropată, sau acestea sînt, într-adevăr, ultimele răsfrîngeri fugare ? Cine poate şti ?

Ravic luă fotografia de pe masă. O faţă. O faţă oarecare. Una dintr-atîtea milioane.

— De cînd ? întrebă el.

— Nu de mult. Lucrăm împreună. Acum cîteva zile. După ce tu n-ai... la Fouquet.

Ravic ridică mîna.

— Bine, bine. Ştiu. Dacă în seara aceea aş fi... tu ştii că nu-i adevărat.

Joan şovăia.

— Nu.

— Tu ştii asta. Nu minţi ! Lucrurile însemnate n-au o răsuflare atît de scurtă.

Ce voia el să audă ? De ce spusese asta ? În definitiv, nu voia să audă o minciună ?

— E adevărat şi nu-i adevărat. spuse ea. Nu mă pot stăpîni. Ravic. Parcă ar fi ceva care m-ar împinge de la spate. E ca şi cînd mi-ar lipsi ceva. Apuc, trebuie să-l prind şi cînd îl am, nu mai este nimic. După aceea caut

ceva nou. Știu dinainte că are să se termine la fel, dar nu mă pot reține. Mă împinge și mă azvîrle ; mă mulțumește pentru scurt timp și după aceea îmi dă drumul și mă lasă cu un gol, ca foamea, ca apoi să se întoarcă iar.

„Am pierdut-o, se gîndea Ravic. Cu totul și pentru totdeauna. S-a terminat cu greșelile, cu trezirile cu întoarcerile. Bine că știu acum. E bine s-o știu, cînd aburii închipuirii vor tulbura iarăși lentilele rațiunii."

Chimie tainică, inexorabilă, fără de nădejde ! Sîngele care a curs odată împreună, nu va mai curge niciînd cu aceeași forță. Ceea ce o mai reținea pe Joan și o făcea să se întoarcă din cînd în cînd la el era o parte din el, în care ea nu pătrunsese. Odată ce ar fi pătruns, ar fi plecat pentru totdeauna. Cine ar fi avut puterea să aștepte ? Pe cine l-ar fi încîntat o asemenea așteptare ? Cine ar fi putut să se dea învins ?

— De ce nu sînt și eu tare ca tine, Ravic ?

Ravic rîse. Alta acum. — Tu ești mult mai tare decît mine.

— Nu-i adevărat. Nu vezi cum alerg după tine ?

— E cea mai bună dovadă. Ție-ți dă mîna, mie nu.

Se uită o clipă atentă, la el. Lumina de pe fața ei se stinse.

— Tu nu poți să iubești, spuse ea. Tu nu știi să te dăruiești.

— În schimb tu te dăruiești tot timpul. Asta te salvează.

— Nu poți să vorbești serios ?

— Vorbesc foarte serios cu tine.

— Atunci de ce nu mă pot lipsi de tine ?

— Eu văd că te lipsești foarte bine.

— Să lăsăm asta. Știi că n-are nici o legătură cu dragostea. Dacă m-aș putea lipsi de tine. n-aș alerga după tine. Pe alții i-am uitat. Pe tine nu. De ce ?

Ravic sorbi din pahar. — Poate fiindcă nu m-ai vîrît de tot sub papuc.

Joan tresări. Apoi dădu din cap. — N-am reușit să-i vîr pe toți sub papuc, așa cum spui tu. Pe unii chiar deloc. Și totuși i-am uitat. Am suferit, dar i-am uitat.

— Ai să mă uiți și pe mine. Totul nu este decît prea recent.

— Nu-i adevărat. Niciodată. Mă faci să mă tulbur.

— De ce întrebi asta ?

— Nici nu-ți închipui cîte lucruri poate uita omul, zise Ravic. E o mare fericire și o cumplită nenorocire.

— Tot nu mi-ai spus de ce se întîmplă așa cu noi.

— E un lucru pe care nici unul din noi doi nu-l poate explica. Putem vorbi mult și bine, ca pînă la urmă să fim și mai nelămuriți. Sînt lucruri care nu se pot explica și altele care nu se pot înțelege. Binecuvîntată fie jungla din noi. Am plecat.

Joan se ridică brusc.

— Nu poți să mă lași singură.

— Vrei să te culci cu mine ?

Se uită la el și tăcu. — Sper că nu, spuse el.

— De ce întrebi asta ?

— Ca să mă înveselesc. Du-te la culcare. S-a făcut ziuă. Nu e ora pentru tragedii.

— Nu vrei să rămîi ?

— Nu. Și nici n-am să mă mai întorc.

Joan rămase liniștită. — Niciodată ?

— Niciodată. Și nici tu n-ai să mai vii la mine.

Joan clătină ușor din cap. Apoi arătă spre masă.

— Din cauza asta ?

— Nu.

— Nu te-nțeleg. La urma urmei, putem...

— Nu ! spuse el repede. Asta nu. Formula prieteniei. Mica grădină de zarzavat pe lava emoțiilor moarte. Nu, nu putem face așa ceva. Noi nu. Înțeleg dacă ar fi vorba de o dragoste infimă, dar nici atunci. Dragostea nu trebuie mînjită de prietenie. Ce s-a sfîrșit, s-a sfîrșit.

— Dar de ce tocmai acum...

— Ai dreptate. Trebuia să se întîmple mai devreme. Cînd m-am întors din Elveția. Dar nimeni nu este atotștiutor. Și uneori nu vrem să știm totul. Era... Se întrerupse.

— Ce era ? Stătea înaintea lui de parcă ar fi fost ceva ce nu înțelegea și pe care trebuia să-l afle numaidecît

Era palidă și ochii îi erau străvezii — Ce-a fost cu noi Ravic ? șopti ea.

Dincolo de părul ei se vedea coridorul semiobscur, care parcă ducea într-o peșteră unde nădejdile se întunecau, o peșteră scăldată de lacrimile atîtor generații și de roua atîtor speranțe noi.

— Iubire ,spuse el.

— Iubire ?

— Iubire. De-aceea s-a și sfîrșit.

Închise ușa după el. Ascensorul. Apăsă pe buton, însă el nu-l aștepta să urce ; o aștepta pe Joan să vină după el. O luă în goană pe scări. Se mira că nu aude ușa. La al doilea etaj se opri și rămase să asculte. Nici o mișcare. Nimeni.

Taxiul era tot în fața casei. Uitase de el. Șoferul duse mîna la pălărie și zîmbi cu înțeles. — Cît face ? întrebă Ravic.

— Șaptesprezece franci și cincizeci de centime.

Ravic plăti. — Nu mergeți înapoi ? întrebă șoferul surprins.

— Nu. Mă duc pe jos.

— E cam departe.

— Știu.

— Atunci nu era nevoie să vă aștept. Vă costă unsprezece franci pe degeaba.

— Nu face nimic.

— Șoferul încerca să aprindă un capăt de țigară, negru și umezit, care îi stătea lipit de buză. — Sper că a meritat atîtea parale.

— Chiar mai mult ! spuse Ravic.

Grădinile erau scăldate în lumina rece a dimineții. Aerul era cald, dar lumina era rece. Boschete de liliac, albite de praf. Bănci. Pe una din ele dormea un om cu fața acoperită de un exemplar din *„Paris Soir"*. Era aceeași bancă pe care stătuse Ravic în seara aceea ploioasă.

Se uită la omul adormit. Ziarul se ridica ritmic peste fața acoperită de un exemplar din *„Paris Soir"*. Era aceun suflet, sau ar fi fost un fluture care stă gata să se avînte spre cer cu ultimele știri senzaționale. Titlurile

groase respirau ușor! Hitler declară că nu are pretenții teritoriale în afară de coridorul polonez.. Iar dedesubt :

O spălătoreasă își omoară bărbatul cu un fier încins. Se vedea fotografia unei femei zîmbitoare. Alături de ea tresălta o altă fotografie : *Chamberlain declară că pacea mai este încă posibilă ;* un oarecare funcționar de bancă, cu umbrelă și cu chipul unei oi fericite. Sub picioarele lui, cu litere mici : *Sute de evrei mor așteptînd la frontieră.*

Omul care-și apăra cu ziarul fața de roua dimineții și de lumină dormea adînc și împăcat.

Purta niște pantofi de pînză veche și rupți, pantaloni de lînă cafenii și o haină peticită. Ce scria în ziar nu-l privea pe el. Era atît de jos încît nu-l mai interesa — după cum unui pește din adîncurile oceanului puțin îi pasă de furtunile de la suprafață.

Ravic se întoarse pe jos la Internațional. Era senin și liber. Nu lăsase nimic în urma lui. Nici nu mai avea nevoie de ceva. Nu mai exista nimic care să-l poată tulbura. În cursul zilei avea să se mute la Prince-de-Galles. Cu două zile înainte ; dar era mai bine să-l aștepte pe Haake din timp, decît să fie prea tîrziu.

28

HOLUL HOTELULUI PRINCE-DE-GALLES ERA gol cînd Ravic coborî scările. Un radio portativ cînta în surdină pe ghișeul biroului de primire. Două femei spălau pe jos. Ravic trecu grăbit și fără să-l vadă nimeni. Se uită la ceasornicul de deasupra ușii. Era ora cinci dimineața.

Ajunse la Fouquet. Restaurantul era gol. Se închisese de curînd. Rămase cîteva minute pe trotuar, apoi opri un taxi și se duse la Șeherezada.

Morosow stătea în fața ușii și văzîndu-l îl privi întrebător.

— Nimic, spuse Ravic.

— Mi-am închipuit. Nu era să vină chiar astăzi.

— Ba da. Astăzi este a paisprezecea zi.

— O zi n-are nici o importanță. Ai stat tot timpul în hotel ?

— Da, de ieri-dimineață. pînă acum.

— Are să-ți telefoneze mai tîrziu, spuse Morosow. Poate că a fost ocupat sau a amînat cu o zi.

— Acum de dimnieață am o operație.

— Nu telefonează el cu noaptea în cap.

Ravic nu răspunse. Se uită la un taxi din care coborîse un gigolo în frac alb. După el se dădu jos o doamnă palidă, cu dinții mari. Morosow le deschise ușa. Strada se umplu deodată de parfum Chanel Cinq. Doamna șchiopăta ușor. Tînărul gigolo o urmă leneș, după ce plăti taxiul. Doamna îl aștepta la ușă. Ochii ei erau verzi în lumina lămpilor. Pupilele îi erau contractate.

— Precis că n-are să-ți telefoneze la o asemenea oră, spuse Morosow cînd se întoarse.

Ravic nu răspunse.

— Dacă-mi dai cheia, mă duc eu la hotel, la opt, declară Morosow. Pot să aștept pînă te întorci.

— Trebuie să te culci.

— Ei, asta-i acum. N-am dectî să dorm în patul tău, dacă mă prinde somnul. Știu că n-are să telefoneze nimeni, dar mă duc numai ca să te liniștesc pe tine.

— Operația ține pînă la unsprezece.

— Foarte bine. Dă-mi cheia. Nu vreau ca de emoție să-i coși unei doamne din foburgul Saint-Germain, ovarele de stomac. S-ar putea întîmpla să debordeze un copil. Ai cheia ?

— Da. Poftim.

Morosow puse cheia în buzunar ; scoase apoi o cutie de bomboane de mentă și-i oferi lui Ravic. Ravic refuză. Morosow luă cîteva și le aruncă în gură. Bomboanele dispărură după barba lui, ca niște păsările albe care intră într-o pădure — Sînt răcoritoare, spus el.

— Ai stat vreodată o zi întreagă într-o cameră plușată, așteptînd ceva ? întrebă Ravic.

— Chiar mai mult. Dar tu ?

— Da. Dar nu pentru așa ceva.

— Nu ți-ai luat nimic de citit cu tine ?

— Berechet. Dar n-am citit nici un rînd. Pînă la cîte ești ocupat aici ?

Morosow deschise portiera unui taxi. Din el coborîră o droaie de americani .Îi conduse pînă la intrare şi le deschise uşa. — Cel puţin încă două ore, spuse el cînd se întoarse. Uită-te şi tu ce se întîmplă. De mulţi ani n-a mai fost o astfel de nebunie. Toate localurile sînt arhipline. E şi Joan înăuntru.

— Da ?

— Da. Cu alt bărbat, dacă te interesează.

— Nu, spuse Ravic.

Se întoarse, gata să plece. — Atunci te văd mai trîziu.

— Ravic, strigă Morosow după el.

Ravic făcu cîţiva paşi înapoi. Morosow scoase cheia din buzunar.

— Poftim ! Cum vrei să intri la tine în cameră la Prince-de-Galles ? Lasă uşa deschisă cînd pleci.

— Nu dorm la Prince-de-Gailes, zise Ravic luînd cheia. E mai bine să nu mă arăt prea mult pe-acolo.

— Ar trebui să dormi la Prince-de-Galles .La hotelul la care stai trebuie să şi dormi .E mai prudent, în caz că poliţia se interesează la biroul de primire.

— E adevărat. Dar în acelaşi timp e bine să pot dovedi că am stat tot timpul la Internaţional în caz că se întîmplă să se intereseze. Am aranjat lucrurile la Prince-de-Galles. Patul răvăşit, baia, prosoapele şi toate celelalte folosite, aşa încît pare că am plecat dis-de-dimineaţă.

— Bun. Atunci dă-mi cheia înapoi.

Ravic clătină din cap. — E mai bine să nu te vadă pe acolo.

— Ce-are a face ?

— Are ,Boris. Nu e cazul să fim imbecili. Barba ta nu este un lucru obişnuit. Afară de asta, ai dreptate : trebuie să trăiesc şi să procedez ca şi cînd nu s-ar întîmpla nimic. Dacă Haake telefonează de dimineaţă, are să încerce şi în cursul după-amiezii. Dacă nu m-aş bizui pe asta aş ajunge o epavă în douăzeci şi patru de ore.

— Unde te duci acum ?

— La culcare. Cred că n-o să telefoneze la ora asta.

— Putem să ne întîlnim undeva mai tîrziu dacă vrei.

— Nu Boris. Sper să dorm la ora cînd ai să termini serviciul aici. La opt trebuie să operez.

Morosow se uită la el cu îndoială. — Fie. Atunci am să trec după-masă să te văd la Prince-de-Galles. În caz că se întîmplă ceva pînă atunci, dă-mi un telefon la hotel.

— Bine.

Străzile. Orașul. Cerul roșiatic. Tremuratul luminilor roșii, albe și albastre în dosul oaselor. Jocul vîntului pe la răspîntii și bistrourile ca niște pisici răsfățate. Oameni, aer proaspăt, după o zi trăită în îmbîcseala unei camere de hotel .Ravic mergea pe bulevardul din spatele Șeherezadei. Pomii dinapoia gardurilor răspîndeau șovăitor o amintire de păduri și de verdeață în noaptea de plumb. Se simți deodată searbăd și sfîrșit, fata să cadă. „Dacă aș abandona, gîndea ceva înlăuntrul lui, aș abandona de tot, aș uita, m-aș despuia de obsesia aceasta, așa cum se despoaie șarpele de pielea cea veche ! Ce însemnătate are pentru mine această melodramă a unui trecut aproape uitat ? Ce mă, interesează pe mine omul acesta, acest instrument neînsemnat și întîmplător, această unealtă fără importanță dintr-un crîmpei întunecat al Evului Mediu, din timpul unei eclipse solare în Europa Centrală ?"

Ce-l mai interesa ? O prostituată, în dreptul unei uși, încercă să-l atragă. Își desfăcu rochia, care era astfel croită încît se putea deschide în față ca un halat. Pielea palidă lucea nelămurit. Ciorapi lungi, negri, orbite negre în întunecimea cărora ochii nu se mai vedeau : carne pîngărită, descompusă, care și începuse să devină fosforescentă.

O secătură cu țigara lipită de buza de sus stătea rezemat de un copac și se uita la Ravic. Cîteva camioane cu zarzavat trecură pe stradă. Cai, cu capetele plecate și cu mușchii încordați sub piele .Mirosul puternic al legumelor, al căpățînelor de conopidă, aidoma unor creieri pietrificați între foile verzi, culoarea vie a roșiilor, coșurile cu fasole, ceapă, cireșe și țelină.

Ce-l mai interesa ? Unul mai mult sau mai puțin. Unul mai mult sau mai puțin dintr-o sută de mii de oameni, tot atît de răi sau poate chiar mai răi. Unul mai puțin. Se opri brusc. Asta era ! Simți cum se înviorează. Asta era ! Din cauza asta crescuseră ,din cauză că oamenii se plictiseau, voiau să uite și-și ziceau : ce mă interesează pe mine ? Asta era ! Unul mai puțin ! Da, unul mai puțin — nu era nimic și era totul ! Totul ! Își scoase încet o

țigară din buzunar și tot încet și-o aprinse. Și, deodată, în timp ce flacăra galbenă a chibritului îi lumina palmele, își dădu seama că nimic nu-l putea împiedica să-l ucidă pe Haake. Totul depindea de acest act. Era mai mult decît o simplă răzbunare personală. S-ar fi simțit vinovat de o crimă îngrozitoare dacă n-ar fi făcut-o; ca și cînd lumea ar fi fost pierdută pentru totdeauna fără gestul lui. În același timp își dădea seama precis că nu era așa — dar totuși ,depășind orice explicație și orice logică, îi zvîcnea în sînge gîndul întunecat că trebuia s-o facă, ca și cum din fapta lui s-ar fi născut valuri nevăzute și, ca și cum, evenimente mult mai mari aveau să se întîmple mai tîrziu. Știa că Haake era un mărunt slujitor al groazei, fără prea mare însemnătate ; dar simți deodată cît de nemărginit, de important era să-l omoare.

Flacăra din golul mîinilor se stinse. Ravic aruncă chibritul. Zorile atîrnau de copaci. O pînză argintie, ținută de primul ciripit al vrăbiilor. Se uită mirat în jurul lui. Se întîmplase ceva cu el. Un tribunal nevăzut ținuse o ședință și pronunțase o sentință. Vedea pomii în toată limpezimea lor, zidurile galbene ale unei case, cenușiul unui gard de fier de lîngă el, strada în ceața albăstrie ; avea sentimentul că nu le va uita niciodată. Și știa că-l va ucide pe Haake și că nu mai era o simplă răfuială a lui, ci cu mult mai mult. Un început...

Ravic trecu pe lîngă Osiris. Cîțiva beți ieșriă clătinîndu-se. Ochii le erau sticloși și fețele aprinse. Ravic se uită după ei. Se opriră la marginea trotuarului. Nu trecea nici un taxi. Înjurară cîtăva vreme și plecară pe jos, greoi și zgomotoși. Vorbeau nemțește.

Ravic voise să se ducă la hotel, dar se răzgîndi. Își amintea de cuvintele Rolandei, care-i spusese că, de cîteva luni, Osiris era frecventat de numeroși turiști germani. Intră în local.

Rolande stătea la bar, rece, atentă, în uniformă ei neagră de *gouvernante*. Pianul electric răsuna strident în pereții egipteni. — Rolande, spuse Ravic.

Rolande se întoarse — Ravic ! N-ai mai fost pe la noi de o veșnicie. Bine că ai venit.

— De ce ? . .

Se rezemă lîngă ea, de bar, și-și aruncă ochii prin sală. Nu mai rămăseseră mulți consumatori. Cîte unul, doi, stăteau cocoșați deasupra meselr, somnoroși.

— Plec de aici, spuse Rolande. Peste o săptămînă.

— Pentru totdeauna ?

Rolande dădu din cap și scoase o telegramă din sîn.

— Poftim !

Ravic o desfăcu și i-o dădu înapoi. — Mătușa ta ? A murit, în sfîrșit ?

— Da. I-am spus doamnei că plec. E furioasă, dar înțelege. În locul meu are să fie luată Janette. Mai rămîn cîteva zile aici ca s-o învăț. Doamna, săraca, spuse Rolande rîzînd, voia să-și petreacă vara la Cannes. Vila ei e plină de pe acum de musafiri. Știi că acum un an a devenit contesă. S-a măritat cu un pește din Toulouse. Îi dă cinci mii de franci pe lună cu condiția să nu plece din orașul lui. Acum trebuie să stea aici, biata de ea.

— Îți deschizi café-ul ?

— Da. Toată ziua alerg după cumpărături. Lucrurile sînt mai ieftine la Paris. Creton pentru perdele. Ce zici de desenul ăsta ?

Scoase din sîn un petic de pînză mototolită. Flori multicolore pe un fond galben. — Minunat, spuse Ravic.

— Îl iau cu treizeci la sută rabat. E din stocul de anul trecut. Ochii Rolandei radiau căldură și duioșie.

— Fac economie de trei sute șaptezeci și cinci de franci. Nu-i rău, ce zici ?

— Splendid. Te măriți ?

— Da.

— De ce vrei să te căsătorești ? De ce nu aștepți cîtva timp pînă te aranjezi ?

Rolande rise. — Nu te pricepi la afaceri, Ravic. Fără un bărbat nu merge. Știu eu ce fac.

Ravic se uită la ea și se gîndi cît de tare, de sigură și de liniștită era. Le prevăzuse pe toate. Fără un bărbat nu mergea.

— Să nu pui banii pe numele lui de la început, spuse Ravic. Așteaptă să vezi cum merge.

Rolande rîse iarăși. — Știu cum o să meargă. Sîntem oameni cu cap .Avem nevoie unul de altul. Un bărbat nu mai e bărbat dacă îi ține nevastă-sa banii .N-am nevoie

de un peşte. Trebuie să pot să-mi respect soţul. Nu pot să-l respect dacă are să vină la mine toată ziua să-mi ceară bani. Înţelegi ?

— Da, spuse Ravic fără să fi înţeles.

— Perfect, zise ea încîntată. Vrei să bei ceva ?

— Nimic. Trebuie să plec. Am intrat numai în treacăt. Am de lucru în dimineaţa asta.

Rolande se uită la el. — Văd că eşti treaz. Nu vrei o fată ?

— Nu.

Rolande făcu un semn discret spre două fete să se ducă la un bărbat care stătea adormit pe o banchetă. Celelalte se zbenguiau prin salon .Numai cîteva stăteau pe taburetele aşezate în două şiruri în mijlocul sălii. Celelalte se dădeau pe gheaţă, pe parchetul coridorului. Două din ele ţineau de mîini pe o a treia lăsată pe vine şi o trăgeau de la un capăt la celălalt. Părul li se despletise, sînii se băteau unul de altul, umerii luceau, sumara lor îmbrăcăminte de mătase nu mai ascundea nimic, ţipau de plăcere, şi Osiris se transformase într-o scenă arcadiană de o inocenţă clasică.

— E vară, spuse Rolande. Trebuie să le dăm o oarecare libertate dimineaţa. Joi, continuă ea, uitîndu-se la Ravic, este ultima mea seară. Doamna dă o serbare în cinstea mea. Vii şi tu ?

— Joi ?

— Da.

Joi, se gîndi Ravic .Peste şapte zile. Şapte zile ca şapte ani. Joi — faptul avea să fie consumat. Joi — cine era în stare să se gîndească atît de departe ?

— Cu plăcere spuse el. Unde ?

— Aici, la ora şase.

— Perfect. Am să vin şi eu. Noapte bună. Rolande.

— Noapte bun, Ravic.

Se întîmplă în timp ce aplica depărtătorul. Se întîmplă iute, alarmant şi fierbinte. Avu o clipă de ezitare. Cavitatea abdominală roşie, deschisă, aburul subţire al pansamentelor ude şi fierbinţi cu care intestinele erau ţinute în sus, sîngele care picura din vinele delicate, lîngă copci

— apoi, deodată, o văzu pe Eugénie că-l privește cu ochi întrebători, văzu fața mare a lui Veber ,cu toți porii ei și cu fiecare fir de păr al mustății sub lumina aceea metalică — se reculese și continuă să lucreze liniștit.

Cosea. Mîinile lui coseau. Incizia se închidea. Simțea sudoarea curgîndu-i din subțiori în jos, spre talie. — Vrei să termini tu ? îl întrebă pe Veber.

— Da. S-a întîmplat ceva ?

— Nu. Căldura. N-am dormit destul.

Ravic surprinse privirea Eugéniei. — Se întîmplă, Eugénie, spuse el. Chiar și celor mai buni dintre noi.

O clipă i se păru că sala se clatină. Sfîrșeală. Veber cosea mai departe. Ravic îl ajută automat. Limba îi era umflată. Cerul gurii îi era parcă de vată. Respira foarte rar. Maci, gîndi ceva în el. Macii din Flandra. Flori de mac, roșii, deschise, taina nerușinată, viața, atît de aproape sub mîna care ține bisturiul ; o tremurare ce cobora prin braț, contactul magnetic de la mare distanță, de la o moarte îndepărtată. Nu mai pot să operez, își zise el. Trebuie mai întîi să stabilesc acest lucru.

Veber spălă incizia închisă. — Gata !

Eugénie coborî piciorul mesei de operații.

— O țigară ? întrebă Veber.

— Nu. Trebuie să plec. Am puțină treabă. Mai e ceva de făcut ?

— Nu.. Veber se uită mirat la Ravic. — De ce te grăbești așa de tare ? Nu bei un vermut cu sifon sau altceva, ca să te răcorești ?

— Nimic. Sînt grăbit ! Nu mi-am dat seama că este atît de tîrziu. La revedere, Veber.

Ieși în goană. „Un taxi ,își zise el cînd ajunse afară. Un taxi, repede !“ Un Citroen se apropie și el îl opri.

— La hotelul Prince-de-Galles ! Repede !

„Trebuie să-i spun lui Veber să nu conteze pe mine cîteva zile, se gîndi el.Nu merge. Înnebunesc dacă la un moment dat, în timpul operației, am impresia că mă strigă Haake“.

Plăti șoferului și intră în hol. Ascensorului îi trebui o veșnicie pînă să ajungă sus. Străbătu coridorul larg și deschise ușa. Telefonul. Ridică receptorul de parcă ar fi

avut cîteva kilograme. — Van Horn la aparat. M-a căutat cineva ?

— Un moment, vă rog.

Ravic aștepta. Se auzi din nou vocea telefonistei.

— Nu. N-a telefonat nimeni.

— Mulțumesc.

Morosow veni după-masă. — Ai mîncat ceva ? întrebă el.

— Nu. Te-am așteptat. Mă gîndeam să mîncăm împreună aici.

— Pe naiba ! Asta ar atrage atenția. La Paris nu mănîncă nimeni în cameră, decît dacă este bolnav. Du-te și îmbucă ceva, că stau cu aici. N-ai să primești nici un telefon la ora asta. Acum toată lumea mănîncă. Sfînt obicei. Totuși, în caz că telefonează, am să mă dau drept valetul tău, am să-i iau numărul și-am să-i spun că te întorci într-o jumătate de oră.

Ravic șovăia. — Ai așteptat destul. Nu deveni nervos tocmai acum. Te duci la Fouquet ?

— Da.

— Cere Vouvray 37 vărsat. Am băut un păhărel adineaori. Clasa întîi.

— Bine, bine.

Ravic coborî. Traversă strada și străbătu terasa. Apoi intră în restaurant. Haake nu era acolo. Se așeză la o masă goală de pe terasă și comandă *boeuf à la mode* salată, brînză și Vouvray.

Se observa pe el însuși în timp ce mînca. Își dădea toată osteneala să remarce că vinul era ușor și picant. Mîncă încet, și se uită împrejur, văzu cerul atîrnînd deasupra Arcului de Triumf ca un steag de mătase albastră, comandă încă o cafea, îi savură gustul amărui, își aprinse o țigară fără grabă, nu voia să se grăbească, mai rămase cîtva timp după ce termină masa, se uită la oamenii de pe stradă, apoi se ridică și trecu strada la Prince-de-Galles.

— Cum ți-a plăcut Vouvrayul ? întrebă Morosow

— A fost bun.

Morosow scoase din buzunar un joc de șah în miniatură.

— Te fac o partidă ?

Așezară figurile în găurile tablei. Morosow se așeză pe un scaun și Ravic pe sofa. — Nu cred că pot sta aici mai mult de trei, patru zile fără pașaport, spuse el.

— Ți l-au cerut ?

— Încă nu. Uneori îți cere pașaportul la biroul de înregistrare chiar la sosire. De aceea m-am mutat noaptea. Portarul de noapte nu m-a întrebat nimic. I-am spus că am nevoie de o cameră pentru cinci zile.

— Hotelurile mari nu sînt atît de exigente.

— Ce mă fac dacă totuși mă întreabă de pașaport ?

— N-o să ți-l ceară chiar acum. Te-ai înscris ca american ?

— Nu. Ca olandez din Utrecht. Nu se potrivește exact cu numele nemțesc și de aceea l-am schimbat ca să fiu mai sigur. Van Horn. Nu *von*. O să sune cam la fel cînd o să telefoneze Haake.

— Foarte bine. Cred că are să meargă. Cum ai închiriat o cameră scumpă, n-o să te deranjeze nimeni.

— Sper.

— Păcat că ai spus că te cheamă Horn. Ți-aș fi putut face rost de un carnet de identitate valabil pe încă un an de acum înainte. Era al unui prieten de-al meu care a murit acum șapte luni. La anchetă am declarat că era un refugiat neamț fără acte. Așa am salvat certificatul. Puțin îi pasă lui că a fost îngropat undeva sub numele de Josef Weiss. De atunci au mai trăit doi refugiați cu actele lui. Ivan Kluge. Nici nu-i nume rusesc. Fotografia este uzată, luată din profil, neștampilată și ușor de schimbat.

— Lasă că e mai bine așa, spuse Ravic. Cînd am să plec de aici, Horn n-are să mai existe și n-are să rămînă nici un act de pe urma lui.

— Ar fi fost mai sigur, cel puțin în ce privește poliția. Dar n-are să te caute. Nu vin ei în hoteluri unde se plătește peste o sută de franci pentru un apartament. Cunosc un refugiat care stă la Ritz de cinci ani fără nici un act. Singurul care-i cunoaște situația este portarul de noapte

Te-ai gîndit, totuși, ce-ai să spui în caz că cei de aici te întreabă de acte ?

— Sigur că da. Pașaportul meu este la Ambasada Argentinei pentru viză. Le promit că am să-l cer a doua zi Am să-mi las geamantanul aici și n-am să mă mai întorc. E destul timp pentru asta. Mai întîi are să întrebe direcția hotelului, nu poliția .Pe asta mă bizui .Numai că — atunci am încheiat-o cu Prince-de-Galles.

— Lasă că are să fie bine.

Au jucat pînă la opt și jumătate.

— Acum du-te și mănîncă ceva, spuse Morosw. Eu te aștept pînă vii și pe urmă plec.

— Am să mănînc mai tîrziu aici, în cameră.

— Fii serios. Du-te și ia o masă ca lumea. Dacă-ți telefonează individul va trebui mai întîi să bei cu el. În cazul acesta e mai bine să fii mîncat. Te-ai hotărît unde să-l duci ?

— Da.

— Vreau să spun, dacă va dori să vadă sau să bea ceva ?

— Da. Cunosc o mulțime de localuri unde fiecare își vede de treaba lui.

— Du-te și mănîncă ceva. Nu bea nimic, înfulecă din gros, și lucruri cît mai grase.

— Fie.

Ravic traversă din nou strada și intră la Fouquet. Simțea că cele ce se petreceau nu erau aievea. Cu siguranță că le citea într-o carte, sau asista la un film melodramatic, sau visa. Străbătu amîndouă laturile restaurantului. Terasele erau aglomerate. Cercetă fiecare masă în parte. Haake nu era acolo.

Se așeză la o măsuță aproape de intrare, de unde putea vedea și ușa și strada. La o masă de lîngă el, două doamne discutau despre Schiaparelli și Mainbocher. Un domn cu barba ascuțită, care stătea cu ele, nu scotea nici un cuvînt. Pe șirul celălalt, mai mulți tineri francezi vorbeau despre politică. Unul din ei ținea cu Crucea de Foc și altul cu comuniștii, iar ceilalți făceau haz pe socoteala lor. În răstimpuri studiau cu toții două americance, tinere și sigure de ele, care beau vermut.

În timp ce mînca, Ravic supraveghea strada. Nu era atît de mărginit încît să nu creadă în întîmplări neprevăzute. Numai în literatura bună nu exista neprevăzut; viața de toate zilele e plină de cele mai absurde coincidențe. Rămase la Fouquet timp de o jumătate de oră. Îi vena acum mai ușor decît la prînz. Făcu o scurtă plimbare pe Champs Elysées și apoi se întoarse la hotel.

— Uite-ți cheia de la automobil, spuse Morosow. I-am schimbat. Ai acum un Talbot albastru cu canapele de piele. Celelalte erau de pluș. Pielea se spală mai ușor. E decapotabilă, așa că poți merge cu capota lăsată sau ridicată. Și ai grijă ca geamul să fie lăsat. Dacă trebuie să tragi cînd portiera este închisă, ochește în așa fel încît glontele să iasă prin fereastra deschisă, ca să n-ai urme de împușcături în mașină. Am închiriat-o pe două săptămîni. Nu cumva s-o duci la garaj după ce termini. Las-o pe o stradă lăturalnică, să se aerisească. O găsești acum în strada de Berri, peste drum de Lancaster.

— Bine, spuse Ravic. Puse cheia lîngă telefon.

— Poftim și actele mașinii. N-am putut să-ți fac rost de permis de conducere. Ar fi însemnat să vorbesc cu prea multă lume.

— Nici n-am nevoie. La Antibes am condus tot timpul fără permis.

Ravic puse actele lîngă cheie.

— La noapte trage mașina pe altă stradă, spuse Morosow.

„Asta-i melodramă, se gîndea Ravic. Melodramă de proastă calitate."

— Am să fac cum spui tu. Mulțumesc, Boris.

— Îmi pare rău că nu vin și eu cu tine.

— Mie nu. O treabă ca asta se face de unul singur.

— Dacă nu mai sînt pe trotuar la Șeherezada, vino la mine la hotel și trezește-mă.

— Am să vin în orice caz, fie că se întîmplă ceva, fie că nu.

— Bine. Ravic, Noroc.

— Noroc, Boris.

Ravic închise ușa după Morosow. Odaia se făcu deodată foarte tăcută. Ravic se așeză pe un colț al sofalei. Se uită la draperii. Erau făcute dintr-un material albastru, cu tiv. Ajunsese să le cunoască mai bine în două zile, decît pe altele cu care trăise în cameră ani întregi. Cunoștea oglinzile, cunoștea mochetele cenușii de pe jos, cu pata de lîngă fereastră, cunoștea fiecare linie a mesei, a patului, a scaunelor îmbrăcate — cunoștea totul atît de bine încît îi făcea rău ; numai telefonul nu-l cunoștea.

29

TALBOTUL FUSESE LĂSAT ÎN STRADA BERRI, între un Renault și un Mercedes-Benz. Mercedesul era nou și avea număr italian. Ravic manevră Talbotul și-l scoase la drum. Era atît de nervos încît nu dădu prea mare grijă operației ; bara din spate a Talbotului atinse aripa stîngă a Mercedesului și-i lăsă o zgîrietură. Nu dădu nici o importanță și porni înspre bulevardul Haussmann.

Conducea cu mare viteză. Îi făcea bine să se simtă stăpînind volanul. Mai ales acum cînd o dezamăgire grea îi apăsa stomacul, ca un bulgăre de ciment.

Era ora patru dimineața. Își puse în gînd să mai aștepte, dar, dintr-o dată, totul i se păru lipsit de sens. Era cît se poate de probabil ca Haake să fi uitat episodul neînsemnat petrecut cu cîtva timp în urmă. Sau poate că nici nu se mai înapoiase la Paris. În zilele acelea aveau de făcut altele la ei în țară.

Morosow stătea pe trotuar în fața Șeherezadei. Ravic trase mașina după primul colț și făcu cei cîțiva pași pe jos. Morosow îl privea nerăbdător.

— Ți s-a spus că te-am căutat la telefon ?

— Nu. De ce ?

— Ți-am telefonat acum cinci minute. Sînt patru nemți înăuntru. Unul din ei seamănă...

— Unde ?

— Lîngă orchestră. Masa la care stau patru bărbați. Îi poți vedea din ușă.

— Bine.

— Tu ocupă masa de lîngă ușă. E rezervată de mine.

— Bine, Boris.

Ravic se opri în prag. Reflectorul lumina o parte din parchetul de dans. În conul de lumină stătea un diseur îmbrăcat în haine argintii. Fîșia de lumină era atît de puternică, încît nu se vedea nimc dincolo de ea. Ravic fixa masa de lîngă orchestră fără să poată deosebi ceva. Zidul alb o închidea ca după o perdea.

Se așeză la masa de lîngă ușă. Un chelner îi aduse o sticlă de vodcă. Orchstra cînta alene. Ceața dulce a melodiilor se tîra, încet, încet, ca un melc. *J'attendrai... J'attendrai...*

Diseurul se înclină și izbucniră aplauzele. Ravic întinse gîtul. Aștepta să se stingă lumina reflectorului. Diseurul se întoarse către orchestră. Țiganul dădu din cap și puse mîna pe vioară. Țambalurile aruncară în aer cîteva note în surdină. Al doilea cîntec. *La chapelle au claire de la lune.* Așteptarea era insuportabilă.

Se îndreptă din nou cu mult înainte de a se fi terminat cîntecul. Reflectorul se stinse. Veiozele de pe mese își aprinseră lumina lor discretă. În primul moment nu putu vedea decît contururi nedeslușite. Își ținuse ochii ațintiți prea mult timp asupra luminii reflectorului. Stătu cîteva clipe cu pleoapele închise și apoi se uită. Găsi masa numaidecît.

Se lăsă încet pe spate. Nici unul din cei patru nu era Haake. Rămase nemișcat timp îndelungat. Se simți deodată grozav de obosit. Ochii îi erau obosiți. Muzica, vocile cînd mai tari și cînd mai încete, zgomotul surd, îl învăluiau ca un abur, după liniștea camerei de hotel și după ultima lui dezamăgire. Era ca un caleidoscop de vis, ca o hipnoză ușoară, ce-i învelea celulele creierului, gîndurile lor abia schițate și veghea lor chinuitoare.

La un moment dat o văzu pe Joan în lumina alburie în care se legănau perechile ce dansau. Cu fața întoarsă, aprinsă și pătimașă, își sprijinea capul de umărul unui bărbat. Scena nu-l mișcă. Nimeni nu-ți este mai străin decît o ființă pe care ai iubit-o odată, se gîndi el obosit.

Cînd puntea nepătrunsă și firească dintre închipuire și obiectul ei se rupe, frînturi de fulgere mai pot țîșni de la unul la altul, mai pot ființa scînteieri prelungi ca de la stelele îndepărtate ; dar lumina parc-ar fi moartă. Tulbură, dar nu mai aprinde — nici un fluid nu mai răzbate de la unul la altul. Își rezemă capul de spătarul canapelei. Apropierea de-o clipă de deasupra prăpăstiilor. Întunericul patimei, cu toate chemările lui îmbietoare. Flori de stele pe o mlaștină care te înghite cînd încerci să le culegi.

Ravic se îndreptă. Trebuia să plece înainte de a-l fura somnul. Chemă chelnerul.

— Plata, te rog.

— Nu-i nici o plată, spuse chelnerul.

— Cum...

— N-ați consumat nimic.

— A, da, ai dreptate.

Îi dădu un bacșiș și plecă.

— Nu ? îl întrebă Morosow afară.

— Nu, răspunse Ravic.

Morosow se uită la el.

— Renunț, spuse Ravic. Mi s-a urît cu jocul ăsta caraghios de-a indienii. Aștept de cinci zile. Haake mi-a spus că de fiecare dată nu stă mai mult de două-trei zile la Paris. Asta înseamnă că a și plecat. Sau poate că nici n-a mai venit.

— Du-te de te culcă, spuse Morosow.

— Nu pot să dorm. Mă întorc cu mașina la Prince-de-Galles, îmi iau bagajul și plec.

— Cum crezi, zise Morosow. Atunci vin mîine să-ți fac o vizită acolo.

— Unde ?

— La Prince-de-Galles.

Ravic se uită la el.

— Da, ai dreptate. Vorbesc prostii. Sau mai știi ? Poate că nu.

— Așteaptă pînă mîine seară.

— Să văd. Noapte bună, Boris.

— Noapte bună, Ravic.

Ravic trecu pe lîngă Osiris și trase mașina după colț. Gîndul de a se întoarce în camera lui de la Internațional

îl făcea să se cutremure. Era mai bine dacă încerca să doramă cîteva ore la Osiris. Lunea era o zi liniştită pentru bordeluri. Portarul nici nu mai stătea în faţa uşii. Cu siguranţă că nu mai era nimeni înăuntru.

Rolande făcea inspecţie prin salon. Pianul electric răsuna zgomotos în încăperea aceea aproape goală.

— Văd că n-ai prea multă bătăie de cap în noaptea asta, spuse Ravic.

— Nimic. Numai pisălogul ăla de colo. E drăgăstos ca o maimuţă, dar nu vrea să se urce sus cu o fată. Cunoşti tipul. Ar fi dispus, dar i-e frică. Tot neamţ. A plătit consumaţia aşa că n-o să mai stea mult.

Ravic se uită nepăsător spre masă. Tipul şedea cu spatele la el, între două fete. În clipa aceea se aplecă spre una din ele şi-i apucă amîndoi sînii cu mîinile. Ravic îi văzu faţa. Era Haake.

O auzi ca prin ceaţă pe Rolande vorbind, fără să înţeleagă ce spune. Îşi dădea seama numai că făcuse un pas înapoi şi se aşezase lîngă uşă în aşa fel, încît să poată vedea un colţ al mesei fără să fie văzut.

Vocea Rolandei îi ajunse la urechi, ca prin ceaţă.

— Bei un coniac ?

Hîrîitul strident al pianului. Iarăşi ameţeala, iarăşi spasmul din diafragmă ! Ravic îşi înfipse unghiile în palme : Haake nu trebuia să-l vadă acolo. Şi Rolande nu trebuia să observe că-l cunoaşte.

— Nu, se auzi el spunînd. Am băut destul. Zici că-i neamţ ? Ştii cine e ?

Rolande dădu din umeri.

— Habar n-am. Mie mi se pare că toţi seamănă între ei. Cred că ăsta n-a mai fost pe aici. Dar nu, zău, nu vrei să bei nimic ?

— Nu. Am intrat aşa, într-o doară...

Simţea ochii Rolandei asupra lui şi se silea să fie calm.

— Voiam să ştiu cînd are loc serbarea ta, spuse el. Joi sau vineri ?

— Joi, Ravic. Vii ?

— Am să fiu prezent la ora exactă. Asta-i tot ce voiam să ştiu. Acum trebuie să plec. Noapte bună, Rolande.

— Noapte bună, Ravic.

Îl izbi freamătul nopții luminoase. Casele nu mai existau — un desiș de piatră, o junglă de ferestre. Deodată gîndul războiului, o patrulă care înainta pe strada, deșartă. Automobilul, un refugiu, duduitul motorului, pîndirea dușmanului din ascunziș.

— Să-l împușc cînd iese? Ravic se uită pe stradă. Cîteva mașini, faruri galbene, pisici rătăcite. În depărtare, sub un felinar, o formă care semăna cu un polițist. Numărul mașinii lui, zgomotul împușcăturii. Rolande, care-l văzuse chiar atunci — cuvintele lui Morosow: „Nu risca nimic, dar nimc! Nu merită".

Portarul plecase. Nici un taxi. Bun. Lunea, circulația nu era mare la ora aceea. În clipa cînd se gîndea la asta, un Citroën trecu zdrăngănind pe lîngă el și opri la intrare. Șoferul își aprinse o țigară și căscă cu zgomot. Ravic simțea cum i se contractează pielea. Aștepta.

Stătea la îndoială dacă să se dea jos și să-i spună șoferului că nu mai era nimeni înăuntru. Cu neputință. Să-l trimeată undeva cu un comision și să-i plătească dinainte. La Morosow, de pildă, Scoase o foaie de hîrtie din buzunar, scrise cîteva rînduri, o rupse, scoase alta. Morosow să nu-l mai aștepte la Șeherezada, semnă cu un nume fictiv.

Taxiul ambreie și porni. Se uita după el fără să vadă cine era înăuntru. Poate că Haake se urcase în timp ce el scria.

Băgă iute în viteza întîia. Talbotul porni ca din pușcă după taxi.

Nu vedea pe nimeni prin geamul din spate. Dar poate că Haake stătea într-o parte. Depăși taxiul și se uită fără să recunoască ceva în întunericul din mașină. Rămase în urmă și depăși din nou mașina, trecînd foarte aproape de ea. Șoferul întoarse capul și strigă la el:

— Hei, idiotule, vrei să intri în mine?

— E un prieten de-al meu în mașina dumitale.

— Bețiv ordinar, urlă șoferul, nu vezi că mașina e goală?

În momentul acela văzu că aparatul de taxat nu era în funcțiune. Făcu un viraj brusc și porni în goană înapoi.

Haake stătea la marginea trotuarului și făcea semn cu mîna.

— Alo, taxi.

Ravic trase lîngă el și apăsă pe frînă.

— Taxi ? întrebă Haake.

— Nu. Ravic scoase capul afară. Ce surpriză ! spuse el.

Haake făcu ochii mici.

— Ce ?

— Cred că ne cunoaștem, spuse Ravic în nemțește.

Haake se aplecă înainte. Bănuiala din ochi îi dispăruse.

— *Main Gott — Herr von — von...*

— Horn.

— Exact ! Exact ! Herr von Horn. Sigur că da ! Ce coincidență ! Unde ai fost pînă acum, omul lui Dumnezeu ?

— Aici, în Paris. Hai, urcă... N-am știut că ai să te întorci așa de repede.

— Ți-am telefonat de mai multe ori. Ți-ai schimbat hotelul ?

— Nu. Stau tot la Prince-de-Galles. Ravic deschise portiera mașinii — Urcă. Te iau cu mine. La ora asta n-ai să găsești un taxi așa de ușor.

Haake puse piciorul pe scară. Ravic îi simțise răsuflarea și-i vedea fața roșie, congestionată.

— Prince-de-Galles, spuse Haake. Fir-ar al dracului, va să zică asta era ! Ți-am telefonat la George al V-lea. Acuma înțeleg, rîse el zgomotos. Prince-de-Galles, sigur că da. Le-am confundat. Nu mi-am adus agenda veche, credeam că o să țin minte.

Ravic se uita tot timpul la ușa de la intrare. N-avea să iasă nimeni așa degrabă. Fetele trebuiau să se schimbe. Totuși, era mai bine dacă-l urca pe Haake repede în mașină.

— Aveai de gînd să intri aici ? întrebă Haake pe un ton jovial.

— Mă bătea gîndul, dar e prea tîrziu.

Haake pufni tare din nas.

— Bine zici, amice. Eu am fost ultimul înainte de închidere.

— Nu-i nimic. La ăsta e plictiseală. Hai în altă parte.

— Mai găsim undeva deschis ?

— Ba bine că nu. Casele seiroase încep de abia la ora asta. Osiris e numai pentru turiști.

— Zău ? Credeam că ăsta e ceva de mîna întîia.

— Da de unde. Sînt altele mult mai bune. Ăsta e de rînd.

Ravic apăsă ușor de mai multe ori pe accelerator. Motorul sforăia și se stingea. Calculase bine ; Haake se urcă cu grijă și se așeză lîngă el.

— Ce plăcere să ne întîlnim iar, spuse el. Mare plăcere.

Ravic întinse mîna peste el și închise portiera.

— Și eu sînt încîntat.

— Interesant oraș ! O mulțime de fete goale. Și cînd te gîndești că poliția îngăduie ! Cu siguranță că majoritatea sînt bolnave, nu ?

— În asemenea case nu poți fi niciodată sigur.

— Sînt case unde poți fi absolut sigur ? Haake mușcă capătul trabucului. N-aș vrea să mă duc acasă garnisit. Pe de altă parte, o viață are omul.

— Păi, spuse Ravic și-i întinse bricheta.

— Încotro mergem ?

— Ce-ar fi să începem la una din așa-numitele „*maison de rendez-vous*“ ?

— Ce mai e și aia ?

— O casă unde doamnele din societate se duc pentru aventuri.

— Cum ? Chiar doamne din societate ?

— Da. Femei cu bărbați în vîrstă. Femei cu bărbați plictisitori. Femei ai căror bărbați nu cîștigă destul.

— Cum — doar nu — cum de...

— Femeile acestea se duc acolo pentru o oră sau chiar pentru mai multe. Ca la un cocteil sau ceai. Unele din ele pot fi angajate. Nu e un bordel ca cele din Montmartre. Cunosc o casă dintr-astea simpatică în Bois. Proprietăreasa arată ca o ducesă. Totul este extrem de distins, de discret, și de elegant.

Ravic vorbea rar și calm, respirînd încet. Se auzea perorînd ca un ghid turistic și se silea să continue să vorbească, ca să devină mai calm. Vinele din brațe îi

tremurau. Își strînse mîinile pe volan ca să-și stăpînească tremuratul.

— Ai să fii surprins cînd ai să vezi camerele, spuse el. Mobila este veritabilă, covoarele și tapetele vechi, vinul ales, serviciul impecabil, și poți fi absolut sigur în privința femeilor.

Haake pufăi fumul de trabuc și se întoarse spre Ravic.

— Pe cuvîntul meu, dragă domnule von Horn, tot ce-mi spui e minunat. Mai e însă o chestiune : cu siguranță că așa ceva costă scump ?

— Te asigur că nu e scump.

Haake rîdea răgușit, jenat.

— Depinde ce înțelegi prin asta ! Noi germanii, cu schimbul nostru limitat...

Ravic clătină din cap.

— O cunosc foarte bine pe patroană. Îmi este îndatorată cu multe lucruri. Vom fi primiți ca niște oaspeți deosebiți. Te prezint ca pe un prieten de-al meu, așa că mai mult ca sigur că n-o să-ți dea voie să plătești. În cel mai rău caz cîteva bacșișuri — adică mai puțin decît ai plătit la Osiris pe o sticlă de șampanie.

— Zău ?

— Ai să vezi.

Haake se foi pe canapea.

— *Donnerwetter*. Asta-i strașnic ! Îi zîmbi lui Ravic cu toată gura. Pari să fii bine informat. Probabil că i-ai făcut mari servicii femeii aceleia.

Ravic se uită la el. Se uită drept în ochii lui.

— Case de felul acesta au uneori neplăceri cu autoritățile. Tentative de șantaj. Înțelegi cum stau lucrurile.

— Și încă cum ! Haake rămase o clipă tăcut, ca și cum ar fi cîntărit ceva în gînd. Te bucuri de atîta influență pe aici ?

— Nu tocmai. Am cîțiva prieteni cu situații înalte.

— E și asta ceva. Ne-ai putea fi de mare folos. Ai fi dispus să discutăm despre asta într-o zi ?

— Desigur. Cît timp rămîi la Parisî?

Haake rîse.

— De cîte ori te întîlnesc sînt gata de ducă. Plec în dimineaţa asta cu trenul de şapte treizeci. Se uită la ceasul maşinii. Peste două ore şi jumătate. Tocmai voiam să-ţi spun. Trebuie să fiu la gară la timp. O să reuşim?

— Foarte uşor. Mai ai nevoie să treci pe la hotel?

— Nu. Valiza e la gară. Am plecat de azi după-masă de la hotel şi am economisit chiria pe o zi. Cu schimbul nostru limitat — rîse el din nou.

Ravic îşi dădu deodată seama că şi el rîdea. Îşi încleştă mîinile pe volan. Imposibil, se gîndea el, aşa ceva e imposibil. Are să se întîmple un lucru care să-mi pună bete-n roate! E cu neputinţă să am atîta noroc!

Aerul proaspăt îl făcu pe Haake să se resimtă de pe urma alcoolului. Vorba îi deveni mai înceată şi mai greoaie. Se aşeză mai bine în loc şi aţipi, cu falca de jos lăsată. Maşina intră în întunericul tăcut din Bois.

Farurile zburau ca nişte stafii albe în faţa maşinii, smulgînd din beznă pomi fantomatici. Prin fereastra cu geamul lăsat al portierei năvălea mirosul salcîmilor. Fîşîitul cauciucurilor pe astfalt era fin, continuu, ca şi cum n-avea să se mai sfîrşească. Zgomotul familiar al motorului, profund şi catifelat în aerul jilav al nopţii. Luciul unui mic eleşteu pe stînga, siluetele plopilor care apăreau mai luminoşi decît fagii din spatele lor. Pajişti acoperite de rouă fosforescentă, palidă. La Route de Madrid, la Route de la Porte St. James, la Route de Neuilly... O casă adormită. Aerul de rîu. Sena.

Ravic mînă pe Boulevard de la Seine. Două şlepuri pluteau pe apa luminată de lună. Pe un altul, mai departe, lătra un cîine. De dincolo de apă venea zvon de voci. La capătul primului şlep pîlpîia o lumină. Ravic nu opri maşina. Mergea cu aceeaşi viteză ca să nu-l trezească pe Haake şi înainta de-a lungul Senei. Şlepurile erau aproape de mal. Coti în strada Ferme, depărtîndu-se de rîu, şi se înapoie în aleea Longchamps. Merse pe ea pînă trecu de aleea Reine Margueritte, conducînd atent, şi apoi intră în aleile înguste.

Se uită la Haake şi-l văzu că stătea cu ochii deschişi. Haake îl privea pe Ravic. Ochii îi luceau ca nişte bile albastre de sticlă în oglinda palidă a tabloului de

control. Ravic simți că-l străbate un curent electric.

— Te-ai trezit ? întrebă el.

Haake nu răspunse. Se uita la Ravic. Nici nu se mișcă. Nici ochii nu i se mai mișcau.

— Unde sîntem ? întrebă el în cele din urmă.

— În Bois de Boulogne. Foarte aproape de Restaurant des Cascades.

— De cît timp mergem ?

— De zece minute.

— A trecut mai mult.

— Prea puțin.

— Înainte de a adormi m-am uitat la ceas. Mergeam de mai bine de o jumătate de oră.

— Da ? făcu Ravic. Nici nu mi-am închipuit că a trecut atîta timp. Ajungem imediat.

Haake nu-și lua ochii de pe Ravic.

— Unde ?

— *La maison de rendez-vous.*

Haake se foi.

— Întoarce-te înapoi, spuse el.

— Acum ?

— Da.

Nu mai era beat. Capul i se limpezise. Căpătase altă față. Jovialitatea și buna dispoziție îi dispăruseră. Pentru prima oară, Ravic văzu din nou fața pe care o cunoscuse, fața care i se întipărise pentru totdeauna în amintire, în camera de tortură a Gestapoului. Și, deodată, stînjeneala pe care o simțise tot timpul de cînd îl întîlnise pe Haake dispăru ; avea sentimentul că trebuie să omoare un străin care de fapt nu însemna nimic pentru el. Pînă atunci dusese cu el în mașină un chefliu simpatic și căutase în zadar motive pe fața acestui om, motive care erau adînc înrădăcinate în mintea lui, indiferent de cele la care încerca să se gîndească. Și acum, deodată, ochii deveniseră iarăși aceiași pe care îi văzuse înaintea lui cînd se trezise din leșin, în chinuri cumplite. Aceiași ochi reci, aceeași voce rece, joasă, pătrunzătoare.

Ceva în Ravic își schimbă brusc direcția. Era ca un curent care-și schimbă polii. Tensiunea rămăsese, șovăiala, nervozitatea, nesiguranța se transformaseră într-un singur curent care avea numai un scop, și nimic altceva

în afară de asta. Anii se prefăceau în scrum, camera cu pereții cenușii reapăruse, lumina albă fără abajur, mirosul de sînge, de piele, de sudoare, durerea și frica.

— De ce ? întrebă Ravic.

— Trebuie să mă întorc. Sînt așteptat la hotel.

— Ai spus că ți-ai dus bagajul la gară.

— Da, am spus. Dar mai am de aranjat ceva înainte de plecare. Uitasem cu desăvîrșire. Să ne întoarcem.

— Bine.

În ultimele două săptămîni, Ravic colindase de mai mult de zece ori Bois de Boulogne, ziua și noaptea. Știa în ce punct se află. Mai avea cîteva minute. Făcu la stînga și intră într-o alee îngustă.

— Ne întoarcem ?

— Da.

Aroma grea de sub copacii prin care razele soarelui nu pătrundeau. Întunericul mai adînc. Lumina vie a farurilor. Ravic văzu în oglindă că mîna stîngă a lui Haake se retrăgea de pe portieră, încet, precaut. Volanul e în partea dreaptă, se gîndi Ravic, slavă Domnului că Talbotul are volanul în partea dreaptă ! Făcu un viraj, ținu volanul cu mîna stîngă, se prefăcu că e aruncat într-o parte din cauza cotiturii apoi acceleră pe aleea dreaptă ; mașina gonea înainte și după cîteva secunde apăsă pe frînă cu toată puterea lui.

Talbotul încremeni. Frînele scîrțîiră. Ravic ținea un picior pe frînă, iar pe celălalt îl proptise în față ca să-și asigure echilibrul. Haake, care nu-și sprijinea picioarele de nimic și care nu se așteptase la o oprire atît de bruscă, fu azvîrlit înainte. Nu putu să-și scoată mîna din buzunar și fruntea lui se lovi de marginea parbrizului și a tabloului de comandă. În clipa aceea Ravic îl izbi în ceafă cu o cheie grea pe care o scoase din buzunarul portierei.

Haake se lăsă pe o parte și nu se mai ridică. Umărul lui drept, sprijinit de tablou, îl împiedica să cadă.

Ravic porni imediat. Traversă aleea principală și micșoră farurile. Se uită în jur să vadă dacă nu auzise cineva scîrțîitul frînelor. Stătea la îndoială dacă să-l scoată pe Haake din mașină și să-l ascundă după niște tufișuri, în caz că s-ar fi apropiat cineva. În cele din urmă opri

lîngă o răscruce, stinse farurile şi motorul, sări din maşină, săltă capota, deschise portiera şi rămase să asculte. Dacă ar fi venit cineva, putea să-l vadă şi să-l audă din depărtare. Ar fi avut timp suficient să tîrască trupul lui Haake după un tufiş şi să simuleze că avea o pană la maşină.

Tăcerea era ca un zgomot. Venise atît de brusc şi de nefiresc încît zumzăia. Ravic îşi strînse pumnii pînă simţi că-l dor. Ştia că nu-i zumzăia decît sîngele în urechi. Respira adînc şi rar.

Zumzetul se transformă într-un muget. Prin muget, Ravic auzea un sunet strident, care devenea din ce în ce mai intens. Îşi încordă simţurile ca să audă cît mai bine. Sunetul creştea metalic — apoi, deodată, îşi dădu seama că venea de la greieri şi că mugetul încetase. Rămăsese numai ţîrîitul greierilor din începutul acela de zi, pe o fîşie de pajişte care se întindea în diagonală în faţa ochilor lui.

Pajiştea era scăldată în lumina stinsă a zorilor. Ravic fixă capota. Era şi timpul, pentru că peste puţin avea să se facă ziuă. Se uită împrejur. Locul acela nu era bun. Nicăieri în Bois nu era bine. Pe malul Senei era prea multă lumină. Nu-şi închipuise că avea să se întîmple atît de tîrziu. Se răsuci brusc. Auzise un ţîrîit, un rîcîit, şi-apoi un geamăt. Haake scosese o mînă prin portiera deschisă şi rîcîia scara maşinii. Ravic îşi dădu seama că avea încă în mînă cheia cu care îl lovise pe Haake. Îl apucă pe Haake de gulerul hainei, îl ridică în aşa fel încît capul să-i fie liber, şi-l lovi de două ori. Geamătul încetă.

Se auzi un zgomot metalic. Ravic stătu să asculte. Era un revolver, care căzuse de pe canapeaua maşinii pe scară. Probabil că Haake îl avea în mînă înainte ca maşina să fi frînat brusc. Ravic îl azvîrli înapoi în maşină.

Îşi încordă din nou auzul. Greieri. Pajiştea. Cerul care se înviorase şi-ţi dădea impresia că se retrăsese spre înalturi. Peste puţin avea să răsară soarele. Ravic îl scoase pe Haake din maşină, lăsă canapeaua din faţă şi încercă să-l ghemuiască pe Haake în spate. Nu se putea. Nu era destul loc. Se duse la coada maşinii, des-

chise port-bagajul, şi-l goli de tot ce era în el. Îl scoase apoi pe Haake din maşină şi-l trase spre spate. Haake nu murise încă. Era grozav de greu. Ravic simţea cum asudă. Reuşi în cele din urmă să înghesuie trupul în port-bagaj. Haake stătea ghemuit ca un embrion, cu genunchii la gură.

Luă de pe jos sculele, o lopată şi un krik pe care le azvîrlise pe jos şi le aruncă în faţă, în maşină. Într-un pom din apropiere începu să cînte o păsărică. Ravic tresări. Cîntecul ei era parcă mai tare decît tot ce auzise pînă atunci. Se uită peste pajişte. Era mult, mult mai luminată decît înainte.

Nu voia să rişte nimic. Se întoarse la spatele maşinii şi întredeschise capacul port-bagajului. Puse un picior pe bara din spate, şi ţinu capacul deschis cu genunchiul, atît cît să-şi poată vîrî mîna prin deschizătură. Dacă ar fi trecut cineva pe acolo, Ravic s-ar fi prefăcut că are ceva de lucru la spatele maşinii şi ar fi putut da imediat drumul la capac. Mai avea un drum lung de făcut şi trebuia mai întîi să-l omoare pe Haake.

Capul lui Haake era în colţul din dreapta şi se putea vedea prin deschizătură. Gîtul era moale; arterele mai zvîcneau încă. Ravic îşi îndreptă degetele în jurul gîtlejului şi ţinu strîns.

Părea că nu se mai termină. Capul se mai mişca puţin. Numai puţin. Trupul încerca să se întindă. Gura se deschise. Pasărea îşi reluă ciripitul ei strident. Limba era umflată şi galbenă. Deodată Haake deschise un ochi. Se holba, se umplea de lumină şi de viziune, părea că se desface de cap şi că vine spre Ravic. Ravic mai strînse cîteva clipe. Gata.

Capacul se închise. Ravic făcu cîţiva paşi, se rezemă de un pom şi vomită. Parcă-i smulgea cineva stomacul. Încerca să se abţină, dar fără folos.

Cînd ridică ochii, văzu un om care tăia pajiştea de-a curmezişul. Omul se uita la el. Ravic rămase pe loc. Omul se apropie. Păşea rar, nepăsător. Era îmbrăcat ca un grădinar sau ca un lucrător. Îi aruncă o privire lui Ravic. Ravic scuipă şi scoase din buzunar un pachet de ţigări. Aprinse o ţigară şi trase primul fum. Fumul îi arse gîtul. Omul traversă aleea. Se uită spre locul unde

vomitase Ravic, apoi la maşină, şi-apoi iar la Ravic. Nu spuse nimic şi Ravic nu reuşi să citească nimic pe faţa lui. Omul, cu mersul lui leneş, se pierdu după colţul aleii.

Ravic mai aşteptă cîteva clipe. Încuie apoi port-bagajul maşinei şi porni motorul. Nu mai avea nimic de făcut în Bois. Se luminase prea tare. Trebuia să mîne spre Saint-Germain. Cunoştea pădurea de-acolo.

30

PESTE UN CEAS OPRI ÎN FAŢA UNUI HAN DE ţară. Îi era tare foame şi capul îi vîjîia. Trase maşina în faţa casei, unde erau două mese şi cîteva scaune. Comandă cafea şi pesmeţi şi se duse să se spele. Lavoarul puţea. Ceru un pahar cu apă şi-şi clăti gura. După aceea se spălă pe mîini şi ieşi afară.

Masa era pusă. Cafeaua fierbinte îi umplea nările, rîndunelele zburau pe lîngă acoperişuri şi soarele îşi întinsese perdelele de aur pe zidurile caselor. Oamenii se duceau la muncă şi o fată, cu poalele sumese, spăla podeaua hanului. Era cea mai liniştită dimineaţă de vară din cîte trăise Ravic în ultimul timp.

Bău cafeaua fierbinte, dar nu se putea hotărî să mănînce. Nu voia să atingă nimic cu mîna. Se uită la degetele lui. „Proştii, îşi zise el. Dă-o dracului, n-am să încep acum să am complexe. Trebuie să mănînc.“ Mai bău o ceaşcă de cafea. Scoase o ţigară din pachet şi se strădui să nu bage în gură capătul pe care pusese mîna — Nu mai merge aşa, zise el. Cu toate acestea, nu reuşi să mănînce nimic. Trebuie să termin cu asta, se gîndi el. Se ridică şi făcu plata.

O cireadă de vaci. Fluturi. Soarele de deasupra cîmpului. Soarele din parbriz. Soarele de pe acoperişul maşinii. Soarele de pe nichelul port-bagajului în care stătea ghemuit Haake — care fusese omorît fără să audă de ce şi de către cine. Atlfel trebuia să se fi petrecut lucrurile.

— Mă recunoşti, Haake ? Ştii cine sînt?

Vedea înaintea ochilor faţa lui roşcovană. — Nu, de ce ? Cine eşti dumneata ? Ne-am mai cunoscut înainte ?

— Da.

— Cînd ? Sîntem prieteni intimi ? La Şcoala pregătitoare de ofiţeri, poate ? Nu-mi aduc aminte.

— Cum, Haake, nu-ţi aduci aminte ? Nu la Şcoala pregătitoare de ofiţeri. Mult mai tîrziu.

— Mai tîrziu... Dar mi-ai spus că ai trăit tot timpul în străinătate. Eu n-am ieşit din Germania decît în ultimii doi ani, doar aici, la Paris. Poate că am băut...

— Nu, n-am băut împreună. Şi nici nu s-a întîmplat aici. În Germania, Haake !

O barieră. Vagoane de marfă. O grădină, trandafiri mărunţi, şi floarea-soarelui. Aşteptarea. Un tren uitat, ce pufăia în dimineaţa aceea nesfîrşită. Şi ochii din port-bagaj, sticloşi, care se umpleau de praful ce pătrundea prin crăpături.

— În Germania ? A, înţeleg ! La o întrunire de partid. Nürnberg. Parcă-mi amintesc. Nu cumva la Nürnberg, Hoff ?

— Nu, Haake. Ravic vorbea domol în geamul parbrizului şi simţea cum se răsfrînge înapoi spre el valul negru al anilor trecuţi. — Nu la Nürnberg. La Berlin.

— Berlin ? Faţa schimonosită din geam dă semne de nerăbdare, amuzată. — Hai, spune-mi odată, prietene, să aud şi eu cum a fost ? Nu mă mai ţine ca pe jăratec ! Unde ne-am cunoscut ?

Valul ieşit din pămînt i se urcase pînă la subţiori.

— Pe jăratec, Haake ! Chiar aşa cum spui ! Pe jăratec !

Un rîset, nesigur, sfios. — Nu face glume, prietene.

— Pe jăratec, Haake ! Ştii cine sînt eu ?

Rîsetul, mai nesigur, mai sfios, temător. — De unde vrei să ştiu ? Cunosc mii de oameni. Nu pot să-mi aduc aminte de fiecare în parte. Dacă te referi la poliţia secretă...

— Da, Haake. Gestapoul.

Haake ridică din umeri. E în defensivă. — În caz că ai fost vreodată interogat...

— Da. Nu-ți aduci aminte ?

Haake ridică iar din umeri. — De unde vrei să-mi aduc aminte ? Am interogat atîtea mii...

— Interogat ? I-ai bătut pînă și-au pierdut cunoștința, cu rinichii zdrobiți, cu oasele frînte, aruncați în celule ca niște saci, scoși iarăși afară, cu fețele sfîșiate, cu testiculele stîlcite — asta numești tu că au fost interogați ! Geamătul înăbușit al celor care nu mai erau în stare să țipe — asta numești tu interogare ? Scîncetul dintre cunoștință și leșin, loviturile de picioare în pîntece, bastoanele de cauciuc, bicele — da, toate astea sînt pentru tine, nevinovatule, interogare !

Ravic fixa fața nevăzută din parbriz, prin care luneca tăcut peisajul de țară cu lanuri, cu maci și trandafiri sălbateci — o fixa, buzele i se mișcau, și spuneau tot ceea ce el voia să spună și ceea ce nu spusese și ceea ce trebuia să spună.

— Astîmpără-te cu mîinile că te împușc ! Îți aduci aminte de micul Max Rosenberg care zăcea întins, lîngă mine, în pivniță și care a încercat să-și sfarme capul de zidul de ciment ca să nu fie interogat din nou — interogat de ce ? Fiindcă era democrat ! Dar de Willmann, care vărsa sînge și nu mai avea nici un dinte și-i rămăsese un singur ochi după ce fusese interogat de tine două ore — interogat de ce ? Fiindcă era catolic și nu credea că Führerul vostru este noul Mesia. Dar de Riesenfeld, al cărui cap și spate erau o carne vie și care ne implora să-i mușcăm arterele fiindcă el nu mai avea dinți și n-o mai putea face singur după ce fusese interogat de tine — interogat de ce ? Fiindcă era împotriva războiului și nu credea că cea mai înaltă expresie a culturii sînt bombele și aruncătoarele de flăcări. Interogat ! Mii și mii au fost interogați, da — stai liniștit cu mîinile, porcule ! Și acum, în sfîrșit, am pus mîna pe tine, o să mergem într-o casă cu pereți groși și vom fi numai noi doi, și am să te interoghez — încet, încet, zile întregi, cu tratamentul Rosenberg, cu tratamentul Willmann, cu tratamentul Riesenfeld, întocmai cum ni le-ai demonstrat ! Și apoi, la urmă...

Ravic își dădu deodată seama că mașina luase prea mare viteză. Case. Un sat. Pui de găină. Cai galopînd pe pășuni, cu gîturile întinse, cu capetele ridicate, păgîni, ca niște centauri, plini de viață. O femeie ducea un coș cu rufe și rîdea. Rufe viu colorate atîrnau pe frînghii ca niște steaguri ale fericirii netulburate. Copii care se jucau pe prispe. Vedea toate acestea cît se poate de limpede și totuși parcă era despărțit de ele printr-un zid de sticlă, foarte aproape și neînchipuit de departe, pline de frumusețe, de pace, de nevinovăție, dureros de puternice și pe care el nu le mai putea atinge din cauza acelei nopți. Nu simțea nici o părere de rău — așa se întîmplase și atîta tot.

Conduse încet. Singura șansă de a fi oprit este să conduci cu viteză prin sate. Ceasul. Trecuseră două ore. Era oare cu putință? Nu-și dăduse seama de timp. Nu văzuse nimic. Numai fața către care vorbise.

Saint-Germain. Parcul. Împletitura neagră de sîrmă proiectată pe cer, și apoi copacii. Copacii. Alei de copaci, un parc al copacilor, căutat, dorit, și apoi, deodată, pădurea.

Mașina alerga acum fără zgomot. Pădurea răsărea, un val verde și auriu se deschidea larg în dreapta și-n stînga, inunda orizontul și cuprindea totul — pînă și insecta iute și lucitoare care alerga în zig-zag prin ea.

, Pămîntul era moale și acoperit de tufișuri. Locul era departe de șosea. Ravic lăsă mașina la o distanță de o sută de metri, așa ca s-o poată vedea. Apoi puse mîna pe sapă și începu să sape pămîntul. Mergea ușor. Dacă trecea cineva pe acolo și vedea automobilul, Ravic ar fi putut ascunde sapa și s-ar fi prefăcut că se plimbă prin pădure.

Scoase atîta pămînt cît era nevoie ca să poată acoperi corpul. Trase apoi mașina pînă aproape de groapă. Trupurile morților sînt grele. Totuși, oprise mașina acolo unde se termina pămîntul tare, așa ca să nu lase urme de roți.

Trupul nu întepenise încă. Îl tîrî pînă la groapă și începu să-l despoaie de haine, pe care le așeză într-o grămadă. Treaba era mai ușoară decît se așteptase. Lăsă

trupul gol acolo, luă hainele cu el și trase mașina la loc, pe șosea. Încuie portierele și portbagajul și luă un ciocan. Trebuia să se gîndească la posibilitatea că cineva putea descoperi din întîmplare cadavrul, și voia să împiedice identificarea.

O clipă, îi veni greu să se întoarcă. Simțea un imbold irezistibil să lase trupul acolo, în groapă, să se urce în mașină și să fugă. Rămase un timp să privească împrejur. La cîțiva pași mai încolo, două veverițe se fugăreau pe trunchiul unui mesteacăn. Blana lor roșcată strălucea în soare. Ravic își luă inima-n dinți și se întoarse.

Umflată. Umflată și vînătă. Puse o bucată de cîrpă plină de ulei pe fața lui Haake și începu s-o sfarme cu ciocanul. La prima lovitură se opri. I se părea că face prea mult zgomot. Apoi continuă să lovească. După cîtva timp ridică bucata de cîrpă. Fața era de nerecunoscut, o masă de carne mînjită de sînge negru. Ca fața lui Riesenfeld, se gîndi el. Își simți dinții încleștați. Nu era ca fața lui Riesenfeld, își zise el. Fața lui Riesenfeld era mai rău, fiindcă omul era încă viu.

Inelul din mîna dreaptă. Îl smulse și împinse trupul în groapă. Groapa era prea scurtă. Apucă picioarele lui Haake și i le îndoi peste burtă. Apoi aruncă pămînt peste el. Nu-i trebui mult timp. Bătători pămîntul cu picioarele și-l acoperi cu pătrate de mușchi pe care le tăiase dinainte cu sapa. Se potriveau exact. Nu se puteau observa marginile decît dacă te aplecai să privești peste groapă.

Ciocanul. Sapa. Bucata de cîrpă. Le vîrî în portbagaj împreună cu hainele. Mai făcu încă o dată drumul pînă la groapă, să vadă dacă nu lăsase vreun corp delict. Nu găsi nimic. Ploaia și cîteva zile de creștere a ierbii aveau să isprăvească treaba.

Sinistru: pantofii unui mort. Ciorapii. Lenjeria. Costumul, mai puțin sinistru. Ciorapii, cămașa, indispensabilii — veștede ca niște strigoi, de parcă ar fi murit o dată cu omul. Era înfiorător să trebuiască să pui mîna pe ele, pentru a căuta monogramele și etichetele.

Ravic le găsi repede şi le tăie. Făcu apoi o legătură cu hainele şi le îngropă, la mai mult de zece kilometri de locul unde îngropase cadavrul, ca să nu le descopere pe amîndouă în acelaşi timp.

Merse înainte pînă dădu de un pîrîu. Luă monogramele şi etichetele pe care le tăiase şi le înfăşură într-o bucată de hîrtie. Rupse apoi agenda lui Haake în mii de bucăţi şi cercetă portofelul. Conţinea două bancnote de cîte o mie de franci, biletul de tren pentru Berlin, zece mărci, mai multe foi de hîrtie cu adrese, şi paşaportul lui Haake. Ravic luă bancnotele franceze şi le băgă în buzunar. Mai găsise încă cinci franci în buzunarele lui Haake.

Se uită o clipă la biletul de tren: Spre Berlin — cît de ciudat i se părea : spre Berlin.. Îl rupse şi-l puse la un loc cu celelalte lucruri. Se uită îndelung la paşaport. Era valabil pe încă trei ani, şi viza era bună pe alţi doi ani de-atunci încolo. Se simţi ispitit să-l ţină şi să-l folosească pentru el. S-ar fi potrivit cu felul de viaţă pe care îl ducea. N-ar fi şovăit, dacă n-ar fi fost periculos.

Îl rupse. Tot aşa şi bancnota de zece mărci. Păstră cheile, revolverul şi recipisa pentru bagajele lui Haake. Îi mai trebuia timp să se hotărască dacă era bine să ridice bagajele de la gară, ca astfel să şteargă orice urmă din Paris. Găsise nota de plată pentru hotel şi o rupse.

Arse tot. Îi luă mai mult timp decît se aşteptase, dar avea ziare cu care să dea foc la bucăţile de pînză. Aruncă cenuşa în pîrîu. Examină apoi maşina, să vadă dacă nu existau urme de sînge ; nu găsi nici una. Spălă cu grijă ciocanul şi cheia şi le puse la loc în portbagaj. Îşi spălă mîinile cum putut mai bine, scoase o ţigară şi rămase un timp liniştit, fumînd.

Soarele lumina pieziş prin mestecenii înalţi. Ravic fuma. Se simţea gol şi nu voia să se gîndească la nimic.

Abia cînd ajunse din nou pe drumul care ducea la castel se gîndi la Sybil. În lumina vie de vară, Ravic vedea măreţul castel ridicîndu-se alb sub cerul etern al veacului al optsprezecelea. Sybil. Îşi aduse aminte deodată de ea şi pentru prima oară nu încerca să lupte cu amintirea, s-o înlăture, s-o înăbuşe. Niciodată aimntirile

lui nu merseseră mai departe de ziua în care Haake dăduse ordin ca Sybil să fie adusă înăuntru. Niciodată mai departe de expresia de groază de pe chipul ei. Restul se ştersese. Şi nicodată mai departe de clipa în care primise vestea că Sybil se spînzurase. Nu crezuse că era adevărat. Era cu putinţă, dar cine ştie ce i se întîmplase înainte ? Nu se putea gîndi la ea fără să aibă o contracţie în creier, care-l făcea să-şi încleştezе mîinile şi să-şi simtă pieptul strîns ca într-o menghine, zile întregi nu putea scăpa de ceaţa roşie a nădejdii neputincioase de răzbunare.

Acum se gîndea la ea şi contracţia, şi menghinea, şi ceaţa îl părăsiseră. Ceva se eliberase, se ridicase o barieră, imaginea rigidă a groazei începea să se mişte, nu mai era împietrită aşa cum fusese toţi aceşti ani. Gura ei căscată începea să se închidă, ochii îşi pierdeau fixitatea, şi culoarea revenea în obrazul ei ca de var. Nu mai era masca eternă a fricii, devenise iarăşi Sybil pe care o cunoscuse, cu care trăise.

Zilele — serile — se înălţau ca nişte focuri uitate, care apar deodată dincolo de orizont. O uşă zăvorîtă, încuiată şi pătată de sînge din trecutul lui, se deschidea acum uşor şi încet şi înapoia ei se vedea iarăşi o grădină — şi nu celula Gestapoului.

Ravic mergea de mai bine de un ceas. Nu se întoarse direct la Paris. Se opri pe un pod care traversa Sena dincolo de Saint-Germain şi aruncă în apă cheile, inelul şi revolverul lui Haake. Lăsă jos capota maşinii şi porni mai departe.

Conducea o maşină, dimineaţa, prin Franţa. Noaptea era aproape uitată şi rămasă cu zeci de ani un urmă. Cele ce se întîmplaseră cu cîteva ore înainte erau nedesluşite — şi tot ce înăbuşise în el, timp de ani de zile, răsărea enigmatic şi se apropia de el, nu-i mai despărţea nici o prăpastie.

Ravic nu-şi dădea seama ce anume se petrece cu el. Credea că avea să se simtă gol, obosit, indiferent, agitat ; se aşteptase să aibă un sentiment de scîrbă — tăcută justificare — o poftă de băutură, să se îmbete, să uite. Nu se aşteptase să se simtă uşor şi liber, ca şi cînd un

lacăt căzuse din trecutul lui. Se uită împrejur. Peisajul aluneca pe lîngă el, procesiuni de plopi ridicau spre înălțuri verdele lor ca niște torțe ale biruinței, cîmpuri cu maci și cucută, de la brutăriile cătunelor venea miros de pîine proaspătă, și glasurile copiilor dintr-o școală se înălțau ca tonurile înalte ale unei viori.

La ce se gîndise oare cînd trecuse înainte pe acolo? Înainte, acum cîteva ore, cîteva veacuri în urmă? Unde era peretele de sticlă, unde era sentimentul izolării? Se topiseră ca ceața în prima căldură a soarelui. Vedea iarăși copii jucîndu-se pe prispele caselor, vedea pisicile și cîinii adormiți, vedea rufele viu colorate fîlfîind în bătaia vîntului, și pe femeia cu cîrlige de rufe în mînă, care atîrna șiruri lungi de cămăși. Vedea toate acestea și simțea că și el le aparține, acum mai mult decît cu atîția ani în urmă. Ceva se topea în el și se înălța iarăși moale și cald, un cîmp pîrjolit începea să înverzească, și anii tulburi se retrăgeau treptat spre depărtări.

Stătea în mașină, liniștit, și nu îndrăznea să se miște, ca nu cumva să sperie simțămintele ce creșteau în el, care curgeau în sus și în jos, stătea nemișcat și nu-i venea să creadă. Își închipuise că umbra lui Haake avea să stea lîngă el și să-l fixeze — dar lîngă el nu stătea decît propria lui viață, care se întorsese și-l privea. Doi ochi care stătuseră holbați atîția ani de zlei, așteptînd și ascunzînd tăcut și inexorabil, se închiseseră, o gură își recăpătase liniștea și două brațe care se întindeau înainte, îngrozite, se lăsaseră, în sfîrșit, în jos. Chipul lui Sybil, eliberat prin moartea lui Haake de expresia morții — înviase pentru o clipă, ca apoi să înceapă să se stingă. Putea acum să odihnească în pace; n-avea să mai revină; plopii și teii o înmormîntau duios, și nu mai rămînea decît vara, zumzetul albinelor și o oboseală senină, puternică, trează, ca și cînd nu dormise de multe nopți și avea să doarmă mult timp sau să nu mai doarmă deloc.

Opri Talbotul în strada Poncelet. În clipa cînd opri motorul și se dădu jos, își dete seama cît de obosit era. Nu mai simțea sfîrșeala de pe drum; rămăsese numai

cu o poftă avidă de somn. Se duse pe jos pînă la Internațional și trebui să facă un adevărat efort ca să umble. Soarele îl apăsa pe umeri ca o grindă. Își aduse aminte că trebuie să libereze apartamentul de la Prince-de-Galles. Uitase de el cu desăvîrșire. Era atît de obosit încît se gîndi o clipă să amîne pentru mai tîrziu. După aceea se întoarse cu mare greutate din drum și luă un taxi care-l duse la Prince-de-Galles. Era gata să uite să-și ia geamantanul.

Așteptă în holul răcoros. La bar, în dreapta lui, cîteva persoane beau Martini. Cînd îi aduse portarul bagajul, Ravic era aproape atipit. Îi dădu un bacșiș și luă alt taxi.

— La Gara de Est, spuse el tare, ca portarul să-l audă deslușit.

Spuse șoferului să oprească în colțul străzii Boetie.

— M-am înșelat cu un ceas, spuse el. E prea devreme. Oprește în fața bistroului de colo.

Plăti, își luă geamantanul, intră în bistro și așteptă să plece taxiul. Ieși afară, chemă un altul, și se duse la Internațional.

Jos nu era decît un băiat adormit. Era ora douăsprezece și proprietăreasa lua dejunul. Ravic își duse geamantanul sus, în cameră. Se dezbrăcă și dădu drumul la duș. Se spălă îndelung și după aceea se frecă cu alcool. Simțea cum se răcorește. Îmbrăcă rufărie curată și un alt costum și se duse jos, în camera lui Morosow.

— Tocmai voiam să vin la tine, spuse Morosow. Astăzi sînt liber. Am putea lua masa la Prince-de-Galles — tăcu și-l privi pe Ravic mai atent.

— Nu mai e nevoie, spuse Ravic.

Morosow se uită la el.

— Am terminat, spuse Ravic. Azi-dimineață. Nu mă întreba nimic. Vreau să dorm.

— Ai nevoie de ceva ?

— Nu. Am terminat tot. Am avut noroc.

— Unde e mașina ?

— În strada Poncelet. Totul e în ordine.

— Nu mai e nimic de făcut ?

— Nimic. M-a apucat o durere de cap îngrozitoare. Vreau să dorm. Am să vin mai tîrziu.

— Bun. Ești sigur că nu mai e nimic de făcut ?

— Nu mai e nimic, Boris. A mers ușor.

— N-ai uitat nimic.

— Nu cred. Nu. Nu vreau să mă mai gîndesc acum la ce-a fost. Mai tîrziu... Tu rămîi aici ?

— Sigur că da.

— Bine. Atunci am să vin mai tîrziu.

Ravic se întoarse în camera lui. Stătu cîtva timp la fereastră. Crinii refugiatului Wiesenhoff se vedeau albi în lădița de pe pervazul de jos. În față era zidul cenușiu cu ferestrele oarbe. Totul se sfîrșise. Era bine așa, dar totul se sfîrșise și nu mai era nimic de făcut. Nu mai rămăsese nimic. Nu mai avea nimic înaintea lui. Mîine era un cuvînt fără înțeles. Astăzi adormea în neant.

Se dezbrăcă și se mai spălă o dată. Își ținu mult timp mîinile în alcool și le lăsă să se usuce la aer. Pielea de la încheieturile degetelor se făcuse ca pergamentul. Capul îi era greu și creierii parcă i se răsuceau ca o bilă. Luă un ac hipodermic și-l sterilizâ într-o mică autoclavă de pe scaunul de lîngă fereastră. Își aduse aminte de pîrîu. Numai de pîrîu. Rupse capetele a douj fiole și trase conținutul lor, limpede ca apa, în siringă. Își făcu injecția și se întinse pe pat. După cîtva timp își luă halatul de baie și se învelì. Se simțea ca un tînăr de douăsprezece ani, obosit și singur în ciudata singurătate a creșterii și a vîrstei fragede.

Se trezi cînd se întunecase. Deasupra acoperișurilor atîrna o fîșie de cer trandafiriu întunecat. De jos veneau glasurile lui Wiesenfoff și al doamnei Goldberg. Nu înțelegea ce vorbeau. Nici nu voia să știe. Era în dispoziția unui om care doarme după-masă fără să fie obișnuit — copt pentru o sinucidere bruscă și nemotivată. „Ce bine ar fi să am acum de făcut o operație, se gîndi el. Un caz grav, aproape fără scăpare.“ Își aduse aminte că nu mîncase nimic toată ziua. Simți deodată o foame disperată. Durerea de cap îl lăsase. Se îmbrăcă și se duse jos.

Morosow ședea în cămașă la masa din odaia lui și rezolva o problemă de șah. Camera aproape că nu avea mobilă. O tunică militară atîrna pe un perte. Într-un

colț era o icoană și sub ea ardea o candelă. Într-un colț, o măsuță cu un samovar. Lîngă fereastră, un frigider modern. Era tot luxul lui Morosow. În el ținea vodcă, bere și cîte ceva de-ale mîncării. Lîngă pat avea un covor turcesc.

Morosow se ridică fără să scoată un cuvînt, aduse două pahare și o sticlă cu vodcă. Umplu paharele.

— Zubrovka, spuse el.

Ravic se așeză la masă.

— Nu vreau să beau nimic, Boris. Sînt leșinat de foame.

— Bun. Atunci să mergem să mîncăm ceva. Deocamdată — Morosow cotrobăi prin frigider și scoase o bucată de pîine neagră, rusească, castraveți, unt și o cutie mică de icre negre — gustă din asta ! Icrele le-am primit cadou de la patronul Seherezadei. Marfă bună.

— Boris, spuse Ravic. Să lăsăm teatrul. M-am întîlnit cu el în fața la Osiris, l-am omorît în Bois și l-am îngropat în Saint-Germain.

— Te-a văzut cineva ?

— Nu. Nici măcar în fața la Osiris.

— Nicăieri ?

— A trecut un om prin Bois, cînd terminasem. Haake era în mașină. N-a văzut altceva decît mașina și pe mine vărsînd. Poate că eram beat sau poate că mi se făcuse rău. Nimic extraordinar.

— Ce-ai făcut cu lucrurile lui ?

— Le-am îngropat. Am scos monogramele, le-am ars împreună cu actele. Mai am niște bani de la el și o recipisă pentru bagaje pe care le-a lăsat la Gara de Nord. Lichidase la hotel și voia să plece astăzi dimineață.

— Mare noroc. Urme de sînge ?

— Nu. Nici n-a curs. Am predat camera de la Prince-de-Galles și mi-am adus lucrurile înapoi. Probabil că oamenii cu care a avut de lucru aici or să-și închipuie că a plecat cu trenul. Dacă-i ridicăm bagajele nu mai rămîne absolut nici o urmă.

— La Berlin o să se descopere lipsa lui, așa că ne putem aștepta la cercetări.

— Dacă bagajul nu mai este aici, n-o să știe unde a plecat.

— Ba da. N-a fost biletul de vagon-lits. L-ai ars ?

— Da.

— Atunci arde și recipisa pentru bagaje.

— Dacă am trimite recipisa la gară și le-am spune să se expedieze bagajele la Berlin ?

— E același lucru. Mai bine arde-o. Dacă ești prea șmecher te bănuiesc imediat. Așa, pur și simplu a dispărut. La Paris se poate întîmpla. Poliția va face cercetări și dacă are noroc va descoperi unde a fost văzut ultima oară. La Osiris. Tu ai fost pe-acolo ?

— Da, dar n-am stat decît un minut. Eu l-am văzut pe Haake, dar el nu. L-am așteptat afară. Nu ne-a zărit nimeni.

— S-ar putea să cerceteze cine era la Osiris în același timp cu el. Rolande o să-și aducă aminte că ai fost tu.

— Mă duc destul de des pe-acolo. Asta nu înseamnă nimic.

— Ar fi mai bine dacă n-ar ajunge să te interogheze. Refugiat fără acte. Rolande știe unde stai ?

— Nu, dar cunoaște adresa lui Veber. El e doctorul oficial. Rolande își dă demisia peste cîteva zile.

— Dar n-are să plece fără adresă. Morosow umplu paharele.

— Ravic, cred că ar fi mai bine să dispari pentru cîteva săptămîni.

Ravic se uită la el.

— E ușor de vorbit, Boris. Unde să mă duc ?

— Într-un loc cu lume multă. Du-te la Cannes sau Deuville. Sezonul e în toi și poți foarte ușor dispărea în mulțime. Sau la Antibes. Cunoști localitatea și acolo nu te întreabă nimenea de acte. Veber și Rolande pot să mă țină tot timpul la curent în caz că poliția te caută ca martor.

Ravic se uită la Morosow.

— Nu vreau să fug. Rămîn pe loc. Așa e piesa. Nu înțelegi ?

Morosow nu răspunse.

— Arde mai întîi recipisa pentru bagaje, spuse el.

Ravic scoase hîrtia din buzunar, o aprinse şi-o lăsă să ardă deasupra scrumierei. Morosow luă farfuria de aramă şi aruncă scrumul fin pe fereastră.

— Aşa. S-a făcut. Nu mai ai nimic la tine?

— Bani.

— Să-i vedem.

Îi luă şi-i examină. N-aveau nici o însemnare pe ei.

— Poţi să te scapi uşor de ei. Cum vrei să-i întrebuinţezi?

— Aş vrea să-i trimit la comitetul pentru refugiaţi. Anonim.

— Schimbă-i mîine şi trimite banii peste două săptămîni.

— Bine.

Ravic puse bancnotele în buzunar. În timp ce le împăturea, îşi dădu seama că mîncase din lucrurile pe care le pusese Morosow pe masă. Se uită la mîinile lui. Ce gînduri stranii avusese în dimineaţa aceea! Mai luă o bucată de pîine neagră, proaspătă.

— Unde mîncăm? întrebă Morosow.

— Indiferent.

Morosow se uită la el. Ravic zîmbi. Era pentru prima oară că zîmbea.

— Boris, spuse el, nu te uita la mine ca o doică, aşteptînd să am un acces de nervi. Am exterminat o bestie care merita s-o păţească de o mie de ori mai rău. Am omorît zeci de oameni cu care n-aveam nimic, şi pentru asta am fost decorat, şi nu i-am omorît în faţă, ci m-am furişat spre ei, i-am pîndit din spate cînd ei nu se aşteptau, şi asta se numea război şi era demn de cinste. Singurul lucru care a fost respingător în primele clipe a fost că n-am putut să-i spun în faţă lui Haake pentru ce am să-l omor. Era o dorinţă prostească. am terminat cu el şi de-acum încolo n-are să mai tortureze pe nimeni. Am dormit ca şi cînd eu n-aş fi fost părtaş, ca şi cînd aş fi citit întîmplarea asta într-un ziar.

— Bun. Morosow îşi încheie haina. — Hai să mergem. Simt nevoia să beau.

Ravic ridică ochii. — Tu?

— Da, eu, spuse Morosow. Eu. Şovăi o clipă. — Astăzi, pentru prima oară mă simt bătrîn.

SERBAREA DE ADIO PENTRU ROLANDE ÎNCEPU la șase fix și ținu exact o oră. La șapte începea treaba.

Masa era pusă într-o cameră alăturată. Toate prostituatele erau îmbrăcate. Majoritatea purtau rochii negre de mătase Cum, pînă atunci Ravic le văzuse goale sau cel mult cu cîte un voal transparent pe ele, îi fu greu să le recunoască. Cîteva, vreo șase, rămăseseră în salonul cel mare pentru orice eventualitate. Acestea aveau să se îmbrace la ora șapte și să fie servite abia atunci. Nici una nu voise să apară în costumele lor profesionale. Nu doamna dăduse ordin în acest sens ; înșăși fetele voiseră așa. Ravic nici nu se așteptase la altceva. Cunoștea eticheta prostituatelor : era mai stricată decît cea din lumea bună. Fetele adunaseră bani și-i făcuseră cadou Rolandei șase scaune de paie pentru restaurantul ei. Doamna îi dăruise un contoar automat, iar Ravic două mese de marmoră pentru cele șase scaune. Era singurul străin la sărbătorire. Și singurul bărbat. Dineul începu la șase și cinci minute. Doamna prezida. Rolande ședea la dreapta și Ravic la stînga ei. Urmau apoi noua *gouvernante,* ajutoarea ei și șirurile de fete.

Hors d'oeuvres-urile erau excelente. Ficat de gîscă de Strassbourg, *pâté maison* și *old sherry.* Lui Ravic i se servi o sticlă de vodcă. Nu putea să sufere sherryul. După aceasta urmă o Tichysoise de cea mai fină calitate. Apoi calcan cu Mersault 1923. Calcanul era de aceeași calitate cu cel care se servea la Maxim. Vinul era ușor și tocmai cît trebuia de nou. Urmă apoi sparanghel, pui fript, fraged și cu pielea crocantă, salată aleasă cu un gust fin de usturoi, la care se servi Château St. Emilion. În capul mesei se bău o sticlă de Romanée Conti 1921. — Fetele nu o apreciază, declară doamna. Ravic o aprecia. I se servi o a doua sticlă. În schimb el trecu mai departe șampania și crema de ciocolată. Împreună cu doamna, Ravic mîncă o brînză de Brie, cu pîine albă, fără unt și cu vin.

La masă se vorbea întocmai ca la un pension de domnișoare. Scaunele de paie erau împodobite cu panglici. Contoarul automat scînteia. Mesele de marmoră luceau. În cameră domnea o atmosferă de melancolie. Doamna era în negru. Purta diamante. Nu prea multe. O broșă și un inel. Pietre fine ,albe-albăstrui. Nu avea diademă pe cap, deși devenise nobilă. Avea gust. Doamnei îi plăceau diamantele. Era de părere că rubinele și smaraldele sînt riscante. Cu diamantele puteai fi sigur. Discuta cu Rolande și cu Ravic. Era o persoană citită, conversația ei era amuzantă, eleganță și spirituală. Cita din Montaigne, Chateaubriand și Voltaire. Părul ei alb, ușor albăstrui, strălucea deasupra feței inteligente și ironice.

La ora șapte, după cafea, fetele se ridicară ca niște domnișoare ascultătoare de pension. Mulțumiră politicos doamnei și-și luară la revedere de la Ravic. Doamna mai stătu cîtva timp. Adusese cu ea niște armagnac așa cum Ravic nu mai băuse în viața lui. Brigada de sacrificiu care rămăsese în salon intră în camera ospățului. Erau spălate, mai puțin fardate decît în timpul lucrului, și îmbrăcate în rochii de seară. Doamna aștepță pînă ce fetele se așezară și începură să mănînce calcan. Schimbă cîteva cuvinte cu fiecare în parte și-și exprimă mulțumirile că se sacrificaseră un ceas în salon .Apoi spuse grațios la revedere. — Te mai văd, Rolande, înainte de a pleca...

— Desigur, doamnă.

— Pot să las sticla de armagnac aici ? îl întrebă ea pe Ravic.

Ravic îi mulțumi .Doamna ieși — o doamnă din cea mai înaltă societate

Ravic luă sticla și se așeză lîngă Rolande.

— Cînd pleci ? o întrebă el.

— Mîine după-masă la ora patru și șapte minute.

— Vin și eu la gară.

— Nu, Ravic. Nu se poate. În seara asta îmi sosește logodnicul. Plecăm mîine împreună. Înțelegi de ce nu poți veni ?

— Desigur.

— Mîine dimineață mai facem cîteva cumpărături. Deseară mă mut la Hotel Belfort. Bun, curat și moderat.

— Stă și logodnicul tău acolo ?

— Bineînțeles că nu, spuse Rolande mirată. Nu sîntem căsătoriți încă.

— Înțeleg.

Ravic știa că toate acestea nu erau prefăcătorie. Rolande era o burgheză care avusese o profesiune. Nu avea nici o importanță dacă fusese vorba de un pension de domnișoare sau de un bordel. Își terminase treaba și acum se întorcea în lumea ei burgheză, fără să ducă cu ea nici o umbră din lumea cealaltă. Același lucru se întîmpla și cu multe dintre prostituate. Unele deveneau soții ideale. Prostituția este o profesiune serioasă, nu un viciu. Asta le salva de la degradare.

Rolande îi zîmbi lui Ravic, luă sticla de armagnac și-i umplu paharul. Scoase apoi o foaie de hîrtie din geantă.

— În caz că vrei să fugi vreodată din Paris — iată adresa noastră. Poți veni oricînd.

Ravic se uită la adresă. — Sînt scrise două nume, spuse ea. Unul este pentru primele două săptămîni. E numele meu. După aceea, cel al logodnicului meu.

Ravic puse foaia de hîrtie în buzunar. — Îți mulțumesc, Rolande. Deocamdată am să stau la Paris. Pe de altă parte, logodnicul tău are să fie surprins să mă vadă picînd așa, deodată.

— Spui asta fiindcă te-am rugat să nu vii la gară ? E cu totul altceva. Ți-am dat adresa în eventualitatea că într-o zi va trebui să fugi din Paris. Să fugi repede. Pentru asta.

Ravic ridică ochii. — De ce ?

— Ravic, spuse ea. Ești un refugiat. Și refugiații sînt uneori la ananghie. E bine să știi că ai un loc unde poți sta fără să te caute poliția.

— De unde știi că sînt refugiat ?

— Știu. N-am spus nimănui. Nimeni de aici n-are nevoie să afle. Păstrează adresa. Și în caz că vei avea vreodată nevoie de ea, vino. La noi n-are să întrebe nimeni de tine.

— Bine, Rolande, mulțumesc.

— Acum două zile a fost aici cineva de la poliție. S-a interesat de un neamț. Voia să știe dacă a fost pe la noi.

— Da ? făcu Ravic atent.

— Da. Era aici cînd ai fost tu ultima oară. Poate că nu-ți mai aduci aminte. Un tip înalt și chel. Ședea acolo cu Yvonne și Claire. Polițistul m-a întrebat dacă mai era cineva aici în timpul acela.

— Nu-mi aduc aminte de nimic, spuse Ravic.

— Sînt sigură că nu i-ai dat nici o atenție. Bineînțeles că n-am pomenit nimic despre tine.

Ravic aprobă din cap.

— E mai bine așa, zise Rolande. În felul acesta n-am dat copoilor ocazia să întrebe oameni nevinovați dacă au pașaport.

— Natural. Ți-a spus ce caută ?

Rolande dădu din umeri. — Nu. Și nici nu e treaba noastră. Am declarat că nu era nimeni aici. E o veche lozincă a casei noastre. Nu știm niciodată nimic. E mai bine. Dealtfel nici pe polițist nu-l interesa prea tare.

— Serios ?

Rolande zîmbi.

— Ravic, există mulți francezi cărora puțin le pasă de ce se întîmplă unui turist german. Avem destule griji de-ale noastre.

Rolande se ridică.

— Trebuie să plec. Adio, Ravic.

— Adio, Rolande. Fără tine n-are să mai fie la fel aici.

Rolande surîse.

— Nu imediat, poate, dar în curînd....

Se duse să-și ia rămas bun de la fete. În drum stătu să se uite la contoar, la scaune și la mese. Erau cadouri practice. Le și vedea instalate în restaurantul ei, mai ales contoarul. Contoarul însemna venit, securitate, casă și proprietate.. Rolande șovăi o clipă ; apoi nu se mai putu stăpîni. Scoase ctîevă monede din geantă, le vîrî în aparatul sclipitor și începu să lucreze la el. Mașina hîrîi, marcă doi franci și cincizeci, sertărașul ieși singur afară, și Rolande mai băgă două-trei monede, surîzînd fericită ca un copil.

Curioase, fetele se apropiară și înconjurară aparatul. Rolande înregistră a doua oară. Un franc șaptezeci și cinci.

— Ce se poate lua la dumneavoastră cu un franc șaptezeci și cinci ? întrebă Marguerite, poreclită Calul.

Rolande stătu să se gîndească.

— Un Dubonnet, două pahare de Pernod, spuse ea apoi.

— Cît luați pe un Amèr Picon și o bere ?

— Șaptezeci de centime. Rolande înregistră zero franci șaptezeci.

— Ieftin, spuse Calul.

— Trebuie să dăm mai ieftin ca la Paris, explică Rolande.

Fetele traseră scaunele de paie în jurul celor două mese de marmoră și se așezară cu grijă. Își neteziră rochiile de seară și începură toate să-și închipuie că sînt la viitorul *café* al Rolandei.

— Am dori să ne dați trei ceaiuri cu biscuiți englezești, *madame* Rolande, spuse Daisy, o blondă delicată, care era favorita bărbaților căsătoriți.

— Șapte franci optzeci.

Rolande marcă la contoar.

— Îmi pare rău, dar biscuiții sînt scumpi.

La cealaltă masă Marguerite, Calul, spuse după mult timp de gîndire :

— Două sticle de Pommery, comandă ea triumfătoare. Îi era dragă Rolande și voia să-i arate afecțiunea pe care i-o purta.

— Nouăzeci de franci. Un Pommery excelent !

— Și patru coniacuri ! striga Calul, respirînd din greu. E ziua mea de naștere !

— Patru franci patruzeci ! Contoarul înregistra.

— Și patru cafele cu meringues !

— Trei franci șaizeci.

Calul era încîntată și se uita la Rolande. Nu-i mai venea nimic în minte.

Fetele se înghesuiră în jurul contoarului.

— Cît e în total, madame Rolande ?

Rolande rupse banda pe care erau marcate cifrele și începu să adune.

— O sută cinci franci și optzeci.

— Și care e cîștigul ?

— Cam treizeci de franci. Asta din cauza șampaniei. Se cîștigă bani mulți la ea.

— Bun, spuse Calul. Bun ! Așa să vă meargă întotdeauna !

Rolande se întoarse spre Ravic. Ochii îi străluceau, așa cum strălucesc ochii atunci cînd sînt plini de iubire sau curia cîștigului.

— Adio, Ravic. Nu uita ce ți-am spus.

— Nu. Adio, Rolande.

Rolande plecă, voinică, dreaptă, senină — fiindcă viitorul ei era simplu și viața era bună.

Ședea cu Morosow pe terasa de la Fouquet. Era nouă seara. Terasa era aglomerată. În depărtare, dincolo de Arcul de Triumf, două felinare cu o lumină albă și rece.

— Șobolanii fug din Paris, spuse Morosow. La Internațional sînt trei camere goale. Asta nu s-a mai întîmplat din 1933.

— Vor veni alți refugiați și le vor ocupa.

— Ce fel de refugiați ? Am avut ruși, italieni, polonezi, spanioli, nemți.

— Francezi, spuse Ravic. De la frontieră. Ca și în celălalt război.

Morosow își ridică paharul și văzu că e gol. Chemă chelnerul.

— Încă o sticlă de Pouilly.

— Și tu, Ravic ? întrebă el apoi.

— În calitatea mea de șobolan ?

— Da.

— În ziua de azi și șobolanii au nevoie de pașapoarte și de vize.

Morosow îl privi dojenitor.

— Ai mai avut tu așa ceva pînă acum ? Nu. Cu toate astea ai fost la Praga, Viena, Zürich, în Spania și la Paris. A sosit timpul să dispari de aici.

— Unde ? făcu Ravic. Luă sticla pe care o adusese chelnerul. Era rece și aburită. Turnă vinul în pahare.

— În Italia ? Gestapoul mă așteaptă la frontieră. În Spania ? Acolo mă așteaptă falangiștii.

— În Elveția.

— Elveția e prea mică. Am fost în Elveția de trei ori. De fiecare dată poliția m-a prins după o săptămînă și m-a trimis înapoi în Franța.

— Anglia. Din Belgia, clandestin.

— Imposibil. Te prinde în port și te trimite înapoi în Belgia. Și Belgia nu e o țară pentru refugiați.

— În America nu poți să te duci. Ce-ai zice de Mexic ?

— Supra-aglomerat. Și nici acolo nu se poate fără să ai acte la tine.

— Tu n-ai deloc ?

— Aveam niște certificate de punere în libertate de la închisorile la care am stat sub diverse nume din cauza intrării ilegale în țară. Nu prea face să porți așa ceva la tine. Le rupeam imediat.

Morosow tăcea.

— Fuga s-a terminat, bătrîne Boris, spuse Ravic Odată și odată tot trebuia să se termine.

— Știi ce te așteaptă în caz că începe războiul ?

— Sigur că da. Un lagăr de concentrare aici, în Franța. Și-or să fie mizerabile pentru că nu s-a pregătit nimic dinainte.

— Și-atunci ?

Ravic dădu din umeri.

— Nu e bine să te duci cu gîndul prea departe.

— Așa o fi. Dar știi ce ți se poate întîmpla în caz că totul se prăbușește și tu te afli într-un lagăr de concentrare ? O să pună nemții mîna pe tine.

— Pe mine și pe mulți alții. Se poate însă întîmpla să ne dea drumul la timp. Cine știe ?

— Și-atunci ?

Ravic scoase o țigară din buzunar.

— Mai bine să nu discutăm astăzi despre asta, Boris. Din Franța nu pot să ies. În alte părți e periculos sau e imposibil de ajuns. Dealtfel, nici nu mai vreau să mai schimb.

— Nu vrei să mai schimbi ?

— Nu. M-am gîndit bine. Nu pot să-ți explic. Nu se poate explica. Nu vreau să mai schimb.

Morosow rămase tăcut. Se uita la mulțime.

— Uite-o pe Joan, spuse el.

Ședea cu un bărbat la o masă mai depărtată dinspre aleea George al V-lea.

— Îl cunoști ? îl întrebă el pe Ravic.

Ravic se uită spre el.

— Nu.

— Îi schimbă cam des.

— Aleargă și ea după viață, răspunse Ravic indiferent. Așa cum facem aproape toți. Cu sufletul la gură, de teamă să nu pierdem ceva.

— Asta se poate numi și altfel.

— Se poate. Dar rămîne același lucru. Neliniște, bătrîne. Boala ultimilor douăzeci și cinci de ani. Nimeni nu mai crede că are să îmbătrînească în pace cu mîcile lui economii. Fiecare simte mirosul focului și încearcă să pună mîna pe ce poate. Tu, nu, bineînțeles. Tu ești un filozof al plăcerilor simple.

Morosow nu răspunse.

— Femeia asta nu se pricepe deloc la pălării, spuse Ravic. Uite ce și-a pus pe cap ! În general, nu prea are gust. Asta-i tăria ei. Cultura te face mai slab. Pînă la urmă revine la impulsul gol al vieții. Tu însuți ești un exemplu magnific.

Morosow rînji.

— Lasă-mă cu plăcerile mele de rînd, om cu capul în nori ! Omului cu gusturi simple îi plac multe lucruri. Nu rămîne niciodată cu mîinile goale. Cine are șaizeci de ani și aleargă după dragoste e un idiot care speră să cîștige, deși celălalt joacă cu cărți măsluite. Un bordel bun te liniștește de minune. Casa pe care o frecventez eu are șaisprezece fete. Acolo, cu puțni bani, sînt pașă. Mîngîierile pe care le primesc eu sînt mai sincere decît cele după care tînjesc mulți sclavi ai dragostei. Sclavi ai dragostei, am spus.

— Înțeleg, Boris.

— Bine. Atunci să ne golim paharele. Pouilly rece. Şi haide să respirăm aerul cristalin al Parisului, înainte de a se umple de miasme.

— Haide. Ai observat cum au înflorit castanii a doua oară anul acesta ?

Morosow dădu din cap. Ridică mîna spre cer, unde Marte strălucea deasupra acoperişurilor întunecate, mare şi roşiatec. — Da, şi zice că individul de colo e mai aproape de pămîntul nostru aşa cum n-a fost de mulţi ani. Morosow rîse. — În curînd o să citim că s-a născut un copil cu moţul în formă de sabie. Şi că în altă parte a plouat cu sînge. Tot ce lipseşte este cometa enigmatică din Evul Mediu, ca semnele prevestitoare de rele să fie complete.

— Uite cometa, Ravic arătă spre firma electrică de pe clădirea unui ziar, ce reprezenta două puncte luminoase care se urmăreau unul pe altul, şi la mulţimea care se strînsese şi privea tăcută, cu capetele pe spate.

Stătură cîtăva vreme fără să spună nimic. Un acordeonist se opri la marginea trotuarului şi începu să cînte *La Paloma*... Ţiganii cu covoare apărură purtînd pe umăr kesshane de mătase. Un băieţaş vindea alune americane pe la mese. Totul era liniştit — pînă la clipa cînd apărură băieţii cu ziare. Lumea le smulgea jurnalele din mînă şi peste cîteva secunde terasa, acoperită de ziare desfăcute, părea îngropată sub un roi de fluturi uriaşi, albi, neînsufleţiţi, care se aşezaseră lacomi pe victimele lor, cu aripi bătînd fără zgomot.

— Uite- pe Joan, spuse Morosow.

— Unde ?

— În colţul străzii.

Joan trecu drumul şi se urcă într-un automobil decapotabil care era parcat în Champs Elysées. Nu-l văzuse pe Ravic. Bărbatul care o însoţea ocoli maşina şi se aşeză la volan. Era tînăr şi cu capul descoperit. Scoase maşina cu îndemînare dintre celelalte. Era un Delahaye.

— Frumos automobil, spuse Ravic.

— Şi ce cauciucuri, replică Morosow, sforăind. Ravic, omul-de-oţel, adăugă el mînios. Cetăţeanul strămutat din

Europa Centrală. Frumos automobil — afurisită damă, asta am înțeles eu.

Ravic zîmbi.

— Și ce-i cu asta ? Damă sau sfîntă — nu este decît o plăsmuire de-a noastră. Tu, cu cele șaisprezece femei ale tale, nu poți înțelege asta. Tu nu ești decît om de bordel. Dragostea nu este un afacerist care se uită după profitul investițiilor lui. Închipuirea n-are nevoie decît de cîteva cuie de care să-și atîrne vălul. Că sînt de aur, de tinichea, sau pline de rugină, puțin importă. Dacă vălul se agață, rămîne agățat. Mărăcine sau trandafir, se preface într-o poveste din *O mie și una de nopți,* odată ce-ai atîrnat de el vălul clarului de lună.

Morosow trase o înghițitură de vin. — Vorbești prea mult, spuse el. Și ce-i mai rău e că vorbești prostii.

— Știu. În întuneric și Muma Pădurii poate să semene cu o zînă, Boris.

Dinspre Etoile răcoarea venea cu pași de argint. Ravic strînse în mînă paharul înghețat. Răceala lui îi străbătu trupul. Și inima lui era rece. Se născuse în respirația adîncă a nopții și tot atît de adîncă era nepăsarea lui față de soartă. Soarta și viitorul. Mai fusese oare vreodată așa ? La Antibes, își amintea, cînd își dăduse seama că Joan avea să-l părăsească. Nepăsarea care devenise atitudine egală în fața sorții. Ca hotărîrea lui de a nu pleca mai departe. De a nu mai pleca mai departe. De a nu mai pleca. Erau una. Trăise și răzbunarea și iubirea. Îi era destul. Nu era totul, dar atît cît poate cere omul. Nu nădăjduise să le mai trăiască vreodată. Îl ucisese pe Haake și nu plecase din Paris. N-avea să plece nici acum. Așa era dat să fie. Cine profită de noroc trebuie să se lase în voia lui. Asta nu însemna resemnare ; era ca o asigurare tainică pe care ți-o dădea viața, înaintea unei prăpăstii. Nimic nu mai avea vreo semnificație. Rîurile se opriseră încremenite. Un lac își ascunsese oglinda peste noapte și aștepta dimineața ca să-i spună încotro să curgă.

— Trebuie să plec, spuse Morosow, uitîndu-se la ceas.

— Eu mai rămîn, Boris.

— Ca să te bucuri de ultima seară dinainte de Apusul Zeilor ?

— Exact. Nimic din ce trăim acum n-are să se mai întoarcă.

— Și găsești că e rău ?

— Nu. Nici noi nu ne vom mai întoarce. Ziua de ieri e pierdută, și nici o lacrimă și nici o vrajă n-o mai poate aduce înapoi. Numai ziua de azi e veșnică.

— Vorbești prea mult. Morosow se sculă în picioare. Ar trebui să fii recunoscător că asiști la un sfîrșit de secol. Un secol care n-a fost prea bun.

— Și tu vorbești prea mult, Boris.

Morosow își goli paharul, în picioare. Îl așeză pe masă de parcă ar fi fost dinamită și-și șterse barba. Era îmbrăcat în haine civile și stătea acum, înalt și spătos, în fața lui Ravic.

— Să nu crezi că nu înțeleg de ce nu vrei să pleci, spuse el rar. Înțeleg foarte bine de ce nu vrei să pleci, fatalistule.

Ravic se întoarse devreme la hotel. Zări în hol un băiețaș abătut, care în clipa cînd intră el se ridică grăbit de pe canapea, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile de spătar. Observă că-i lipsea un picior. De sub manșeta pantalonului se zărea o bucată de lemn necioplit.

— Domnule doctor, domnule doctor !

Ravic se uită mai atent. În obscuritatea holului văzu o față tînără care zîmbea cu gura pînă la urechi. — Jeannot ! spuse el surprins. Tu ești Jeannot ?

— Da ! V-am așteptat aici toată seara ! Abia după am reușit să vă aflu adresa. Am încercat de mai multe ori să o capăt de la scorpia aceea de la spital, dar de fiecare dată îmi spunea că nu sînteți la Paris.

— E adevărat că am lipsit cîtva timp.

— În sfîrșit, azi după-masă mi-a spus că stați aici și am venit numaidecît. Jeannot clipea fericit.

— S-a întîmplat ceva cu piciorul ? întrebă Ravic.

— Nimic ! Jeannot bătu cu palma piciorul de lemn. așa acum mîngîi un cîine credincios. — absolut nimic. Totul e perfect.

Ravic se uită la ciotul de lemn. — Văd că a ieșit așa cum ai vrut. Cum ai scos-o la capăt cu societatea de asigurare ?

— Binișor. Am obținut o proteză mecanică, și am aranjat cu magazinul să-mi dea în schimb bani. Și-au oprit cincisprezece la sută pentru ei, dar nu-i nimic.

— Și cu lăptăria ?

— De asta am și venit. Am deschis-o. E mică, dar rentează. Mama vinde și eu mă ocup cu aprovizionarea și cu contabilitatea. Avem surse bune, direct de la țară.

Jeannot se întoarse șhiopătînd, spre canapea, și aduse un pachet strîns legat, înfășurat în hîrtie de ambalaj. — Poftiți, domnule doctor ! V-am adus să gustați și dumneavoastră. Nu e nimic extraordinar. Niște pîine, unt, brînză și ouă. Cînd nu sînteți dispus să mai ieșiți seara, aveți o gustare, nu-i așa ?

Se uita nerăbdător în ochii lui Ravic. — Așa ceva prinde bine oricînd, spuse Ravic.

Jeannot dădu din cap satisfăcut.

— Cred că are să vă placă brînza. Am adus Brie și niște Pont l'Evêcque.

— Brînza mea favorită.

— Minunat ! De bucurie, Jeannot bătu tare în ciotul de lemn, — Pont l'Evêcque a fost ideea mamei. Eu știam c-o să preferați Brie. Bărbaților le place mai mult Brie.

— Amîndouă sînt excelente. Nici nu puteai să nimerești mai bine. Ravic luă pachetul. — Mulțumesc, Jeannot. Nu se întîmplă prea des ca pacienții să-și aducă aminte de doctorii lor. De cele mai multe ori vin numai să se tocmească asupra notei de plată.

— Asta o fac numai cei bogați, nu ? Jeannot dădu din cap, plin de înțelegere. — Noi nu. Noi vă datorăm totul, nu ? Dacă mi-ar fi rămas piciorul țeapăn, n-am fi luat aproape nici o despăgubire.

Ravic se uită la el. Își închipuie oare că i-am amputat piciorul din curtoazie ? se gîndi el. — Am fost obligați să-l tăiem, Jeannot.

— Desigur. Jeannot făcu cu ochiul. E limpede ca ziua. Își trase șapca mai tare peste ochi. — Și acum, mă duc. Mă așteaptă mama. Am plecat cam de mult de-acasă. Trebuie să vorbesc cu un furnizor despre niște Roquefort. La revedere, domnule doctor. Sper că are să vă placă ce v-am adus !

— La revedere, Jeannot. Mulțumesc. Și noroc.

— Noroc o să avem!

Omulețul flutură din mînă și plecă șchiopătînd, sigur de sine.

Cînd ajunse în cameră, Ravic desfăcu pachetul. Căută o spirtieră pe care n-o mai întrebuințase de mulți ani și o găsi. Găsi și un pachet de alcool solidificat. Luă tabletele albe, le puse sub spirtieră și le aprinse. Flacăra albastră începu să tremure. Puse puțin unt într-o tigăiță, sparse două ouă, le bătu și puse totul pe spirtieră. Tăie apoi pîinea albă și rumenită, puse tigăița pe masă, peste o foaie de ziar, scoase bucata de Brie, o sticlă de Vouvray și începu să mănînce. De mult nu mai făcuse asta. Mîine am să-mi mai cumpăr niște pachete de spirt solidificat, își zise el. Spirtiera putea s-o ia cu el în lagăr. Se putea strînge și vîrî într-o cutie de carton.

Ravic mîncă în tihnă. Încercă și Pont l'Evêcque. Jeannot avea dreptate; cina fusese excelentă.

32

— EXODUL DIN EGIPT, SPUSE SEIDENBAUM, doctor în filologie și filozofie, către Ravic și Morosow. Fără Moise.

Stătea slab, galben, în ușa Internaționalului. Afară, familiile Stern și Wagner și celibatarul Stoltz își încărcau lucrurile. Închiriaseră împreună un camion.

Mobila stătea pe trotuar, în după-amiaza aceea luminoasă de august. O canapea aurită, acoperită cu o cuvertură Aubusson, cîteva scaune asortate și un covor Aubusson nou. Aparțineau familiei Stern. Mai era acolo și o masă enormă de mahon. Selma Stern, o femeie cu chipul șters și cu ochii de catifea, le păzea așa cum își păzește cloșca puii.

— Atenție! Tăblia! N-o zgîriați! Tăblia! Ușor, ușor!

Tăblia mesei era ceruită și lustruită. Unul din obiectele sacre pentru care gospodinele își riscă viața. Selma Stern se învîrtea în jurul mesei și a celor doi oameni, care, cu o totală nepăsare, o așezară pe trotuar.

Soarele se reflecta în luciul tăbliei. Selma Stern luă o cîrpă și începu s-o steargă. Freca de zor colțurile. Tăblia îi reflecta fața ca o oglindă neagră — ca și cum o străbună de-a ei o privea întrebătoare din oglinda timpului.

Oamenii aduceau acum un bufet de mahon, la fel de ceruit și de lustruit. Unul din ei se suci prea brusc și un colț al bufetului se frecă de zidul de la intrarea hotelului.

Selma Stern nu țipă. Rămase pur și simplu împietrită, cu mîna în care ținea cîrpa, ridicată, cu gura pe jumătate deschisă, ca și cînd ar fi fost prefăcută într-o stană de piatră în clipa cînd tocmai voia să-și bage cîrpa în gură.

Josef Stern, soțul ei, scund, cu ochelari și cu buza de jos lăsată, se apropie de ea. — Ce-i, Selmale?

Selma nu-l vedea. Privea în gol. — Pufetul...

— Ei, Selmale. Avem deja vizele...

— Pufetul de la mama. De la părinții mei...

— Ei, Selmale, așa o zgîrietură mică... Ce mai contează acum, după ce am pus mîna pe vize...

— Asta nu mai iese. Nu mai poți ca s-o scoți.

— Cucoană, spuse omul, care nu-i înțelegea, dar care știa precis despre ce e vorba. — N-ai decît să-ți încarci singură boarfele. Nu eu am făcut ușa așa de îngustă.

— *Sales boches,* spuse omul celălalt.

Josef Stern învie. — Noi nu sîntem *poches* — spuse el. Noi sîntem refugiați.

— *Sales réfugiés,* replică omul.

— Vezi, Salmale, ce faci? spuse Stern. Cine tuce acuma mopila? Asta țin cauză de mahon al tău! Am plecat te la Coblens, patru luni mai tîrziu, fiindcă nu foiai să te tesparți te el. Am plătit optsprezece mii te mărci mai mult taxă de refugiați! Acuma stă aici pe stradă și fapor nu așteaptă.

Își întoarse capul spre Morosow și se uită la el disperat.

— Ce să facem ? întrebă el.

— *Sales bohes ! Sales réfugiés !* Tacă eu spun la el acum că noi sîntem evrei el are să pună *sale juifs*, și atunci totul e pierdut.

— Dă-i bani, spuse Morosow.

— Pani ? Ca să-mi arunce în opraz ?

— Nici o grijă, spuse Ravic. Cine ocărăște în felul ăsta e pasibil de șperț.

— Asta nu e opiceiul meu. Să fiu inzultat și să mai și plătesc pe teasupra.

— O insultă nu e o insultă decît în momentul cînd devine personală, explică Morosow. Omul a adresat o insultă generală. Întoarce-i insulta, dîndu-i un bacșiș.

În ochii lui Stern se aprinse o scînteie.

Scoase cîteva bancnote și le întinse celor doi oameni. Amîndoi le luară cu dispreț. Tot cu dispreț, Stern își băgă portofelul la loc în buzunar. Cei doi hamali se uitară unul la altul și începură să încarce în camion scaunele Aubusson. Bufetul îl urcau la urmă, din principiu. În timp ce-l ridicau în camion, îl suciră în așa fel încît partea dreaptă se frecă de camion. Selma Stern se cutremură, dar nu spuse nimic. Stern nici măcar nu observase. Era ocupat cu revizia actelor și a vizelor, pe care le scoase din buzunar și le răsfoia pentru a nu știu cîta oară.

— Nimic nu-i mai deprimat decît mobila depozitată pe trotuar, spuse Morosow.

Începură acum să coboare lucrurile familiei Wagner. Cîteva scaune, un pat care stătea parcă rușinat și trist în mijlocul trotuarului. Două geamantane cu haine. Pe geamantane, diverse etichete — Viareggio, Grand Hotel Gardon, Berli, Hotel Adlon. O oglindă turnantă în care se reflecta strada. Obiecte de bucătărie — te întrebi pentru ce duc oamenii asemenea lucruri în America.

— Rudele, spunea Léonie Wagner. Rudele noastre din Chicago au făcut toate astea pentru noi. Ne-au trimis bani. Și au obținut vizele. Vize de turiști. După asta trebuie să plecăm în Mexic. Rudele, rudele noastre.

Îi era rușine. Se simțea ca o dezertoare, cînd știa că ochii celor care rămîneau erau ațintiți asupra ei. De asta

și voia să plece așa de repede. Îi ajuta pe oameni să-i urce lucrurile în camion. Va răsufla ușurată în clipa cînd camionul va dispărea după primul colț. Și apoi aveau să înceapă alte griji. Dacă pleacă vaporul... Și cînd pleacă? Dacă va avea voie să coboare pe uscat. Grijile se țineau lanț. De ani de zile.

Celibatarul Stoltz nu poseda aproape nimic altceva decît cărți. Un geamantan cu haine și biblioteca. Ediții princeps, ediții vechi, cărți noi. Era rău proporționat, sfios și cu părul roșu.

Cîțiva din cei care rămîneau în urmă se adunară în pragul ușii hotelului. Cei mai mulți erau tăcuți. Nu făceau altceva decît să privească la lucruri și la camion.

— Atunci, *auf Wiedersehen*, spuse Léonie Wagner nervoasă. Terminaseră cu încărcatul. — Sau mai bine zis la revedere. Rîse încurcată. — Sau adio. Astăzi nici nu mai știi ce spui.

Începuse să dea mîna cu cîțiva din cei de față.

— Rudele, spuse ea. Rudele noastre de acolo. Noi singuri n-am fi putut...

Se opri deodată. Doctorul Ernst Seidenbaum o bătu pe umăr.

— Fii liniștită. Unii au noroc, alții nu.

— Cei mai mulți n-au, spuse refugiatul Wiesenhoff. Fii liniștită. Și drum bun.

Josef Stern își luă rămas bun de la Ravic, Morosow și alți cîțiva. Zîmbea ca și cînd îi reușise o fraudă.

— Cine știe ce ne așteaptă acolo? Poate că o să ne pară rău că nu mai sîntem la acest hotel...

Selma Stern se și instalase în camion. Celibatarul Stoltz nu-și luă rămas bun de la nimeni. El nu pleca în America. N-avea acte decît pentru Portugalia. Călătoria lui i se părea prea neînsemnată ca să necesite o scenă de adio. Flutură din mînă în clipa cînd mașina se puse în mișcare.

Cei rămași stăteau acolo ca niște curci plouate.

— Hai, îi spuse Morosow lui Ravic. Hai la Catacombă! După o scenă ca asta se impune un calvados.

Nici nu se așezară bine cînd intrară și ceilalți, ca niște frunze de toamnă aduse de vînt. Doi iepuri palizi, Wiesenhoff și Ruth Goldberg, șahistul automat Finkelstein,

fatalistul Seidenbaum și alte cîteva perechi; vreo șase copii; Rosenfeld, proprietarul impresioniștilor, care pînă la urmă rămăsese pe loc; cîțiva tineri imberbi și mai mai mulți bătrîni.

Era prea devreme pentru cină, dar parcă nici unuia din ei nu-i venea să se întoarcă în singurătatea camerei lui. Se lipeau unul de altul. Erau tăcuți, aproape resemnați. Trecuseră toți prin atîtea nenorociri încît nimic nu-i mai mișca prea tare.

— Aristocrația a plecat, spuse Seidenbaum. Cei osîndiți la moarte sau la închisoare pe viață, ne-am întrunit aici. Poporul ales! Aleșii lui Jehova! Mai ales pentru pogromuri. Trăiască viața!

— Ne-a mai rămas Spania, replică Finkelstein. Stătea cu șahul în față și rezolva problema din *Le Matin*.

— Spania. Sigur că da. Cînd i-or veda fasciștii pe evrei, o să-i pupe și mai multe nu.

Zglobia chelneriță alsaciană aduse calvados. Seidenbaum își puse pince-nez-ul.

— Nici măcar asta nu putem unii dintre noi, declară el. Să ne-mbătăm turtă. Să scăpăm o noapte de mizerie. Nici măcar atîta. Urmașii lui Ahasverus. Și pe el, bătrînul rătăcitor, l-ar fi apucat disperarea în zilele noastre — n-ar fi ajuns prea departe fără acte.

— Bea un pahar cu noi, spuse Morosow. Calvadosul e bun. Slavă Domnului că proprietăreasa nu știe asta, că altfel i-ar urca prețul.

Seidenbaum clătină din cap.

— Nu beau.

Ravic se uită la un om nebărbierit, care scotea mereu o oglindă din buzunar, se privea în ea și apoi studia un pașaport. Repeta operația la fiecare două minute.

— Cine-i ăsta? îl întrebă el pe Seidenbaum. Nu l-am mai văzut pînă acum.

Seidenbaum își tuguie buzele.

— Ăsta-i noul Aaron Goldberg...

— Cum așa? Madam Goldberg s-a remăritat așa de repede?

— Nu. I-a vîndut pașaportul răposatului Goldberg. Cu două mii de franci. Bătrînul Goldberg avea barba

căruntă ; de asta își lasă barbă și noul Aaron. Din cauza fotografiei de pe pașaport. Uită-te la el cum își trage firele. Nu îndrăznește să folosească pașaportul pînă nu-i crește o barbă asemănătoare. Asta înseamnă să te iei la întrecere cu timpul.

Ravic se uită la omul acela care-și trăgea nervos firele din barba-i prizărită și o compară cu cea din pașaport.

— Poate foarte ușor să spună că i-a ars barba.

— Bună idee. Am să-i propun... Seidenbaum își scoase pince-nez-ul și-l legănă, la capătul lănțișorului.

— Macabră treabă, zîmbi el. Acum două săptămîni era altceva decît o simplă afacere. Astăzi însă Wiesenhoff începe să fie gelos și Ruth Goldberg nu știe ce să facă. Efectul demonic al actelor. După acte, tipul de colo e soțul ei.

Se ridică și se duse la masă, unde stătea noul Aaron Goldberg.

— Mi-a plăcut „efectul demonic al actelor", spuse Morosow, întorcîndu-se spre Ravic. Ce faci astă-seară ?

— Kate Hegstroem pleacă deseară cu „Normandie". O conduc pînă la Cherbourg. Mergem cu mașina ei și pe urmă o predau proprietarului garajului căruia i-a vîndut-o.

— Poate suporta călătoria ?

— Natural. Poate să facă ce-i poftește inima. Vaporul are un doctor bun. La New York... ridică din umeri și-și goli paharul.

Aerul din Catacombă era închis și îmbîcsit. Sub palmierul artificial și plin de praf ședea o pereche. Amîndoi erau cufundați într-o tristețe care-i înconjura ca un zid. Amîndoi ședeau nemișcați, mînă-n mînă și parcă niciodată n-aveau să se mai poată scula de acolo.

Ravic avu deodată sentimentul că toată mizeria lumii era încuiată în sala aceea de subsol prost luminată. Becurile bolnăvicioase atîrnau veștede și galbene pe pereți și făceau ca lucrurile să pară și mai jalnice. Tăcerea, șoaptele, căutarea actelor care fuseseră răsfoite de o mie de ori, reexaminarea lor, așteptarea mută, așteptarea dez-

nădăjduită a sfîrșitului, măruntele izbucniri spasmodice de curaj, viața de o mie de ori umilită și împinsă acum într-un colț, îngrozită că nu mai poate merge mai departe — simți deodată toate acestea, îl izbea mirosul lor, mirosea frica, frica mută, covîrșitoare și finală, o mirosea și știa unde o mai mirosise o dată, în lagărele de concentrare spre care oamenii erau mînați de pe străzi, din paturi, și unde erau băgați în barăci ca să-și aștepte soarta.

La masa de lîngă el ședea o altă pereche. O femeie cu cărare la mijloc și un bărbat. În fața lor, un băiețel de vreo opt ani stătea în picioare. Ascultase pe la mese și acum se întorcea la ei.

— De ce sîntem noi evrei? o întrebă el pe femeie.

Femeia nu răspunse.

Ravic se uită la Morosow.

— Trebuie să plec, spuse el. La spital.

— Plec și eu.

Urcară treptele.

— Ce-i prea mult, e prea mult, spuse Morosow. Asta ți-o declar eu, un fost antisemit.

Spitalul era vesel în comparație cu Catacomba. Și aici era durere, boală, mizerie; dar aici toate acestea, cel puțin aveau o oarecare logică și un sens. Știai de ce era așa, ce era de făcut și ce nu. Erau fapte, le puteai vedea și puteai încerca să le combați.

Veber ședea în camera lui de consultație și citea un ziar. Ravic se uită peste umărul lui...

— Lucrurile merg minunat, nu?

Veber aruncă ziarul jos.

— Bandă de tîlhari! Cincizeci la sută din politicienii noștri ar trebui spînzurați!

— Nouăzeci, declară Ravic. Ai mai aflat ceva de doamna de la spitalul lui Durant?

— S-a făcut bine. Veber se întinse nervos după un trabuc. Pentru tine e simplu, Ravic, dar eu sînt francez.

— Eu nu sînt nimc. Nu doresc însă altceva decît ca Germania să fie tot atît de coruptă ca și Franța.

Veber ridică ochii.

— Iartă-mă, vorbesc prostii. Uitase să-şi aprindă trabucul. Nu se poate să fie război, Ravic. Pur şi simplu, nu se poate! Astea nu sînt decît lătrături şi ameninţări. Pînă la urmă are să se întîmple ceva.

Rămase cîteva clipe tăcut. Siguranţa pe care o avusese pînă atunci îl părăsise.

— La urma urmei, avem linia Maginot, spuse el aproape rugător.

— Firește, răspunse Ravic fără convingere. Auzise asta de o mie de ori. Discuţiile dintre francezi se terminau de obicei cu această remarcă.

Veber îşi şterse fruntea.

— Durant şi-a transferat averea în America. Mi-a spus secretara lui.

— Tipic.

Veber se uită la Ravic cu ochi obosiţi.

— Nu e el singurul. Cumnatul meu şi-a schimbat obligaţiunile franceze în titluri americane „Gaston Neree", şi-a băgat banii în dolari şi-i ţine în seif. Se zice că Dupont şi-a ascuns în grădină cîţiva saci cu aur. Nici nu pot să vorbesc despre asta, spuse el ridicîndu-se. Refuz. E imposibil. Nu se poate ca Franţa să fie trădată şi vîndută. În faţa primejdiei toţi se vor uni. Toţi.

— Toţi, spuse Ravic, fără să zîmbească. Chiar şi industriaşii şi politicienii care fac astăzi afaceri cu nemţii.

Veber se stăpînea.

— Ravic, să vorbim mai bine despre altceva.

— Cum vrei tu. Astăzi o conduc pe Kate Hegstroem la Cherbourg. Mă întorc la miezul nopţii.

Veber răsuflă din greu.

— Ce... ce-ai aranjat cu tine, Ravic?

— Nimic. Ne vor trimite pe toţi într-un lagăr de concentrare francez. E mai bine, în orice caz, decît într-unul nemţesc.

— Imposibil. Franţa n-are să închidă pe refugiaţi.

— Om trăi şi-om vedea. E normal să fie aşa şi n-avem dreptul să spunem nimic.

— Ravic...

— Fii pe pace. Să sperăm că ai tu dreptate. Ştii că

au început să evacueze Luvrul? Tablourile cele mai de preț sînt trimise în Franța Centrală.

— Cine ți-a spus?

— Am trecut pe-acolo azi după-masă. Cristalurile albastre de la catedrala din Chartres au fost și ele împachetate. Am fost ieri acolo. O excursie sentimentală. Voiam să le mai văd o dată. Le-au dus de-acolo fiindcă au amenajat un aerodrom în apropiere. Au înlocuit cristalurile cu geamuri ordinare, întocmai ca anul trecut, în timpul Conferinței de la München.

— Vezi, izbucni Veber, agățîndu-se de un fir de paie. Nici atunci nu s-a întîmplat nimic. A fost vîlvă mare și pe urmă a venit Chamberlain cu umbrela lui.

— Da. Umbrela păcii e tot la Londra și zeița Victoriei e tot la Luvru — dar fără cap. Va rămîne acolo fiindcă e prea grea și nu se poate transporta. Plec, mă așteaptă Kate Hegstroem.

„Normandie" era tras la chei ,strălucind în noapte cu miile de lumini. Vîntul venea dinspre mare, rece și sărat. Kate Hegstroem își strînse blana în jurul trupului. Era grozav de slabă. Fața-i era numai oase pe care pielea stătea întinsă. Ochii înspăimîntător de mari păreau niște lacuri întunecate.

— Parcă n-aș pleca... spuse ea. Îmi vine atît de greu...

Ravic o privi în ochi. Lîngă ei se înălța vaporul gigantic, pasarela era viu luminată, oamenii se revărsau prin ea, mulți dintre ei grăbindu-se ca și cum le-ar fi fost teamă să nu ajungă prea tîrziu. Lîngă ei se înălța un castel sclipitor, și numele lui nu mai era „Normandie", numele lui era Evadare, Fugă, Mîntuire: în mii de orașe, în mii de camere, de hoteluri murdare și de beciuri din Europa, el era Fata Morgana a milioane de oameni, și ființa aceasta în ale cărei măruntaie rodea moartea spunea cu vocea ei subțire și duioasă, „Parcă n-aș pleca..."

Toate acestea erau lipsite de sens. Pentru refugiații de la Hotel Internațional, pentru miile de Internaționale din Europa, pentru toți cei hărțuiți, chinuiți, fugăriți, închiși, „Normandie" era pământul făgăduinței ; s-ar fi prăbușit suspinînd și ar fi sărutat pasarela, ar fi crezut într-o minune dacă ar fi avut ei biletul care flutura în mîna obosită a celei care călătorea spre moarte și care spunea nepăsător : „Parcă n-aș pleca".

Sosi un grup de americani. Afectați, veseli, gălăgioși. Ei aveau timp berechet. Consulatul îi sfătuise să plece. Acum discutau întîmplarea. Păcat. Ar fi fost interesant să mai stea să vadă cum se desfășoară lucrurile. În definitiv, ce putea să li se întîmple ? Ambasadorul ! Ei erau neutri ! Păcat, zău !

Parfumul. Bijuteriile. Scînteierea diamantelor. Acum cîteva ore erau la celebrul local Maxim, ridicol de ieftin cînd plăteai în dolari, și beau un Croton 29 sau un Pol Roger 28 — în clipa aceasta erau pe vapor și aveau să-și petreacă timpul în bar, jucînd table, bînd whisky — iar în fața consulatului cozile lungi de oameni necăjiți, mirosul groazei plutind ca un nor deasupra lor, cîțiva funcționari surmenați, și apoi ultima instanță, un secretar de legație care clătina din cap tot timpul și spunea : „Nu, nici o viză, nu, imposibil", osîndirea tăcută a tăcutei nevinovății ; Ravic fixa vaporul care nu mai era un vapor, era o arcă, ultima arcă dinainte de potop, potopul de care scăpaseși o dată și care acum era gata să te ajungă.

— E timpul să urci, Kate.

— Da ? Adio, Ravic.

— Adio, Kate.

— Nu e nevoie să ne mințim unul pe altul, nu ?

— Nu.

— Vino și tu, curînd...

— Desigur, Kate, curînd...

— Adio, Ravic. Îți mulțumesc pentru tot. Acum mă duc. De sus, am să-ți fac semn cu mîna. Tu stai aici pînă pornește vaporul și flutură din mînă.

— Bine, Kate.

Urcă încet pasarela: Trupul i se legăna atît de ușor... Silueta ei, mai subțire decît toate celelalte de lîngă ea, bine conturată, aproape lipsită de carne, avea eleganța sumbră a morții neîndoielnice. Profilul îi era neted ca un cap de pisică de pe un bronz egiptean — numai contur, respirație și ochi.

Ultimii călători. Un evreu, leoarcă de năduşeală, cu o haină de blană pe braț, aproape isteric, țipa și fugea după doi hamali. Ultimii americani. Pasarela începu să se ridice încet. Ce sentiment straniu! Se ridică. irevocabil. Sfîrșitul. O fîșie îngustă de apă. Frontiera. Doi metri de apă numai — forntiera dintre Europa și America. Dintre salvare și dezastru.

Ravic o căută din ochi pe Kate Hegstroem; stătea rezemată de balustradă și flutura din mînă. Ravic îi răspunse.

Vaporul parcă nu se mișca. Îți făcea impresia că pămîntul se retrage. Numai puțin. Aproape imperceptibil. Și deodată vaporul iluminat se eliberă. Plutea pe apele întunecate, proiectat pe cerul negru, și nu mai puteai ajunge la el. Kate Hegstroem nu se mai deslușea, nici ea nici ceilalți. Cei rămași în urmă se priveau tăcuți, stînjeniți sau cu o veselie falsă, și apoi grăbiți sau șovăitori, pleca fiecare pe drumul lui.

Conducea automobilul prin noapte, spre Paris. Gardurile și livezile Normandiei zburau pe lîngă el. Luna atîrna mare și ovală pe cerul învăluit în ceață. Vaporul era uitat. Nu mai rămăsese decît peisajul. Peisajul, mirosul fînului și al merelor coapte, tăcerea și pacea adîncă a inevitabilului.

Mașina alerga aproape fără zgomot. Alerga ca și cum gravitatea nu avea nici o putere asupra ei. Casele lunecau în goană înapoi, bisericile, satele, petele aurii ale estaminetelor și bistrourilor, luciul unui rîu, o moară, și apoi iarăși conturul neted al șesului, cerul care se boltea deasupra lui ca interiorul unei cochilii uriașe pe al cărei sidef lăptos strălucea perla lunii.

Era la sfîrșitul unei împliniri. Ravic mai trăise de multe ori sentimentul acesta; dar acum devenise întreg,

puternic și dominant, îl pătrundea și nu-i mai putea opune rezistență.

Totul era lipsit de greutate și plutea. Trecutul și viitorul se uneau, fără nici o dorință și fără nici o durere. Nici un lucru nu era mai important sau mai tare decît altul. Orizonturile erau la echilibru și, timp de o clipă, cîntarul existenței lui era egal. Soarta nu este mai puternică decît curajul senin cu care o privești în față. Dacă nu-i mai poți rezista, poți să te omori. E bine să știi că nu ești de tot pierdut atîta timp cît mai ai viață în tine.

Ravic cunoștea primejdia ; știa încotro merge și că a doua zi avea să reziste din nou — dar, deodată, în noaptea aceea, în ceasul acela, cînd se întorcea de la Ararat în mirosul de sînge al dezastrului care avea să vină, toate lucrurile își pierdură numele. Primejdia era primejdie și nu era primejdie ; soarta era în același timp un sacrificiu și zeitatea căreia îi aduceai sacrificiul. Iar Mîine, era o lume necunoscută.

Totul era în ordine. Ceea ce fusese și ceea ce avea să vină. Era de ajuns. Dacă era să fie sfîrșitul, bine. Iubise o ființă și o pierduse. Urîse pe cineva și-l ucisese. Se eliberase de amîndoi. Prima îi însuflețise iarăși simțămintele ; al doilea îi smulsese din rădăcină trecutul. Nu rămînea nimic neîmplinit. Nu rămînea nici o dorință, nici o ură și nici o jale. Dacă era să fie începutul, acesta era. Avea să pornească fără speranțe, pregătit pentru orice, cu forța simplă a experienței care-l întărise fără să-l sfarme. Cenușa fusese curățată. Organele paralizate reînviaseră. Cinismul își recăpătase forța. Totul era în ordine.

Dincolo de Caen întîlni caii. Coloane lungi, în noapte, cai, cai fantomatici în lumina lunii. Și oameni, cu traiste, cu cutii de carton, cu pachete. Începutul mobilizării. Coloane de umbre pe partea dreaptă a șoselei, ca să lase loc pentru mașini.

Ravic trecea și-i lăsa în urmă. Cai, se gîndea el, cai... Ca în 1914. Nici un tanc. Cai...

Se opri la o stație de benzină și-și umplu rezervorul. Se mai zăreau cîteva lumini la ferestrele din sat, dar

satul tăcea. Una din coloane pătrunsese în el. Oamenii priveau ; nici unul nu flutura din mînă.

— Mîine plec și eu, spuse omul de la stația de benzină. Avea trăsături vînjoase, de țăran. Tata a murit în războiul trecut Bunicul, în 1870. Eu plec mîine. Mereu același lucru. Facem treaba asta de sute de ani. Nu putem să schimbăm nimic ; trebuie să mergem și noi.

Privirea lui îmbrățișă pompa deteriorată, căsuța de lîngă el și pe femeia care stătea tăcută alături.

— Douăzeci și opt de franci și optzeci, domnule.

Iarăși peisajul. Luna. Lisieux. Evreux. Coloane. Cai. Tăcere. Ravic opri în fața unui mic restaurant. Afară erau așezate două mese. Patroana îi spuse că nu-i mai rămăsese nimic de mîncare. Cina era cină și în Franța o omletă cu brînză nu înseamnă cină. Pînă la urmă o convinsese pe femeie și-i aduse salată, cafea și o carafă de vin obișnuit.

Ravic stătea singur în fața restaurantului zugrăvit în roz și mînca. Ceața plutea pe deasupra pajiștilor. Broaștele orăcăiau. Era pace deplină. De la etajul de sus al casei se auzi deodată un aparat de radio. O voce. Aceeași voce, mîngîietoare, încrezătoare, și cu totul inutilă. Toată lumea asculta și nimeni nu credea.

Făcu plata. — La Paris se introduce camuflajul, spuse patorana. A anunțat adineaori la radio.

— Adevărat ?

— Da. Împotriva atacurilor aeriene. O simplă precauție. Așa a spus la radio, că e numai o măsură de precauție. N-are să fie război. Sînt gata să înceapă negocieri. Dumneavoastră ce credeți ?

— Nu cred că are să fie război. Ravic nu știa ce altceva să spună.

— Să dea Dumnezeu. Dar ce rost are ? Germania are să ocupe Polonia. Pe urmă o să ceară Alsacia și Lorena. Pe urmă coloniile. Pe urmă altceva. De fiecare dată mai mult, pînă cînd o să trebuiască să cedăm sau să facem război. Așa că e mai bine să-l facem acum.

Patroana intră agale în casă. Pe drum venea o altă coloană.

Reflecția roșietică a Parisului la orizont... Camuflaj ; Parisul avea să fie camuflat. Era firesc ; dar suna bizar ; Parisul camuflat ; Parisul. Ca și cum lumina lunii avea să fie camuflată.

Suburbiile. Sena. Zarva de pe străduțele care se vărsau în bulevardul ce curgea direct spre Arcul de Triumf. Și Arcul, ridicîndu-se șters, dar încă iluminat de lumina cețoasă de la Etoile. În spatele lui, în plină lumină și strălucire, Champs Elysées.

Ravic mergea cu mașina pe bulevard. Mergea prin oraș și, deodată, își dădu seama că întunericul începuse să coboare asupra Parisului. Ici și colo se zăreau locuri de lumină, ca petele de pîrleală de pe blană... Jocul multicolor al firmelor electrice fusese înghițit de umbre care se lăsau amenințătoare peste stropi înspăimîntați de roșu, de alb, de albastru și de verde. Unele străzi erau gata moarte, ca și cum niște viermi negri se tîrîseră pe la case și înghițiseră toată lumina. Aleea George al V-lea nu mai era luminată ; aleea Montaigne era în agonie. Blocurile care aruncaseră noaptea cascade de lumină spre stele, te priveau acum cu fațade oarbe. Jumătate din aleea Victor-Emanuel al III-lea era camuflată și cealaltă jumătate luminată, ca un corp paralizat, în agonie, jumătate mort, jumătate viu. Boala se întindea pretutindeni și cînd Ravic se întoarse în Place de la Concorde, cercul ei larg murise și el între timp.

Ministerele zăceau palide și fără culoare, ghirlandele de lumină se stinseseră. Tritonii și naiadele dansatore din noptile de spumă albă împietriseră ca niște cioturi fără formă, pe delfinii lor, havuzurile erau golite de luminile apelor lor, obeliscul, altădată strălucitor, se înalța plumburiu ca un deget uriaș și amenințător al veșniciei, pe cerul întunecat, și pretutindeni, ca niște microbi, se tîrau becurile albastre, mici, chioare, ale apărării pasive, și — cu licăriri murdare — se răspîndeau ca o tuberculoză cosmică peste orașul ce se stingea în tăcere.

Ravic duse mașina la garaj. Luă un taxi și se întoarse la hotel. În fața intrării, băiatul proprietăresei se cocoțase pe o scară și schimba becul alb cu unul al-

bastru. Lumina de la intrarea hotelului fusese totdeauna atît de slabă, încît nu reușea să lumineze decît firma; becul albastru făcea să apară doar jumătate din numele hotelului, — „național", și asta numai dacă-ți dădeai osteneala să citești.

— Slavă Domnului că ați venit, îi spuse proprietăreasa de îndată ce-l zări. A înnebunit o cucoană de la numărul șapte. Cel mai bun lucru ar fi s-o ducem la balamuc.

— Poate că nu a înnebunit și e vorba numai de o criză nervoasă.

— E același lucru! Nebunii la balamuc. Le-am spus s-o ducă de aici, dar nu vor. Buclucul ăsta îmi lipsea mie acum! Dacă nu se potolește, o dau afară! Chiriașii ceilalți trebuie să doarmă.

— Zilele trecute a mai înnebunit cineva la Ritz, spuse Ravic. Un prinț. După ce l-au transportat la sanatoriu, toți americanii au vrut să se mute în apartamentul lui.

— Asta-i altceva. A înnebunit omul din cauza sîngelui stătut. E elegant. N-a înnebunit de mizerie.

Ravic se uită la ea. — Văd că înțelegeți viața, doamnă.

— Trebuie s-o înțeleg. Vedeți că sînt o femeie bună. Toți refugiații s-au strîns la mine. E drept că și cîștig ceva, dar prea puțin. Cînd însă începe o nebună să urle, asta-i prea mult. Dacă nu se potolește, o dau afară.

Nebuna era femeia al cărui fiu întrebase de ce e evreu. Se ghemuise într-un colț al patului, cu mîinile la ochi. Camera era viu luminată. Toate becurile erau aprinse și, pe deasupra, două lumînări ardeau în sfeșnice, pe masă.

— Gîndaci, șuieră femeia. Gîndaci! Gîndaci negri, mari, lucioși! Uite-i pe la colțuri, mii de gîndaci... Aprindeți lumina, aprindeți lumina, că vin, lumina, lumina, uite-i cum vin, peste mine!

Urla, lipită de zid, cu brațele întinse înainte, cu picioarele ridicate, cu ochii sticloși și holbați. Bărbatul ei

încerca să-i apuce mîinile. — Dar nu e nimic, mamă, nu-i nimic în colțuri...

— Lumnă, lumină ! Uite-i că vin ! Gîndacii !

— Lumina e aprinsă, mamă. Toate luminile sînt aprinse, uite și două lumînări pe masă. Omul scoase o lanternă din buzunar și îndreptă fasciculul de raze spre colțurile luminate ale camerei. — Nu-i nimic în colțuri, uite poți să vezi și tu că nu-i nimic, nimic.

— Gîndacii ! Gîndacii ! Vin încoace, s-a înnegrit podeaua de gîndaci, ies din colțuri, lumină, lumină, se urcă pe zid, cad pe mine din tavan !

Femeia începu să horcăie și-și ridică mîinile deasupra capului.

— De cînd durează asta ? îl întrebă Ravic pe om.

— De cînd s-a lăsat întunericul. Eu nu eram acasă. Încerc mereu. Am fost la consulatul Republicii Haiti și l-am luat și pe băiat cu mine. N-am reușit să fac nimic, și cînd m-am întors, nevasta stătea ghemuită în colțul patului și țipa.

Ravic își pregătise seringa. — A dormit după-masă ?

Omul se uită la el neputincios. — Nu știu. Tot timpul a fost liniștită. N-avem bani de azil. N-avem nici... actele noastre nu sînt suficiente. Numai de s-ar liniști. Mamă, sîntem toți aici... Și Siegfried e aici, și domnul doctor. Nu-i nici un gîndac.

— Gîndacii, îl întrerupse femeia. Vin din toate părțile ! Și put ! Ce groaznic put.

Ravic îi făcu injecția. — Să nu-i mai amintiți de asta. Peste cîteva minute are să doarmă, are să doarmă obosită. Poate că a visat gîndaci și s-a speriat. E foarte posibil să se trezească mîine și să nu-și mai aducă aminte de nimic. Dumneavoastră să nu-i amintiți. Faceți așa ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Gîndacii, murmura femeia. Negri, grași...

— Aveți nevoie să țineți toate luminile aprinse ?

— Le-am aprins fiindcă țipa după lumină.

— Stingeți becurile din tavan și lăsați-le pe celelalte pînă ce adoarme. Are să doarmă. I-am dat o doză destul de mare. Am să trec mîine pe la unsprezece să văd cum îi este.

— Vă mulțumesc, spuse omul. Nu credeți...

— Nu. Lucruri de astea se întîmplă des în zilele noastre. Puţină prudenţă timp de cîteva zile. Nu-i arătaţi prea mult grijile dumneavoastră.

Uşor de spus, se gîndi el în timp ce se urcă în camera lui. Aprinse lumina. Pe pat erau cîteva cărţi. Seneca, Schopenhauer, Platon, Rilke, Lao-Tze, Li Po, Pascal, Heraclit, o *Biblie,* alte cărţi — grele şi uşoare, multe din ele în ediţii tipărite pe hîrtie subţire, pentru cei ce pleacă cu multe cărţi la drum. Şi le alese pe cele pe care voia să la ia cu el. Se uită prin lucrurile lui. Nu prea avea ce să arunce. Purta cu el strictul necesar, aşa ca să poată fi ridicat în orice moment. O pătură veche, un halat — aveau să-l ajute ca nişte prieteni. Otrava din medalion, pe care o luase cu el în lagărul de concentrare din Germania. Faptul că o avea asupra lui şi putea s-o folosească în orice moment făcuse calvarul mai uşor de suportat. Puse medalionul în buzunar. Era mai bine să-l aibă la îndemînă. Avea cel puţin o siguranţă. Nu ştii niciodată ce se poate întîmpla. Gestapoul poate să pună iar mîna pe tine. Pe masă stătea o jumătate de sticlă de calvados. Îşi turnă un pahar. „Franţa, se gîndi el. Cinci ani de viaţă neliniştită. Trei luni de închisoare, şedere legală. De patru ori expulzat. Tot atîtea întoarceri. Cinci ani de viaţă. A fost bine."

33

SUNA TELEFONUL... RAVIC RIDICĂ somnoros receptorul.

— Ravic...

— Da... Era Joan.

— Vino, spuse ea. Vorbea rar şi încet. Numaidecît, Ravic.

— Nu...

— Trebuie...

— Nu. Lasă-mă în pace. Nu sînt singur. Nu vreau să vin.

— Ajută-mă...

— Nu pot să te ajut...

— S-a întîmplat ceva... Vocea Joanei era sfîrșită. Trebuie... numaidecît...

— Joan, spuse Ravic nervos. Nu-ți mai pierde vremea cu teatrul. Mi-ai mai făcut-o o dată și m-am prins. Acuma știu ce-ți poate pielea. Lasă-mă în pace și vezi de altul.

Trînti receptorul fără să mai aștepte răspuns și încercă să doarmă. Nu reuși. Telefonul suna, suna în noaptea cenușie și dezolantă. Ravic luă perna și o trînti peste aparat, zbîrnîitul surd se mai auzi un timp și apoi încetă.

Ravic aștepta. Telefonul nu mai sună. Se ridică și-și luă o țigară. O stinse fiindcă nu-i simțea gustul. Restul de calvados stătea pe masă. Sorbi o înghițitură și puse paharul la loc. Cafea, se gîndi el. Cafea caldă. Chifle proaspete cu unt. Cunoștea un bistro care ținea deschis toată noaptea.

Se uită la ceas. Dormise două ore dar nu mai era obosit. N-avea nici un rost să mai adoarmă acum și să se trezească mahmur. Se duse la baie și dădu drumul la duș.

Un zgomot. Telefonul? Închise robinetul. O bătaie în ușă. Ravic își puse halatul. Bătaia devenea din ce în ce mai tare. Nu era Joan, fiindcă ea ar fi intrat înăuntru. Ușa nu era încuiată. Șovăi o clipă înainte de a se duce să deschidă. Dacă era poliția...

Deschise ușa. Afară stătea un bărbat pe care nu-l cunoștea, dar de care își amintea de undeva. Era îmbrăcat într-un smoching alb.

— Domnul doctor Ravic?

Ravic nu răspunse. Îl măsură atent.

— Ce doriți? întrebă el.

— Dumneavoastră sînteți domnul doctor Ravic?

— Spuneți-mi mai bine ce doriți.

— Dacă dumneavoastră sînteți doctorul Ravic, trebuie să veniți imediat la Joan Madou.

— De ce?

— A suferit un accident.

— Ce fel de accident ? Ravic surîdea neîncrezător.

— Cu un revolver. S-a descărcat...

— E rănită ? întrebă Ravic zîmbind. Probabil o încercare de sinucidere, se gîndea el, ca să-l sperie pe bietul om.

— Doamne, Dumnezeule, e pe moarte, şopti omul. Trebuie să veniţi ! E pe moarte ! Eu am împuşcat-o !

— Cum ?

— Da... e...

Ravic îşi aruncase halatul de pe el şi începu să se îmbrace.

— Sînteţi cu taxiul ?

— Cu maşina mea...

— Ei, drăcie... Ravic îşi puse din nou halatul de baie pe umeri, apucă trusa, pantofii, cămaşa şi costumul.

— Mă îmbrac în maşină... hai repede...

Maşina gonea prin noaptea ca de lapte. Oraşul era complet camuflat. Străzile nu mai existau — numai un spaţiu ceţos, plutitor, prin care luminile albastre ale apărării pasive se zăreau — ca şi cum maşina alerga pe fundul mării.

Ravic îşi puse pantofii şi celelalte lucruri. Halatul cu care fugise jos îl ghemui în colţul canapelei. N-avea nici ciorapi, nici cravată. Privea nervos în noapte. N-avea nici un rost să pună întrebări omului de la volan. Acesta conducea cu mare viteză şi cît se poate de atent. N-avea timp să vorbească. Singura lui preocupare era să se strecoare cu maşina, să facă loc altora, să evite accidentele, şi să nu care cumva să rătăcească drumul prin întunecimea cu care nu era obişnuit. Cincisprezece minute pierdute, se gîndi Ravic. Cel puţin cincisprezece minute.

— Mai repede, spuse el.

— Nu pot, fără faruri, din cauza camuflajului.

— Atunci aprinde farurile !

Omul aprinse farurile mari. Cîţiva poliţişti strigară după ei la intersecţii. Un Renault zăpăcit de întuneric

era gata să se ciocnească cu ei.

— Înainte. Mai repede !

Mașina opri în fața casei. Ascensorul era la parter, cu ușa deschisă. La unul din etajele de sus, cineva suna furios. Probabil că omul nu închisese ușa cînd plecase în goană. Bun, se gîndi Ravic, am economisit cîteva minute.

Ascensorul urca. Se opri la etajul al patrulea. Un bărbat deschise ușa și se uită înăuntru.

— Ce înseamnă să țineți atîta ascensorul jos ?

Era persoana care apăsase pe buton. Ravic îi dădu un brînci și închise ușa.

— Un moment ! Să ne urcăm noi mai întîi.

Bărbatul rămas la etajul al patrulea înjură. Ascensorul își reluă urcușul. Omul de la etajul patru apăsă furios pe buton. Ascensorul se opri. Ravic ieși înainte ca ascensorul să pornească din nou, în jos, cu ei cu tot.

Joan stătea întinsă pe pat. Era îmbrăcată într-o rochie de seară închisă la gît. Argint pătat cu sînge. Sînge pe covor, în locul în care căzuse. Imbecilul o așezase în pat și plecase.

— Fii liniștită ! zise Ravic. Fii liniștită ! Lasă că nu e nimic. Nu-i nimic grav.

Tăie platca rochiei și o trase în jos. Sînii erau neatinși. Rana era la gît. Probabil că glontele nu-i atinsese laringele, altfel n-ar fi putut telefona. Nici o arteră nu fusese tăiată.

— Te doare ?

— Da.

— Tare ?

— Da...

— Are să-ți treacă în curînd...

Injecția era pregătită. Citi teama în ochii Joanei.

— Nu-ți fie frică. E numai ca să-ți calmez durerea. Peste o clipă n-are să te mai doară.

Înfipse acul și apoi îl scoase.

— Gata. Se întoarse către celălalt. Telefonează la Passy 2741. Cere o ambulanță cu doi infirmieri. Repede !

— Ce e ? întrebă Joan, forțîndu-se să vorbească.

— Passy 2741, spuse Ravic. Imediat ! Du-te și telefonează.

— Ce e, Ravic ?

— Nimic grav. Aici nu te putem examina. Trebuie să te ducem la spital.

Joan se uită la el. Fața-i era unsuroasă, rimelul de pe gene se întinsese pe pleoape și rujul îi mînjea un colț al gurii. Jumătate de obraz arăta ca cel al unui saltimbanc de rînd, iar cealaltă jumătate, cu unsoarea neagră de la ochi, ca cea a unei prostituate obosite, extenuate. În jurul chipului ei strălucea părul.

— Nu vreau să fiu operată, șopti ea.

— Să vedem. Poate că nici n-o să fie nevoie.

— E... Joan se opri.

— Nu, spuse Ravic. Nu e grav. Numai că aici n-avem instrumentele necesare.

— Instrumente...

— Pentru examinare. Acum am să... nu te teme, că n-are să te doară...

Injecția își făcea efectul. Ochii ei își pierdeau fixitatea. Ravic o examină cu grijă.

Bărbatul se întoarse.

— Ambulanța e pe drum.

— Telefonează la Auteuil 1357. E spitalul. Dă-mi mie să vorbesc.

Bărbatul se execută docil.

— Ai să mă ajuți ? șopti Joan.

— Bineînțeles.

— Nu vreau să mă doară.

— N-are să te doară.

— Nu pot... nu pot să suport... Adormea. Vocea i se stingea.

Ravic examină locul unde pătrunsese glontele. Nici unul din vasele mari nu fusese atins. Nu se zărea rana pe unde ieșise glontele. Ravic nu spuse nimic. Nu spuse de ce îi era teamă.

— Cine te-a urcat în pat ? Ai...

— El.

— Te-ai... Ai mers singură ?

Înfricoșați, ochii se dezvelira de vălul tulbure.

— Ce ? Nu... n-am putut să mișc piciorul. Piciorul — ce e, Ravic ?

— Nimic. Mi-am închipuit. Ai să-ți revii repede...

Bărbatul intră în odaie. Spitalul...

Ravic se repezi la telefon.

— Cine e ? Eugénie ? O cameră — da — și telefonează-i lui Veber. Se uită spre Joan, apoi spuse pe șoptite :

— Pregătiți totul. Trebuie să operăm imediat. Am chemat o ambulanță. Un accident... da... bine... da... peste zece minute...

Agăță receptorul și rămase cîtva timp pe loc. Masa. O sticlă de cremă de mentă. Scînboasă băutură, pahare, țigări parfumate, îngrozitoare. Era ca într-un film prost, cu un revolver pe covor, sînge, totul părea fantastic... Ce mă face să mă simt în felul acesta ? se întreba el. Tot ce s-a întîmplat era adevărat — și în clipa aceea își dădu seama că cel care venise să-l cheme era celălalt. Costumul cu umeri largi, părul lins și pomădat, mirosul discret de apă de colonie, care-l enervase — acesta era actorul de ale cărui amenințări își bătuse joc. „A nimerit bine, se gîndi el. Sau mai bine zis, a tras la întîmplare. Nu se poate să fi tras cu intenție, asemenea lavituri, date cu atîta precizie nu reușesc decît cînd tragi în neștire și n-ai intenția să nimerești."

Se întoarse la Joan. Bărbatul îngenunchease lîngă pat. Sigur că îngenunchease, nici nu se putea altfel. Vorbea, se jeluia, vorbea, cuvintele i se revărsau din gură.

— Ridică-te spuse Ravic.

Bărbatul se sculă docil. Își scutură, distrat, praful de pe genunchii pantalonilor. Ravic se uită la fața lui. Lacrimi ! Pînă și asta !

— N-am făcut-o cu intenție, domnule ! Jur că n-am vrut s-o rănesc, nici nu mi-a trecut prin gînd ! A fost un accident, un accident orb, nenorocit.

Stomacul lui Ravic se contractă. Accident orb ! În curînd are să înceapă să vorbească în versuri albe !

— Știu asta. Acuma du-te jos și așteaptă ambulanța.

Bărbatul voia să spună ceva.

— Du-te ! îi spuse Ravic. Fii gata cu ascensorul. Dumnezeu știe cum o să ducem brancarda jos.

— Ai să mă ajuți, Ravic, spunea Joan somnoroasă.

— Da, răspunse el, fără speranță.

— Ești aici. Totdeauna sînt liniștită cînd ești cu mine.

Fața unsuroasă surîdea. Saltimbancul rînjea, prostituata zîmbea din greu.

— Bébée, n-am... spuse bărbatul din pragul ușii.

— Ieși ! strigă Ravic. Pleacă, n-auzi ?

Joan rămase liniștită cîtva timp, apoi deschise ochii.

— E un imbecil, spuse ea cu o limpezime surprinzătoare. Natural, că n-a făcut-o cu intenție, săracul — a vrut numai să mă sperie. În ochi i se aprinse o lumină ciudată, aproape drăcească.

— N-am crezut că are să tragă — l-am provocat să...

— N-ai voie să vorbești.

— L-am provocat... Ochii i se făcură mici cît o geană. Vezi, așa sînt eu... Ravic — viața mea — n-a vrut să nimerească... și...

Ochii i se închiseră de tot. Surîsul se șterse. Ravic se uită nervos spre ușă.

— Nu intră brancarda în ascensor. E prea strîmt. În cel mai bun caz trebuie s-o ținem pe jumătate aplecată.

— Puteți întoarce la colțuri ?

Internul se duse afară să vadă.

— Poate că da. Trebuie s-o ridicăm pe sus. Ar fi bine s-o legăm de brancardă.

O legară. Joan era între vis și viață. Din cînd în cînd scotea cîte un geamăt. Internii ieșiră din apartament.

— Ai cheie de la ușă ? îl întrebă Ravic pe actor.

— Eu... nu, de ce ?

— Ca să intri în apartament.

— Nu. Dar trebuie să fie o cheie pe undeva.

— Caut-o și încuie ușa. Internii erau ocupați la primul cot al scării.

— Ia și revolverul cu dumneata. Poți să-l arunci undeva, afară...

— Mă... am să mă... am să mă predau poliției. E grav rănită ?

— Da.

Bărbatul începu să năduşească. Scara era luminată de becuri care ţineau numai trei minute după ce apăsai pe buton şi-apoi se stingeau. La fiecare etaj se găsea cîte un buton. Internii meregeau cu destulă uşurinţă între etaje. La cotituri era mai greu. Trebuiau să ridice brancarda mult deasupra capetelor, peste balustradă. Umbrele lor uriaşe dansau pe pereţi. „Unde am mai văzut eu asta? Am mai văzut-o undeva", se gîndi Ravic, deconcertat. Apoi îşi aduse aminte. „Cu Raszinsky, la început de tot..."

Internii îşi strigau unul altuia în ce direcţie să se mişte, brancarda zgîria tencuiala de pe perete; uşile se întredeschiseră şi feţe curioase apărură. Pijamale, păr zbîrlit, feţe umflate de somn, cămăşi de noapte, purpurii, verzi, cu flori tropicale...

Lumina se stinse din nou. Internii bombăniră în întuneric şi se opriră.

— Lumina!

Ravic căută butonul. Intră cu mîna într-un sîn de femeie. Îl izbi o răsuflare care mirosea urît, ceva i se frecă de picioare. Lumina se aprinse iar. O femeie cu părul blond se uita la el. De fălci îi atîrnau pungi de grăsime, obrazul îi era uns cu cremă şi cu mîna stîngă ţinea poala unei *robe-de-chambre* de mătase, cu mii de creţuri. Arăta ca un mops obez pe un pat de dantelă.

— A murit? întrebă ea cu ochi scînteietori.

— Nu. Ravic trecu mai departe. Se auzi un miorlăit strident şi nişte pufnituri. O pisică.

— Fifi. Femeia se aplecă şi-şi dezgoli genunchii monumentali. Fifi, scumpo, te-au călcat?

Ravic coborî scările. Brancarda se legăna la picioarele lui. Văzu capul Joanei, care se clătina după mişcările brancardei. Nu putea să-i vadă ochii.

Etajul întîi. Lumina se stinse iar. Ravic se repezi cîteva trepte în sus, ca să găsească butonul. În momentul acela ascensorul începu să zbîrnîie, trecu, aprins, în jos şi se cufundă în întuneric, de parcă ar fi coborît din cer. Actorul stătea în cuşca de sîrmă. Alunecă în jos pe lîngă brancardieri, fără zgomot, irezistibil, ca o apariţie. Găsise uşa de la ascensor deschisă şi coborîse cu el ca să-i

ajungă pe ceilalți. Făcuse foarte bine, dar producea un efect comic, sinistru și înfiorător.

Ravic își ridică ochii. Tremuratul îl lăsase. Mîinile nu-i mai asudau în mănușile de cauciuc. Schimbase mănușile de două ori. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să-și învingă nervozitatea.

Veber stătea în fața lui.

— Ravic, dacă vrei, cheamă-l pe Marteau. Poate să vină într-un sfert de oră. El operează și tu îl asiști.

— Nu, e prea tîrziu.

Ravic respiră adînc. Se liniștise și începu să lucreze. Pielea. Albă. O piele, ca oricare altă piele. Pielea Joanei Sînge. Sîngele Joanei. Sînge ca oricare altul. Tamponul. Mușchiul zdrobit. Tamponul. Atenție. Mai departe. O scamă de brocard de argint. Fire. Mai departe. Canalul rănii. Așchii. Mai departe. Canalul care duce la... care duce la...

Ravic simți cum i se golește capul. Se îndreptă lent.

— Uite, uite... aici... a șaptea vertebră.

Veber se aplecă deasupra inciziei.

— Stăm prost.

— Nu prost. Nu mai este nici o speranță. Nu mai e nimic de făcut.

Ravic își privi mîinile. Se mișcau în mănușile de cauciuc. Erau mîini puternice, mîini bune, operaseră de o mie de ori și cususeră la loc trupuri sfîrtecate, de cele mai multe ori reușiseră, cîteodată nu, în cîteva rînduri făcuseră aproape imposibilul, o șansă dintr-o sută — și-acum, acum cînd totul atîrna de ele, erau neputincioase.

Nu putea face nimic. Nimeni n-ar mai fi putut face nimic. O operație era cu neputință. Stătea și se uita la rana roșie. Ar fi putut să-l cheme pe Marteau. Marteau i-ar fi spus același lucru.

— Nu se poate face nimic ? întrebă Veber.

— Nimic. Ar însemna să-i scurtăm viața. Ar slăbi-o Ai văzut unde a pătruns glontele. Nici măcar nu pot să-l scot.

— Pulsul e neregulat și se ridică — o sută treizeci — spuse Eugénie de după paravan.

Rana se făcu mai cenușie, ca și cum un suflu de întuneric trecuse peste ea. Ravic avea injecția cu cofeină gata pregătită.

— Coramină, repede ! Oprește anestezia !

Făcu o a doua injecție.

— Cum e acum pulsul ?

— Neschimbat.

Sîngele era tot ca de plumb.

— Fii gata cu adrenalină și cu aparatul de oxigen !

Sîngele se întuneca, de parcă niște nori treceau pe deasupra lui și-l acopereau cu umbra lor. Ca și cum cineva trăgea draperiile de la ferestre și lăsa camera în întuneric.

— Sînge, strigă Ravic disperat. Transfuzie de sînge.

Aparatul de oxigen începu să lucreze.

— Pulsul scade. O sută douăzeci. Foarte slab.

Viața revenea.

— Acum ? Mai bine ?

— Mai bine, mai regulat.

Umbrele se șterseră. Marginile rănii își pierdeau culoarea lor cenușie. Sîngele se făcea iarăși sînge. Sînge. Oxigenul lucra.

— I se zbat pleoapele, spuse Eugénie.

— Nu-i nimic. Poate să se trezească. Ravic aplică pansamentul.

— Cum e pulsul ?

— Mai regulat.

— Ca prin urechile acului, spuse Veber.

Ravic simți că-l apasă ceva pe pleoape. Era sudoarea. Picături groase. Se îndreptă. Aparatul de oxigen bîzîia.

— Ține-l mereu.

Ocoli masa de operație și rămase un timp la picioarele Joanei. Nu se gîndea la nimic. Se uită la fața Joanei. Mișca. Nu murise încă.

— I-am luat mostră de sînge. Trebuie s-o trimitem la laborator. De unde luăm sînge pentru transfuzie ? întrebă Eugénie.

— De la spitalul american, spuse Veber.

— Trebuie să încercăm, zise Ravic, cu toate că n-are să ajute la nimic. Îi prelungește agonia, atîta tot. Ai de gînd să anunți poliția ?

— Da, spuse Veber. Sînt obligat. Dar asta înseamnă că peste cîteva minute ai să dai ochii cu doi comisari. Ţii neapărat ?

— Nu.

— Bine. Ne mai gîndim noi după-masă.

— Destul, Eugénie, spuse Ravic.

Tîmplele Joanei îşi recăpătaseră puţin culoarea. Albul-cenuşiu p insese o nuanţă trandafirie. Pulsul îi bătea regulat, slab şi precis.

— Putem s-o ducem înapoi. Eu am să stau aici.

Se mişcase. Mişcase mîna. Mîna dreaptă. Stînga nu se mişca.

— Ravic... spuse ea.

— Da...

— M-ai operat ?

— Nu, Joan. N-a fost nevoie. Am spălat numai rana.

— Ai să stai cu mine ?

— Da.

Închise ochii şi adormi iar. Ravic se duse la uşă.

— Adu-mi, te rog, o cafea, îi spuse el surorii de zi.

— Şi chifle ?

— Nu, numai cafea.

Se întoarse şi deschise fereastra. Dimineaţa se înălţa, limpede şi strălucitoare deasupra acoperişurilor. Vrăbiile se jucau pe streşini. Ravic se aşeză lîngă fereastră şi aprinse o ţigară.

Sora aduse cafeaua. Ravic sorbea, fuma şi se uita pe fereastră. Cînd se întoarse din nou, din dimineaţa aceea luminoasă, sala i se păru întunecoasă. Se ridică în picioare şi se uită la Joan. Dormea. Eugénie îi spălase faţa. Era foarte palidă. Buzele abia i se mai vedeau.

Ravic duse tava cu serviciul de cafea, afară, pe sală. Mirosea a ceară de parchet şi a puroi. Sora trecu pe lîngă el cu nişte pansamente pline de puroi. Undeva bîzîia un aspirator de praf.

Joan începu să se mişte. În curînd avea să se trezească. Cu dureri de cap din ce în ce mai mari. Durerile aveau să sporească. Mai avea de trăit cîteva ore sau cîteva zile, în chinuri pe care nici o injecţie nu mai putea să i le adoarmă.

Ravic se duse după o siringă și fiole. Joan deschise ochii în clpa în care Ravic se întorcea.

— Capul... mă doare, murmură ea.

Ravic așteptă. Joan încercă să-și miște capul. Picioarele îi erau grele. Ochii trebuiau să se forțeze ca să-l vadă pe Ravic.

— Mă simt ca de plumb. Se trezi de tot. Nu mai pot...

— Încă puțin și ai să te miști mai bine.

Îi făcu injecția.

— Nu mă durea așa de rău înainte... Încercă să miște capul.

— Ravic, șopti ea, nu vreau să sufăr. Făgăduiește-mi că n-am să sufăr... bunica mea... am văzut-o... nu vreau... nu i-a ajutat la nimic... făgăduiește-mi...

— Îți făgăduiesc, Joan. N-are să te doară prea tare. Aproape deloc.

— Are să-mi ajute imediat?

— Da... imediat. Peste cîteva minute...

— Ce e... cu brațul meu...

— Nimic. Nu poți să-l miști. Ai să-ți revii în curînd...

— Și piciorul... piciorul drept...

Încerca să-l ridice, dar piciorul nu se mișcă.

— Tot așa, Joan. Nu face nici un efort. Ai să-ți revii...

Joan mișcă din cap.

— Tocmai îmi pusesem în gînd să trăiesc altfel, șopti ea.

Ravic nu răspunse. N-avea nimic de spus. Poate că era adevărat. Cine n-are de gînd să trăiască altfel?

Joan își clătină capul agitat, într-o parte și-ntr-alta. Vocea ei era monotonă și greoaie.

— Ce bine... că ai venit... Ce... m-aș fi făcut... fără tine?

— Da...

„Același lucru, se gîndi el deznădăjduit. Ai fi făcut același lucru. Orice cîrpaci s-ar fi priceput tot atît de bine. Orice cîrpaci. Acum, cînd am cea mai mare nevoie de știința mea și de tot ce-am învățat, e-n zadar. Orice doctor de două parale ar fi făcut același lucru Nimic."

La prînz, Joan știa. El nu-i spusese nimic, dar ea își dăduse deodată seama.

— Nu vreau să fiu șchioapă, Ravic... Ce-i cu picioarele mele ?... Nici unul nu se mai mișcă...

— Nimic. Ai să umbli bine, ca totdeauna, de îndată ce ai să te dai jos din pat.

— Cînd am să mă dau jos din pat ? De ce minți ? Nu e nevoie să minți... nu e nevoie...

— Nu mint, Joan.

— Ba da... trebuie... nu trebuie să mă lași să stau aici... cînd n-are să-mi mai rămînă... decît durerea. Făgăduiește-mi.

— Îți făgăduiesc.

— Cînd n-am să mai pot... să-mi dai ceva. Bunica mea a zăcut cinci zile... și urla. Eu nu vreau asta, Ravic.

— N-are să fie nimic. N-are să te doară prea tare.

— Dacă vezi că e rău de tot... să-mi dai... ceva tare... pentru totdeauna. Trebuie să-mi dai... chiar dacă eu nu vreau... sau fără să știu eu... fă cum îți spun acum. După aceea... făgăduiește-mi !

— Îți făgăduiesc. Dar n-are să fie nevoie.

Privirea înspăimîntată se stinse. Rămase întinsă acolo și era liniștită.

— Tu ai dreptul s-o faci, Ravic, șopti ea. Fără tine... nici n-aș mai fi în viață.

— Ei ! Ce tot vorbești ?

— Nu. De-atunci — de cînd ne-am întîlnit — atunci nu mai știam... tu mi-ai dat... anul acesta de viață. A fost un dar din partea ta. Își întoarse capul spre el. De ce n-am stat cu tine ?

— A fost vina mea, Joan.

— Nu. A fost... nu știu...

Amiaza aurie stătea la fereastră Draperiile erau trase, dar lumina pătrundea prin părți, Joan era într-o somnolență provocată de narcotic Aproape că nu mai rămăsese nimic din ea. Cele cîteva ore o devoraseră ca niște lupi. Sub pătură, trupul ei părea că se subțiază. Vlaga se scurgea din ea. Plutea între somn și viață. Cîteodată era aproape inconștientă, cîteodată perfect lucidă. Durerile se întețiseră. Începu să geamă. Ravic îi făcu o injecție.

— Capul, murmură ea. Mă doare mai tare...

După un timp începu iar să vorbească.

— Lumina... prea multă lumină... mă arde...

Ravic se duse la fereastră și lăsă rulourile. Apoi strînse draperiile. Camera era acum aproape în întuneric. Se întoarse și se așeză pe pat, lîngă ea.

Joan își mișcă buzele.

— Durează atîta... nu mai ajută, Ravic...

— Peste cîteva minute...

Joan zăcea inertă. Mîinile stăteau moarte pe pătură.

— Trebuie... să-ți spun... atîtea...

— Mai tîrziu, Joan.

— Nu. Acuma... nu mai e timp. Atîtea lucruri... să-ți explic...

— Cred că știu aproape tot, Joan.

— Știi ?

— Cred că da...

Valurile, Ravic vedea valurile convulsive care-i străbăteau trupul. Amîndouă picioarele erau acum paralizate. Brațele la fel. Sînul abia mai sălta.

— Știi că eu... totdeauna... numai pe tine...

— Da, Joan.

— Celălalt era o întîmplare...

— Da, știu...

Cîteva clipe tăcu. Respira greu.

— Ciudat, spuse ea deslușit. Ciudat... că poți să mori... cînd iubești...

Ravic se aplecă asupra ei. Nu era decît întunericul și fața Joanei.

— N-am fost bună cu tine... șopti ea.

— Tu ai fost viața mea...

— Vreau... nu pot... brațele mele nu vor mai putea niciodată... să te îmbrățișeze...

Ravic o văzu cum se luptă să-și ridice mîna.

— Ești în brațele mele, spuse el. Și eu într-ale tale.

Joan încetă o clipă să mai respire. Ochii îi erau cu totul umbriți. Îi deschise. Pupilele erau foarte mari. Ravic nu știa dacă mai vede.

— *Ti amo*, spuse ea.

Vorbea limba copilăriei sale. Era prea obosită pentru cealaltă. Ravic îi luă mîinile lipsite de viață. Ceva se rupea în el.

— Tu m-ai făcut să trăiesc, Joan. Vorbea chipului aceluia cu ochii înțepeniți. Tu m-ai făcut să trăiesc. Nu eram altceva decît o bucată de piatră. Tu m-ai făcut să trăiesc...

— *Mi ami, tu ?*

Era întrebarea unui copil care stătea gata să adoarmă. Era ultima oboseală, după toate celelalte.

— Joan, iubirea e un cuvînt prea slab. Nu e de ajuns. E numai o părticică, un strop dintr-un rîu, o frunză de pe un copac. E cu mult mai mult.

— *Sono stata — sempre con te...*

Ravic îi ținea mîinile care nu le mai simțeau pe ale lui.

— Ai fost tot timpul cu mine, spuse el fără să-și dea seama că începuse să vorbească nemțește. Ai fost tot timpul cu mine, indiferent dacă te-am iubit, te-am urit sau mă arătam nepăsător — asta n-a schimbat niciodată nimic, ai fost tot timpul în mine...

Pînă atunci fiecare din ei vorbise într-o limbă împrumutată. Acum, pentru prima oară, fără să-și dea seama, vorbeau amîndoi limba lor, obstacolul cuvintelor căzute și se înțelegeau mai bine ca oricînd...

— *Bacciami.*

Îi sărută buzele uscate și fierbinți.

— Ai fost tot timpul cu mine, Joan.. .tot timpul.

— *Son' stata perduta senza di te...*

— Eu am fost mai pierdut fără tine. Tu ai fost toată lumina și dulceața și amărăciunea... tu m-ai zguduit și mi te-ai dat, pe tine, și m-ai redat mie însumi...

Ravic o privea. Membrele ei erau moarte, totul era mort, numai ochii îi erau vii, și gura și răsuflarea, și Ravic știa că mușchii auxiliari aveau să cadă pradă paraliziei. Acum de abia mai putea să vorbească, începuse să gîfîie, dinții îi scrîșneau, fața i se schimonosea, se sforța încă să vorbească, gîtlejul era în spasme, buzele-i tremurau, horcăitul, horcăitul adînc și sinistru, și apoi un țipăt.

— Ravic, bîlbîi ea. Ajutor...acum !

Ravic avea acul pregătit. Îl luă repede de pe măsuță și i-l vîrî sub piele. Repede, înainte de a veni spasmul următor. Să nu se sufoce lent, chinuitor, mereu, interminabil, cu din ce în ce mai puțin aer. Să nu sufere fără rost. Nu mai avea înaintea ei decît durerea. Ore întregi, poate.

Pleoapele i se zbătură. Apoi rămaseră nemișcate. Buzele se întredeschiseră. Răsuflarea încetă.

Dădu draperiile la o parte și ridică ruloul. Se întoarse la pat. Fața Joanei era rigidă și străină.

Închise ușa după el și se duse în birou. Eugénie ședea la o masă și completa niște fișe.

— Pacienta de la numărul doisprezece a murit, spuse Ravic.

Eugénie dădu din cap fără să ridice ochii.

— Doctorul Veber e la dînsul în cameră ?

— Cred că da.

Ravic străbătu coridorul și intră în camera lui Veber.

— Numărul doisprezece a murit. Acuma poți să anunți poliția.

Veber rămase cu privirile în jos.

— Poliția are altceva de făcut acum.

— Ce ?

Veber îi arătă o ediție specială din *Le Matin*. Trupele germane invadaseră Polonia.

— M-am interesat la Minister. Astăzi se declară războiul.

Ravic puse ziarul jos.

— Asta-i, Veber.

— Da. Acesta-i sfîrșitul. Biața Franță.

Ravic se așeză pe un scaun. Totul era searbăd.

— E mai mult decît Franța, Veber, spuse el apoi.

Veber se uită la el.

— Pentru mine e Franța. Asta e destul.

Ravic nu răspunse.

— Ce-ai de gînd să faci ? întrebă el după un timp.

— Nu știu. Mă prezint la regiment. Aici... făcu un gest... are să preia cineva spitalul.

— Ai să rămîi pe loc. În război e nevoie de spitale. N-o să te ia nimeni de aici.

— Nu vreau să stau aici.

Ravic se uită în jur.

— Ultima zi de spital. Cred că totul e în ordine. Bolnava cu uterul se însănătoşeşte ; cazul cu vezica biliară merge spre bine ; cu cancerul nu mai e nici o speranţă, o a doua operaţei e inutilă. Asta-i tot.

— De ce ? întrebă Veber cu glasul duios. De ce zici că e ultima zi ?

— Ne vor strînge de îndată ce se declară războiul.

Ravic observă că Veber e gata să spună ceva.

— Să nu discutăm degeaba. Cu siguranţă că ne trimit într-un lagăr.

Veber se aşează pe scaunul lui.

— Nici eu nu mai ştiu ce să zic. Poate... Poate că nici n-au să lupte. Vor închina ţara, şi atîta tot. Nu mai ştiu nimic.

Ravic se ridică în picioare.

— Mai trec deseară pe-aici, în caz că sînt liber. La opt.

Ravic ieşi. Pe culoar se întîlni cu actorul. Uitase de el cu desăvîrşire. Cînd îl văzu pe Ravic, sări în sus.

— Ce face ?

— A murit.

Bărbatul rămase cu ochii holbaţi.

— A murit ? Îşi duse mîna la inimă cu un gest tragic şi se clătină.

Al dracului comediant, se gîndi Ravic. Probabil că jucase de atîtea ori în genul ăsta, încît rolul îi intrase în sînge. Poate însă că era sincer şi că gesturile lui profesionale atîrnau absurd de durerea lui adevărată.

— Pot s-o văd ?

— Pentru ce ?

— Trebuie s-o mai văd o dată ! Bărbatul îşi duse amîndouă mîinile la piept. Într-una din ele ţinea un Hombourg maron deschis, cu borul tivit cu mătase.

— Nu înţelegeţi ! Trebuie...

Avea lacrimi în ochi.

— Ascultă, îi spuse Ravic enervat. Ai face bine să dispari. Femeia e moartă şi nu se mai poate schimba nimic. Fă ce vrei şi du-te dracului ! Nu-i pasă nimănui dacă ai să iei un an de închisoare sau să fii achitat dramatic. Oricum, peste cîţiva ani, ai să te foloseşti de întîmplarea

asta ca să-ți dai aere în fața femeilor și să le cucerești. Ieși afară ! Idiotule !

Îl împrînci spre ușă. Bărbatul șovăi o clipă. La ușă se întoarse :

— Bestie nesimțitoare : *Sale boche !*

Străzile erau pline de oameni. Stăteau ca ciorchinii în fața buletinelor electrice de pe clădirile ziarelor. Ravic se duse în Jardin de Luxembourg. Voia să fie singur cîteva ore înainte de a fi arestat.

Grădina era goală, în lumina caldă a după-amiezii tîrzii de toamnă. Copacii sugerau subtil toamna, nu toamna care vestejește, ci toamna care pîrguie. Lumina era aurie și albastrul era ultima flamură de mătase a verii.

Ravic rămase acolo mult timp. Vedea lumina schimbîndu-se și umbrele alungindu-se. Știa că acestea erau ultimele lui ore de libertate. Proprietăreasa nu mai putea adăposti pe nimeni, odată ce se declarase războiul. Se gîndi la Rolande. Nici Rolande. Nimeni. Dacă ar fi continuat să trăiască ilegal ar fi fost bănuit de spionaj.

Rămase în grădină pînă seara. Nu era trist. Prin fața lui treceau siluete. Siluete și ani. Și apoi ultima siluetă nemișcată.

La șapte plecă. Plecă din ultimul loc al păcii, parcul ce se întuneca. Pe stradă se vindeau ediții speciale. Începuse războiul. Luă masa într-un bistro care n-avea radio, apoi se întoarse la spital. Veber îi ieși înainte.

— Vrei să faci o cezariană ? Chiar acum a sosit.

— Desigur.

Se duse să se schimbe. Pe sală se întîlni cu Eugénie. Rămase împietrită cînd îl văzu.

— Nu te așteptai să mă mai vezi ? întrebă el.

— Nu, răspunse ea, trecînd repede mai departe.

Copilul scîncea, îi făceau baie. Ravic se uită la fața aceea roșie și la degete. „Nu venim pe lume zîmbind", gîndi el. Dădu copilul surorii. Era băiat.

— A venit la timp pentru război, și cine știe ce fel de război, spuse el.

— Dacă se întîmplă să fii arestat — îi spuse Veber în timp ce se spălau amîndoi — vrei să mă anunți imediat unde ești ?

— De ce vrei să-ți creezi dificultăți ? E mai bine să nu cunoști pe nimeni din categoria mea.

— De ce ? Fiindcă ești german ? Ești refugiat.

Ravic zîmbi trist.

— Nu știi că refugiații sînt copiii nimănui ? Pentru țara lor sînt trădători. În străinătate sînt cetățenii țării lor de origine.

— Pentru mine n-are nici o importanță. Vreau însă să ieși de acolo cît mai repede cu putință. Vrei să uzezi de numele meu ?

— Dacă ții... Ravic știa că n-avea s-o facă.

— Gîndul acesta e îngrozitor. Ce-ai să faci acolo ?

— Pentru doctori se găsește oriunde ceva de făcut. Ravic își șterse mîinile. Vrei să-mi faci o favoare ? Îngrijește de înmormîntarea Joanei. Eu nu mai am timp să mă ocup de asta.

— Natural. Mai ai ceva să-mi dai în grijă ? A avut proprietăți sau așa ceva ?

— Să lăsăm asta în seama poliției. Nici nu știu dacă are rude. De altfel, nu prezintă nici o importanță.

Își puse haina.

— Adio, Veber. Mi-a făcut plăcere să lucrez cu tine.

— Adio, Ravic. Trebuie să ne socotim cu cezariana.

— Trece-o în contul înmormîntării. Și-așa are să te coste mai mult. Aș vrea să-ți mai las niste bani.

— Nici nu te gîndi. Nici nu te gîndi, Ravic. Unde vrei să fie înmormîntată ?

— Nu știu. În orice cimitir. Am să las aici numele și adresa ei. Ravic le scrise pe un formular de rețetă al spitalului.

Veber puse hîrtia sub o greutate de cristal în care era fixată o foaie de argint.

— Bine, Ravic. Cred că peste cîteva zile plec și eu. Fără tine n-am fi putut face multe operații.

Ieșiră împreună.

— Adio, Eugénie, spuse Ravic.

— Adio, Herr Ravic. Se uită la el. — Vă duceți la hotel ?

— Da. De ce ?

— A, nu, nimic. Mă gîndeam numai.

Era întuneric. În fața hotelului stătea un camion.

— Ravic, spuse Morosow, ieșind de sub ușa unei case de lîngă hotel.

— Boris ? Ravic se opri.

— Poliția e în hotel.

— Mi-am închipuit.

— A, carnetul de identitate al lui Ivan Kluge. Știi, rusul care a murit. E valabil încă un an și jumătate. Hai cu mine la Șeherezada să schimbăm fotografiile. Pe urmă poți să stai la al hotel ca refugiat rus.

Ravic clătină din cap. — Prea riscant, Boris, în timp de război e nevoie de mai multe acte. Mai bine n-ai deloc.

— Atunci ce ai de gînd ?

— Mă duc la hotel.

— Te-ai gîndit bine, Ravic ? întrebă Morosow.

— Da, foarte bine.

— A naibii treabă ! Cine știe unde or să te ducă.

— În orice caz n-or să mă extrădeze. Cu Germania s-a terminat. Nici măcar în Elveția nu mă mai trimit. Ravic zîmbi. — Pentru prima oară, de șapte ani de zile, poliția o să vrea să ne țină, Boris. A trebuit să vină războiul ca să ajungem aici.

— Se zvonește că se înființează un lagăr de concentrare la Longchamp. Morosow se trăgea de barbă. — Uite pentru ce ai fugit de lagărul nemțesc — ca să intri acum într-unul franțuzesc.

— Poate că ne vor pune curînd în libertate.

Morosow nu răspunse. — Boris, spuse Ravic. Nu te-ngriji de mine. În război e nevoie de doctori.

— Ce nume ai să-ți dai cînd te arestează ?

— Cel adevărat. O singură dată l-am mai folosit aici — acum cinci ani. Ravic rămase un timp tăcut.

— Boris, spuse el apoi. Joan a murit. A împușcat-o un tip. E acum la spital, la Veber, și trebuie înmormîntată. Veber mi-a promis că o să ocupe de asta, dar nu știu dacă n-are să-l concentreze înainte. Vrei tu să te îngrijești ? Nu mă întreba nimic, spune da și gata.

— Da, spuse Morosow.

— Bine. Adio, Boris. Ia din boarfele mele tot ce crezi că poate să-ți folosească. Și mută-te la mine în cameră.

Mereu ziceai că vrei să-mi iei baia. Acum mă duc. La revedere.

— *Merde !* spuse Morosow.

— Fie. Ne-ntîlnim după război. La Fouquet.

— Pe care parte ? Champs Elysées sau George al V-lea ?

— George al V-lea. Sîntem niște dobitoci. Niște eroi mucoși. La revedere, Boris.

— *Merde !* zise Morosow. Nici măcar nu-ndrăznim să ne luăm rămas bun ca lumea. Vino-ncoa, idiotule !

Îl sărută pe Ravic pe amîndoi obrajii. Ravic simți barba și mirosul de tutun de pipă. Nu era plăcut. Se-ndreptă spre hotel.

Refugiații stăteau la Catacombă. Ca primii creștini, se gîndi Ravic. Primii europeni. Un bărbat în haine simple ședea la un birou, sub palmierul artificial, și scria numele și datele personale ale tuturor. Doi polițiști păzeau intrarea prin care nimeni n-avea de gînd să fugă.

— Pașaport ? îl întrebă omul în haine simple pe Ravic.

— Nu.

— Alte acte ?

— Nu.

— Ilegal ?

— Da.

— De ce ?

— Am fugit din Germania. Mi-a fost imposibil să-mi procur acte.

— Numele dumitale ?

— Fresenburg.

— Prenumele ?

— Ludwig.

— Evreu ?

— Nu.

— Profesiunea ?

— Medic.

Bărbatul scria. — Medic ? întrebă el și-i întinse lui Ravic o bucată de hîrtie. — Cunoști un medic care-și spune Ravic ?

— Nu.

— Sînt informat că locuiește aici. Am primit un denunț împotriva lui.

Ravic se uită la el. Eugénie îl întrebase dacă se întoarce la hotel și fusese surprinsă să-l vadă în libertate.

— V-am spus că nu locuiește aici nimeni cu numele ăsta, declară proprietăreasa, care stătea în picioare lîngă ușa de la bucătărie.

— Dumneata să taci, spuse omul morocănos. Ai să-ți iei pedeapsa că nu i-ai denunțat pe oamenii ăștia.

— Sînt mîndră de asta. Dacă omenia se pedepsește, atunci n-ai decît!

Bărbatul era gata să răspundă, dar se opri cu un gest nepăsător. Proprietăreasa îl fixă provocator. Avea protecție și nu-i era teamă.

— Fă-ți bagajul, îi spuse bărbatul lui Ravic. Ia ți lenjerie și mîncare pentru o zi. Și o pătură, dacă ai.

Un polițist îl însoți pînă sus. Mai toate ușile de la camere erau deschise.

— Altceva nimic? îl întrebă polițistul.

— Altceva nimic.

— Restul lucrurilor le lăsați aici?

— Restul lucrurilor le las aici.

— Și asta? Polițistul arată cu mîna spre Madona de lemn pe care Joan i-o trimisese la Internațional după prima lor întîlnire.

— Și asta.

Se duseră jos. Clarisse, servitoarea alsaciană îi întinse lui Ravic un pachet. Ravic observă că și ceilalți aveau pachete asemănătoare. — Ceva de-ale gurii, zise proprietăreasa. O să vă fie foame. Sînt sigură că acolo nu vă așteaptă cu masa întinsă.

Se uită țintă la bărbatul în haine simple. — Nu vorbi prea mult, spuse acesta enervat. Nu eu am declarat război...

— Dar nici oamenii ăștia.

— Lasă-mă în pace. Se uită spre polițist. — Gata? Luați-i.

Grupul sumbru începu să se miște. Ravic îl zări pe omul cu soția care văzuse gîndaci. Omul o sprijinea cu

brațul lui liber. Sub celălalt, avea un geamantan și mai ducea unul în mînă. Băiatul tîra și el un bagaj. Omul se uita rugător la Ravic. Ravic dădu din cap. — Am instrumente și doctorii la mine, spuse el. Nu-ți fie teamă.

Se urcară în camion. Motorul duduia. Porniră, proprietăreasa stătea în prag și le făcea semn cu mîna. — Unde ne ducem ? întrebă cineva pe unul din polițiști.

— Nu știu.

Ravic stătea lîngă Rosenfeld și lîngă falsul Aaron Goldberg. Rosenfeld ținea un sul sub braț. Cézanne și Gauguin. Obrajii îi zvîcneau. — Viza spaniolă, spuse el. A expirat înainte de a... Rosenfeld se opri. — Pasărea Morții a plecat, spuse el apoi. Markus Meyer a plecat ieri în America.

Camionul îi hurduca. Ședeau toți lipiți unul de altul. Aproape că nimeni nu vorbea. Ravic îl zări pe fatalistul Seidenbaum. Stătea înghesuit într-un colț. — Tot acolo am ajuns, spuse el.

Ravic căută o țigară, dar nu găsi. Își adusese aminte că avea destule în geamantan. — Da, zise el, oamenii rezistă la multe.

Camionul merse pe aleea Wagram și coti în Place de l'Etoile. Nu se zărea nici o lumină, nicăieri. Piața era toată în beznă. Era atît de întuneric, încît nici Arcul de Triumf nu se mai vedea.

EDITURA GALAXIS

vă recomandă următoarea apariție :

Sub tipar

ERICH MARIA REMARQUE
SOROC DE VIAȚĂ
ȘI
SOROC DE MOARTE

Roman de succes în literatura mondială, SOROC DE VIAȚĂ ȘI SOROC DE MOARTE, continuă suita celor mai bune romane despre război, după ÎNTOARCEREA DE PE FRONT, NIMIC NOU PE FRONTUL DE VEST, TREI CAMARAZI.

Corector : MINCULESCU DUMITRU
Tehnoredactor : MAZILU MARIA

Tiparul executat la ROMCART S.A.

Editura
GALAXIS

„Interogat de ce? Fiindcă era democrat! Fiindcă era catolic şi nu credea că Führerul vostru este noul Mesia. — Interogat de ce? Fiindcă era împotriva războiului şi nu credea că cea mai înaltă expresie a culturii sînt bombele şi aruncătoarele de flăcări. Interogat! Mii şi mii au fost interogaţi, de — stai liniştit cu mîinile, porcule! Şi acum, în sfîrşit, am pus mîna pe tine o să mergem într-o casă cu pereţi groşi şi vom fi numai noi doi, şi am să te interoghez — încet, încet zile întregi cu tratamentul Riesenfberg, cu tratamentul Willmane, cu tratamentul Riesenfeld, întocmai cum mi le-ai demonstrat! Şi apoi, la urmă..."

ERICH MARIA REMARQUE

ISBN 973-95149-3-6
LEI 325